

12/6/92

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu : 3

OSMANLI DEVLETİ İLE
KAFKASYA, TÜRKİSTAN VE KIRIM HANLIKLARI
ARASINDAKİ MÜNÂSEBETLERE DÂİR
ARŞİV BELGELERİ

(1687 - 1908 Yılları Arası)

Proje Yöneticisi :

İsmet BİNARK
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumlusu :

Necati GÜLTEPE
Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı

Hazırlayanlar :

Yusuf İhsan GENÇ
Hacı Osman YILDIRIM
Uğurhan DEMİRBAŞ
Numan YEKELER
Yaşar CELEB
Zahit YILDIRIM
Mücahit DEMİREL
Gülsüm METİN
Nevzat SAĞLAM
Nuran KOLTUK
Halil İbrahim SARAÇ
Mustafa N. TÜRKMEN
Muhammed SAFİ
Güsamettin ERDOĞAN

Tashih :

M. Zeki EKİCİ
İbrahim SEZGİN
Zekâi METE
Ruşen DENİZ
Abdullah DEMİR
Abdurrahman DEMİRBAŞ
Abid N. MAHDUM
Rıza OĞRAŞ

Bilgisayar Dizgi :

Yakup YILDIRIM
Yaşar YILMAZ
Hasan ALİOĞLU
Bayram Ali KAYA

Sayfa Düzenleme :

Nizameddin OĞUZ

Montaj :

Ali Rıza BATI

ISBN 975-19-0584-2

ÖNSÖZ

Devlet Arşivleri, milletlerin ve devletlerin hâfızası hüviyetindedirler. Arşiv teşkilâtını gereği gibi düzenleyememiş bir devlet idaresi, adetâ hâfızasını kaybetmek durumuna düşer. Devlet hayatının yüzyıllar boyunca sürüp giden akışı içinde, her konuda alınan resmî karar ve tedbirlerin, zamanın şartlarına göre gösterdiği seyri takip etmek durumundayız. Bu da, arşiv belgelerinin zamanın tahribatına karşı korunmasına, tasnif edilip düzenlenmesine ve netice olarak faydalanılabilir hale getirilmesine bağlıdır.

Zira, arşivlerimiz Türk Devleti'nin devamlılığını sağlayan temel kuruluşlardan biridir. Millî tarih ve kültürün gerçek kaynağıdır. Arşivlerimiz aynı zamanda bütün sosyal ve insanî bilim dallarının temel dayanağıdır. Nihayet arşivlerimiz, bizi, yüzyıllarca kader birliği yaptığımız milletlerle, ayrıca bütün medenî dünya milletleri ile bilgi ve düşünce alış verişine ve kaynaşmaya götürebilecek en sağlam kaynaktırlar.

Devletlerin, milletlerarası siyasî platformlarda ve ülke içinde karşılaştığı iç ve dış meselelerin ancak eldeki arşiv malzemesinin değerlendirilmesiyle çözülebileceği; bu sebeple bütün siyasî, ekonomik, idarî, kültürel ve diğer millî meselelerde gelecek için alınacak her türlü kararda arşivlerin yararlanılacak en güvenilir ve en objektif kaynak olduğu, bugün devletler hukukunun da kabul ettiği bir gerçektir.

Devlet yalnız çözüme kavuşturulması gereken âcîl meseleleri için değil, daha geniş manâda kültür politikası, kültür gelişimi ve milletlerarası münâsebetler konularında da arşivlerinden yararlanmalıdır.

IV

Bu düşünce ile Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Dünya Türklüğü'nü yakından ilgilendiren ve SSCB'nin dağılması sonucu bağımsızlıklarını kazanan Türk devletlerinin diğer devletlerle aralarında çıkan ve ileride de çıkması muhtemel tarihten kaynaklanan politik ve siyasi anlaşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak amacıyla Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve Türk dünyasının değişik coğrafi bölgelerinde yaşamış, devlet kurmuş, tarih sahnesinde yer almış Türk devletlerine, kavimlerine ait arşiv belgelerini tespit edip yayımlamayı plânlamış bulunmaktadır.

Ortaya çıkan bu çalışma, bu düşüncenin mahsulü olup, bu sahada fazlaca ihtiyaç duyulan kaynak eser boşluğunu gidermek gayesiyle hazırlanmıştır. Eseri hazırlayan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı personeline teşekkür eder ve çalışmanın ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Necdet SEÇKİNÖZ
Başbakanlık Müsteşarı

SUNUŞ

Yirminci yüzyıl biterken, dünyada, siyasi, ekonomik ve kültürel dengeleri çok derinden etkileyen değişmeler ve gelişmeler olmaktadır. Devletler ve milletler arasındaki münâsebetlere oldukça değişik bakış ve telâkkiler hâkim olmaya başlamıştır. Bir başka ifadeyle, insanlık daha demokratik ve hoşgörülü yönetimlerle aydınlık bir geleceğe hazırlanmaktadır.

Dünyanın çok geniş bir coğrafyasında, siyasi bakımdan farklı bölgelerde yaşamakta olan Türk topluluklarının da bu gelişme ve değişmelerden etkilenmemeleri düşünülemez.

Dünyadaki siyasi ve ekonomik gelişmeler ve özellikle başta SSCB olmak üzere, Doğu Bloku'nda uygulamaya konulan "glasnost" ve "perestroyka" gibi politikalar, Türkiye sınırları dışında yaşayan Türkler konusunu ön plâna çıkarmıştır.

Son aylarda SSCB'de çok hızlı bir şekilde yaşanan değişiklikler, Orta Asya'daki bazı Türk topluluklarının bağımsızlıklarını ilân etmeleri, Türk dünyasının çeşitli yönleriyle tanınması konusunda geçmişe ve ileriye dönük ilmi araştırmalar yapmanın zarureti ve yararını ortaya koymuştur.

Bu düşüncenin ışığında, Osmanlı Arşivi'ndeki tasnifi tamamlanmış ve araştırmaya açılmış belgelerden Türkiye dışındaki Türklerle ilgili olanların tesbit edilip yayınlanması plânlanmıştır. Bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nin kendi çağdaşı olan Türk devletleri, hanlıkları ve boylarıyla olan münâsebetleri ortaya konmak istenmiştir.

Söz konusu belgelerin yayınlanması sonucu Türk dünyası ile ilgili bir çok konu aydınlatılmış olacak, ayrı coğrafya ve iklimlerde yaşayan, Türk adı ile veya değişik adlarla anılan, dili, dini, töresi ve gelenekleri ile aynı milli kültürün sahibi olan Türk devletlerinin çeşitli sahalarda

birbirleriyle olan münâsebetlerinde, günlük siyasi ortamın ortaya çıkardığı meseleler tarihî perspektif içerisinde değerlendirme imkânına kavuşacaktır.

Bu çalışmaya esas olmak üzere seçilen belgelerin konu itibariyle siyasi, askerî, sosyal, ekonomik ve kültürel münâsebetleri ihtiva etmesi hususuna bilhassa dikkat edilmiştir.

Osmanlı Arşivi'nde belge tesbiti yapılırken, konu ile doğrudan ilgili olabilecek bütün fonlar taranmıştır. Elinizdeki bu kitap, Türk dünyasını içine alacak çok geniş çerçeveli bir çalışmadan örnek olmak üzere seçilerek hazırlanmıştır. Çalışmanın bu cildinde Kafkasya, Türkistan ve Kırım belgeleri başlık olarak alınmıştır. Bu çalışmayı takip edecek müteakip ciltler, müstakil bölgeleri ihtiva edecektir.

Eser üç ana bölüm halinde düzenlenmiştir:

I. Bölümde "Belgelerin Özetleri", II. Bölümde "Belgelerin Transkripsiyonları" ve III. Bölümde de "Belgelerin Fotokopileri" yer almıştır. Ayrıca, "Belgelerde Geçen Terimlere Dâir Açıklamalar" ile şahıs, yer ve müessese adlarını ihtiva eden bir "İndeks"e eserin sonunda yer verilmiştir.

Belgeler yukarıda ifade edilen başlıklar altında toplanmış, her bölgeye ait belgeler kendi içinde kronolojik olarak sıralanmışlardır. Çalışmada yer alan 142 belgeden 37 adedi Kafkasya, 81 adedi Türkistan ve 24 adedi Kırım ile ilgilidir. Kafkasya başlığı altında toplanan belgeler 1696-1908, Türkistan başlığı altında yer alan belgeler 1689-1906, Kırım ile ilgili olanlar ise 1687-1890 tarihleri arasını ihtiva etmektedirler. Buna göre belgeler 222 yıllık bir zaman dilimine ait olup, hatt-ı hümayûn, nâme-i hümayûn, irâde, hüküm gibi belge türlerinden teşekkül etmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür eder, eserin ilgililere yardımcı ve yararlı olmasını dilerim.

İsmet BİNARK

*Devlet Arşivleri
Genel Müdürü*

KISALTMALAR

M.	Muharrem
S.	Safer
Ra.	Rebî'ü'l-Evvel
R.	Rebî'ü'l-Âhir
Ca.	Cemâziye'l-Evvel
C.	Cemâziye'l-Âhir
B.	Receb
Ş.	Şa'bân
N.	Ramazân
L.	Şevvâl
Za.	Zi'l-ka'de
Z.	Zi'l-hicce
A.	Evâ'il
B.	Evâsıt
C.	Evâhir
A.DVN	Bâb-ı Âsafî Dîvân-ı Hümâyûn
A.DVN.DVE	Bâb-ı Âsafî Dîvân-ı Hümâyûn Düvel-i Ecnebiyye
A.MKT	Bâb-ı Âsafî Mektûbî Kalemî
B.E.O	Bâb-ı Âlî Evrâk Odası
BA	Başbakanlık Arşivi
Bkz.	Bakınız
D.E.S	Dosya Envanter Sistemi
HR. SYS	Hâriciye Siyâsî
nr.	Numara
s.	Sayfa

**NEŞREDİLEN BELGELERİN
OSMANLI ARŞİVİ'NDE BULUNDUKLARI FONLARA GÖRE
DAĞILIMI**

I. Defter Fonları :

Nâme-i Hümâyûn Defteri, nr.5,6.

II. Belge Fonları :

1. Bâb-ı Asâfi ve Kalemeleri D.E.S. Tasnifi :

A. DVN, nr. 1/3, 1/4, 1/56

2. Cevdet Tasnifi :

a) *Hâriciye Kısmı*. nr. 275, 618, 879, 1349, 1475, 2198, 2921, 3629, 3866, 3977, 4256, 4676, 4681, 4990, 5001, 5166, 5470, 5482, 5844, 5853, 6558, 9047, 9076, 9095

b) *Dâhiliye Kısmı* nr. 9935

3. Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi :

nr. 6668, 7616, 7617, 7618, 7619, 7620, 9978, 9992, 31321, 36547, 36912, 52208

4. B.E.O Sadâret Evrâkı :

a) A. MKT, nr. 15/40, 216/20

b) A. DVN-DVE, nr. 11/41

5. İrâdeler Tasnifi :

a) 1255-1305 Yılları İrâdeleri :

aa) *İrâde Dâhiliye*, nr. 22628, 26886, 42643, 45559, 46685, 60621, 60710, 60716, 60987, 69239

ab) *İrâde Hâriciye* nr. 399, 847, 3441, 3443, 3465, 6633, 9707, 9722, 9757, 11667, 13271, 11751, 13785, 15225, 15524, 16500, 16526, 16642/3, 18794, 19437, 20059, 20184, 20403

ac) *İrâde Meclis-i Vâlâ*, nr. 6455, 6928, 7987, 9114, 21101, 22341, 22378, 22590

ad) *İrâde Meclis-i Mahsûs*, nr. 1627, 1814,

X

b) 1310-1334 Yılları İrâdeleri :

İrâde Husûsî, 1313 Ca. nr. 30, 1318 Z. nr. 47, 1318 Z. nr. 48,
1323 L. nr. 56, 1323 L. nr. 60

6. Yıldız Tasnifi :

a) *Yıldız Esas Evrâkı*, Kısım; 33/1638, 14/382, 18/480-230

b) *Sadâret Resmî Mâruzâtı* nr. 138/27

c) *Sadâret Husûsî Mâruzâtı* nr. 162/57, 167/45, 168/117, 175/23,
177/50, 178/56, 219/29, 259/1, 290/83, 296/108, 322/92, 328/44, 337/133, 360/78.

d) *Sadâret Resmî Maruzâtı* nr. 154/59

e) *Mütenevvî Mâruzât* nr. 14/28, 14/95, 108/110, 151/89, 152/14,
159/130, 179/128, 193/32, 198/95, 205/25, 205/81, 376/27.

7. Hâriciye Nezâreti Evrâkı :

Siyâsî Kısım (HR.SYS) nr. 4/1, 4/2, 4/6

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	III
SUNUŞ	V
KISALTMALAR	VII
NEŞREDİLEN BELGELERİN OSMANLI ARŞİVİNDE BULUNDUKLARI FONLARA GÖRE DAĞILIMI	IX
İÇİNDEKİLER	XI
GİRİŞ	XIX

BÖLÜMLER :

I. BÖLÜM : BELGELERİN ÖZETLERİ	1 - 57
--------------------------------------	--------

A - KAFKASYA İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
1	Dağıstan ve Kumuk Hâkimi'nden İşgal Edilen Azak Kalesi İçin Askerî Yardım İstendiği	3	61
2	Kalmuk Hâkimi'nin Padişah'ın Cülûsunu Tebriki ve Sadakatini Bildirdiği	3	63
3	Kalmuk Hâkimi'ne Sadrâzam'ın Takdir Mektubu ..	4	64
4	Şirvan Hanı'nın Gence ve Şamahı'nın Zabıtında Serasker Ahmed Paşa'ya Yardımcı Olması	4	66
5	Şirvanlılar ile Ruslar Arasındaki Anlaşmazlığın Giderilmesi	4	67
6	Kumuk Hâkimliği'ne Hacı Han'ın Tâyini ve Mîr-i Mîrânlık Rütbesi Tevcîhi	5	68
7	Şirvan ve Dağıstan Hanlarının Karabağ'a Saldırmasını Önlemek İçin Fermân İsdârı Teklifi	5	69
8	Karabağ'a Saldırının Önlenmesi İçin Dîvân-ı Hümâyûn'dan İsdâr Olunan Fermân	6	69

XII OSMANLI BELGELERİNDE KAFKASYA - TÜRKİSTAN - KIRIM

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
9	Revan Hanı'nın Elçisi Zeynelabidin ve Maiyyetindekilere Harçlık Verilmesi	6	71
10	Dağıstan ve Kabartay Halkının Osmanlı Devleti'nden Askerî Yardım Talebi	7	71
11	Dağıstan'a Tahrîrât-ı Mühimme ile Memur Tâynini	7	72
12	Revan Hanı'nın Dersaadet'e Gönderdiği Adamlara Harcırah Verilmesi	7	73
13	Şusa ve Şirvan Hanları Sefirlerine Atiyye Verilmesi ..	8	73
14	Dağıstanlı Sefirlerin Tâynînât Bedellerinin Ödenmesi	8	74
15	Hatokay, Şaysoh, Netokaç ve Abaza Kabilelerinden Hizmeti Görülenlere Berat ile Maaş Tahsîsi	8	74
16	Tiflis ve Dağıstan Bölgesindeki Halkın Osmanlı ve Rus Devletlerine Karşı Hissiyâtını Bildiren Rapor	9	75
17	Dağıstan Hanı Mahmud Han'ın İltica Etmesinden Dolayı Maaş Tahsîsi Talebinin Karşılanamayacağı ..	9	76
18	Şeyh Şâmil'in Askerî Sergerdesi Danyal'ın Kendisinin Devlet-i Aliyye'ye Celbolunması İsteğinin Şimdilik Uygun Olmayacağı .	10	77
19	Dağıstanlı Müellif İbrahim Efendi'ye Atiyye Verilmesi	10	78
20	Dağıstanlılardan Ordu-yı Hümâyûn'a Katılanlara Maaş Tahsîsi	10	79
21	Şeyh Şâmil ve Danyal Bey'den Gelen Tahrîrâtın İcrâsının Mümkün Olmadığına Dâir	11	80
22	Dağıstanlı Şeyh Şâmil'in Akıbaşı Şeyh Mehmed Efendi'ye Harcırah Verilmesi	11	80
23	Şeyh Şâmil'in Umûm Askerî Kumandanı Murtaza Efendi'ye Atiyye Verilmesi	12	82
24	Şeyh Şâmil'in Konağının Tefriş Masrafının Karşılanması	12	83
25	Kafkasya Ahalisi ve Askerleri İçin Silah ve Cephaneye Satın Alınması	12	83
26	Kafkasya İmparator Kaymakamı'nın Batum'da Yöre Halkına Tanınan Hakları Anlattığı Konuşması	13	85
27	Kafkas Muhacirlerinin, İ'âşelerinin Temininde Gösterilen Gayretten Dolayı Sundukları Teşekkürnâme	13	86
28	Bakü'ye Ticârî Öneminden Dolayı Başşehbenderlik Tesisi	13	87

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
29	Kafkasya Sahilindeki Novorosiski Bölgesinde Şeh- bender Vekâleti Tesisi	14	88
30	Rusya'nın, Kafkasya Müslümanlarından Gönüllü Alaylar Teşkil Edeceği Haberi	14	89
31	Kafkasya'da Gönüllü Adıyla Alaylar Teşkiline Dâ- ir Rusya Tarafından Hazırlanan İ.âyihanın Henüz Proje Halinde Olduğu	15	89
32	Azerbaycan'da Ermeni Hareketini Takib ile Görev- lendirilecek Ateşemilitere Dâir	15	90
33	Azerbaycan Hâkimi'nin Ermenilerin Tecâvüzlerine Karşı Aldığı Tedbirler	16	91
34	Azerbaycan Hâkimi'nin Gönderdiği Tâziyenâme ve Hil'at Fermânının Kabul Şekli	16	91
35	Gence'deki Müslüman Halka Ermenilerin Zarar Vermelerinin Önlenmesi	16	92
36	Batum Cihetinden Göç Etmek İsteyenlerden Sade- ce Osmanlı Tebeası Olan Müslümanların Kabul Edi- lecekleri	17	93
37	Dağıstan, Kazan, Kırım ve Kafkasya'dan Dârulfü- nûn ve Dâru'lmuallimîn'e Öğrenci Olarak Kabul Edilmek İsteyenler Hakkında	17	93

B - TÜRKİSTAN İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

38	Buhâra Meliki Seyyid Sübhan Kulu Han'ın Sada- katinden Memnuniyet Duyulduğu	18	94
39	Buhâra Hanı'ndan Dostluk İzharı İçin Gelen Nâ- me	19	96
40	Özbek (Buhâra) Hanı'ndan Dostluk İzharı İçin Ge- len Nâme'ye Mukabelede Bulunulduğu	19	97
41	Deşt-i Kıpçak Hâkimi'nin Tabiiyyet İsteğinin Buhâra Hanı'na İsyan Sayılacağından Uygun Görülmediği	19	99
42	Buhâra Hâkimi'ne Gönderilecek Tellilerin Bedeli- nin Ödenmesi	20	101
43	Buhâra Hâkimi ve Vezirine Gönderilecek Mektup- ların Teçhizi	20	101
44	Sadrâzam'ın Rusya Başvekili'ne Yazdığı Mektup İçin Gerekli Malzemenin Alınması	20	102
45	Tûran Hâkimi Haydar Şâh'ın Sefirinin Huzûr-ı Hümâyûna Kabul Edilmesi	21	102
46	Buhâra Hanı'na Nâme ile Muhtelif Hediyeler Gönderildiği	21	103
47	Buhâra Hâkimi'ne Gönderilecek Olan Nâme-i Hü- mâyûnun Merâsimle Elçiye Teslimi	21	105

XIV OSMANLI BELGELERİNDE KAFKASYA - TÜRKİSTAN - KIRIM

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
48	Buhâra Hâkimi'ne Gönderilmek Üzere Hazırlanan Nâme-i Hümâyûn'un Pâdişah'a Takdîm Kılındığı	22	105
49	Buhâra Elçisinin Masraflarının Karşılınması	22	106
50	Buhâra Elçisinin Huzûra Kabûl Edileceği	22	107
51	Buhâra Hâkimi'nin, Mirza Hacı Sabir'in Gasbolunan Parasının Tahsilini Rica Etmesi	23	107
52	Kazan Ulemâsından Şeyh Abdülkerîm'e Vazife Tevcihi ve Yardım Edilmesi	23	108
53	Buhâra Seffrine, Huzûra Kabûlü İçin İzin Verildiği	23	109
54	Buhâra Hâkimi'ne Gönderilecek Nâme-i Hümâyûn'un Padişah Tarafından İmzalanıp Mühürlendiği	24	110
55	Buhâra'da Hapsolunan İngiliz Görevlisinin Salıverilmesi İçin Nâme-i Hümâyûn Yazılması	24	111
56	Harezmi Elçisi Kutbeddin Efendi'ye Atiyye Verilmesi	24	112
57	Buhâralı Muallim Hacı Abdullah'a Harcırah Verilerek Memleketine Gönderilmesi	25	112
58	Buhâralı El-Hac Mirzâ'ya Yol Masrafı İçin Atiyye Verilmesi	25	113
59	Hokandlı Muallim Hacı Rahmet Efendi'nin Memleketine Gidişi İçin Ruhsat Verilmesi	25	114
60	Buhâralı Şeyh Ahmed Efendi'nin Yevmiye Tahsisi ile Hacca Gönderilmesi	26	115
61	Hokand Şeyhülislâm-zâdesi Hacı Ahmed Efendi'ye Atiyye Verilmesi	26	117
62	Buhâra Hâkimi'ne Nişân-ı Âlî ve Hediye Gönderilmesi	26	118
63	Buhâra Elçisi'nin Sadrazam'a Gönderdiği Hediyelerin Kabûlü ve Mukâbele'de Bulunulması	27	120
64	Buhâra Hâkimi'ne Gönderilecek Cevâbnâme-i Hümâyûn Metninin Uygun Görüldüğü	27	121
65	Harezmi Asilzâdesi ile Afgan Şehzâdesinin Yemen Vâlisi'ne Tahsis Edilen Vapur ile Hacca Gönderilmesi	27	121
66	Mekke'ye Gitmek İsteyen Hokandlı Elçi Hacı Mîr Kurban Efendi ve Maiyyetine Yevmiye Tahsisi ..	28	122
67	Hîve Hâkimi Elçisinin Hediyelerinin Kabûlü ve İstekleri	28	124

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
68	Hokand Hükümdârı Ali Han'a Gönderilecek Nâme-i Hümâyûn Metninin Uygun Görüldüğü	28	124
69	Hokand Elçisinin Mâbeyn'de Kabul Edilerek Getirdiği Nâmeye Mukabelede Bulunulacağı	29	125
70	Hokand Hâkimi'ne Lihye-i Saâdet Gönderilmesi	29	127
71	Buhâra Meşâyihinden Abdülvâhid Efendi'ye Harcırah Verilmesi	29	128
72	Kazan Muhâcir ve Ulemâsından Mehmed Abdülkerîm Efendi'ye Maaş Tahsîsi	30	129
73	Buhâra'da Hapsedilen İtalyan Tüccarların Tahliyeleri Hakkında İtalya Hükûmeti'nin İltimas Talebinin Cevaplandırılması	30	131
74	Buhâra'da Tutuklu Bulunan Üç İtalyan'ın Serbest Bırakılmasından Dolayı İtalyanlar'ın Teşekkürü .	30	132
75	Hokand Sefîrine Yol İzni Verilmesi	31	133
76	Buhâra Elçisi'nin Padişah Tarafından Kabûlü ...	31	133
77	Hokand Elçisine Atiyye, Nümûne Silah ve Elbise Verilmesi	31	134
78	Buhâra ve Harezmi Türkmenlerinin Rusya'ya Karşı Osmanlı Himâyesini Talep Etmeleri	31	135
79	Buhâra Emîri'nin, Osmanlı Devleti'nde Askerî, Sanaî ve Siyâsî Sahalarda İlişki Kurma, Öğretmen ve Araç Gönderilmesi İstekleri	32	136
80	Buhâra Elçisi ve Maiyyetindekilere Nişan Verilmesi	32	138
81	Buhâra Hanı'na Hediye Gönderilmesi	33	139
82	Kaşgar Hâkimi ile Elçisine Verilen Nişan ve Hediyeler	33	139
83	Kaşgar Elçisi ve Maiyyetindekilere Nişan Verilmesi ..	33	140
84	Kaşgar Hâkimi Yakub Han'a Nâme-i Hümâyûn Gönderilmesi	34	141
85	Kaşgar Hâkimi'ne Yazılan Nâme-i Hümâyûnun Ulaştırıldığına Dâir Bombay Başşehbenderliği Tahrîrâtı	34	142
86	Kaşgar'da Padişah Adına Sikke Bastırılıp Hutbe Okutulduğu	34	142
87	Kaşgar Hâkimi'nin Elçisi Yakub Han'a Âit Yol Masraflarının Bombay Şehbenderliği Tarafından Karşılandığı	35	143
88	Kaşgar Hanı'nın Husûsî Elçisinin Culûsu Tebrik İçin İstanbul'a Gelişi	35	144
89	Kaşgar Hâkimi'nin Osmanlı Devleti'ne Bağlılığını Bildiren Mektubu	36	145

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
90	Afgan Hanı'na Rus Yanlısı Politikadan Vazgeçme- sinin Sağlanması İçin Elçi Gönderilmesi	36	145
91	Çin Tarafından Zabtedilen Kaşgar'ın Çinliler'e Bı- rakılmaması İsteği	36	148
92	Türkmenler'in İstinadgâhı Olan Göktepe'nin Rus- lar Tarafından İşgalinden Sonra Alınması Gereken Tedbirler	37	151
93	Kaşgar Emîri Bey Kulu Han'ın Nişân-ı Âlî ile Tal- âtı	38	153
94	Kaşgar'ı İşgal Eden Çinliler'e Karşı Mücadele Eden Bey Kulu Han'ın Yardım İsteği	38	153
95	Kaşgar Emîri Bey Kulu Han'ın Dersâadet'deki Mi- sâfirliği Süresince Masraflarının Karşlanması	38	158
96	Rus Hükûmeti'nin Müslümân Tebea ile İlgili Poli- tikası	39	159
97	Merv Bölgesinin İlhâkı Teşebbüsü ve Rus - İngiliz İlişkileri	39	162
98	Merv'de İngiltere'nin Rus Yayılmacılığından Endi- şesi	39	163
99	Merv Bölgesi Halkının Rusya'ya İlticası ve İran - Rus Yakınlaşması	40	165
100	Ruslar'ın Orta Asya'daki Siyâsî ve Askerî Faaliyet- leri	40	166
101	Ruslar'ın Orta Asya'daki Nüfûzlarını Artırma Çä- lışmaları	41	168
102	Türkistan Müslümanlarına, Rusya İmparatoru İçin Câmilerde Dua Etmelerinin Emrolunduğu	41	170
103	Hîve ve Buhâra Hükûmetlerinin, Medreselerinde Rus Lisânının Öğretilmesi İçin Rus Hükûmeti'ne Mürâcaatları	41	172
104	Buhâra Emîri Tarafından Mekke'ye Gönderilen San- dığın Dersâadet Gümrüğü'nde Aranmaması	42	173
105	Rusya Müslümanlarına Gönderilmek Üzere Kur'ân-ı Kerîm Tab Edilmesi	42	173
106	Kaşgar Kadısı'nın Lihye-i Şerîf Talebi	43	174
107	Kaşgar Kadısı'nın Lihye-i Şerîf Talebinin Pâdişah Tarafından Kabul Edildiği	43	175
108	Kazan Vilâyeti'nde Müslümanlar Arasında Ortaya Çıkan Karışıklıklar	43	176
109	Orta Asya Müstemlekelerinde Bulunan Müslüman- lar Hakkındaki Haberlerin Resmî Hüviyet Arzetme- diği	44	176
110	Fergana Müslümanları'nın İshak Mehmet Ali Riyâ- setinde Rus Askerleri ile Yaptıkları Çatışmalara Dâir Haberler	44	178

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
111	Buhâra'nın Hisar Vilayeti Vâlisi Tarafından Hicaz Demir Yolu İçin Gönderilen Yardım Makbuzlarının Takdimi	45	179
112	Türkistan'da Rusya'nın Yeni İki Kolordu Kuraca- ğı	45	179
113	Afganistan ve Türkistan Sınırına Rusların Asker Sevkiyatları	45	181
114	Çinli Müslümanlara Dînî Nasihat İçin Heyet Gö- nderilmesi	46	183
115	Dînî Nasihat İçin Çin'e Gönderilecek Heyet'e Veri- lecek Harcırah	46	184
116	Çin Vukuatı Sebebiyle İngiliz Gazetelerinde Aleyh- te Çıkan Yazıların Tekzîbi	47	186
117	Çin Vukuatı Sebebiyle Alman Gazetelerinde Aleyhte Çıkan Yazıların Tekzîbi	47	187
118	Rusya'daki Müslümanların Eğitimlerini Geliştirmek Maksadıyla Osmanlı Matbaa Harfleri Gönderilme- si	48	190

C - KIRIM İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

119	Kırım'da, Sultan II. Süleyman'ın Cûlûsunun Kut- lanması	48	191
120	Kırım'ın Düşmana Karşı Savunulması	49	192
121	Selim Giray'ın, Kendisine Berat ile Kırım Hanlığı Verilmesine Teşekkürü	49	193
122	Kırım Hanı Selim Giray'ın Gönderdiği, Sadâkatini Hâvî Nâme	49	194
123	Kırım'ın Muhafazası İçin Alınacak Tedbirler	50	195
124	Engürüs ve Leh Seferine Asker Göndermesi İçin Se- lim Giray'a Hitaben Yazılan Nâme-i Hümâyûn .	50	197
125	Kırım Hanı'nın Kazandığı Zaferin Tebriki	51	198
126	Selim Giray'ın Bizzat Azak Savunmasına Katılma- sı	51	198
127	Azak ve Özi Serhadlerinin Muhafazası	51	199
128	Kırım Hanlığı'na Gâzî Giray'ın Tâyni ile Akıntı Burnu'nda İnşâ Edilecek Kale Mühimmâtının Te- dârîki	52	200
129	Kefe'deki Ur Kalesinin Düşmesi Üzerine Kırım Hal- kının Yardım Talebi	52	202
130	Nogaylar ve Akkirmanlılar'ın Ruslar'a Karşı Mu- hârebeleri	53	203
131	Selim Giray Han'ın Kendisine İhsan Edilen Çiftli- ğe Gelmesi	53	204

XVIII OSMANLI BELGELERİNDE KAFKASYA - TÜRKİSTAN - KIRIM

Belge Sıra No :		Belge Özet Sayfa No :	Transkripsiyon Sayfa No :
132	Kırım'a Yazışma İçin Gerekli Kırtasiye Malzemesi- nin Gönderilmesi	53	205
133	Kırım Selâtin ve Mîrzâyânı Mihmandârına Eksik Çı- kan Bir Surrenden Dolayı Ödenecek Para	54	205
134	Rusya ile Muhârebeden Dolayı Kırım'a Deniz Kuv- veti Gönderilmesi	54	206
135	Kırım'ın Ruslar Tarafından İşgal Edilmeye Başlan- dığı Haberleri Üzerine Acilen Yardım Gönderilme- si	54	206
136	Ruslar'ın Kırım'da Han Seçimine Müdâhaleleri .	55	209
137	Kırım Ordusu'nu Kuvvetlendirmek İçin Asker Ter- tibi	55	211
138	Rus İşgalinden Sonra Kırım'ın Durumu	55	212
139	Kuban Hanı'na Rikâb-ı Hümâyûn'dan Gönderile- cek Meblağın Arttırılması	56	214
140	Rostof'da Câmî ve Mektep Olmak Üzere Bir Mahal- lin Kiralanması	56	216
141	Siyâsî Ehemmiyetinden Dolayı Yalta'da Şehbender- lik İhdası	57	218
142	Yalta Şehbenderliği'nin Kefe'ye Nakledilmesi	57	219
II. BÖLÜM: BELGELERİN TRANSKRİPSİYONLARI.....			59 - 220
EK : BELGELERDE GEÇEN TERİMLERE DÂİR AÇIKLAMALAR			221
İNDEKS			225
III. BÖLÜM : BELGELERİN FOTOKOPİLERİ			241

G İ R İ Ő

Türk Coğrafiyasına Genel Bakış

Anayurtları olan Orta Asya'dan çıkıktan sonra tarihî gelişmeler sonucunda, Balkanlardan Sibiry'a'nın en doğusuna kadar yayılan ve hemen hemen dört bin yıllık bir geçmişe sahip olan Türkler, bu kadar geniş coğrafya üzerinde ve bu kadar eskiye uzanan mâzi içinde, gerek kurdukları devletler bünyesinde, gerek başka devletlerin tâbiyetinde, gerekse bağımsız topluluklar halinde, göçebe, yarı göçebe ve yerleşik hayat şekillerinin hepsini tecrübe edip, içinde bulundukları şartların getirdiği mecburiyetlere bağılı olarak gerektiğinde savaşp, her zaman büyük medeniyet ve kültür hamlelerinin öncüsü ve teşvikçisi oldukları halde, *Göktürk, Selçuklu ve Osmanlı devletleri* örneklerinde olduğu gibi kimi zaman çağının "süper" devletlerini de kurarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Çok kullanılan bir söz olan "*Viyana'dan Çin Seddi'ne kadar Türkçe konuşularak gidilebilir*" cümlesinin bir abartma olmadığı ve yaşanan tarihî-coğrafi şartların Avrupa ve Asya kıtaları boyunca bir Türk kuşağı oluşturduğu gerçeğinin sonuçları, XX.yüzyılın sonlarına doğru tekrar gün yüzüne çıkmış bulunuyor.

Türk toplumları yayıldıkları geniş coğrafyada, aynı zaman dilimleri içerisinde, değişik teşkilatlanmalara girmişler ve çoğu zaman aynı anda birkaç Türk devleti birden var olmuştur. Bunun en son örneği içinde bulunduğumuz yıllardır. Şu anda yeryüzünde *Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan* olmak üzere yedi tane bağımsız Türk devleti bulunmaktadır.

Tarih boyunca bu duruma benzer haller meydana gelmiş ve bu devletler birbirleri ile çeşitli münâsebetlerde bulunmuşlardır. Bu münâsebetlerin yere, zamana ve şartlara göre kimi zaman olumsuz bir seyir takip ettiği, hatta iki Türk devletinin savaşmak zorunda kaldığı görülmüştür. Çok ayrı mekânlarda yaşıyor olmanın getirdiği bazı kültürel farklılaşmalar ve siyasî mecbûriyetler, bu gibi sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Yeryüzündeki Türkleri, yaşadıkları coğrafi bölgelere ve konuştukları lehçelere göre çeşitli gruplara ayırmak mümkündür. Türk topluluklarının coğrafi bölgelere göre bir listesi ana hatlarıyla şöyle çıkarılabilir:

Altay-Sibirya Türkleri: *Altay, Baraba, Çulım, Dolgan, Hakas, Karagas, Koybal, Kumandı, Sabir, Sagay, Şor, Telengit, Televüt, Tobol, Tofalar, Tuva, Yakut.*

Batı Türkleri: *Ahıska, Azerbaycan, Balkanlar (Batı Trakya, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya), Irak, İran (Afşar, Azeri, Halaç, Hamse, Horasani-Boçagçı, Kaçar, Karacadağ, Karagözlü, Karakoyunlu, Karapapak, Karayi, Kaşgay, Şâhseven, Türkmen) , Kıbrıs- 12 Ada, Suriye, Türkiye.*

Doğu Avrupa Türkleri: *Gagauz, İdil-Ural (Başkurt, Çuvaş, Kazan, Mişer), Kafkasya (Karaçay-Malkar, Kumuk, Nogay, Stavropol Türkmenleri), Karayim, Kırım (Kırım Tatarları, Belorusya Tatarları, Litvanya Tatarları, Polonya Tatarları, Kırımçak).*

Türkistan Türkleri: *Afganistan, Doğu Türkistan (Kazak, Kırgız, Salar, Sarı Uygur, Uygur), Karakalpak, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen.*

Ana çizgilerini vermeye çalıştığımız Türk Dünyası, Şamanist gelenekleri kısmen de olsa yaşatmaya devam eden Yakutlar ve Altaylılar'ın bir bölümü ile Hristiyanlığı kabul etmiş olan Gagauz'lar ve Musevi olan Karayımlar gibi küçük gruplar hariç, hemen hemen tamamıyla İslâm dinini kabul etmiş durumdadır.

Balkanlar hariç Osmanlı Devleti'nin ilişkide bulunduğu Türklerin genellikle üç bölgede toplandığı görülmektedir: *Kafkasya, Türkistan ve Kırım*. Bu üç bölgenin, Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri çerçevesinde tarihçelerine bakmakta yarar vardır.

KAFKASYA

Coğrafi Konumu ve Etnik Yapısı

Kırım'ın doğusundaki Taman yarımadasından, Bakü'nün de üzerinde bulunduğu Hazar Denizi'nin batısındaki Apşeron yarımadasına kadar uzanan dağlık bölgeye, Kafkasya denmektedir.

Karışık bir etnik yapı gösteren Kafkasya'da *Azerîler, Karaçaylar, Malkarlar, Kumuklar, Nogaylar* gibi Türk toplumlarından başka *Çerkesler, Kabartaylar, Abazalar, Lezgiler, Çeçenler* gibi müslüman; *Gürcüler, Ermeniler, Svanlar ve Osetler* gibi hristiyan bir çok kavim yaşamaktadır.

İncelediğimiz zaman dilimi içerisinde, Çerkesler Kuban nehri ile Karadeniz arasında yoğunlaşmışlardı. Bu bölgede aynı zamanda Karaçay-Malkar Türkleri de bulunmaktaydı. Çerkeslerin hemen güneyinde Abazalar, onların da güneyinde Osmanlı sınırına kadar olan bölgede Gürcüler ve Ermeniler yer almaktaydı. Kuban nehri'nden Hazar Denizi'ne kadar olan sahada Kabartaylar, daha kuzeyde Nogay ve moğol kökenli Kalmuklar bulunmaktaydı. Kabartay bölgesinin güneyi Dağıstan topraklarıdır. Burada Kumuklar, Lezgiler, Çeçenler, Osetler ve Svanlar yer almaktaydı. Dağıstan'ın güneyi ise Azerbaycan'dır. Bu etnik yapı fazla bir değişiklik göstermeden günümüze kadar gelmiştir.

Kafkasya'nın Osmanlı Devleti ile Olan İlişkileri Çerçevesinde Tarihçesi

Kafkasya ve özellikle Azerbaycan bölgesi, XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı ve İran Devletleri'nin mücadele alanı olmuş ve bu iki devlet arasında sürekli el değiştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin bölgeye açtığı seferler, Safevi Devleti'nin yıkılışına (1737) kadar sürüp gitmiştir. Bu seferlerin açılmasında, Safevilerin bölgede sürekli mezhep ayrımını kışkırtmaları ve Osmanlı aleyhtarlığını yaymaya çalışmaları, ayrıca yöre halkının Osmanlı Devleti'ne yaptıkları şikâyetler etkili olmuştur.

1530'lu yıllara kadar Osmanlı Devleti için bir tehlike teşkil etmeyen Rusya'nın, Kafkasya'ya doğru ilerleyişinin en önemli ilk iki adımı 1552'de *Kazan* ve 1556'da

Astrahan Türk hanlıklarını ele geçirmesidir. Kazan ve Astrahan'ın düşmesinde, Kırım Hanlığı'nın fazla güçlenmesini istemeyen Osmanlı Devleti'nin, *Altınordu Devleti'*nden geriye kalan bu iki hanlığı himâyesine almak isteyen *Kırım Hanı Sahip Giray*'ı yeterince desteklememesi de etkili olmuştur. Rusya, Kafkasya ile kendisi arasında engel teşkil eden bu iki Türk hanlığını ortadan kaldırdıktan sonra, bu bölgede bir anda Osmanlı Devleti ile karşı karşıya kalmıştır. Böylece bölgedeki Osmanlı-İran çekişmesine Rusya da katılmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden rahatsız olan Osmanlı Devleti bölgeye düzenleyeceği bir seferle buraları fethetmeyi ve Don ile Volga arasında bir kanal açmak sûretiyle Hazar Denizi'ne ulaşarak hem Rusya'yı bölgeden atmayı, hem İran'ı arkadan sarmayı, hem de Türkistan Türk hanlıklarıyla doğrudan münâsebet kurmayı tasarlıyordu. Bununla, aynı zamanda Osmanlı himayesini talep eden Azerbaycan ve Dağıstan beylerine de Hazar Denizi vasıtasıyla karadan ve denizden yardımda bulunmak mümkün olacaktı. Ancak 1569 yılında yapılması planlanan bu sefer, çeşitli iç ve dış siyasî sebeplerle yapılamamış ve bu hedeflere ulaşmak mümkün olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin daha Fatih Sultan Mehmed zamanında Kırım ve Kuban bölgelerini ele geçirmiş olması (1475) Kafkasya politikalarında bir avantaj oluşturmuştur. Bu şekilde, Kırım hanları vâsıtasıyla Kafkasya'nın kuzeyden kontrolü mümkün olmuştur. Rusya da bu durumu bildiğinden dolayı, Kazan ve Astrahan hanlıklarından sonra hem Karadeniz'e inebilmek, hem de Kafkasya'da rahatça ilerleyebilmek için Kırım'ı ele geçirmeye yönelmiştir.

Rusya'nın Kafkasya'ya doğrudan ilk inişi 1720'li yıllara denk gelmektedir. Bu tarihlerde, İran ile anlaşarak Hazar Denizi'nin kuzey kıyılarını ve Bakü'yü ele geçiren Rusların bu ilerleyişlerine karşı, Osmanlı Devleti de Gürcistan harekâtını genişleterek Gence, Kirmanşâh, Hemedân, Revan ve Tebriz'i aldı. Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 1724 yılında imzalanan *İstanbul Antlaşması* ile, önceden İran'a ait olan bu yerler iki devlet arasında paylaştırıldı. Fakat bu durum aynı zamanda Rusya'nın bölgedeki varlığını da meşrûlaştırmıştır.

Rusya Kırım'ı ele geçirmek için uğraşırken, İran'da *Safevîler'in* yıkılmasından sonra hükümdar olan *Nâdir Şâh* (1736), Azerbaycan'a doğru saldırıya geçerek 1724 yılında Osmanlı Devleti'ne geçmiş olan Azerbaycan topraklarını geri almış, fakat Dağıstan bölgesine 1742, 1744 ve 1745 yıllarında yaptığı seferlerden sonuç alamamıştır. Dağıstan'daki hanlıklar Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmayı tercih etmişlerdir. Osmanlı Devleti de bu hanlara hediyeler göndererek gönüllerini hoş tutmuş ve İran ile Rusya'ya karşı dikkatli olmalarını istemiştir.

Nâdir Şâh'ın ölümünden sonra, Azerbaycan ve Dağıstan bölgesindeki *Şeki, Bakü, İlisu, Kuba, Şirvan, Karabağ, Gence ve Taliş hanlıkları* bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu hanlıkların hemen hepsi Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler içinde olmaya ve bu şekilde, Rus ve İran yayılmacılığına karşı kendilerini garantiye almaya çalışmışlardır. Bu durum, bölgede nüfûz tesfisini amaçlayan Osmanlı politikasına da uygunluk göstermekteydi.

Osmanlı Devleti, 1774'te Kırım'ın kaybindan sonra Kafkasya'ya daha fazla önem vermeye başlamıştır. Özellikle Kuban bölgesi, o tarihe kadar Kırım hanları vasıtasıyla yönetildiği için, devlet bu bölge hakkında fazla malûmâta sahip değildi. Yeni gelişmeler, bölge ile özel olarak ilgilenilmesini gerektiriyordu. Çünkü Kırım Hanlığı'nın elden çıkmasından sonra, Osmanlı Devleti'nin doğu ve kuzey sınırlarının güvenliği ancak Kafkasya'nın kontrolü ile mümkün olacaktı.

1780-84 yılları arasında Soğucak muhafızı olarak görev yapan *Ferah Ali Paşa*, bölge halkını kazanma yolunda çok başarılı çalışmalar yapmış; burada ilkel âdetlerle yaşayan Çerkesler'in İslâm dinini kabul etmelerini ve bu sûretle devlete ısınmalarını sağlamıştır. Ferah Ali Paşa'nın bu gayretlerinin semeresi Osmanlı-Rus savaşları sırasında bölge kabilelerinden sağlanan desteklerle alınmıştır. Çok başarılı bir idareci olan Ferah Ali Paşa, bölgede Türk nüfûsunu arttırmak için, daha önce Kırım'ın kuzey taraflarında yaşadıkları halde şimdi Rus yönetimine girmek istemeyen *Nogaylar*ı kuzey Kafkasya'ya yerleştirerek hem kontrol altına almış, hem de Ruslara karşı bir koz olarak elinde tutmuştur.

Rusların Kafkasya'da en kolay ele geçirdikleri bölge, *Gürcistan* olmuştur. Çoğunlukla hristiyan olmalarından dolayı eskiden beri Ruslarla sıcak ilişkileri olan Gürcüler, bu dönemde *Tiflis* ve *Açıkbaş* dolaylarında iki ayrı hanlık halinde yaşıyorlardı. Tiflis hanı *İraklı* ile Açıkbaş hanı Süleyman (Salamon) arasında herhangi bir mesele bulunmuyor ve aynı zamanda her ikisi de Rusya'ya sempati besliyorlardı. Nitekim Gürcüler Kafkasya'yı ele geçirmeye çalışan Rusların himâyesine kolaylıkla girecekler ve ülkeleri 1801 yılında Rusya tarafından ilhâk edilecektir. Gürcü beylerinden bazıları Rus tâbiyetine girmeyi istemiş, fakat içlerinde Salomon'un da bulunduğu bazı Gürcü beyleri, bu durumu kabul etmeyerek, direnmeye çalışmışlardır. Nitekim Salomon daha sonra Osmanlı Devleti'ne sığınacaktır.

Bölgedeki diğer müslüman hanlıklar ise Osmanlı Devleti ile birlikte hareket ederek Gürcülere karşı tavır almışlardır. 1784'te Lezgiler Tiflis üzerine yürüyüp, Iraklı Hana

büyük zarar vermişler, fakat İraklı'nın Rusya himâyesinde olmasından çekinen Osmanlı Devleti'nden gerekli desteği alamamışlardır.

Dağıstan ve Azerbaycan'ın müslüman hanlıklarının kendi aralarında da önemli anlaşmazlıklar oluyordu. Osmanlı Devleti'nin, bu durumdan Rusya ve İran'ın istifade etmemesi için gayret sarfettiğini, çeşitli yollarla hanlıklar arasındaki bu problemleri çözmeye çalıştığını görüyoruz. (Bkz. Belge No: 7, 8)

Rusya, Kırım'ı elde ederek kuzeyden sardığı Kafkasya'yı, şimdi Gürcistan'ı ele geçirerek güneyden de kuşatıyordu. Kafkas kavimleri 1783'ten itibaren *İmam Mansur'un* önderliğinde Rusya ile ölüm-kalım savaşına başlarken, Osmanlı Devleti'nin elle tutulur bir katkı sağlayabildiği söylenemez. Kuzey bölgesinde ise Ferah Ali Paşa'nın vefâtından sonra durum istikrarsızlaşmış, kabileler üzerindeki denetim kaybolmuş, otorite sarsılmıştır.

Kırım meselesinden dolayı Rusya'yı her bakımdan sıkıştırmak amacıyla olan Osmanlı Devleti, Rusya'ya karşı elinde her zaman büyük bir koz olan Dağıstan ahalisine, 1787'de *Kutayıs'lı Mehmed Beğ* i elçi olarak göndermiş ve Rusya'ya karşı yapılacak savaşa katılmalarını istemiştir.

Rusya ise, Kafkasya'yı ele geçirme yolunun kabileler ile Osmanlı Devleti arasındaki ittifâkı bozmaktan geçtiğini anlamış olduğundan, kabilelerin üzerine hücumla geçmiş ama ilk safhada beklediği başarıyı elde edememiştir.

1787-92 ve 1806-12 tarihleri arasında meydana gelen Osmanlı-Rus savaşları neticesinde de, bölgede önemli bir değişiklik olmamıştır. Rusya'nın Kafkasya'da yayılma çabaları, Kafkas kavimlerinin bitmek tükenmek bilmez bir hırs ve azimle Ruslarla mücadele etmeleri, Osmanlı Devleti'nin giderek azalan maddî desteği ve buna rağmen Kafkasyalıların kendilerini Osmanlı tâbiyeti altında görmeye devam etmeleri, bu yılların genel manzarasını teşkil eder. (Bkz. Belge No: 16) Aslında Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'dan yüz çevirdiğini söylemek mümkün değildir. Bölgeden gelen heyetler ve elçiler gayet iyi karşılanmış, gönülleri hoş edilerek ve hiç olmazsa mânen desteklenerek, moral verilerek uğurlanmışlar; en azından belli bir miktar harçlık veya atıyye verilerek günlük ihtiyaçlarının ve masraflarının karşılanması sağlanmıştır. (Bkz. Belge No: 9, 12, 13, 14, 18, 21) Ancak Osmanlı Devleti, siyasî dengeler yüzünden Rusya'yı açıkça karşısına alamıyordu. Bir taraftan Osmanlı Devleti'nden medet uman müslüman Kafkas toplumlarının kalbini kırmamak, diğer taraftan da Rusya

ile olan ilişkileri belli bir dengede tutmak amacıyla çok dikkatli bir siyaset izlemek gerekiyordu. Bunun için çeşitli bahanelerle bölge halkının devlete sıcak bakmaları sağlanmaya çalışılmıştır. (Bkz. Belge No: 15, 19, 22, 23, 24)

Osmanlı Devleti, bölgedeki bütün nüfûzuna rağmen, kimi zaman kendi bilgisi hâricinde, anlaşmalara aykırı olarak, kabileler tarafından Ruslar üzerine yapılan saldırılar yüzünden zor durumda kalmıştır.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren, Rusya Kafkasya'ya tam olarak yerleşmeye başlamıştır. Azerbaycan ve Dağıstan hanlıkları, Rus istilâsına karşı büyük bir dirençle karşı koymuşlar, ancak sonuçta, üstün Rus kuvvetlerine boyun eğmek zorunda kalmışlardır.

Ruslar, kendilerine en fazla direniş gösteren *Gence ve Bakü Hanlıklarında*, 1804 ve 1808 yıllarında askerî idare kurmuşlar; diğer hanlıklarda ise, hanlar Çar'a karşı sorumlu tutularak, belli bir süre için mevkilerinde kalmışlardır. *Gence Hanı Cevad Han*, Ruslara karşı son ana kadar direnmiş ve en sonunda da şehit edilmiştir. Rusların önceleri, hanlıkların iç yönetimlerine fazla müdâhale etmedikleri görülmektedir. Fakat Kafkasya'nın tümü işgal edildikten sonra, eski yönetime ait ne varsa kaldırılmış ve bütün Kafkasya, doğrudan Rus yönetimine bağlanmıştır.

Rusya Kafkasya'da bilerek geri bir düzen kurmuş, mezhep ayrılıklarını teşvik edici uygulamalar getirmiş, hristiyan toplumlara bir çok kolaylıklar sağlarken, müslümanları her türlü sosyal haktan mahrum bırakmıştır.

Rusya'nın, kendisini Kafkasya'dan atmak isteyen İran ile yaptığı savaşı kazandığı ve iki devlet arasında 1828 yılında *Türkmençay Antlaşmasının* imzalanmasından sonra, bölgeye kesin olarak yerleştiği görülmektedir. Azerbaycan ve Gürcistan'a bu şekilde yerleşen Rusya'nın, kuzey Kafkasya ve Dağıstan bölgelerinde hâkimiyetini tam olarak sağlaması ise daha zor olmuş; tabiat şartlarının güçlüğü ve bu güç şartlarda yaşamaya alışkın dağlı müslüman ahâlinin direnci yüzünden, kesin sonucu ancak XIX. yüzyılın ortalarına doğru alabilmişlerdir.

Rus işgali, Azerbaycan'da kolay kolay kabullenilmemiş, belli zamanlarda önemli tepkilerle karşılaşmıştır. Azerbaycan'a Rus nüfûs yerleştirilmesine ve sömürüsüne karşı, Rusların istediği ağır vergileri ödeyemeyen *Nebi* adlı fakir bir Azerî köylüsünün direnişi ile 1890'larda "*Kaçak hareketi*" olarak adlandırılan ayaklanma başlamış ve bütün Azerbaycan'a hattâ İran'a kadar yayılmıştır.

Genel Değerlendirme

Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'daki varlığı, bölgelere göre değişik özellikler göstermiştir. Çerkes-Kabartay bölgesini doğrudan idare eden Osmanlı Devleti, Dağıstan-Azerbaycan bölgesinde, yerel hanların hükümrânlığını tanıyıp bölgenin kontrolünü onlar vâsıtasıyla elinde tutmaya çalışmıştır. Bu durum bölgeyi işgal niyetinde olan Rusya ve İran'ın politikaları karşısında, bölge halkının, hilâfet merkezi olma özelliği ve sünnî müslümanlığından dolayı zaten sempati duyduğu Osmanlı Devleti'ne iyice yakınlaşmasına yol açmıştır. Gürcüler ise çoğunlukla hristiyan olduklarından ve daha XV. yüzyıldan beri Ruslarla ilişki içinde bulunduklarından dolayı, Osmanlı Devleti'nin kendi ülkelerine nüfûzuna izin vermemişler ve ülkeleri Rusya'nın Kafkasya'daki üssü durumuna gelmiştir. Tarihleri boyunca Türklere pek rahat vermeyen Kalmuklar da, o zamanki siyasî duruma göre Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmışlardır. (Bkz.Belge No: 2, 3) Ancak Kazak Hanı Gaib Muhammed Han, pâdişâh'a gönderdiği bir nâmede, *Kalmuk hakimi Ayuka'nın* ikiye bölünmüş olduğunu ve dikkatli olunması gerektiğini bildirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Rusya ile antlaşma yaptığı ya da arayı iyi tutmayı gerekli gördüğü dönemlerde, Kafkas kabilelerinin yardım taleplerini ve bazı isteklerini yeterli derecede karşılayamadığı görülmektedir. Bu durumun, bazen Kafkas ahâlisi içinde hayal kırıklıklarına yol açtığını da belirtmek gerekir. Rusya ile ihtilâfın kuvvetlendiği dönemlerde ise, Kafkas kavimleri Osmanlı Devleti'nin en önemli kozlarından biri haline gelmiştir. Bu tür gerginlik dönemlerinde kabileler, gönderilen hil'at ve hediyeler ile hoş tutulmak istenmiştir.

Osmanlı Devleti duruma bağlı olarak ihtiyacı olduğu zaman, Kafkas kavimlerinden askerî yardım isteğinde bulunuyor (Bkz.Belge No: 1, 4), kimi zaman da, kendisi bölge ahâlisine askerî yardımda bulunuyordu. (Bkz.Belge No: 25) Kabileler bazen Rus işgalcileri ile kendiliklerinden savaşmak istiyorlar ve bu taleplerini, bölgedeki Osmanlı seraskerine bildiriyorlardı. (Bkz.Belge No: 6)

Devletin bölgeye gönderdiği yöneticilerden bazılarının yetersiz ve hattâ kötü niyetli olmalarının da, ilişkiler üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. *Ferah Ali Paşa* gibi değerli bir kişiden sonra Soğucak muhâfızı olarak tayin edilen *Bicânoğlu Ali Paşa*, bölgede esir ticareti yapmaya kalkmış, 1788-89 yıllarında doğu seraskeri olan *Battal Paşa* canla başla Rusya ile savaşan yöre halkına kötü muâmelede bulunmuş ve sonunda

da Rusya'ya sığınmıştır. Nitekim Dağıstan halkı, Battal Paşa'nın zulmüne karşı devletten yardım talebinde bulunmuştur. (Bkz.Belge No: 10) Bu olumsuz örneklere rağmen, yöre halkı suçu bu kişilerde bulmuş, Osmanlı Devleti'nden soğumamıştır.

Kafkasya'da güçlü bir devlet kurulamamış olması ve buradaki kavimlerin ancak küçük hanlıklar ya da kabileler şeklinde teşkilatlanmış olmaları, kendileri için iyi olmamıştır. Ruslara karşı ancak gerilla savaşı yapabilen Kafkasyalılar, bütün cesâretlerine rağmen, düzenli bir orduya sahip olamadıklarından dolayı, karşılarındaki düzenli, disiplinli Rus ordusu önünde kesin sonuca gidememişler ve sonuçta, vatanlarının Rusların eline geçmesine râzı olmak zorunda kalmışlardır.

1783'ten sonraki yıllarda, *İmam Mansur* önderliğinde Rus işgaline direnen Kafkasyalılar, 1830'lardan sonra, Osmanlı Devleti'nin direnci kırılmasına ve meydan Rusya'ya kalmasına rağmen, *İmam Gâzi Muhammed, Hamzat*, 1834-59 arasında *Şeyh Şâmil ve Hacı Murat* liderliğinde, Kafkas tarihinin en şanlı direniş hareketlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu direniş hareketleri sırasında, Osmanlı Devleti'nden doğru dürüst bir destek alamamış olmalarına rağmen Kafkas ahâlisi, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında da Rusya'ya karşı ayaklanacaklardır.

Osmanlı Devleti, Rus işgali ile birlikte vatanlarını terk etmek zorunda kalan müslüman kabilelere kucak açmış ve ülkenin çeşitli bölgelerine yerleştirerek ihtiyaçlarının giderilmesine çalışmıştır. (Bkz.Belge No: 36) Nitekim kendilerine gösterilen ilgiden hoşnut olan Kafkas muhâcirleri, zaman zaman devlete, memnûniyetlerini ifade etmişlerdir. (Bkz.Belge No: 27)

Kafkasya'nın Rusya'nın eline geçmesinin artık iyice kesinleştiği XIX.yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı Devleti bölgede önemli gördüğü yerlere şehbenderlikler açarak, hem ticarî ilişkiye giriyor, hem de bu şehbenderlikler vâsıtasıyla bölgeyi yakından izleme imkânı buluyordu. (Bkz.Belge No: 28, 29). Bundan başka, buradaki müslümanlarla Osmanlı Devleti arasında kültür bağları devam etmiş ve bu çerçevede içerisinde, eğitim ilişkilerine önem verilerek bu bölgeden Darülfünûn ve Darümuallimîn'e öğrenci kabul edilmiştir. (Bkz. Belge No: 37)

Kafkasya'nın müslüman ahâlisi, Osmanlı Devleti için her zaman ilgi alanı olmuş, bu bölge halkının karşılaştığı çeşitli sıkıntı ve zorluklar, Osmanlı Devleti'nin gündeminde yer bulmuştur. Meselâ, Rusya'nın Kafkasya İmparator Kaymakamı tarafından, Batum'da, yöre halkına hitâben, kendilerine tanınan hakların anlatıldığı

konusma ile daha önceden aksi söylendiği halde, 1890 'lardan sonra Kafkasya müslümanlarından asker alınacağı haberleri hakkında, devlet, Petersburg sefâreti aracılığı ile bilgi toplamaya çalışmıştır. (Bkz.Belge No:26, 30, 31) Ayrıca Azerbaycan bölgesinde, Ermenilerin Osmanlı Devleti aleyhindeki fesat hareketlerini ve bölgenin müslüman ahâlisine yaptıkları zulmü önlemek amacıyla, Gence bölgesi için Rusya hükümeti, Tebriz civarı için ise "*Azerbaycan Hâkimi*" nezdlerinde teşebbüse geçilmiştir. (Bkz. Belge No:32, 33, 35,)

TÜRKİSTAN

Coğrafi Konumu ve Etnik Yapısı

Türk tarihinin çok önemli bir bölgesi olan Türkistan toprakları, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Ural dağları ve Sibirya, güneyde Hindukuş dağları ve doğuda da Altay dağları ile çevrilidir. Türkistan'ın eski Sovyetler Birliği toprakları içinde yer almışken, şimdi üzerinde bağımsız Türk devletleri kurulmuş olan kısmına *Batı Türkistan*, Çin yönetimi altında kalan kısmına da *Doğu Türkistan* denilmektedir.

Türkistan, adından da anlaşılacağı gibi, üzerinde çoğunlukla Türk kavimlerinin yaşadığı bir bölgedir. *Özbekler, Kırgızlar, Kazaklar, Türkmenler, Uygurlar, Karakalpaklar* gibi Türk kavimlerinden başka, *Moğollar ve Tacikler* de, Türkistan ahâlisini teşkil ederler. Günümüzde Türkistan'da, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Stalin tarafından buraya sürülen *Kırım ve Ahıska Türkleri* ile Almanlar da bulunmaktadır. Rusya'nın bölgeyi işgali ile birlikte, çok miktarda Rus nüfus da buraya yerleştirilmiştir.

Önceleri Ruslar tarafından da kullanılan Türkistan kelimesi, daha sonra Bolşevikler tarafından sakıncalı görülerek kaldırılmış ve Türk kavimleri arasındaki farklılıkları arttırmak amacıyla, her Türk boyu için, o boyun adını taşıyan ayrı ayrı cumhuriyetler kurulmuştur.

Orta Asya diye de adlandırılan Türkistan topraklarında yer alan *Buhâra Hanlığı*, *Hive Hanlığı*, *Hokand Hanlığı* ve sadece onbeş yıl kadar ayakta kalabilmiş olan *Kaşgar Hanlığı*, Osmanlı Devleti'nin ilişkide bulunduğu dört Türk devletidir.

Buhâra, Hive ve Hokand hanlıkları, şimdiki bağımsız *Türkmenistan*, *Özbekistan*, *Kırgızistan* ve *Tacikistan Cumhuriyetleri*'nin bulunduğu geniş bölge ile *Kazakistan Cumhuriyeti*'nin bir kısım güney toprakları üzerinde kurulmuşlardır. Kaşgar Hanlığı'nın bulunduğu bölgede ise, şu anda Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı *Uygur Özerk Bölgesi* yer almaktadır.

Buhâra Hanlığı (1500-1868)

Başkenti Buhâra şehri olan hanlığın toprakları içinde, Zarafşan Vadisi, Semerkand, şimdiki Tacikistan'ın başkenti olan Duşanbe ile Hisar, Şirâbâd, Karşı gibi şehirler yer almaktaydı. Hanlığın güney sınırı Afganistan'a, kuzey sınırı Aral Gölü'nün doğusuna kadar uzanıyordu.

Mayendorf adlı seyyâhın 1820 yılındaki tespitlerine göre, Buhâra'nın toplam nüfûsu 2.478.000 kişi idi. Türklerin sayısı ise, 1.726.000 kişi idi ki bütün nüfûsun %69.65'ni teşkil etmektedir. Geri kalan nüfûs Tacik, Fars, Afganlı, Yahudi ve Çingenelerden teşekkül etmişti.

Buhâra Hanlığı, *Muhammed Şeybânî Han* liderliğindeki Özbeklerin, 1500 yılında Timurlular'dan Bâbü'r Şâh kuvvetlerini yenmesi ile kurulmuştur. Bu hanlık, Şîî İran'a karşı Osmanlı Devleti'nin müttefiki olmuş ve Osmanlı Devleti'nden askerî yardım dahi almıştır.

Buhâra'da üç Türk sülâlesi hüküm sürmüştür: *Şeybanoğulları (1500-1599)*, *Canoğulları (1599-1785)* ve *Mangut hanları (1785-1920)*. Önceleri Semerkant olan başkent, Canoğulları sülâlesi zamanında Buhâra'ya taşınmıştır.

Hanlık XVII. yüzyılın sonlarına doğru gücünü yitirmeye başlamış, 1740'ta bir ara Nâdir Şâh'ın işgaline uğramış, sonra tekrar istiklâline kavuşmuştur.

Buhâra hanlarından bazıları "*han*", bazıları da "*emîr*" ünvanını kullanmışlardır.

Mangut hanları sülâlesinden *Mîr Mâsum Şâh Murad* ve oğlu *Emîr Haydar* dönemlerinde Buhâra bir İslâm ve ilim şehri olarak ün kazanmıştı. Buhâra'da Emir

Haydar'dan sonraki hanlar, adlarına para bastırmamış, bundan sonra basılan paralarda da "*merhûm Haydar*" ibâresi kullanılmıştır.

Hanlığın sınırları, XIX. yüzyılın ortalarında bütün *Mâverâünnehr*'i kaplayacak kadar genişlemişti.

1868 yılına kadar bağımsız yaşayan Buhâra Hanlığı, bu tarihten 1920'ye kadar Rus tâbiyeti altında varlığını sürdürmüştür. XVII. ve XVIII. yüzyıllar boyunca Türkistan'a doğru ilerlemeye devam eden Rusya, 1868'te yapılan *Zire-Bulak savaşı*nda galip gelerek, Buhâra Hanlığı'nı yarı bağımsız bir şekilde yönetmeye başladı. Daha sonraki yıllarda hanlığın bu statüsü giderek bozuldu ve XX. yüzyılın başlarında, doğrudan Rus yönetimi altına girdi.

Sadece adı kalan hanlık, 1918'de Rusya'daki karışıklıklardan istifade ederek, bağımsızlığını ilân etti. Fakat bölgedeki Kızılordu komutanı *Frunze, Lenin'* in de onayını alarak, Buhâra'yı 1920'de tekrar işgal etti. *Buhâra Hanı Mîr Âlîm Han* kaçmak zorunda kaldı. Hanlığın ortadan kalkmasından sonra kurulan *Buhâra Halk Cumhuriyeti* de fazla yaşayamadı ve Buhâra Hanlığı'nın toprakları, yeni kurulan *Özbekistan, Tacikistan* ve *Türkmenistan* arasında paylaştırıldı. Rus işgaline karşı direniş hemen bitmemiş 1931 yılına kadar "*Basmacılık*" adı altında devam etmiştir.

Hîve Hanlığı (1512-1873)

Harezmi Hanlığı da denilen bu ülkenin başkenti, *Hîve* şehri idi. Aral Gölü'nü güneyden kaplamış olan bu hanlık Kongrat, Ürgenç gibi, şu anda Özbekistan'da kalan şehirleri içine alıyordu. Hîve Hanlığı'nın güneybatısında Türkmen, kuzeyinde ise Kazak toprakları bulunuyordu.

Orta Asya'nın bir medeniyet merkezi olma özelliğini, Türklerin yönetimi altında bulunduğu yüzyıllar boyunca koruyan Harezmi, Türkleşme sürecini XI. ve XVI. yüzyıllar arasında tamamlamış ve 1502 yılından sonra, *Buhâra Özbekleri'* nin idaresine geçmiştir.

Batı Sibiryâ Özbek hanlarından olan *İlbars Han, Hazar Denizi'nin doğusunda* yaşayan *Yamud Türkmenleri* 'nin de katkısıyla 1511 yılında bağımsızlığını ilân etmiştir. Fakat Özbek hânedanının, yerli Türk ahâliyi yönetime karıştırmadığı bilinmektedir. İlbars Han'ın "*Yadigâr Şeybânîlî*" denilen sülâlesi, 1740 yılında Nâdir Şâh tarafından tahttan indirilene kadar yönetimde kalmış; ülke bu süre içerisinde Buhâra Özbekleri, Kalmuklar ve İranlılar tarafından zaman zaman istilâ edilmiştir. XVII. yüzyıl boyunca

ülke ekonomik bakımdan gerilemeye maruz kalmış; *Amu-Derya Nehri'* nin mecrasını değiştirip Hazar Denizi yerine Aral Gölü'ne dökülmeye başlaması ve XVII. yüzyıldaki Kalmuk istilâsı, bütün ekonomik hayatı alt-üst etmiştir. Bu hanlığa adını veren Hîve şehrinin, *Ürgenç* yerine pâyitaht olması, *Arap Mehmed Han (1603-13)* zamanında olmuştur. Rusların 1717'de Hîve'yi ilk işgal teşebbüsleri, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Nâdir Şâh'ın Yadigâr Şeybânîlîler'in son hükümdarı olan *İlbars Han*'ı tahttan indirmesinden sonra (1740), ülke bir süre *Kazak*, *Karakalpak* ve *Yadigâr Cengizliler'e* mensup hanlar tarafından yönetildi. 1767'deki veba salgını, Harezm'de büyük nüfûs kırımına ve ekonomik gerilemeye neden olmuştur.

Sürekli olarak yönetimden dışlanan ve "*Sart*" adı verilen yerli Türklerin ilk büyük tepkileri, 1804 yılında *İl-Tüzer Beğ* zamanında oldu. Bu şâhıs Özbek yönetimini devirip, tamamen Sartlar'a dayanan yeni bir yönetim kurdu. İl-Tüzer'den sonra tahta çıkan *Mehmed Rahim Han* zamanında (1806-1825), Aral Gölü çevresindeki *Karakalpaklar* ile Buhâra'dan ayrılan *Merv Türkmenleri* de Hîve'ye tâbi oldular.

XIX. yüzyıl içinde gerek Ruslar, gerek İngiliz ve Almanlar, Harezm'le yakından ilgilenmeye başlamışlardı. Zaman zaman gönderilen heyetler, burada çeşitli incelemelerde bulunuyorlardı. Türkistan'a yayılmaya kesin olarak niyetlenen Rusya'nın hedeflerinden biri de, Hîve Hanlığı idi. Ancak Hîve Hanlığı'nın yönetimindeki Türkmenler, Rusların güneye inmelerinin önündeki en büyük engeli teşkil ediyorlardı. 1873'teki Rus işgalinde, işgalcilere karşı büyük bir mücadele veren Türkmenler, *Göktepe* mevkiinde, 1879 yılında Rus hücumlarını iki defa püskürterek yaptıkları savunma sonunda, takviyeli kuvvetlerle gelen Ruslara yenilerek, büyük bir katliâma mâruz kalmışlardır.

Hîve'de, Buhâra ve Hokand'a göre kültür, sanat ve bilimle daha fazla ilgilenildiği ve bu konularda daha ciddi çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Nitekim *II. Mehmed Rahim Han* zamanında Hîve'ye İstanbul'dan matematikçi uzmanlar getirilmiştir.

Hîve Hanlığı, 1873 yılındaki Rus işgali ile bağımsızlığını kaybetti. Bolşevik ihtilâline kadar Rusya'ya tâbi olarak yaşayan hanlık, önce *Harezm Halk Cumhuriyeti'* ne dönüştürüldü, sonra da toprakları *Özbekistan ve Türkmenistan* arasında paylaştırıldı. Türkmen-Özbek çekismesinin bu karışıklık yıllarında gündeme gelmesi, ülkenin tâlihsizliği olmuştur.

1926 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Harezm'in nüfusu 725.815 idi. Bu nüfusun %43.00'ü *Özbek*, %39.47'si *Karakalpak* ve %17.14'ü de *Türkmen* cumhuriyetlerine taksim edilmiştir.

Hokand Hanlığı (1710-1865)

Buhâra Hanlığı'nın doğusunda, Çin sınırına kadar olan bölgede bulunan Hokand Hanlığı'nın idaresi altında, Fergâne Vadisi başta olmak üzere, şimdiki Özbekistan'ın başkenti olan Taşkent ile Kazakistan'ın Çimkent, Türkistan, Akmesicid ve Kırgızistan'ın Bişkek gibi önemli şehirleri bulunuyordu.

Hokand bölgesi, XVI. yüzyıldan itibaren Özbek devletinin bir parçası olmuş; 1710 senesinde *Şâhruh-Bi'* nin, merkezi Hokand olan devleti kurmasıyla bu durum sona ermiştir.

Hokand, *İrdane-Bi* zamanında, Fergâne'ye kadar dayanan Çin hâkimiyetini tanımak zorunda kaldı (1758). İrdane-Bi bu durumdan kurtulmak için, *Afgan hükümdarı Ahmed Şâh'* dan yardım istemiş ve Ahmed Şâh da ordusunu toplayıp harekete geçmiş, fakat sonuç alınamamıştır.

1775-1799 arasında hükümdar olan *Narbuta Beğ* zamanında da Hokand, Buhâra'nın düşmanı ve Çin'in müttefiki idi.

Hokand Devleti zamanla gücünü artırmıştır. Nitekim XIX. yüzyıl başlarında, gücü Buhâra Hanlığı kadar olmuştu.

Buhâra ile Hokand arasında, *Ura-Tübe* şehri konusundaki anlaşmazlık hiç bitmemiş ve iki devlet zaman zaman burası için savaşmak zorunda kalmışlardır.

1842'ye kadar han olan *Madali (Muhammed Ali)* zamanında Hokand, en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Fakat bu hanın kötü yönetimi halkı bezdirmiş, bundan dolayı halktan ve ulemâdan bazı kişiler, Buhâra'dan yardım istemişlerdir. Bunun üzerine yapılan savaşta, Hokand tam bir mağlûbiyete uğramış ve Madali öldürülmüştür.

Bu olaydan sonra Rus istilâsına kadar, bir daha Hokand'da asâyişi temin etmek mümkün olmadı. Hîve'de yaşanan, yönetimdeki Özbekler ile yerli sartların çatışması hadisesi burada da yaşandı. Saltanat kavgasında zor duruma düşen, Buhâra'dan yardım istiyordu. Nitekim *Buhâra Hanı Muzafferüddin*, 1862 ve 1865'te Hokand şehrini bile ele geçirdi ancak burada sürekli olarak kalamadı.

Hokand Hanlığı 1865'te Rus işgaline uğrayana kadar toprak kaybına uğramamıştır. Ancak Taşkent, 1865'te Buhâra Hanlığı'na geçmiştir. 1865 işgalinden sonra Rus tâbiyeti altına giren Hokand Hanlığı, 1876'da ilgâ edilip yerine *Fergâne Eyâleti* kuruldu. Hokand Türkleri ülkelerini kurtarmak için 1878, 82, 92, 93, ve 98'te ayaklanmışlar, ancak sonuç alamamışlardır. Hokand 1917 karışıklıkları sırasında bağımsızlığını ilan etmek istemiş, ancak 1918'de yeniden Rus işgaline uğrayarak, toprakları *Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan* arasında paylaştırılmıştır.

Kaşgar Hanlığı (1865-1878)

Doğu Türkistan'ın Tarım havzası üzerinde kurulmuş olan Kaşgar Hanlığı'nın hâkimiyetinde Kaşgar, Yarkent, Aksu, Hoten, Turfan, Balasagun, Beşbalık ile şimdiki Uygur Özerk Bölgesi'nin başkenti olan Urumçi şehirleri yer almaktaydı.

Çok önemli bir kültür merkezi olan Kaşgar, Türk devletlerinden *Karahan, Çağatay ve Timurluların* yönetimi altında kalmıştır. 1606'da Çağatay hânedanından *Emîr İsmail*' in başa geçtiği Doğu Türkistan, XIX. yüzyılın sonlarına kadar, "*Hocalar yönetimi*" ile idare edilmiştir. 1688'de Çungarya Kalmukları tarafından işgal edilen Kaşgar, 1759'da Çinliler tarafından ele geçirilmiş, fakat Çin yönetimine karşı isyanlar hiçbir zaman durmamıştır.

1862'de müslüman Çinliler olan "*Döngenler*" tarafından başlatılan isyana, *Kırgız Hanı Sâdık Beğ* yardımcı olup Kaşgarı ele geçirmiştir. 1866'da yönetimi ele geçiren *Muhammed Yakup Han*, kısa sürede hâkimiyetini Yanhisar, Yarkend, Hoten, Aksu, Kuça, Karaşehir, Kula ve Turfan'ı da içine alacak şekilde genişletmiş ve Doğu Türkistan'ın büyük bir kısmına hâkim olarak bağımsız Kaşgar Hanlığı'nı kurmuştur.

Yakup Han, önceden Hokand Hanı olan *Hudayar*'ın mabeyncisi idi. Hokand'ın Akmesicid ve Çimkent şehirlerinin Ruslara karşı savunulmasında büyük başarılar göstermişti. Kaşgar'ı Çinlilerden kurtaran Kırgız Hanı Sâdık Beğ, burada sürekli kalamayacağını anladığından dolayı, Kaşgar'da han olarak eski Hocalar yönetimi'ne mensup Ak-Tağlı fırkasından Hoca Burhaneddin'in torunu *Buzurg Han*'ı bırakmak istiyordu. Yakup Han Buzurg Han ile birlikte Kaşgar'a gelmiş, fakat sonradan Buzurg Han ile arası açılmış ve onu Kaşgar'dan uzaklaştırarak, kendisi Kaşgar hâkimi olmuştur.

Yakup Han, iktidarının ilk yıllarında huzursuzluk çıkaran Döngenlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu konunun halli, Yakup Han'ın durumunu bir müddet için sarsmıştır.

Çin öteden beri bu bölgeyi ele geçirmek istiyor, Rusya hemen yanbaşında kurulmuş olan bu Türk devletinden rahatsız oluyor, İngiltere ise Rusya'nın Orta Asya'daki yayılma politikasını engellemeye çalışıyordu. Rusya bu dönemde Kaşgar'ın üzerine yürümek istemişse de, Hıve konusunu daha önemli gördüğü için önceliği oraya vermek zorunda kalmıştı. İngiltere ve Kaşgar'ın ise birbirlerinden beklentileri vardı; İngilizler Kaşgar'ın doğal zenginliklerini kullanmayı ve Rusya'ya karşı bir tampon devlet oluşturmayı hedefliyorlar, Kaşgar ise İngiltere'den askerî yardım ümid ediyordu.

Bu ortam içinde Yakup Han durumunu kuvvetlendirmek için Osmanlı Devleti tâbiyetine girmeyi uygun görmüş ve bu maksatla, 1870 yılında *Yakup Beğ*'i İstanbul'a elçi olarak göndermiştir. Yakup Beğ, İstanbul'da gayet iyi karşılanmıştır. İngiltere de bu yakınlaşmayı, kendi menfaatlerine uygun gördüğünden dolayı, desteklemiştir. Yakup Beğ'in Kaşgar'a dönüşünden sonra, hutbe *Sultan Abdülaziz* adına okunmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti 1875 yılında, Kaşgar'a bazı askerî uzmanlar göndermiştir. Nitekim Kaşgar Hanlığı, çevresindeki diğer devletlerin ordularından çok daha disiplinli ve düzenli 40.000 kişilik muntazam bir ordu meydana getirmeye muvaffak olmuştur.

Kaşgar Hanlığı, topraklarında gözü olan Çin hariç, bütün komşuları tarafından tanınmış ve kendini kabul ettirmiştir. Bu arada Rusya ve Çin'in anlaşmaya varmalarından endişelenen Yakup Han, İstanbul'dan tekrar askeri yardım istemiş ve bu isteği de kabul edilmiştir. Fakat başarılı bir devlet adamı olan Yakup Han'ın 1877'deki ani ölümünden sonra, iç karışıklıklar başlamıştır. Yakup Han'dan sonra idareyi ele alan oğlu *Bey Kulu Han* zamanında, gerek bu iç karışıklıklara karşı gerek taarruz halinde bulunan Çin'e karşı etkili tedbirlerin alınamamış olması sebebiyle, ülke 1878 yılında Çin işgaline uğramış ve Bey Kulu Han İstanbul'a gelmiştir. Daha sonra ülkesini kurtarmak için tekrar Kaşgar'a dönen Bey Kulu Han başarılı olamamış, Kaşgar ordusu tamamen yok edilerek halk katliâma mâruz kalmıştır. Bundan sonra Çin tarafından Doğu Türkistan ülkesine 1884'te, "*Yeni Topraklar*" anlamına gelen "*Sinkiang*" adı verilmiş ve burada tam bir despot rejim uygulanmaya başlamıştır. 1911'de ortaya çıkan Çin ihtilâli ile burada muhtar bir idare kurulmuş, fakat değişen fazla bir şey olmamıştır. Emektar elçi Yakup Beğ'in, Kaşgar'ın Osmanlı toprağı olduğunu belirterek, II.

Abdülhamid' den yardım talebi, Osmanlı Devleti'nin 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından yeni çıkmış olması sebebiyle, yerine getirilememiştir. 1888 ve 1900 yıllarında Çin işgaline karşı yapılan ayaklanmalardan da sonuç alınamamıştır.

Türkistan Hanlıkları ile Osmanlı Devleti Arasındaki İlişkiler

XVI. ve XIX. yüzyıllar arasındaki tarihçeleri konusunda yukarıda çok kısaca bilgi vermeye çalıştığımız Türkistan hanlıkları, devamlı sûrette Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler içinde olmaya gayret etmişlerdir. (Bkz. Belge No: 38, 39, 45, 50, 67, 76,). Osmanlı Devleti tarafından tanınmış olmak, bu devletler için bir meşrûiyet nedeni, iktidarlarını sağlamlaştırma ve komşularına kendilerini kabul ettirme vesilesi olarak kabul ediliyordu.

Bu hanlıklar ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde, Rusya ve İran'ın büyük ölçüde etkisi olmuştur. Rusya'nın 1552'de Kazan ve 1556'da Astrahan Türk hanlıklarını, 1557'de de Başkurt topraklarını işgali ve Kazak-Kırgız bozkırlarını ele geçirme gayretleri neticesinde, nihâî niyetinin bütün Türkistan'ı işgal etmek olduğu anlaşıldığından, buna karşı hanlıklar, Osmanlı Devleti'ni kendilerine en yakın ve en uygun müttefik olarak görmüşlerdir. Zira hanlıklar, mezhep farklılığı yüzünden İran'a karşı hiç bir yakınlık hissetmiyorlardı.

Siyasî dengeler ve ekonomik durum ile Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İran ilişkilerindeki hassâsiyet, Osmanlı Devleti'nin bu hanlıkların taleplerine her zaman için yeterli karşılık verememesi sonucunu getirmiştir. (Bkz. Belge No: 79) Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İran ilişkilerinin gerginleştiği dönemlerde, hanlıkları Rusya'ya ve İran'a karşı harekete geçirme düşüncesiyle Osmanlı Devleti'nden gelen istekler de kimi zaman, aynı sebeplerle gerekli karşılığı görememiştir.

XVII. yüzyıl sonlarına doğru, önce *Kalmuklar'* ın sonra da *Jungarlar'* ın istilâsına uğrayan *Kazak Türklerinin* bu dönemde yaşadıkları dağınıklık ve karışıklıktan en fazla istifâde eden Rusların, Kalmuklar ve Kazakları birbirlerine karşı kışkırtması ve Kazakların kendi aralarına da fitne sokması yüzünden dağılan Kazakların bir kısmı Rus hâkimiyeti altında kalmış, büyük bir kısmı da Hîve, Buhâra ve Hokand hanlıklarının topraklarına yerleşmişlerdir. Rus işgali altında kalan Kazak Türkleri 1783'te *Sırım Batur*, 1836'da *Sultan Kenasarı* önderliğinde, Ruslara karşı başlattıkları ayaklanmalar ile işgalcileri uzun süre uğraştırmışlardır. Aynı şekilde Başkurtlar da 1645, 1662 ve 1675-83 yıllarındaki "*Seyyid kıyamı*" ayaklanmaları ile Rus işgaline karşı mücadele etmişlerdir. Kazak ayaklanmalarında, özellikle Hîve hanının etkisi olmuştur.

Türkistan hanlıkları ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler, genellikle yukarıda belirtildiği gibi, hâricî düşmanlara karşı bazı hassas dengeler göz önünde bulundurularak gelişirken, hanlıkların kendi aralarındaki sorunlar da bitmemiştir. Rusların Türkistan topraklarına doğru ilerlediği yıllarda, yaklaşan Rus tehlikesine karşı Türk hanlıklarının birbirleri ile yaptıkları mücadelelerden vazgeçmemeleri, Merv bölgesi konusunda Buhâra ile Hîve arasındaki anlaşmazlığın bir türlü halledilememesi; daha sonra ortaya çıkan Buhâra-Hokand rekâbetinde Rusların Buhâra'yı destekler bir tavır içine girmelerinden cesaret alan Buhâra Hanı Muzafferüddin'in Hokand'ı istilâya kalkışması neticesinde, bu hanlıklar arasında Ruslara karşı birlik ümidi kalmamıştır.

İlk kurulan devletin Buhâra Hanlığı olması ve diğerlerinin sonradan ortaya çıkması yüzünden, Buhâra Hanlığı komşularına iyi gözle bakmamıştır. Sonradan kurulan Hîve ve Hokand hanlıkları ise, Buhâra Devleti'nin kendilerine bakış tarzını bildiklerinden dolayı kendi varlıklarını meşrulaştırmak için, Osmanlı Devleti'ne kendilerini kabul ettirme çabası içine girmişlerdir. Buna karşı Osmanlı Devleti'nin ise Buhâra'dan ikiyüz sene sonra kurulmuş olan ve "*Deşt-i Kıpçak ve Kazgan-ı Zemîn*" diye de adlandırılan Hokand Hanlığı'na önceleri pek sıcak yaklaşmadığı görülmektedir. (Bkz.Belge No: 41) Bu hanlığın Buhâra'dan ayrılarak kurulmuş olması sebebiyle Türkistan birliğini bozucu bir özellik göstermesi, kimi zaman Çin ile ittifak etmesi ve hakkındaki malûmâtın daha çok Buhâralı elçilerden alınmasından dolayı bu şekilde hareket edildiği, ancak Osmanlı-Hokand ilişkilerinin daha sonraki yıllarda düzeldiği görülmektedir. Bunun sonucu olarak, Hokand ve Hîve hanlıkları ile diplomatik açıdan sıcak ilişkiler kurulmuştur. (Bkz.Belge No: 67, 68, 69, 70, 77,) Fakat herşeye rağmen Osmanlı Devleti'nin Orta Asya'daki esas muhâtabının Buhâra Hanlığı olduğunu ifade etmek gerekir. Buhâra Hanı'na "*Özbek Hanı*" ve "*Türkistan ve Turan hâkimi*" denilmesi de bunu göstermektedir. (Bkz.Belge.No: 40, 45 46).

Türkistan hanlıkları ile süregelen karşılıklı hediyeleşme ve dostluk ilişkileri (Bkz.Belge.No: 42, 43, 44, 46, 47, 48, 51, 53, 54, 62, 63, 64, 80, 81, 104) neticesinde, Osmanlı Devleti bu hanlıklar üzerinde nüfûz sahibi olmuştur. Nitekim bazı batılı devletler, karşılaştıkları bir takım problemlerin halli için Osmanlı Devleti'nin tavassutunu talep etmişlerdir. (Bkz.Belge No:55, 73, 74,) İlgili belgelerde de görüleceği gibi, Buhâra'nın Rus işgali altına girmesinden sonra da münâsebetler aynı sıcaklıkla devam etmiştir.

Buhâra, Hîve ve Hokand'tan gelen elçilere de, Kafkas elçilerine yapıldığı gibi, harçlık ve atıyye verilmesi uygulamasına devam edilmiştir. (Bkz Belge No:49, 56, 66, 75,)

Diğer hanlıklara göre çok kısa ömürlü olan ve 1865 yılında kurularak ancak 15 yıl kadar yaşayabilen Kaşgar Hanlığı ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler çok sıcak geçmiş, fakat çok uzakta kalan bu Türk hanlığı, Çin işgaline uğradığı zaman, Osmanlı Devleti'nin yapabileceği fazla bir şey de olmamıştır. (Bkz.Belge No: 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 95, 106, 107)

Rusların üç Türk hanlığını ele geçirmeleri ancak otuz yıllarını almış ve bütün kayıpları bin ölü civarında kalmıştır. Yüz bin nüfuslu Taşkent, iki bin Rus askeri tarafından ele geçirilmiş; altmış bin kişilik Buhâra ordusu ise üç bin beşyüz kişilik Rus kuvvetlerine dayanamamıştır.

Türkistan'ın Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen gibi Türk kökenli kavimleri, birbirleri ile giriştikleri mücadeleler neticesinde zayıf düşmüşlerdi. Çoğunluğu göçebe olan Kazak ve Kırgızların, çağının modern silahları ile donanmış Rus ordusuna dayanmaları zaten mümkün değildi. Hanlıklar ise, kendilerini yenileyememeleri ve hemen hemen ortaçağ düzeyinde bir hayat sürüyor olmaları yüzünden kolaylıkla Rusların eline geçmiştir. Türkistan'ın yönetimini ele geçiren Ruslar, bu ilkel hayat düzeyini devam ettirecek ve Türk toplumlarının gelişmesini önleyecek tedbirleri de almışlardır. Nitekim Türk illerinde daha sonra ortaya çıkacak olan "*Ceditçi-Kadimci*" mücadelesinde, her türlü yeniliğe kapalı olarak eski hayat düzeninin devamını savunan Kadimciler, halkın dini duyguları da istismar edilerek, Ruslar tarafından desteklenmişlerdir.

Osmanlı Devleti ile Türkistan hanlıkları arasındaki coğrafi uzaklığın da, ilişkilerin düzeyinde etkili olduğu görülmektedir. 1866'da Buhâra, Rusların işgaline uğramaya başladığı zaman, yardım almak için Osmanlı Devleti'ne mürâaat edilmiş fakat Osmanlı Devleti tarafından, mesafenin çok uzak olduğu belirtilerek, Rusya ile mümkün olduğu kadar az zararlı bir antlaşma yapılmasına çalışılması tavsiye edilmiştir. 1873'te Rus işgaline uğrayan Hîve Hanlığı'na da benzer tavsiyelerde bulunulmaktan öte bir şey yapılamamıştır. Benzeri bir durum 1870 tarihinde Buhâra ve Harezm taraflarındaki Türkmen kabileleri reisinden gelen mektuba verilen cevapta da görülmektedir. (Bkz.Belge.No: 78)

Türkistan ve İdil boyları Türkleri'nin eşrâf ve ulemâsından bazı şahısların Osmanlı Devleti'nden yaptıkları isteklerinin karşılanmasında mümkün olan kolaylıklar sağlanmıştır. (Bkz Belge No: 52, 57, 58, 59, 60, 61, 65, 71, 72). Ayrıca bölgeden gelen bazı ehliyetli kişiler de Osmanlı eğitim müesseselerinde görev alabiliyorlardı. (Bkz.Belge.No: 59)

Türkistan hanlıklarının Rus ve Çin tâbiyetine girmesinden sonra ilişkiler diplomatik düzeyden ziyade Rus hâkimiyeti altında kalan müslüman ahâlden haber almak ve onların bazı ihtiyaçlarını karşılamak şekline dönüşmüştür. (Bkz.Belge No: 96, 102, 103, 105, 108, 109, 110, 116, 117) Bu doğrultuda Türkistan müslümanlarının Kur'ân-ı Kerim, alfabe vs. dinî ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli heyet, araç-gereç ve malzemeler gönderilmiştir. (Bkz.Belge No: 105, 114, 115, 118) Ayrıca bölgeden gelen istekliler, Darülfünûn ve Darülmuallimîn'e öğrenci olarak kabul edilmişlerdir. (Bkz.Belge.No: 37)

Rus tâbiyetine alınan hanlıkların kontrolü, Ruslar tarafından yeni kurulan "*Türkistan Genel Valiliği*" tarafından yapıyordu. Zaman içerisinde Türkistan topraklarına büyük oranda Rus nüfûs yerleştirilerek, bölgenin etnik yapısı bozulmuş; Türkistan Türkleri'nin zaman zaman yaptıkları ayaklanma hareketleri ise başarısız kalmıştır. (1876 Hokand, 1898 Andican ayaklanmaları gibi)

Özellikle Rusya, İngiltere ve İran arasında, Türkistan konusunda cereyan eden hâkimiyet ve nüfûz mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin hassasiyetle ilgilendiği bir konu olmuş; bölgenin bu devletlerin sömürgesi haline gelmemesi ve Rusya'nın yayılmacılığının önlenmesi için çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. (Bkz Belge No:90, 92, 97, 98, 99, 100, 101, 112, 113)

1905 ihtilâlinde sonra Türkistan'da yayılmaya başlayan Türkçülük-İslamcılık akımları neticesinde, Türkiye'ye karşı büyük bir sempati duyulmaya başlanmıştır. Osmanlı ordularının I. Dünya Savaşı'ndaki başarıları, meselâ Çanakkale savaşlarının sonuçları, büyük bir heyecan ve sevinçle karşılanıyor, daha sonraki Türk İstiklâl Savaşı da bütün Türkistan'da büyük bir ilgi ve heyecanla takip ediliyordu.

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Ruslar tarafından daha önceden askere alınmayacakları taahhüd edilen Türkistanlıların geri hizmetlerde istihdam edilecekleri söylenerek askere alınmaya başlanması, büyük huzursuzluklara yol açmış ve yıllar sürecektir isyanlar başlamıştır.

KIRIM

Coğrafi Konumu ve Etnik Yapısı

Üzerinde 1420-1783 tarihleri arasında aynı isimle anılan Türk Hanlığı'nın kurulmuş olduğu Kırım yarımadası, Karadeniz'in kuzeyinde yer almaktadır. Kırım Hanlığı'nın hâkimiyet alanı Kırım Yarımadası, Taman Yarımadası, Kafkasya'nın kuzeyinde Kuban bölgesi ve Kırım'ın kuzeyindeki Kıpçak bölgesini kapsıyordu.

Önceleri nüfusu Kırım Tatarlarından oluşan yarımada'nın etnik yapısı Rus işgalinden sonra bozulmaya başlamış; Kırım Tatarlarının Osmanlı topraklarına göç etmeleriyle başlayan bu süreç, bunların yerine Rus nüfusunun getirilmesi ve II. Dünya savaşı sonrasında, Stalin tarafından, göçlerden geriye kalan Türk ahâlinin de Kırım'dan Sibiryâ ve Orta Asya'ya sürülmeleriyle son bulmuştur.

Kırım'ın Osmanlı Devleti ile İlişkileri Çerçevesinde Tarihçesi

Altınordu Devleti'nin önemli bir bölgesi olan Kırım, yönetime muhâlif beğ ve hanların üssü durumundaydı. Altınordu Devleti'nin yıkılma sürecine girmesi sonucunda, *Hacı Giray* tarafından 1438'de, Kırım Hanlığı'nın bağımsızlığı ilan edildi.

Kırım üzerindeki Osmanlı-Ceneviz çekişmesi, uzun süre devam etmiştir. Kırım'ın Osmanlı tâbiyetine girmesi 1475'te olmuştur. *Fatih Sultan Mehmed'in* buraya gönderdiği *Gedik Ahmed Paşa*, *Nurdevlet Giray'ı* tahttan uzaklaştırarak yerine *Mengli Giray'ı* geçirmiş ve bu han da Osmanlı tâbiyetini tanıdığını açıklamıştır.

XVI. yüzyılın başında Altınordu Devleti'nin ortadan kalkması ile Kırım ve *Moskova prensliği* arasında, bu devletin mîrâsını elde etme konusunda mücâdeleler başlamıştır.

Osmanlı Devleti için, gelişen Rus tehlikesi karşısında, Kırım Hanlığı'nın önemi daha da artmıştır. Ruslara karşı bir serhad teşkil etmesinden başka, konumu itibarıyla Avusturya ve İran'a karşı da kullanılabilecek durumda olması, Osmanlı Devleti'nin Kırım ile daha yakından ilgilenmesini gerektiriyordu. 1571'de Moskova önlerine kadar ilerleyen ve şehrin civarını yakan *Devlet Giray*, II. Selim tarafından "*taht algan*" ünvanıyla ödüllendirilmiş ve tebrik edilmiştir.

Güneye ve sıcak denizlere doğru ilerlemeyi kendisine hedef olarak seçen Rusya için, Karadeniz'e açılabilmesinin tek yolu Kırım'ı ele geçirmektir. Bunun için uzun zamandır uğraşan Rusya, Osmanlı Devleti ile 1774 yılında imzaladığı *Küçük Kaynarca* antlaşması neticesinde bu hedefine ulaşma yolunda çok önemli bir adım atmıştır. Bu anlaşma ile Kırım, Osmanlı tâbiyetinden çıkartılarak bağımsız oldu. Kırım'ın bağımsızlık kisvesi altında Rusya kontrolüne girmesinin, Osmanlı Devleti'ne çok zararı olmuştur. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki hâkimiyeti büyük ölçüde sona ermiş, Rusya'nın Eflak-Boğdan'a müdâhale ve hristiyan ahâlîye yönelik propaganda yapma imkânı doğmuştur. Ayrıca İstanbul Boğazı'nın tahkîmi de zorunlu hale gelmiştir.

Kırımlılar, kendilerine verilen bağımsızlığın kısa sürede Rusya tarafından işgal edilmeleri sonucunu doğuracağını anladıklarından, ulemâ ve mirzâlardan oluşan bir heyeti İstanbul'a göndererek himâyelerini istemişlerdi. Fakat Rusya ile antlaşma imzalanmış olduğundan bu isteğin yerine getirilmesi mümkün olmamıştır.

Bu geçiş döneminde, Rusya'ya yakınlık besleyen *Şâhin Giray*, Osmanlı Devleti için büyük sorun olmuştur. Geçmişte II.Katerina'ya yâverlik etmiş olan *Şâhin Giray* zamanında Kırım'a iyice yerleşen Rusya'nın, bölgeyi ele geçirmesi tehlikesi karşısında yeni bir savaş ihtimali dahi söz konusu olmuştur. Bu arada *Şâhin Giray*'dan nefret eden Kırım halkı, Osmanlı topraklarına göç etmeye başlamıştı. Halk 1781'de isyana başlayınca *Şâhin Giray* Ruslara sığınmış, fakat II. Katerina'nın Ukrayna Valisi Potemkin'in yardımı ile tekrar Kırım'a dönmüştür. Bu olayda Potemkin, otuz bin Kırım Türk'ünü katletmiştir. 1779 yılında imzalanan *Aynalıkavak Antlaşması* ile Osmanlı Devleti *Şâhin Giray*'ın hanlığını tanımak zorunda kalmış, Rusya ise Kırım ve Taman'ı boşaltacağını taahhüt etmiştir. Fakat Kırım Hanlığı'nın tâbiyetinde olan Kuban bölgesi üzerinde iki taraf da hak iddiâ etmekten vazgeçmemişlerdir. Osmanlılar Nogayların ve Çerkeslerin kendi tebaaları olduğunu ileri sürüyor, Rusya ise, ilerde o bölgeleri de ele geçirmeyi düşündüğü için, Kırım'a bağlı kalmalarını istiyordu. Nitekim Osmanlı Devleti, bölgede başında Kırım hanzâdelerinin bulunduğu "*Kuban Hanlığı*" nı kurdurmuştur. Bununla o bölgenin kontrol altında tutulması amaçlanmıştır. Kırım 1783 yılında Rusya tarafından ilhâk edildi. Taman ve Kuban da Fransızların araya girmesi ile Rusya'ya bırakılarak, Kuban Nehri iki devlet arasında sınır olarak kabul edilmiştir.

Kırım'ın kaybını hazmedemeyen Osmanlı Devleti'nin, Kırım'ı kurtarmak için yaptığı her teşebbüs daha büyük kayıplarla sonuçlanmıştır. 1784 antlaşması ile Kırım'ın Rusya'ya ilhâkı tanınıyor ve böylece Özi gibi önemli bir eyâlet de elden çıkmış oluyordu. 1792'de imzalanan *Yaş Antlaşması* ile de Dinyester'e kadar olan arazi

Rusya'ya bırakılıyordu. 1812 yılında imzalanan *Bükreş Antlaşması* ile Bucak'ın da elden çıkması üzerine, Kırım Hanlığının bütün toprakları Rus hâkimiyeti altına girmiş oldu.

Genel Değerlendirme

Görüldüğü gibi Kırım-Osmanlı ilişkileri 1774'e kadar tâbîlik-metbûluk çerçevesi içerisinde devam etmiştir. (Bkz. Belge No: 119, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 129). Osmanlı Devleti, Kırım Hanlığı'na geçenlere hanlık alâmeti olarak berat veya menşûr ile kılıç ve sancak verirdi. Hutbe hanın adına okunur, sikke han adına kestirilirdi. Kırım hanları sıraları geldikçe hanlığa geçerler; Osmanlı Devleti bunların hanlığını tasdik ederdi. Ancak bu durum II. Mehmed Giray'ın isyanından sonra değiştirilmiş; bundan sonra Osmanlı Devleti hanları kendi tayin etmiş, hutbede önce padişâhın, daha sonra hanın adı zikredilmeye başlanmıştır. Bu durum ise, daha sonraki dönemde Rusların Şâhin Giray'ı Osmanlı Devleti aleyhinde kışkırtmaları esnasında, propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

Bu süre içerisinde Kırım'da Osmanlı kültürü derin izler bırakmış, Bahçesaray'ın kültürel tekâmülü İstanbul, Bursa ve Edirne'den aşağı kalmamıştır. Osmanlı edebiyat ve mûsikî kültürü, Kırım'a tamamen hâkim olmuştur.

Kırım'ın elden çıkması, Osmanlı Devleti için büyük bir kayıp olmuş ve kolayca hazmedilememiştir. Nitekim, Kırım 1774'den sonra daha uzun yıllar Osmanlı ve Rusya devletleri arasında bir mücadele alanı olacaktır. (Bkz Belge No: 134, 135, 136, 137, 138)

Kırım Hanlığı ile Osmanlı Devleti arasında genellikle olumlu geçen ilişkiler, kimi zaman bozulmaya yüz tutmuştur. Bunun başlıca sebepleri şöylece ifade edilebilir: Devletin sık sık Kırım hanlarını sefere çağırması yüzünden savunmasız kalan Kırım, kuzeydeki yağmacı Rus Kazaklarının istilâsına mâruz kalıyordu. Bu durumun verdiği rahatsızlıklardan başka Osmanlı Devleti tarafından kimi zaman, Kırım hanlarına, hükümlerlikleri dikkate alınmadan, herhangi bir kumandanmış gibi davranılması, Kırım'ın Divan-ı Hümayun'da bir vilâyetmiş gibi değerlendirilmesi ve bu anlayışa dayalı bazı isteklerde bulunulması tepkilere yol açıyordu. Nitekim II. Mehmed Giray (1577-1584) ve III. Mehmed Giray (1623-1627) dönemlerinde görüldüğü gibi, bu durum bazı çatışmalara yol açacak kadar büyümüştür. Fakat bu tür durumların istisnâ olduğunu ve Kırım hanlarının, Osmanlı Devleti'ne büyük yararları ve yardımları dokunduğunu; Osmanlıların Balkanlarda ve Avrupa'da uzun süre kalabilmelerinde ve

Rus yayılcılığının hızının kesilmesinde önemli katkıları olduğunu ifade etmek gerekir. (Bkz.Belge No: 120, 124, 125, 126, 130)

İstanbul'da muhtelif zamanlarda meydana gelen kıtlık sorununun çözümlenmesinde Kırım'dan sağlanan hububatın da katkısı oluyordu. İhtiyaç olduğu zamanlar bu konuda Kırım'dan istekte bulunulduğu, aynı şekilde Kırım'da ihtiyaç duyulan bazı maddelerin de İstanbul'dan karşılandığı görülmektedir. (Bkz Belge No:132)

Kırım'ın Rus işgaline girmesinden sonra müslüman Türk ahâlden Osmanlı ülkesine büyük miktarda göç olmuştur. Gelen muhâcirler imkân dâhilinde her türlü kolaylık sağlanarak ülkenin çeşitli yerlerinde iskân edilmişlerdir.

Sonuç

Şimdiye kadar olan kısımda Osmanlı Devleti'nin diğer Türk devlet ve topluluklarıyla XVII. ve XIX. yüzyıllar arasında çeşitli şekillerde kurduğu münâsebetlerin genel bir portresi verilmeye çalışılmıştır.

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin genelde bütün İslâm ve Türk dünyasının lideri ve merkezi olma özelliğini taşıdığı görülmektedir. Osmanlı-Timurlu, Osmanlı-Safevi, Timurlu-Altınordu örneklerinde olduğu gibi daha önceki dönemlerde Türk devletleri arasında görülen egemenlik ve liderlik mücadeleleri büyük ölçüde sona ermiştir. Ancak bazı bölgesel mücadelelerin halâ devam ettiği görülmektedir. Osmanlı padişahı aynı zamanda dünya müslümanlarının da halifesi durumundadır. Türkistan'daki *Timurlular* ve İran'daki *Safeviler* gibi güçlü Türk devletleri ya ortadan kalkmışlar ya da dünya siyasetini etkileyebilecek güçleri kalmamıştır. Zamanında Rus yayılcılığının önünde en büyük engeli oluşturan *Altınordu Devleti'* nin Timurlular yüzünden parçalanmasından sonra ortaya çıkan Türk hanlıkları Rus işgaline uğramışlar; Orta Asya ve Kafkasya'daki Türk toplumları ya küçük hanlıklar ya da boylar şeklinde teşkilâtlanmışlar ve tek dayanak noktaları olarak sadece Osmanlı Devleti kalmıştır. Gerek Türkistan'daki gerek Kafkasya'daki Türk devlet ve toplumlarının kendilerini Osmanlı Devleti'ne bağlı kabul etmeleri ve Osmanlı Devleti'nden bu durumlarını teyit etmesini istemeleri bunu göstermektedir.

Esasen Türk tarihinin her safhası ve Türk coğrafyasının her bölgesi için yayınlanmış yüzlerce kıymetli eser bulunmaktadır. Tarihteki Türk devletleri ve Türk

toplumları siyasî, içtimâî, iktisadî, askerî, vs. yönleri ile incelenmişler, sayısız eserlere konu olmuşlardır.

Günümüze ulaşabilen belgeler ve çeşitli kaynakların yardımıyla Türk tarihinin bütün yönleri ile araştırılması çalışmaları ve Türk tarihinde ayrı bir yeri ve önemi olan Osmanlı Devleti hakkındaki araştırmalar da devam etmektedir. Osmanlı Arşivlerindeki malzemenin tamamıyla gün yüzüne çıkarılması çalışmalarının tamamlanmasının bu araştırmalara ve karanlıkta kalan noktaların aydınlatılmasına büyük katkılar sağlayacağı âşikârdır.

Bu çalışmanın amaçlarından biri, Osmanlı Devleti'nin yıpranmaya başlamakla beraber kuvvetini koruyarak İslâm dünyasının merkezi ve lideri olmaya devam ettiği XVI., XVII., XVIII. ve gerilemenin hızlandığı XIX. yüzyıllar boyunca, artık güçlü bir devletleri bulunmayan Orta Asya Türkleri ve Kafkasyalı kavimlerle ilişkisi konusundaki belgeleri toplu halde yayınlarak, bu alandaki çalışmalara bir katkıda bulunmaktır.

Yayınlanan belgelerde de görüleceği üzere Osmanlı Devleti ile diğer Türk devlet ve toplumları arasındaki ilişkilerde, o zaman dünyada mevcut siyasî dengeler belirleyici bir rol oynamıştır. Hiç bir devletin komşularını ve düşmanlarını yok sayması mümkün olmadığından dolayı, iki tarafın da kimi zaman birbirlerine yeterli yakınlığı gösterememiş oldukları görülmektedir. Tarihte yaşanmış olan bir çok olayın benzerinin günümüzde de tekrarlandığını düşünecek olursak geçmiş iyi değerlendirmenin gerekliliği ortaya çıkar. Bu çalışmanın bir diğer amacı da bunu sağlamaktır.

Osmanlı Arşivlerinde bulunan Türk tarihinin bir safhası ile ilgili bütün belgeleri toplu halde yayınlayıp, bu konuda çalışan araştırmacılara yardımcı olmak ve bu vesile ile Türk tarihine ve kültürüne hizmet edebilmek ise esas ulaşılmak istenen amaçtır.

NOT: Kısaltmalar bölümünde de görüldüğü gibi A, B ve C harfleri hem hicri aylardan (B Receb) ve (C Cemâziye'l-âhir) şeklinde hem de Osmanlı Arşivindeki tasnif çalışmalarında A : Evâil, B : Evâsıt ve C : Evâhır karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu durumda B.B. 1205 şeklinde yazılan tarih (Evâsıt-ı B. 1205), C.C.1198 şeklinde yazılan tarih (Evâhır-i C. 1198) şeklinde değerlendirilmelidir.

Ayrıca transkripsiyonlu metinlerde görüleceği üzere tarihlerde köşeli parantez içindeki rakamlar da tarafımızdan yazılmıştır.

I. BÖLÜM

BELGELERİN ÖZETLERİ

A. KAFKASYA İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

- 1 -

DAĞISTAN VE KUMUK HÂKİMİ'NDEN İŞGAL EDİLEN AZAK KALESİ İÇİN ASKERÎ YARDIM İSTENDİĞİ

Nemçeliler'in, Leh ve Venedikliler'i tahrik ederek Osmanlı Devleti'ne bölge bölge tecavüz ettikleri, ehl-i İslâm'ın onlara nisbeten gücünün az olduğu, mağlub edilen düşmanın sığındığı Logoş, Lipova ve Şebeş kalelerinin yıkıldığı ve donanmalarının batırıldığından bahsedilerek, bu defa Ruslar tarafından ansızın işgal edilen Azak Kalesi'ni geri almak için memur edilen Kırım Hanı Selim Giray'ın emrine verilmek üzere askerler techîz edip göndermesi hakkında Dağıstan ve Kumuk Hâkimi Şemhal Han'a Sadâret'ten yazılan **mektup**. (Sultan II. Mustafa dönemi)

C. R. 1108 (27 Kasım 1696)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 226-230

- 2 -

KALMUK HÂKİMİ'NİN PADİŞAHIN CÜLÛSUNU TEBRİKİ VE SADÂKATINI BİLDİRDİĞİ

Kalmuk Hâkimi Ayuka'nın padişahın cülûsunu tebrik eden ve Devlet-i Aliyye'ye hizmet ve sadâkate devam edeceğini bildiren **nâmesinin tercümesi**. (Sultan III. Ahmed'in tahta çıkış dönemi)

1115 (1703)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr. 6, s.88-89

- 3 -

KALMUK HÂKİMİ'NE SADRÂZAM'IN TAKDİR MEKTUBU

Kalmuk Hâkimi Ayuka Han'a, cülûs münâsebetiyle sadâkat ve bağılıklarını bildiren mektubundan memnun kalındığı ve Kırım Hanlığı'na yakın olduklarından eskiden olduğu gibi devam etmesi umulan dostluk ilişkilerinin artarak gelişmesi temennîsinin ifade edildiğine dâir Sadâret'in cevâbî mektubu. (Sultan III. Ahmed dönemi)

10 B. 1116 (9 Ekim 1704)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.6, s. 89-90.

- 4 -

ŞİRVAN HAN'I'NIN GENCE VE ŞAMAHI'NIN ZABTINDA SERASKER
AHMED PAŞA'YA YARDIMCI OLMASI

Diyarbakır ve Revan Eyâletleri'ne mutasarrıf olan Serasker Ahmed Paşa'ya Gence'nin fethinden sonra Şamahı'nın da zabtında askerleriyle birlikte yardım etmesi ve sonra bu arazinin tahriri ile makul bir şekilde halka tahsîsi, memleketlerin sâir işlerinin yürütülmesi husûslarında kendisiyle ittifak etmesine dâir Şirvan Hanı el-Hac Davud'a yazılan hüküm. (Sultan III. Ahmed dönemi)

A. C. 1137 (10 Şubat 1724)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 879

- 5 -

ŞİRVANLILAR İLE RUSLAR ARASINDAKİ
ANLAŞMAZLIĞIN GİDERİLMESİ

Osmanlı Devleti'ne katılmış olan Şirvan Eyâleti'nin Geylan hududunda, hâlen barış içinde bulunan Ruslar ile Şirvanlılar arasında çıkan anlaşmazlıklar çoktan beri neticelendirilmediğinden mevcûd ihtilâfın dostluk ve barış şartlarına uyularak çözümlenmesi için mübâşir tâyin olduğundan bahisle, Şirvan Hanı Serhay Han ile Geylan taraflarında olan Rus generali vekillerinin bir araya gelmesi temin edilerek dâvâlarının görüşülmesi, sâbit olan hasarın karşılıklı ödenmesi ve sonucun

arzedilmesine dâir Şirvan civarında bulunan Dergâh-ı Muallâ kapıcıbaşlarından Süleyman'a ve bölge kadısına yazılan hüküm. (Sultan I. Mahmud dönemi)

B. Za. 1144 (16 Mayıs 1731)

BA. *Cevdet Hâriciye* , nr. 1349

- 6 -

KUMUK HÂKİMLİĞİ'NE HACI HAN'IN TÂYİNİ VE MÎR-İ MÎRÂNLIK RÜTBESİ TEVCİHİ

Şirvanlılar ile Dağıstan halkının müştereken Moskof üzerine cihad etmek arzularını Kuban cânibi seraskerine bildirdikleri, seraskerin bu isteği Kırım Hanı'na iletmesi üzerine konunun İstanbul'da soruşturularak; Şirvan Hâkimi Serhay Han'ın vefâtından sonra Kumuk Kavminin hâkimsiz kaldığından bahisle, yerine torunu Hacı Han'ın getirilmesi, Kırım Hanı'nın tasdiki, Dağıstan Hâkimleri Şemhal ve Usumi Han ile bölgenin bütün ileri gelenlerine danışarak iş yapması gerektiği ve ahdi bozan Moskof keferesi üzerine akınlar düzenlemesi şartıyla uygun görülerek kendisine Mîr-i Mîranlık rütbesi ve Rumeli Beylerbeyi pâyesi tevcih olunduğuna dâir berat sûreti. (Sultan III. Mustafa dönemi)

4 Za. 1182 (13 Mart 1768)

BA. *Cevdet Hâriciye* , nr. 4990

- 7 -

ŞİRVAN VE DAĞISTAN HANLARININ KARABAĞ'A SALDIRMASINI ÖNLEMELİK İÇİN FERMÂN İSDÂRİ TEKLİFİ

Şirvan Han'ı Hüseyin Han, Kuba Han'ı Feth Ali Han ile anlaşarak Dağıstan Emîrlerinden Kaytak Han ve Şemhal Han'ı, Gâzî Kumuk Hâkimi Serhay-zâde Mehmet Han'ı ve Akkuşa Kadısını da arzularına tâbi kılarak Şuşa ve Karabağ Han'ı İbrahim Han'ın üzerine hücum niyetleri neticede Devlet-i Aliyye'ye zarar verecek bir durum olmamasına rağmen, halkı ehl-i İslâm olan Dağıstanlılar'a İran'ın karışmasını önlemek ve Kızılbaşlar'a yardımcı olunmamak amacıyla bahsi geçen Dağıstan

Emîrlerine hitaben bir emîr yazılmasını teklif eden ıldır Valisi Vezir Süleyman Paşa'nın isteğinin uygun görüldüğüne dâir **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

15 C. 1193 (1 Temmuz 1779)

BA.*Cevdet Hâriciye*, nr. 9076

- 8 -

KARABAğ'A SALDIRININ ÖNLENMESİ İÇİN DİVÂN-I HMÂİYNDAN İSDÂR OLUNAN FERMÂN

Karabağ ve şuşa'ya hücum etmek niyetinde olan şirvan ve Kuba Hanları'nın bu taraflara asker gönderdikleri İrakli Han ve hâlen ıldır Valisi Süleyman Paşa tarafından haber verildiğinden Azerbaycan Hâkimleri arasında Padişah'a sadâkatiyle bilinen şuşa ve Karabağ Hanı İbrahim Han'a zararı mucib bir hâlin tecvîz edilemeyeceğinden bahisle vâki bir yardımdan kaçınmaları husûsunda Dağistan Hâkimleri Kaytak Usumi Han ve şemhal Han'a, Gâzî Kumuk Hâkimi Serhay Han-zâde Mehmed Han'a ve Akkuşa Kadısı'na hitaben Divan-ı Hümayun'dan yazılan **fermân sureti**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi.)

A.B. 1193 (25 Temmuz 1779)

BA.*Cevdet Hâriciye* , nr. 3866

- 9 -

REVAN HANI'NIN ELÇİSİ ZEYNELABİDİN VE MAİYYETİNDEKİLERE HARÇLIK VERİLMESİ

Revan Hanı Mehmed Han tarafından, Deraliyye'ye tahrîratla gönderilen sefir Zeynelabidin Bey ve adamlarına ikiyüz doksan kuruş harçlık verilmek üzere çıkan emrin Başmuhâsebe'ye kayd olunarak tezkiresinin i'tâsını emreden **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

23 S.1202 (5 Aralık 1787)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 2921

- 10 -

DAĞISTAN VE KABARTAY HALKI'NIN OSMANLI DEVLETİ'NDEN
ASKERÎ YARDIM TALEBİ

Kuban Başbuğu Mustafa'dan sonra Anapa Kalesinde ortaya çıkan Hacı Battal Paşa'nın zulüm ettiğinden ve askeri perişan ve perâkende bıraktığından bahisle Kabartay Seraskeri ile pâdişah tarafından memur olduğunu iddia eden bu şahsın menfî davranışları üzerine, bütün Dağıstan halkının Osmanlı Devleti'nden isteğinin gerek Dağıstan ve gerekse Kabartay taraflarına bir mikdar asker ile top ve cephaneye sevk edilmesi olduğuna dâir Mehmed el-Mansûr mühürlü **mektup**. (Sultan III. Selim dönemi)

24 R.1205 (1 Aralık 1791)

BA.*Cevdet Hâriciye*, nr. 4681

- 11 -

DAĞISTAN'A TAHRÎRÂT-I MÜHİMME İLE
MEMUR TÂYİNİ

Dağıstan bölgesine memur tâyin edilen Şehsuvar Bey'e üçbin kuruş harcırahın Ordu-yı Hümayûn Hazînesi'nden verilmesine dâir **buyruldu**. (Sultan III. Selim dönemi)

8 S.1225 (16 Mart 1796)

BA.*Cevdet Hâriciye*, nr. 4256

- 12 -

REVAN HANI'NIN DERSAÂDET'E GÖNDERDİĞİ ADAMLARA
HARCIRAH VERİLMESİ

Revân Hanı tarafından tahrîrât ile Dersaâdet'e gönderilip cevabnâme ile iade olunan Revân Hanı'nın adamları Hüseyin Han ve Ali Han'a beşyüz kuruş harcırah verilmesine dâir **buyruldu**. (Sultan III. Selim dönemi)

22 Ş. 1218 (14 Haziran 1803)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 275

- 13 -

ŞUŞA VE ŞİRVAN HANLAR'I SEFİRLERİ'NE ATİYYE VERİLMESİ

Şuşa ve Şirvan Han'ı tarafından gönderilen iki sefîre atıyye-i seniyye olarak canib-i mîrîden münâsib bir mikdar para verilmek maksadıyla Başmuhâsebe'ye kayd edilip tezkire verilmesi husûsunda defterdâra yazılan **buyruldu**. (Sultan III. Selim dönemi)

29 R. 1218 (19 Ağustos 1803)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 1475

- 14 -

DAĞISTANLI SEFİRLERİN TAYİNÂT BEDELLERİNİN ÖDENMESİ

Dağıstan'dan Dersaâdet'e gelen sefîrlerin, 1228 senesi Muharrem ayının birinci gününden sonuna dek bir aylık tâyinât bedellerinin ödenmesi için çıkan emrin Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresinin îtâ olunmasına dâir **buyruldu**. (Sultan II. Mahmud dönemi)

24. M. 1228 (28 Ocak 1813)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 2198

- 15 -

HATOKAY, ŞAYSOH, NETOKAÇ VE ABAZA KABİLELERİNDEN HİZMETİ
GÖRÜLENLERE BERAT İLE MAAŞ TAHSİSİ

Şaysoh ve Hatokay ulemâsından Topal Osman ve Hüseyin Efendilere, Abaza Kabilesi önderlerinden Seraskeroğlu Yaralı Mehmed'e, Netokaç Kabilesi ihtiyarlarından Supaş'a dînî emîrleri ve devlete itâati yerine getirmelerindeki gayret ve azimlerinden dolayı Anapa Gümrüğü'nden almak üzere senede yüzellişer kuruş maaş bağlanması için berat verilmesini teklif eden Anapa Muhafızı ve Trabzon Valisi Hasan'ın **arızaları**. (Sultan II. Mahmud dönemi)

21 Ra. 1243 (13 Ekim 1827)

BA. *Cevdet Dâhiliye*, nr. 9935.

- 16 -

**TİFLİS VE DAĞISTAN BÖLGESİNDEKİ HALKIN OSMANLI VE RUS
DEVLETLERİ'NE KARŞI HİSSİYÂTINI BİLDİREN RAPOR**

Tiflis müslüman halkının Rusya'dan yüz çevirdiği, Biskoviç Tiflis'e geldiğinde bütün il ağalarını toplayıp Rusya Kralı'ndan gelecek emirlere itaat edeceklerine dâir söz almasına rağmen halkın Osmanlı askerî memuruna bîat edeceği ve Gümrü'ye sefer düzenleneceği hakkında Tiflis'teki mütevâtir haberlerden dolayı ahâlinin her türlü yardıma hazır olduğu ve hudud ihtilâfından dolayı Dağıstan ile Rusya'nın muhârebeye tutuşabileceği husûslarında Rusya Devleti kâğıdıyla Ahilkelek'e gelen Karapapak Molla Mustafa'dan aldığı bilgileri Sadâret'e arz eden Ahmed Rüşdü mühürlü mektup. (Sultan II. Mahmud dönemi)

29 L. 1243 (15 Mayıs 1828)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 3629.

- 17 -

**DAĞISTAN HAN'I MAHMUD HAN'IN İLTİCA ETMESİNDEN DOLAYI MAAŞ
TAHSİSİ TALEBİNİN KARŞILANAMAYACAĞI**

Erzurum'a gelerek Osmanlı Devleti'ne iltica ve dehâlet eden Dağıstan Han'ı Mahmud Han'ın birâderini İstanbul'a göndererek maaş tahsis edilmesine dâir talebinin, bu şekilde açıktan verilecek paranın devleti tahriş edeceği mütâlaasını bildiren defterdar telhisi ile padişah'a arz edilmesi üzerine, adı geçen Han'a Erzurum Valiliği'nce bir mikdar para verilerek talebin karşılanmasını emreden hatt-ı hümayûn. (Sultan II. Mahmud dönemi)

(1244) (1829)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 31321

- 18 -

ŞEYH ŞÂMİL'İN ASKERÎ SERGERDESİ DANYAL'IN KENDİSİNİN
DEVLET-İ ALİYYE'YE CELBOLUNMASI İSTEĞİNİN ŞİMDİLİK UYGUN
OLMAYACAĞI

Dağıstanlı Şeyh Şâmil'in askerî sergerdesi Danyal'ın husûsî adam göndererek Devlet-i Aliyye'ye celb olunması isteği, önceki Sadâret yazısında da belirtildiği üzere orada bulunan mücahitleri üzüntüye sevk ederek onun hizmet ve yardımından mahrum bırakılacağından tecviz edilemeyeceği, gönderdiği adamına ikibin beşyüz kuruş harçlık verildiğini, bundan böyle tarafından gelen adamlara bu şekilde muâmele edilip avdet ettirildiklerine dâir Erzurum Valisi Mehmed Hamdi'nin tahriratı. (Sultan Abdülmecid dönemi)

8 N. 1265 (29 Temmuz 1848)

BA.BEO- A.MKT, nr.216/20

- 19 -

DAĞISTANLI MÜELLİF İBRAHİM EFENDİ'YE ATİYYE VERİLMESİ

"Miftâh-ı İlm-i Kelâm" adıyla te'lif ettiği kitabı Padişah'a arzedip ihsana mazhar olmak gâyesiyle Dersaadet'e gelmiş bulunan Dağıstan ahâlisinden İbrahim Efendi memleketine avdet edeceğinden harcırah olmak üzere kendisine atıyye-i seniyye verilmesine dâir sâdır olan irâde (Sultan Abdülmecid dönemi)

6 Ca. 1268 (28 Şubat 1851)

BA. *İrâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 7987

- 20 -

DAĞISTANLILAR'DAN ORDU-YI HÜMÂYÛN'A KATILANLARA
MAAŞ TAHSİSİ

Dağıstan ahâlisinden olup Ordu-yı Hümâyûn'a girmiş olanların maaş ve tâyinatlarının ödenmesine dâir Hassa Müşiri Selim Paşa'nın yazdığı tahrîrât ve Serasker Paşa'nın muhaberele tezkiresinin takdîm edildiği; orduya katılan bu kişilere rütbe ve hizmetlerine göre Erzurum Eyâleti'nden teşkîl olunacak Asâkir-i Avniyye

gibi maaş ve tâyinât verilmesinin uygun görüldüğüne dâir Sadâret tezkiresi üzerine sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

29 Ş. 1272 (7 Nisan 1856)

BA. *Irâde-Dâhiliye*, nr. 22628

- 21 -

ŞEYH ŞÂMİL VE DANYAL BEY'DEN GELEN TAHRÎRÂTIN İCRÂSININ MÜMKÜN OLMADIĞINA DÂİR

Şeyh Şâmil ve Danyal Bey'den Hacı Baba Efendi vâsıtasıyla gelen tahrîrât ve müzekkirelerde istenilenlerin şu aralık yerine getirilmesi kâbil olamayacağından, Hacı Baba ile beraberindeki Şeyh Şâmil'in yâverlerinden olan Abdüllatif Efendi'ye beşer bin kuruş atıyye verilmesine dâir Sadâret'in arz tezkiresi üzerine sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

25 Za. 1273 (18 Temmuz 1856)

BA. *Irâde-Dâhiliye*, nr. 26886

- 22 -

DAĞISTANLI ŞEYH ŞÂMİL'İN AKRABASI ŞEYH MEHMED EFENDİ'YE HARCIRAH VERİLMESİ

Dağıstan muhâcirlerinden ve Şeyh Şâmil'in akrabasından olan Şeyh Hacı Mehmed Efendi'nin İstanbul'da kaldıkları sürece yevmiyelerinin verilmesine ilâveten bu defa Medine'de mücâvereten ikâmet etmek niyetinde olduğundan, Mısır'a kadar sefer masrafı olmak üzere üçbin kuruş atıyye verilmesi, oradan Hicaz'a devam edecek yolculuğuna yardımcı olunması için Mısır Valiliği'ne tahrîrât ile tavsiyede bulunulması husûsunda Meclîs-i Vâlâ kararının tasdik olunduğuna dâir sâdır olan irâde. (Sultan Abdülaziz dönemi)

9 Ca. 1280 (19 Ekim 1863)

BA. *Irâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 22378

- 23 -

ŞEYH ŞÂMİL'İN UMÛM ASKERİ KUMANDANI MURTAZA EFENDİ'YE
ATİYYE VERİLMESİ

Osmanlı Devleti'ne dehâlet ederek Kars'da ikâmet etmekte bulunan Şeyh Şâmil'in Umûm Askerî Kumandanı Murtaza Efendi ile maiyyetindeki on adamına Meclîs-i Vâlâ'da kararlaştırıldığı üzere bir defaya mahsus olmak kaydıyla atıyye verilmesinin uygun görüldüğüne dâir sâdır olan irâde. (Sultan Abdülaziz dönemi)

22 B. 1280 (4 Ocak 1864)

BA. *İrâde -Meclis-i Vâlâ*, nr. 22590

- 24 -

ŞEYH ŞÂMİL'İN KONAĞININ TEFRİŞ
MASRAFININ KARŞILANMASI

Hac için Hicaz'a gitmiş olan Şeyh Şâmil hazretlerinin dönüşü yakın olduğundan, kendisine ihsan buyrulan konağın tefrîşi için ellibin kuruş i'tâsı husûsunda sâdır olan irâde (Sultan Abdülaziz dönemi)

23 S. 1287 (26 Mayıs 1870)

BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 42643

- 25 -

KAFKASYA AHALİSİ VE ASKERLERİ İÇİN
SİLAH VE CEPHANE SATIN ALINMASI

Kafkasya ahâlisiyle Asâkir-i Muâvene'ye dağıtılmak üzere Marsilya'dan kapsül ve fişekler ile onüçbin üçyüz adet rovelverin satın alınabileceği, mübâyaanın tehiri durumunda ise, bunların Yunan Devleti tarafından satın alınacağını bildirilmesi üzerine, bedelleri olan onsekizbin ikiyüz frankın Hazîneden tesviye olunması husûsunda sâdır olan irâde (Sultan Abdülaziz dönemi)

14 Ca.1294 (28 Mayıs 1877)

BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 60987

- 26 -

KAFKASYA İMPARATOR KAYMAKAMI'NIN BATUM'DA YÖRE HALKINA TANINAN HAKLARI ANLATTIĞI KONUŞMASI

Kafkasya İmparator Kaymakamı Grandük Mişel'in Almanya seyâhati dönüşünde uğradığı Batum'da ahâliye hitaben yaptığı konuşmasında Rusya'ya terkolunan yerlerin halkından asker alınmayacağı, ağır vergiler konulmayacağı ve isteyenlerin Memâlik-i Osmâniyye'ye hicret edebileceğini, hristiyanlar'dan da asker alınmayacağı fakat bunların Rus Hükümeti'ne sâdık olmaları gerektiğini söyleyerek câmi, kilise ve hastahaneleri gezdikten sonra ayrıldığına dâir Petersburg Sefâreti'nden Hâriciye Nezâreti'ne gelen tahrîrât tercümesi (Sultan Abdülaziz dönemi)

15 L.1296 (2 Ekim 1879)

BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 162/57

- 27 -

KAFKAS MUHACİRLERİNİN İ'ÂŞELERİNİN TEMİNİNDE GÖSTERİLEN GAYRETEN DOLAYI SUNDUKLARI TEŞEKKÜRNÂME

Kafkas muhâcirlerinin, kendilerine, i'âşe ve rahatlıklarını te'mîn husûsunda gösterdikleri ilgi ve gayretten dolayı Muhâcirîn Sevk Şubesi memurlarına bir teşekkürnâme sundukları ve bunun Saray'a arzedilmesi arzusunda bulunduklarına dâir Muhâcirîn İdâre-i Umûmiyyesi'nin Mâbeyn Başkitâbeti'ne takdîm ettiği tezkire. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

16 Ş. 1301 (12 Haziran 1883)

BA.Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı, nr. 14 / 95

- 28 -

BAKÜ'YE TİCÂRÎ ÖNEMİNDEN DOLAYI BAŞŞEHBENDERLİK TESİSİ

Hazar Denizi sâhilinde bulunan ve ticârî ehemmiyeti olmakla beraber bir hayli Osmanlı tebeasını da barındırması bakımından önemli olan Bakü şehrinde bir

başşehbenderlik tesisi ile bu şehbenderliğe tâyin edilecek Kirmanşah eski Başşehbenderi Rifat Bey'in ve istihdam edilecek tercümanın maaşlarıyla şehbenderhâne kirasının tasarruf edilen mebâliğ ile zuhûrât tertibinden ödenmesi husûsunda Hâriciye Nezâreti'nin tezkiresi üzerine sâdır olan irâde: (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

29 Ş. 1304 (23 Mayıs 1887)

BA. *Irâde-Hâriciye* , nr. 19437

- 29 -

KAFKASYA SAHİLİNDEKİ NOVOROSİSKİ BÖLGESİNDE ŞEBBENDER VEKÂLETİ TESİSİ

Kafkasya sâhilinde bulunan Novorosiski Limanı'nın önemli bir bölgede bulunması ve çevredeki şehirlerle ticarî münâsebetlerin günden güne arttığından bahisle, Osmanlı tebeasının işlerinin kolaylaştırılarak haklarının korunması için, orada bir şehbender vekilliği tesis edilerek bu göreve Kerç Şehbender Vekâleti'nden ayrılmış olan Makridi Bey'in lisân ve mahallî ahvâle vukûfu sebebiyle tâyini husûsuna dâir Hâriciye Nezâreti tezkiresinin leffen takdîm edildiğini belirten Sadâret'in arzı üzerine sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi.)

19 Ş. 1306 (20 Nisan 1889)

BA. *Irâde-Hâriciye* , nr. 20059

- 30 -

RUSYA'NIN KAFKASYA MÜSLÜMANLAR'INDAN GÖNÜLLÜ ALAYLAR TEŞKİL EDECEĞİ HABERİ

Rus Harbiye Nâzırı'nın, Kafkas ve Mâverâ-yı Kafkas'da tahrîr olunan müslümanlardan gönüllü alaylar teşkîl etmek niyetinde olduğu ve bu teşkîlâta dâir olan lâyihanın da Kafkasya İdâre-i Umûmiyyesi tarafından tanzîm edilerek Harbiye Nezâreti'ne havâle edildiğini hâvî "Saint-Petersbourger" gazetesinde neşredilen havâdisin resmî olup olmadığı hakkında Petersburg Sefâreti'nden gelen tahrirâtın

takdîm edildiğine dâir Hâriciye Nezâreti'nin Sadâret'e sunduğu **tezkiire**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

23 N. 1312 (20 Mart 1895)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 322/92

- 31 -

KAFKASYA'DA GÖNÜLLÜ ADIYLA ALAYLAR TEŞKÎLİNE DÂİR
RUSYA TARAFINDAN HAZIRLANAN LÂYİHANIN
HENÜZ PROJE HALİNDE OLDUĞU

Kafkasya ve Trans-Kafkas'da askerî hizmete tabi olmayan müslümanlardan harb vaktinde gönüllü adıyla alaylar teşkiline dâir Kafkasya Erkan-ı Harb Hey'eti tarafından hazırlanarak Harbiye Nezâreti'ne tebliğ olunan lâyiha'nın henüz mevki-i icrâya konulmadığı ve proje hâlinde olduğu hakkında Petersburg Ataşemiliterliği'nden gönderilen **rapor**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

24 Za. 1312 (19 Mayıs 1895)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 328/44

- 32 -

AZERBAYCAN'DA ERMENİ HAREKETİNİ TAKİB İLE
GÖREVLENDİRİLECEK ATAŞEMİLİTERE DÂİR

Hoy, Selmas ile Azerbaycan'ın sâir mahallerinde Ermeni fesadının artması sebebiyle, ataşemiliterlerden birinin seyyar olarak oralarda bulundurulmasının münâsib olacağına dâir Tahran Sefâreti'nden Hâriciye Nezâreti'ne gelen telgrafın takdîm olunduğuna dâir Sadâret'in **arz tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

29 R.1314 (8 Ekim 1896)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 360/78.

- 33 -

AZERBAIJAN HÂKİMİ'NİN ERMENİLER'İN TECÂVÜZLERİNE
KARŞI ALDIĞI TEDBİRLER

Azerbaycan Hâkimi'nin Hâriciye Nezâreti'ne çektiği telgrafnâmede lâzım gelenlere verdiği tâlimât ile Ermeniler'in Osmanlı topraklarına tecâvüz edemeyeceklerini temin ettiğini bildirdiğine dâir Tahran Sefâreti'nden Mâbeyn Başkitâbeti'ne çekilen **telgraf**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

7 M. 1315 (20 Haziran 1881)

BA.Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı, nr. 159/130

- 34 -

AZERBAIJAN HÂKİMİ'NİN GÖNDERDİĞİ TÂZİYENÂME VE HİL'AT
FERMÂNININ KABÛL ŞEKLİ

Azerbaycan Hâkimi Şehzâde Zaferü's-Saltana; hükümeti adına doğrudan Hamîdiye Hafif Süvârî Yirminci Alayı Kaymakamı Şeref Bey'e tâziyenâme ve hil'at fermânı ile Sertib Ali Han'ı göndermesi uygulanan ve geçerli usullere muvafık olmadığından, konunun bağlı bulunulan hükümet memurlarına mürâcaat olunarak Hâriciye Nezâreti'nce Tahran Sefâret-i Seniyyesi vâsıtasıyla icrâ edilmesi gerektiğine dâir Meclis-i Vükelâ kararının ilgililere tebliğ edilmesi husûsunda Sadâret'in **arz** tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi.)

7 R. 1315 (6 Eylül 1897)

BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 376/27

- 35 -

GENCE'DEKİ MÜSLÜMAN HALKA ERMENİLER'İN
ZARAR VERMELERİNİN ÖNLENMESİ

Gence'den gelen bâzı müslümanların ifâdelerine binâen, Ermeniler'in oradaki müslümanların evlerini yaktıkları mallarını yağmaladıklarına dâir Tiflis

Başşehbenderliği'nden gelen telgrafnâmenin takdîmi üzerine müslümanların haklarının ve mallarının muhâfazası için Rusya Hükümeti nezdinde devamlı girişimlerde bulunulması husûsundaki **Başkitâbet tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi.)

28 L. 1323 (17 Aralık 1905)

BA. *İrâde-Hususî*, nr. 56

- 36 -

BATUM CİHETİNDEN GÖÇ ETMEK İSTEYENLERDEN SADECE
OSMANLI TEBEASI OLAN MÜSLÜMANLARIN KABÛL EDİLECEKLERİ

Batum cihetinden gelen Messageri vapurundaki Osmanlı tebeası müslümanlardan başka, ecnebî tebealı müslümanların ve gayrimüslimlerin Osmanlı topraklarına kabûl edilmemesi üzerine Fransız Konsolosu'nun protestosu ve vapur acentasının zarar talebine karşı, evvelce de tebliğ olunduğu gibi iddiâyâ mahal olmadığından, gereken işlemin yapılmasına dâir Padişahın irâdesini tebliğ eden **Başkitâbet tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

29 L. 1323 (18 Aralık 1905)

BA. *İrâde-Hususî*, nr. 60

- 37 -

DAĞISTAN, KAZAN, KIRIM VE KAFKASYA'DAN DÂRULFÜNÛN VE
DÂRULMUALLİMÎ'E ÖĞRENCİ OLARAK KABÛL EDİLMEK İSTEYENLER
HAKKINDA

Kırım, Kazan ve Kafkasya müslüman halkından olup memleketlerindeki okullarda öğretmenlik yapabilmek amacıyla İstanbul'da tahsil için Darulfünûn ve Darulmuallimîn'e kabûl edilmeleri gâyesiyle dilekçe verenlere, mevcûd öğrenci nizâmına uyarak dinleyici sıfatıyla müsâade edilmesi, buna ilâveten Dağıstan ve diğer müslüman ahâliden her sene sekiz kişinin zikredilen okullara kabûl edilmesinin bölge halkı ile mânevî irtibatı kuvvetlendireceğinden, uygun görüldüğüne dâir Meclîs-i

Mahsûs kararının takdîm edildiği hakkında Sadâret'in arz tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi.)

2 M. 1326 (5 Şubat 1908)

BA. *Yıldız Sadâret Resmi Mâruzâtı*, nr. 154/59

B- TÜRKİSTAN İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

- 38 -

BUHÂRA MELİKİ SEYYİD SÜBHAN KULU HAN'IN SADÂKATINDEN MEMNUNİYET DUYULDUĞU

Buhâra Meliki'nin Abdülmü'min Bey adındaki adamıyla gönderdiği sadâkat ve dostluk bağlarını belirten nâmeden ve yardım etme arzusundan memnun kalındığı, hac farîzasını yerine getirme isteğinin kabûl edildiği ve hayır duâlarının beklendiğine dâir Buhâra Meliki Seyyid Sübhan Kulu Han'a yazılan nâme-i hümayûn. (Sultan II. Süleyman dönemi)

(1100), (1689)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s.119-124

- 39 -

BUHÂRA HANI'NDAN DOSTLUK İZHÂRİ İÇİN GELEN NÂME

Buhâra Hanı es-Seyyid Ubeydullah Mehmed Bahâdır Han'ın elçisi Mîr Mehmed Nasîr'e itimad edilmesi, dostluk ve kardeşlik bağlarının kuvvetlendirilerek, muhâfaza edilmesi husûsunda gönderdiği nâmenin tercümesi. (Sultan III.Ahmet dönemi)

1121 (1709)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.6, s. 186-188.

- 40 -

ÖZBEK(BUHÂRA) HANI'NDAN DOSTLUK İZHÂRİ İÇİN
GELEN NÂME'YE MUKABELEDE BULUNULDUĞU

Özbek (Buhâra) Hanı es-Seyyid Ubeydullah Han'ın elçisi Mîr Mehmed Nasîr'le, gönderilen nâmenin alındığı; kardeşlik bağlarının muhafaza edilmesinden memnuniyet duyulduğu, bu meyanda eski dostluğun giderek artması temennîsiyle elçiye hil'at giydirilerek azîmet ettirildiğine dâir nâme-i hümayûn. (Sultan III. Ahmed dönemi)

B. S. 1122 (10 Nisan 1710)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.6, s. 197-198

- 41 -

DEŞT-İ KIPÇAK HÂKİMİ'NİN TABİİYET İSTEĞİNİN BUHÂRA HANI'NA
İSYAN SAYILACAĞINDAN UYGUN GÖRÜLMEDİĞİ

Hıta ve Hoten taraflarında, Deşt-i Kıpçak, Kazgan-ı Zemîn Hâkimi olan Seyyid Mehmed Ömer Han'ın gönderdiği fezlekede; kendisine âit ikiyüzbin askeri olduğundan bahisle Osmanlı Devleti'nin tabiiyetine girmek istediği ve bunun için kendisine bir kılıç gönderilmesi talebi üzerine konunun araştırılması neticesinde Hâkim'in hükümrân olduğu Hokand memleketinin Buhâra'ya bağlı olduğu ve mezkûr Hâkim'in, Buhâra Hanı'na isyan ettiği, ayrıca Çin'e tabi olan Hıta'ya saldırıp ele geçirmeye muvaffak olamadığından, bu tahrîri yazdığının anlaşılmasıyla, durumun Encümen-i Şûrâ'da görüşülerek istediği kılıcın verilemeyeceği hakkında arz tezkeresi

üzerine, ikibin beşyüz kuruş atıyye verilmesine dâir **hatt-ı hümayûn**. (Sultan III.Ahmed dönemi)

(1125) (1713)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 36547

- 42 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLECEK TELLİLERİN BEDELİNİN
ÖDENMESİ

Fermân-ı âlî mücebince Buhâra Hâkimi'ne gönderilecek olan İstanbul tellilerinin (taka) bedelinin ödenmesine dâir **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

21 B. 1196 (3 Temmuz 1782)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr.9095

- 43 -

BUHÂRA HÂKİMİ VE VEZİRİ'NE GÖNDERİLECEK MEKTUPLARIN TEÇHİZİ

Buhâra Hâkimi ve Veziri'ne, Dersaadet'de bulunan elçileri vasıtasıyla gönderilecek olan mektupların teçhizi için gerekli yaşmak ve kesenin teminine dâir **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

18 Ş. 1196 (30 Temmuz 1782)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 5482

- 44 -

SADRÂZAM'IN RUSYA BAŞVEKİLİ'NE YAZDIĞI
MEKTUB İÇİN GEREKLİ MALZEMENİN ALINMASI

İstanbul'dan dönen Buhâra Elçisi ile Sadrâzamın Rusya Başvekili'ne yazdığı mektub için atlas kese ile dibâ yaşmağın Hazînedâr-başı tarafından alınmasına dâir tezkire üzerine **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

21 Ş.1196 (2 Ağustos 1782)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 5470

- 45 -

TÛRAN HÂKİMİ HAYDAR ŞÂH'IN SEFİRİ'NİN HUZÛR-I HÜMÂYÛNA
KABÛL EDİLMESİ

Tûran Hâkimi Haydar Şâh tarafından Büyükelçilik rütbesiyle Deraliyye'ye gönderilen seffirin, huzûra kabûl edilerek Haydar Şâh'ın Devlet-i Aliyye'ye bağlılığı hakkında nâme ve hediyeler sunduğuna dâir Sadâret telhisi üzerine **hatt-ı hümayûn**. (Sultan III. Selim dönemi)

1215 (1801)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 6668.

- 46 -

BUHÂRA HANİ'NA NÂME İLE MUHTELİF HEDİYELER GÖNDERİLDİĞİ

Buhâra Hâkimi tarafından Osmanlı Devleti'ne gönderilen ve vazîfesine dönüş izni isteyen elçinin, Buhâra Hanı'na yazılacak nâme-i hümayûnda Ruslarla hem-hudud olmasından dolayı "Türkistan ve Tûran-ı Zemîn Padişahlığı" pâyesinin kullanılmasını istid'â ettiği, Buhâra Hanı'na muhtelif hediyelerle elçiye de atıyye verilmesi hakkında Sadâret telhisi üzerine sâdır olan **hatt-ı hümayûn**. (Sultan III. Selim dönemi)

(1217) (1802)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 7616.

- 47 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLECEK OLAN
NÂME-İ HÜMÂYÛNUN MERÂSİMLE ELÇİYE TESLİMİ

Buhâra Hâkimi Haydar Şâh'ın padişaha musâdakat-nâmesini arzeden elçinin, Rus Elçisi'nin temin ettiği gemiyle geri gideceği; cevâben gönderilecek nâme-i hümayûnun merâsimle elçiye teslim edileceğine dâir **hatt-ı hümayûn**. (Sultan III. Selim dönemi)

(1217) (1802)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 7618

- 48 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLMEK ÜZERE HAZIRLANAN NÂME-İ
HÜMÂ-YÛN'UN PADİŞAH'A TAKDİM KILINDIĞI

Buhâra Hâkimi'ne cevap olarak gönderilecek nâme-i hümayûn'un müsveddesinin takdîmi ile isteği üzere sefîre dönüş ruhsatı verilmesi husûsunda padişah'a sunulan arz tezkiresi üzerine, nâmenin yazıldığı şekilde temize çekilerek mühürlenmek ve avdet ruhsatı alınmak üzere tekrar arzedilmesine dâir sâdır olan irâde. (Sultan III.Selim dönemi)

(1217) (1802)

BA. *Hatt-ı Hümayûn* , nr. 7620

- 49 -

BUHÂRA ELÇİSİ'NİN MASRAFLARININ KARŞILANMASI

Buhâra Elçisi hizmetinde istihdam olunanların aylıkları ve diğer masrafları için gerekli meblağın i'tâsı husûsunda Ser-Bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî Mihmandârı Ali Ağâ'nın istid'âsı üzerine sâdır olan **buyruldu**. (Sultan III.Selim dönemi)

29 M. 1221 (19 Nisan 1806)

BA. *Cevdet-Hâriciye*, nr. 5844

- 50 -

BUHÂRA ELÇİSİ'NİN HUZÛRA KABÛL EDİLECEĞİ

Buhâra Hanı'nın tahta çıkışının îlânı ile Saltanat-ı Seniyye'ye sadâkat ve bağlılığını bildiren nâmenin takdîmi ve gelen elçinin Padişahın huzûruna kabûlü için izin istediği hakkında Sadâret telhisi üzerine gerekli iznin verildiğine dâir **hatt-ı hümayûn**. (Sultan II.Mahmud dönemi)

(1225) (1810)

BA. *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 7619

- 51 -

**BUHÂRA HÂKİMİ'NİN MİRZA HACI SABİR'İN GASBOLUNAN PARASININ
TAHSİLİNİ RİCA ETMESİ**

Buhâra Hâkimi Haydar Şâh tarafından gönderilen Mirza Hacı Sabir'in getirdiği mektubun Dîvân-ı Hümâyûn'da görüşüldüğü; Farsça yazılmış mektubda Haydar Şâh'ın; geçen sene Hacda Mirza Hacı Sabir'in bir mikdar parasını gasbeden eski Şam Vâlisi Abdullah Paşa'dan paranın geri alınması ricasını yazdığı, bu husûsda pâdişahdan sâdır olan emîrde; Şam Valisi Süleyman Paşa'nın, Abdullah Paşa'dan, gasbettiği parayı geri alması, o da olmazsa Şam'da olan emlak ve arâzisinden tazmîn edilerek Dersaâdet'e gönderilmesi hakkında Sadâret telhisi üzerine sâdır olan **hatt-ı hümâyûn**. (Sultan II.Mahmud dönemi)

(1225) (1810)

BA. *Hatt-ı Hümâyûn*, nr.7617

- 52 -

**KAZAN ULEMÂSINDAN ŞEYH ABDÜLKERÎM'E
VAZİFE TEVCİHİ VE YARDIM EDİLMESİ**

Kazan ahâlisinden olup âilesiyle birlikte Rusya içlerinden çıkarak Medine'ye hicret etmek, oraya gidemezse Şam'da ikâmet etmek isteyen ulemâdan Şeyh Abdülkerîm Efendi'ye gerekli ikrâmın yapılması konusunda Selim Giray Sultan ve Sadâret'ce durumun pâdişaha iletilmesi üzerine bu kişiye beşyüz kuruş fâizli sehm tanzîm edilip verilmesi hakkında **hatt-ı hümâyûn**. (Sultan II.Mahmud dönemi)

(1225) (1810)

BA. *Hatt-ı Hümâyûn*, nr. 52208

- 53 -

BUHÂRA SEFİRİ'NE HUZÛRA KABÛLÛ İÇİN İZİN VERİLDİĞİ

Buhâra Hâkimi'nin gönderdiği nâme ve mushafı teslim eden Sefîr Mirza Mehmed Fazıl'ın, padişah'ın huzûruna çıkmak için izin talep etmesi üzerine izin ve

ruhsatın verildiğine dâir hatt-ı hümayûn. (Sultan II.Mahmud dönemi)

1242 (1826)

BA. *Hatt-ı Humayûn*, nr. 36912

- 54 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLECEK NÂME-İ HÜMÂYÛNUN PADİŞAH
TARAFINDAN İMZALANIP MÜHÜRLENDİĞİ

Buhâra Hâkimi'ne gönderilecek nâme-i hümayûnun padişah'a takdîm olunması üzerine imzalanıp mühr-i hümayûn ile tezyîn edildiğine dâir sâdır olan *irâde*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

3 Z. 1256 (27 Ocak 1840)

BA. *İrâde-Hâriciye*, nr. 399

- 55 -

BUHÂRA'DA HAPSÖLÜNAN İNGİLİZ GÖREVLİSİNİN SALIVERİLMESİ İÇİN
NÂME-İ HÜMÂYÛN YAZILMASI

Buhâra'da mahbus olan İngiliz subayının tahliyesi için İngiltere'nin İran Sefîri'nin Buhâra nezdinde tavassut yapılmasını pâdişah'dan talebi üzerine nâme-i hümayûn yazılmasına dâir sâdır olan *irâde*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

(1256) (1840)

BA. *İrâde -Hâriciye*, nr. 847

- 56 -

HAREZM ELÇİSİ KUTBEDDİN EFENDİ'YE ATİYYE VERİLMESİ

Hâlen Mehmed Paşa Tekkesi'nde ikâmet etmekte olup hacca gitmek arzusunda olan Harezmi Elçisi Kutbeddin Efendi'ye Mâliye Hazînesi'nden atıyye verilmesi husûsunda sâdır olan *buyruldu*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

4 Ca. 1257 (25 Haziran 1841)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 5166

- 57 -

BUHÂRALI MUALLİM HACI ABDULLAH'A HARCIRAH VERİLEREK
MEMLEKETİNE GÖNDERİLMESİ

Anadolu'ya ilim tahsili için gelip memleketi olan Buhâra'ya dönecek olan Hacı Abdullah Efendi'nin Kırım tarafına gidecek bir vapura bindirilmesi ve kendisine harcırah verilmesine dâir **buyruldu**. (Sultan Abdülmecid dönemi)

7 Ş. 1260 (23 Ağustos 1844)

BA. BEO- A. MKT, nr. 15/40

- 58 -

BUHÂRALI EL-HAC MİRZÂ'YA YOL MASRAFI İÇİN ATİYYE VERİLMESİ

Buhâralı el-Hac Mirza adlı şahıs, Hocabey üzerinden memleketine azîmet edeceğinden, yol masraflarına karşılık olmak üzere Mâliye Nezâreti'nden münâsib mikdar atıyye verilmesi hakkında Sadâret'in yazdığı **tezkire müsveddesi**. (Sultan Abdülmecid dönemi)

15 R.1265 (11 Mart 1849)

BA.HR.SYS, nr. 4/1

- 59 -

HOKANDLI MUALLİM HACI RAHMET EFENDİ'NİN MEMLEKETİNE GİDİŞİ
İÇİN RUHSAT VERİLMESİ

Aslen Hokand'lı olup uzun zamandan beri Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne'de Farsça hocalığı yapmakta olan Hacı Rahmet Efendi'ye dördüncü rütbeden nişan ile muvakkaten Hokand'a gidiş ruhsatı verilmesine dâir Hekimbaşı Efendi'ye yazılan Hâriciye Nezâreti **tezkiresi**. (Sultan Abdülmecid dönemi)

23 R.1265 (19 Mart 1849)

BA. HR.SYS, nr. 4/2

- 60 -

BUHÂRALI ŞEYH AHMED EFENDİ'NİN YEVMİYE TAHSİSİ İLE HACCA
GÖNDERİLMESİ

Türkmen tâifesinden Buhâralı Nakşibendî Tarîkatı Şeyhi Ahmed Efendi'nin Hicaz'a gitmek üzere iki aylık yevmiye tahsis edilerek Mısır vapuru ile İskenderiye'ye gönderilmesinin uygun görüldüğüne dâir sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

13 Ca. 1267 (16 Şubat 1850)

BA. *Irâde-Meclis -i Vâlâ*, nr. 6455

- 61 -

HOKAND ŞEYHÜLİSLÂM-ZÂDESİ HACI AHMED EFENDİ'YE ATİYYE
VERİLMESİ

Hac için gelip misafir olarak Dersaâdet'de bulunan Hokand Şeyhülslâm-zâdesi Hacı Molla Ahmed Efendi memleketine döneceğinden, kendisine atiyye-i seniyye verilmesi husûsunda sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

5 Ş. 1267 (6 Haziran 1850)

BA. *Irâde-Meclis-i Vala*, nr. 6928

- 62 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE NİŞÂN-I ÂLÎ VE HEDİYE GÖNDERİLMESİ

Buhâra Hâkimi'nin İstanbul'a bir elçiyle göndermiş olduğu hediyelerin padişah tarafından kabûlü ve kendisine nişân-ı âlî ile murassa' bir kutu irsâlî ve elçiye de harçlık verilmesi husûsunda sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

15 M.1267 (21 Eylül 1850)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 3441

- 63 -

BUHÂRA ELÇİSİ'NİN SADRÂZAM'A GÖNDERDİĞİ HEDİYELERİN KABÛLÜ
VE MUKÂBELEDE BULUNULMASI

Buhâra Elçisi Nur Mehdî Mahdûm'un Sadrâzam'a göndermek istediği hediyelerin kabûl edilerek, mukâbil hediyeler verilmesi husûsunda sâdır olan *irâde*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

14 M. 1267 (19 Kasım 1850)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 3443

- 64 -

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLECEK CEVÂBNÂME-İ HÜMÂYÛN
METNİNİN UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ

Buhâra Hâkimi'ne elçisi vasıtasıyla gönderilecek bir kıt'a cevâbnâme-i hümayûn müsveddesinin padişah tarafından uygun bulunduğuna dâir *irâde*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

29 M.1267 (4 Aralık 1850)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 3465

- 65 -

HAREZM ASILZÂDESİ İLE AFGAN ŞEHZÂDESİ'NİN YEMEN VÂLİSİ'NE
TAHSİS EDİLEN VAPUR İLE HACCA GÖNDERİLMESİ

Afgan Şehzâdelerinden Nûruddehr Han ile Harezmi asilzâdelerinden Niyaz Muharrem Bey maiyyetleri ile Hicaz'a gitmek istedikleri ve ihtiyaç içinde bulunduklarından, Yemen Vâlisi'ne tahsis olunarak İskenderiye'ye gidecek olan Mecîdiye Vapuru ile gönderilmelerinin uygun olacağına dâir kaptan paşaya yazılan *sadâret tezkiresi*. (Sultan Abdülmecid dönemi)

2 Ca.1268 (24 Şubat 1852)

BA. *HR.SYS.*, nr. 4/6

- 66 -

MEKKE'YE GİTMEK İSTEYEN HOKANDLI ELÇİ HACI MİR KURBÂN
EFENDİ VE MAİYYETİNE YEVMİYE TAHSİSİ

Mekke'ye gitmek üzere Dersaâdet'e gelen Hokand elçilerinden Hacı Mîr Kurbân Efendi'yle âilesine ve maiyyetindekilere yevmiye tahsis edilmesiyle ilgili irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

4 M. 1269 (19 Ekim 1852)

BA. *Irâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 9114

- 67 -

HİVE HÂKİMİ ELÇİSİ'NİN HEDİYELERİNİN KABÛLÜ VE İSTEKLERİ

Hîve Hâkimi tarafından padişaha ve Hâriciye Nezâreti'ne hediye olarak birer at getiren zâttan bunların kabûlü ve dolayısıyla ne verilmek lâzım geleceği husûsunda Sadâret tezkiresine binâen sâdır olan irâde. (Sultan Abdülmecid dönemi)

23 Ş. 1272 (30 Nisan 1855)

BA. *Irâde- Hâriciye*, nr. 6633

- 68 -

HOKAND HÜKÜMDÂRI ALİ HAN'A GÖNDERİLECEK
NÂME-İ HÜMÂYÛN METNİNİN UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ

Hokand Hükümdârı Ali Han'a nâme-i hümâyûn gönderilmesinin uygun görüldüğüne dâir irâde (Sultan Abdülmecid dönemi)

28 Z. 1276 (19 Temmuz 1859)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 9722

- 69 -

HOKAND ELÇİSİ'NİN MÂBEYN'DE KABÛL EDİLEREK
GETİRDİĞİ NÂMEYE MUKABELEDE BULUNULACAĞI

Hokand ve Deşt-i Kıpçak'da tahta yeni çıkan Ali Han'ın İstanbul'a gönderdiği elçisi Hacı Mirza Can'ın pâdişah tarafından huzûra kabûl edileceği, kendisine bilmukâbele nâme-i hümayûn ve atıyye verileceği, daha sonra ise Ali Han'a uygun bir hediye'nin gönderileceğine dâir sâdır olan **tezkire**. (Sultan Abdülmecid dönemi)

23 Z. 1276 (13 Temmuz 1860)

BA. *İrâde-Hâriciye*, nr. 9707

- 70 -

HOKAND HÂKİMİ'NE LİHYE-İ SAÂDET GÖNDERİLMESİ

Hokand Hâkimi'nin elçisiyle gönderilen Lihye-i Saâdet İran'da eşkiya tarafından sefirin eşyâsının soyulması sırasında zâyi olduğundan, tekrar Lihye-i Saâdet gönderilmesi husûsunda **irâde**. (Sultan Abdülmecid dönemi)

19 M. 1277 (7 Ağustos 1860)

BA. *İrâde-Hâriciye*, nr. 9757

- 71 -

BUHÂRA MEŞÂYİHİ'NDEN ABDÛLVÂHİD EFENDİ'YE HARCIRAH
VERİLMESİ

Hac dönüşü Dersaâdet'e uğrayan Emir Gülal Hazretleri sülâlesinden Buhâralı Şeyh Abdülvâhid Efendi'nin kendisi ve müridleri için talep ettiği harcırahın verilmesi husûsunda sâdır olan **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

14 Z. 1278 (24 Haziran 1862)

BA. *İrâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 21101

- 72 -

KAZAN MUHÂCİR VE ULEMÂSINDAN MEHMED ABDÜLKERİM EFENDİ'YE
MAAŞ TAHSİSİ

Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan Mehmed Abdülkerîm Efendi hakkında Muhacirîn Komisyonu tarafından yapılan tahkîkâtın olumlu çıkması üzerine, kendisi ve âilesi efrâdına maaş tahsisinin uygun bulunduğunu belirten *irâde*-. (Sultan Abdülaziz dönemi)

24 R. 1280 (10 Ekim 1863)

BA. *Irâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 22341

- 73 -

BUHÂRA'DA HAPSEDİLEN İTALYAN TÛCCARLARIN TAHLİYELERİ
HAKKINDA İTALYA HÛKÛMETİ'NİN İLTİMAS TALEBİNİN
CEVAPLANDIRILMASI

Buhâra'da hapsedilmiş olan Gavas, Meeza ve Lita adlı İtalyan tâcirlerin serbest bırakılması için Osmanlı Devleti nezdinde girişimde bulunan İtalya Hükûmeti'nin isteğinin yerine getirilmesi husûsunda Buhâra Hâkimi'ne hitâben yazılan nâme-i hümayûn hakkında sâdır olan *irâde*-. (Sultan Abdülaziz dönemi)

3 C. 1280 (15 Kasım 1863)

BA. *Irâde-Hâriciye* nr. 11667

- 74 -

BUHÂRA'DA TUTUKLU BULUNAN ÜÇ İTALYAN'IN SERBEST
BIRAKILMASINDAN DOLAYI İTALYANLAR'IN TEŞEKKÜRÜ

Buhâra'da tutuklu bulunan üç İtalyan'ın serbest bırakılması için Buhâra Hâkimi'ne yazılan nâme-i hümayûndan dolayı İtalyanlar'ın memnûniyetlerine ve nâme-i hümayûnun İtalyan gazetelerinde yayınlanmasının kamuoyunda güzel tesir bıraktığına dâir Torino Sefîri'nden gelen tahrîrâtın takdîm edilmesi üzerine sâdır olan *irâde*-. (Sultan Abdülaziz dönemi)

19 B. 1280 (1 Ocak 1864)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 11751

- 75 -

HOKAND SEFİRİ'NE YOL İZNİ VERİLMESİ

Hokand Sefîri Esbek Ağa Paşa'nın Dersaâdet'den Kâhire'ye geldiği ve Dersaâdet'de bulunan Hokand Sefîri Yakub Han'a da izin verilmesi husûsunda **arîzası**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

17 Za 1282 (3 Nisan 1866)

BA. BEO-A.DVN. DVE, nr. 11/41

- 76 -

BUHÂRA ELÇİSİ'NİN PÂDİŞAH TARAFINDAN KABÛLÜ

Buhâra Hâkimi tarafından husûsî mektub getiren Sefîr Pârsâ Efendi'nin mektubu ve gönderilen hediyeleri takdîm etmek üzere pâdişah tarafından kabûlü husûsunda **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

21 Ca. 1284 (20 Eylül 1867)

BA. *Îrâde-Hâriciye*, nr. 13271

- 77 -

HOKAND ELÇİSİ'NE ATİYYE, NÜMÛNE SİLAH VE ELBİSE VERİLMESİ

Hokand Sefîri Seyyid Yakub Efendi'ye yetmişbeşbin kuruş atıyye verilmesi ve nümûne olarak ikişer aded iğneli ve şeşhâneli tüfek ile neferden ümerâya kadar birer kat askerî elbise i'tası husûsunda **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

27 Ca 1285 (15 Eylül 1868)

BA. *Îrâde-Hâriciye*, nr. 13785

- 78 -

BUHÂRA VE HAREZM TÜRKMENLERİNİN RUSYA'YA KARŞI OSMANLI HİMÂYESİNİ TALEP ETMELERİ

Buhâra ve Harezmi taraflarındaki Türkmen Kabîleleri Reisi'nin bir mektup göndererek o havâlinin durumunu, Rusların istilâcı hareketlerini bildirmesi,

pâdişahdan himâye talebinde bulunması üzerine Sadâret tarafından yazılacak cevâbnâmede mesâfenin uzaklığı ve arada diğer devletler bulunması sebebiyle fiilen bir yardımın mümkün olamayacağını belirtilmesi ve mektubu getiren Murad Efendi'ye dönüş harcırahı verilmesinin uygun olacağına dâir arz tezkiresi üzerine sâdır olan **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

12 B. 1287 (9 Ekim 1870)

BA. *İrâde - Meclis-i Mahsûs*, nr. 1627

- 79 -

BUHÂRA EMÎRİ'NİN OSMANLI DEVLETİ'NDEN ASKERÎ, SANAYÎ VE
SİYÂSÎ SAHALARDA İLİŞKİ KURMA, ÖĞRETMEN VE ARAÇ
GÖNDERİLMESİ İSTEKLERİ

Buhâra Emîri'nin İstanbul'a gelen elçisi vâsıtasıyla bildirdiği Devlet-i Aliyye'den maârif, sanâyî, askerî ve hukukî konularda öğretmen ve araç-gereç talepleri ile diplomatik ilişki kurma isteklerinin birtakım siyasî, askerî, coğrafî ve ekonomik sebeplerden dolayı şimdilik mümkün görünmediğine dâir Sadâret tezkiresi üzerine sâdır olan **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

6 C. 1289 (11 Ağustos 1872)

BA. *İrâde- Hâriciye*, nr. 15225

- 80 -

BUHÂRA ELÇİSİ VE MAİYYETİNDEKİLERE NİŞAN VERİLMESİ

Buhâra Elçisi Abdülhay Efendi'ye ve maiyyetinde bulunan Kâsım, Mirza Zâhid, Abdülgaffâr ve Şeyh Süleymân Efendilere birer kıt'a nişân-ı âlî verilmesi husûsunda **irâde**. (Sultan Abdülaziz dönemi)

7 C. 1289 (12 Ağustos 1872)

BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 45559

- 81 -

BUHÂRA HAN'I'NA HEDİYE GÖNDERİLMESİ

Buhâra Emîri'nin mektup ve hediyelerini getiren özel elçisi Abdülhayy Efendi'ye, dönüşünde Buhâra Hanı'na takdîm edilmek üzere, ellibin kuruş değerinde bir enfiye kutusu verilmesine dâir Sadâret tezkiresi üzerine *irâde*. (Sultan Abdülaziz dönemi)

6 B.1289 (9 Eylül 1872)

BA. *Irâde-Meclis-i Mahsus*, nr. 1814

- 82 -

KAŞGAR HÂKİMİ İLE ELÇİSİ'NE VERİLEN
NİŞAN VE HEDİYELER

Kaşgar Hâkimi'nin husûsî elçisi olarak gelen ve padişaha Kaşgar Hâkimi'nin ubûdiyet ve itâatlerini sunan Yakub Han avdet edeceğinden; itâatini arz eden Kaşgar Hâkimi'ne Birinci Rütbeden Murassa' Nişân-ı Osmânî ile ikiyüzbin kuruş kıymetinde bir murassa' kılıç ihsanı, elçi Yakup Han'a da İkinci Rütbeden Nişân-ı Osmânî ve yüzbin kuruş harcırah verilmesi husunda sâdır olan *irâde*. (Sultan Abdülaziz dönemi)

19 R. 1290 (19 Haziran 1873)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 15524

- 83 -

KAŞGAR ELÇİSİ VE MAİYYETİNDEKİLERE
NİŞAN VERİLMESİ

Kaşgar Hâkimi tarafından elçilikle Dersâdet'e gelmiş olan Yakub Han'a verilen İkinci Rütbe Nişân-ı Alî-yi Osmânî'den dolayı arz-ı teşekkürle beraber, emsâline uygun olarak bunun Birinci Mecidî Nişânı'na tebdîli ile maiyyetinde bulunan memurlardan bazılarının nişân-ı âlîye nâil olma isteği sebebiyle, Yakub

Han'a Birinci Rütbeden ve memurlarından İshak Han ile Şeyh Mehmed ve Molla Artuk Efendilere de mertebelerine göre birer Nişân-ı Mecidî verilmesine dâir irâde. (Sultan Abdülaziz dönemi)

3 C. 1290 (30 Temmuz 1873)
BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 46685

- 84 -

KAŞGAR HÂKİMİ YAKUB HAN'A NÂME-İ HÜMÂYÛN
GÖNDERİLMESİ

Kaşgar Hâkimi Yakub Han'ın arızasına cevaben yazılan nâme-i hümayûnun, uygun görüldüğü ve gönderilmesi hakkında irâde. (Sultan Abdülaziz dönemi)

7 C. 1290 (5 Ağustos 1873)
BA. *İrâde-i Hâriciye*, nr. 15546

- 85 -

KAŞGAR HÂKİMİ'NE YAZILAN NÂME-İ HÜMÂYÛNUN ULAŞTIRILDIĞINA
DÂİR BOMBAY BAŞŞEHBENDERLİĞİ TAHRÎRÂTI

Padişahın cülûsu sebebiyle Kaşgar Hâkimi'ne yazılan nâme-i hümayûnun gönderildiği ve o havâliye dâir bazı havâdis hakkında Bombay Başşehbenderliği'nden gelen tahrîrâtın arz tezkiresi ile takdîmi üzerine sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

6 S.1294 (21 Şubat 1877)
BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 60621

- 86 -

KAŞGAR'DA PÂDİŞAH ADINA SİKKE BASTIRILIP HUTBE
OKUTULDUĞU

Kaşgar Emirliği'nce sefâret-i mahsûsa ile İstanbul'a gelen Yakub Han'ın Bombay'dan hareket etmek üzere olduğu ve Kaşgar'da pâdişah adına hutbe

okutularak sikke bastırıldığına dâir Bombay Başşehbenderliği tarafından gönderilen tahrîrâtın arz edilmesi üzerine sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

15 S.1294 (1 Mart 1877)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 16500

- 87 -

KAŞGAR HÂKİMİ'NİN ELÇİSİ YAKUB HÂN'A ÂİT YOL MASRAFLARININ
BOMBAY ŞEHBENDERLİĞİ TARAFINDAN KARŞILANDIĞI

Kaşgar Hâkimi'nin husûsî sefîri olarak İstanbul'a ve oradan da Londra'ya gidecek olan Yakub Han'a Bombay Şehbenderliği'nce şimendifer ücreti, matbah ücreti ve Süveys'e kadar navul ücretinin verildiğine dâir Bombay Şehbenderliği'nce gönderilen tahrîrâtın leffen takdîmi üzerine sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

20 Ra. 1294 (6 Nisan 1877)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 16526

- 88 -

KAŞGAR HÂNİ'NİN HUSÛSÎ ELÇİSİ'NİN
CÛLÛSU TEBRİK İÇİN İSTANBUL'A GELİŞİ

Kaşgar Hâkimi tarafından husûsî elçi olarak Dersaadet'e gönderilen Yakub Han'ın, pâdişahın cülûsunu tebrik, Kaşgar Hâkimi'nin gönderdiği nâme, hediye ve husûsî tahrîrâtı takdîm için pâdişahın huzûruna ne zaman kabûl edileceğine dâir irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

25 Ra. 1294 (11 Nisan 1877)

BA. *Irâde-Dâhiliye*, nr. 60716

- 89 -

KAŞGAR HÂKİMİ'NİN OSMANLI DEVLETİ'NE
BAĞLILIĞINI BİLDİREN MEKTUBU

Kaşgar Hâkimi Yakub Han'ın, Osmanlı Devleti'ne olan bağlılığı hakkında bazı ifâdâtını hâvî Hâriciye Nezâreti'ne gelen mektubunun nezd-i âlîde tutulduğuna dâir irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

27 Ra. 1294 (13 Nisan 1877)

BA. *İrâde-Dâhiliye* , nr. 60710

- 90 -

AFGAN HÂNINA RUS YANLISI POLİTİKADAN VAZGEÇMESİNİN
SAĞLANMASI İÇİN ELÇİ GÖNDERİLMESİ

Orta Asya'yı ele geçirip Hindistan'a kadar inmek niyetinde olan Rusya'nın, savaş yoluna gitmeden Afganlıları etkisi altına almayı amaçladığından ve Afgan Hanı Şir Ali Han'ın ise İngilizler'e olan düşmanlığından dolayı Rusya yanlısı bir politika izlediğinden Rusya'nın asıl maksadının ne olduğunun anlatılması için Meclis-i Maârif Azâsı Ahmed Efendi'nin Bombay Şehbenderi Hüseyin Efendi ile Kâbil'e giderek Şir Ali Han ile görüşüp, gönderilen nâme-i hümayûnu vermeleri ve Afganlıları izledikleri Rus yanlısı politikadan vazgeçirmeleri hakkında irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

10 L. 1294 (23 Haziran 1877)

BA. *İrâde -Hâriciye* , nr. 16642/3

- 91 -

ÇİN TARAFINDAN ZABTEDİLEN KAŞGAR'IN
ÇİNLİLER'E BIRAKILMAMASI İSTEĞİ

Kaşgar Emîri Yakub Han'ın vefâtı ile tahta geçen oğlu Bey Kulu Han, Hoten ve Turfan Vâlileri'nin isyânları ile meşgul iken Çinliler'in Kaşgar'ı savaşız zabtederek

Hoten Hâkimi Niyâz Hâkim'i katlettikleri; beş milyon nüfusla zengin yeraltı kaynaklarına sahip Kaşgar'ın sâbık emîrinin, Saltanat-ı Seniyyeye bağlılıklarının ifâdesi olarak para bastırıp hutbe okuttuğu, dolayısıyla bu vilâyetin, Memâlik-i Mahrûsa'dan sayılması sebebiyle Çinliler'de bırakılmamasının isâbetli olacağına dâir Kaşgar Piyâde Askeri Kumandanı Mehmed Han'ın ifâdelerini hâvî lâyiha takdîm yazısı. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

10 M. 1297 (25 Aralık 1879)

BA. *Yıldız Esas Evrakı, Kısım. 33, Evrak no. 1638*

- 92 -

TÜRKMENLER'İN İSTİNADGÂHI OLAN GÖKTEPE'NİN RUSLAR TARAFINDAN İŞGALİNDEN SONRA ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Türkmen kabîlelerinin istinadgâhı olan Göktepe'yi, Ruslar'ın İran Devleti'nin itâati altında bulunan Yemut Kabilesi atlılarının muâveneti ve İran'ın göz yumması ile zabt ettikleri, İran Umûr-ı Hâriciye Veziri'nin ifâdesine göre, Hristiyan ahâli ile ittifak ederek muhtâriyetini ilân edecek olan Şeyh Ubeydullah Efendi'ye karşı kendilerine yardım edilmesi için Devlet-i Aliyye'ye olan mürâcaatlarından bir netice alamamaları ve Rusya ile de kötü olmak istememeleri sebebiyle bu işgâle göz yumdukları; bu arada Kürt meselesinde İngiltere ile Rusya'nın hemfikir oldukları, Rusya'nın hiçbir neşriyâta müsâade etmediği halde, Kürtleri ifsâd yolunda yayına başlayan ve Azerbaycan Türkçesi ile neşrolunan "Ziyâ-yı Kafkasya" adlı Türkçe gazeteye müsâade etmesinin sû-i niyyetini teyîd ettiği, bu bakımdan ileride vukû bulabilecek ifsâdât ve fenâlıklara karşı gerekli tedbirlerin alınması husûsâtını hâvî Tahran Sefâreti Seniyyesi'nden gelen tahrîrâta dâir Sadrâzam tarafından Mâbeyn'e arz olunan **tezkiye**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

21 Ca.1298 (21 Nisan 1881)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî, nr. 167/45*

- 93 -

KAŞGAR EMİRİ BEY KULU HÂN'IN NİŞÂN-I ÂLÎ İLE TALTİFİ

Dersaâdet'de misâfir olarak bulunan Kaşgar Emîri Bey Kulu Han Hindistan'a azîmet edeceğinden, kendisinin nişân-ı âlî ile taltifinin bazı mânevî faydalar sağlaması bakımından münâsib olacağına dâir **Sadâret tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

15 Z. 1298 (8 Kasım 1881)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 168/117

- 94 -

KAŞGAR'I İŞGAL EDEN ÇİNLİLER'E KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HÂN'IN YARDIM İSTEĞİ

Yakub Han'ın vefâtından sonra iç karışıklıklar nedeniyle Çin işgâline uğrayan Kaşgar'ın istirdâdı için mücâdele eden Kaşgar Emîri Bey Kulu Han'ın Kaşgar ahvâlini haber vererek mânevi yardım talebini hâvî lâyihası. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

10 Z. 1298 (5 Kasım 1880)

BA. *Yıldız Esas Evrakı* , Kısım. 14, *Evrak no*. 382

- 95 -

KAŞGAR EMİRİ BEY KULU HÂN'IN DERSAÂDET'DEKİ MİSÂFİRLİĞİ
SÜRESİNCE MASRAFLARININ KARŞILANMASI

Göksu Kasrı'nda misâfireten bulunan Kaşgar Emiri Bey Kulu Han'ın misâfir bulunduğu süre içerisindeki masraflarının ödenmesine dâir Sadâret tezkiresi üzerine sâdır olan **irâde**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

15 Z. 1299 (29 Ekim 1881)

BA. *İrâde-Dâhiliye*, nr. 69239

- 96 -

RUS HÜKÜMETİ'NİN MÜSLÜMÂN TEBEA İLE İLGİLİ POLİTİKASI

Rusya Hükûmeti'nin muhtelif milletler ve müslüman ahâli hakkında ittihaz eylediği siyâsî politikaya dâir Novosti gazetesinde yayınlanan makâlelerin tercümesinin Sadâret'e sunulduğuna dâir Hâriciye Nezâreti'nin tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

14 M. 1301 (15 Kasım 1883)

BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 175/23

- 97 -

MERV BÖLGESİ'NİN İLHÂKİ TEŞEBBÜSÜ VE RUS - İNGİLİZ İLİŞKİLERİ

Rusya'nın Merv Kıt'ası'nı ticârî menfaatleri icabı ilhâkî teşebbüsüne, Rusya'nın Mısır işlerindeki ılımlı tutumundan dolayı İngiltere Kabinetosu'nun Orta Asya meselesinde uzlaşmacı tavır takınması gerektiğine dâir Mösyö Kirs'in İngiliz Sefîri'ne bildirdiği bâzı malumâtları havi Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden gelen tahrîrâtın takdîm kılındığına dâir Sadâret tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

18 Ca.1301 (16 Mart 1884)

BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 177/50

- 98 -

MERV'DE İNGİLTERE'NİN RUS YAYILMACILIĞINDAN ENDİŞESİ

Avrupa gazeteleri, Rusya Hükûmeti'nin Merv Kıtası'nı istilâ etmesini önemli bir vak'a ve Rusya tarafından İngiltere'nin Asya müstemlekesine atılmış bir adım olarak baktıkları, bunlardan Nouvelle Press Libre (Avusturya) gazetesinin; Rusya Devleti'nin Merv Kıt'ası'nı istilâ ederek kendi nüfuzuna bağlı bir hükümdârın idâresi altında olan Afganistan Kıt'ası'yla komşu olmasına İngiltere'nin endişe ile baktığı çünkü; İngiltere'nin dünyada mâlik olduğu yerini Hindistan'ın bekâsıyla muhâfaza ettiğini ve Ruslar'ın Merv'i isilâ ederek, Hindistan'a doğru ilerlemesinin İngiltere'nin Rusya'ya karşı muhârebe açmasına sebep olacağına dâir haberini içine alan ve Viyana

Sefâreti'nden gelen tahrîrâtın takdîm edildiğine dâir Sadâret'in arz tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

22 Ca. 1301 (20 Mart 1884)

BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 177/50

- 99 -

MERV BÖLGESİ HALKI'NIN RUSYA'YA İLTİCASI VE İRAN - RUS YAKINLAŞMASI

Merv şehri ve havâlisi halkının Rusya'ya ilticâ etmesi üzerine İran Şâhı'nın, Rusya İmparatoru'na tebrik göndermesinin İslâmiyet nokta-i nazarında üzülecek bir şey olduğu gibi, Türkmen ve Afgan Müslümanlarına sû-i tesir ettiği ve İranlılar'ın İngiltere'den ümidi kesmeleri üzerine Rusya Devleti'ne sığındıkları, Nevruz'da, İran Şâhı'nın Bahr-i Hazar İskelesi olan Reşd yolunun inşâsını düşündüklerini söylemesi, bu yolun yalnız Rus eşyâsının İran'a celbine münhasır olması açısından, Rus Sefîri'ni sevindirdiği, fakat İngiltere, Fransa ve Avusturya Sefîrleri'nin İran'ın menfaatlerinin, umûma âit olan Tebriz yolu olduğunu bildirmeleri üzerine de, bu yolun inşâsı için Azerbaycan Hükûmeti'ne emîr verildiğini hâvî Yıldız Sarayı Mâbeyn Başkitâbeti'ne takdîm edilen İran jurnalı. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

9 C. 1301 (6 Nisan 1884)

BA. Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı, nr. 14/28

- 100 -

RUSLAR'IN ORTA ASYA'DAKİ SİYASÎ VE ASKERÎ FAALİYETLERİ

Kafkasya Vâlisi Dondukof Korsakof'un Merv'e hareketinin ehemmiyeti ve Ruslar'ın Orta Asya'daki askerî ve siyâsî faaliyetleri ile İngiltere'nin bu konudaki siyâsetine dâir Hâriciye Nezâreti'ne gelen Petersburg Sefâreti tahrîrâtının takdîm edildiğine dâir arz tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

8 Ş. 1301 (3 Haziran 1884)

BA. Yıldız Sadâret Hususî Mâruzâtı, nr. 178/56

- 101 -

RUSLAR'IN ORTA ASYA'DAKİ NÜFÜZLARINI ARTIRMA ÇALIŞMALARI

Ruslar'ın Orta Asya'da kabileler arası anlaşmazlıklardan istifade etmeye çalıştıkları, Hezare Kabilesi'ni kışkırttıkları, Rızabey Kalesi ile Ayak Mevkîini işgal ettikleri, Kilif ve Şirâbât'ta yığınak yaptıkları, İran ile mevcûd anlaşmazlıkları ve yoğun bir siyasî ve askerî gayretle her geçen gün bölgedeki nüfuzlarını arttırdıklarına dâir Bombay Şehbenderliği'nin Hâriciye Nezâreti'ne gönderdiği tahrîrâtın takdîm edildiğine dâir *Sadâret tezkiresi*. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

15 Ra. 1306 (19 Kasım 1888)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 219/29

- 102 -

TÜRKİSTAN MÜSLÜMANLARI'NA RUSYA İMPARATORU İÇİN
CÂMİLERDE DUA ETMELERİNİN EMROLUNDUĞU

Türkistan müslümanları'na Rusya imparatoru hakkında câmide okumaları mahallî hükümet tarafından emredilen ve resmî gazetede yayınlanan duânın gönderildiğine dâir Tiflis Başşehbenderliği'nden gelen tahrîrâtın takdîm edildiğine dâir *Sadâret tezkiresi*. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

1 L. 1309 (28 Nisan 1892)

BA. *Yıldız Sadâret Hususî Mâruzâtı*, nr. 259/1

- 103 -

HÎVE VE BUHÂRA HÜKÜMETLERİNİN MEDRESELERİNDE
RUS LİSÂNININ ÖĞRETİLMESİ İÇİN RUS HÜKÜMETİ'NE MÜRÂCAATLARI

Hîve ve Buhâra Hükümetleri'nin, başlıca medreselerinde Rusça öğretilmesi için özel bölümler açılmasını Rus Hükümeti'nden talep ettiklerine dâir Saint-

Petersbourger gazetesinde çıkan bir yazının gönderildiği hakkında Petersburg Sefâreti'nden gelen tahrîrâtın takdîm edildiğine dâir **Sadâret tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

13 Ş. 1311 (19 Şubat 1894)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 290/83

- 104 -

BUHÂRA EMÎRİ TARAFINDAN MEKKE'YE GÖNDERİLEN SANDIĞIN
DERSÂADET GÜMRÜĞÜ'NDE ARANMAMASI

Buhâra Emîri tarafından Mekke-i Mükerreme'ye gönderilen Hacı Mirza Mehmed Şerif'in beraberindeki hediye sandığının, Dersaâdet Gümrüğü'nde rûsûmat memurları tarafından muâyene olunmadan geçişine izin verilmesine dâir **Sadâret tezkiresi** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

19 Za. 1311 (28 Mayıs 1894)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr.296/108.

- 105 -

RUSYA MÜSLÜMANLARINA GÖNDERİLMEK ÜZERE KUR'ÂN-I KERÎM
TAB'EDİLMESİ

Rusya'da bulunan müslüman ahâliye Kur'ân-ı Kerîm gönderilmesi husûsundaki irâde-i seniyye üzerine Matbaa-i Âmire'de Şeker-Zâde hattıyla tab' olunmuş 750 adet Kur'ân-ı Kerîm'e ilâveten 4250 nüshanın daha tab' olunarak masraflarının Maârif bütçesinden karşılanması için Maârif Nezâreti'nin izin talebini bildirir **tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

13 Ca. 1313 (12 Kasım 1894)

BA. *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 108/110

- 106 -

KAŞGAR KADISI'NIN LİHYE-İ ŞERİF TALEBİ

Kaşgar ile civar memâlikde lihye-i saâdet bulunmadığından bahisle Kaşgar Kadısı Habîbullah Efendi tarafından talep edilen lihye-i saâdetin, Eski Ali Paşa'daki Hırka-i Saâdet Dâiresi'nden temin edilerek bâ-sened efendî-i mûmâileyhe teslim edilmesine dâir Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti tezkiresinin Sadâret tarafından Mâbeyn'e takdîm edildiğine dâir **arz tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

26 R. 1313 (16 Ekim 1895)

BA. *Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı*, nr. 337/133

- 107 -

KAŞGAR KADISI'NIN LİHYE-İ ŞERİF TALEBİNİN
PÂDİŞAH TARAFINDAN KABÛL EDİLDİĞİ

Kaşgar Kadısı Habîbullah Efendi'nin talep ettiği lihye-i saâdetin, Hazîne-i Hümâyûn'ca hazırlanarak bizzat kendisine teslim edilmesine dâir sâdır olan irâde-i seniyyeyi tebliğ eden **Mâbeyn Başkitâbeti tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

3 Ca. 1313 (22 Ekim 1895)

BA. *İrâde-Husûsî*, nr. 30

- 108 -

KAZAN VİLÂYETİ'NDE MÜSLÜMANLAR ARASINDA
ORTAYA ÇIKAN KARIŞIKLIKLAR

Kazan Vilâyeti dahilinde müslümanlar arasında karışıklıklar çıktığı ve mahallî idarelerce alınan tedbirlere dâir Petersburg Sefâreti Ataşemiliteri Muâvini Mülâzim-i Evvel Mustafa Enver Efendi tarafından Erkân-ı Harbiyye'ye gönderilen tahrîrât hakkında **Seraskerlik tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

18 N. 1314 (20 Şubat 1897)

BA. *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 151/89

- 109 -

ORTA ASYA MÜSTEMLEKELERİNDE BULUNAN
MÜSLÜMANLAR HAKKINDAKİ HABERLERİN RESMÎ HÜVİYET
ARZETMEDİĞİ

Rus resmî matbuâtında yer alan; Rusya'nın Orta Asya müstemlekelerinde bulunan müslüman ahâlinin çocuklarını tahsil için Dersaâdet'e göndermelerinin imparatorun husûsî müsâadesine bağlı olduğu ve bu çocukların Rus lisânını öğrenmeye mecbur bulunduklarına dâir Harbiye Nâzırı'nın emri ve Odesa Dâire-i Askerîsi umûm efrâdının silah altına alındıkları rivâyetinin asılsız olduğu, sözkonusu şahısların Odesa yoluyla Viladivostok'a sevk edilen kur'a-i cedîde efrâdî olduklarını hâvî Mâliye Nâzırı'nın tehzîbi ile Rusya memâlikî dâhilinde yeniden altmışdokuz batarya teşkil olunacağına dâir, topçu zâbitânı arasında söylenmekte olan rivâyet hakkında henüz resmî bir mâlumât olmadığından, bu haberin sıhhatinin şüpheli olduğu husûslarını muhtevî Petersburg Sefâret-i Seniyye'si Ataşemiliter Muâvini Mülâzim-i Evvel Mustafa Enver Efendi'nin Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâiresi'ne tevdi olunan tahrîrâtının takdîm edildiğine dâir Seraskerlik tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

5 L. 1314 (9 Mart 1897)

BA, *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 152/14

- 110 -

FERGANA MÜSLÜMANLARI'NIN İŞHAK MEHMET ALİ RİYÂSETİNDE RUS
ASKERLERİ İLE YAPTIKLARI ÇATIŞMALARA DÂİR HABERLER

Fergana Eyâleti'nde İshak Mehmed Ali riyâsetinde ayaklanan müslümanlarla Rus askerleri arasında meydana gelen çatışmalar esnasında İshak Mehmet Ali'nin Devlet-i Aliyye'ye yaptığı söylenen mürâcaatın asılsız olduğu ve uzun zamandır Türkistan'da ikâmet etmiş olan Mösyö Boris Takein'in hâdise-i mezkûrenin sebebini dâire-i mahalliyenin intizamsızlığı ile ahâliyi ihtilale sevk ve teşvik eden İngiliz memurlarına bağladığı çeşitli gazetelerde çıkan yazıların Fransızca tercümesinin alındığı ve takdîm kılındığına dâir Hâriciye Nezâreti'nin tezkiresi. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

19 S.1316 (9 Temmuz 1898)

BA, *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 179/128

- 111 -

BUHÂRA'NIN HİSAR VİLAYETİ VÂLİSİ TARAFINDAN HİCAZ DEMİR
YOLU İÇİN GÖNDERİLEN YARDIM MAKBUZLARININ TAKDİMİ

Buhâra'da Hisar Vilâyeti Vâlisi İstanakol Kuşbeği tarafından Hicaz Demiryolu için îâne olarak verilen üçbin rublenin bedeli bulunan otuzyedibin sekizyüz kırkaltı kuruş mukâbilinde toplam otuzdokuz adet makbuzun ekli olarak takdîm edildiği hakkında Hicaz Demiryolu İâne Komisyonu'ndan yazılan **tezkire**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

5 L. 1316 (17 Şubat 1899)

BA. *Yıldız Esas Evrakı*, Kısım. 18, *Evrak no.* 480/230

- 112 -

TÜRKİSTAN'DA RUSYA'NIN YENİ İKİ KOLORDU KURACAĞI

Türkistan, Mâverâ-yı Bahr-i Hazar, Semîrjetçensk vilâyet ve askeri dâireleri birleştirilerek "Türkistan Dâire-i Askeriyyesi" adı verilmesi, bu askerî dâire dâhilinde, asker sayısı artırılarak imparatorun emriyle iki kolordunun teşkîl edilmesi ve bu kolorduların hangi birliklerden mürekkep olacağı husûsları ile yeni düzenlemeleri hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliteri Piyade Kolağası Enver Bey'in gönderdiği tahrîrât üzerine **Seraskerlik tezkiresi**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

6 R. 1317 (14 Ağustos 1899)

BA, *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 193/32

- 113 -

AFGANİSTAN VE TÜRKİSTAN SINIRINA
RUSLARIN ASKER SEVKİYATLARI

Ruslar'ın Afganistan ve Türkistan'da bulunan askerî güçlerini arttırmak gayesiyle bölgeye askerî sevkîyat yaptıkları, Petersburg'daki top fabrikasında îâmâl edilen seri ateşli toplarla Avrupa fabrikalarında îâmâl edilen muhtelif topların

Petersburg'da bulunan poligonda yılbaşından sonra tecrübe ve mukâyeselerinin yapılacağına dâir Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliteri Piyade Kolağası Mustafa Enver tarafından gönderilen tahrîrât üzerine **Seraskerlik tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

22 N.1317 (24 Ocak 1900)

BA. *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 198/95

- 114 -

ÇİNLİ MÜSLÜMANLARA DİNÎ NASİHAT İÇİN HEYET GÖNDERİLMESİ

Çinli müslümanlara icrâ-yı nasâyih için ilmiye, mülkiye ve askeriyeden olmak üzere dört zât ile tercüman olarak Enderûn-ı Hümâyûn'da bulunan Çinli müslüman iki zâtın yerine Sarıklı Zhaf Alayı'ndan Humuslu Hasan bin Mustafa Sofî ile Mahmud bin mer Himmet Ağalar'ın gönderilmesinin uygun görüldüğüne dâir padişahın irâdesini tebliğ eden **Başkitâbet tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

2 Z. 1318 (24 Mart 1900)

BA. *İrâde-Husûsî*, nr. 47

- 115 -

DİNÎ NASİHAT İÇİN ÇİN'E GÖNDERİLECEK HEYET'E VERİLECEK HARCIRAH

Çin'e gönderilmek üzere askeriye ve mlkiyeden seçilen dört zâta verilecek harcırâhın ödenerek gönderilmeleri husûsunda sâdır olan irâdeyi tebliğ eden **Başkitâbet tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

2 Z. 1318 (20 Nisan 1900)

BA. *İrâde-Husûsî*, nr. 48.

- 116 -

**ÇİN VUKÛÂTI SEBEBİYLE İNGİLİZ GAZETELERİNDE
ALEYHTE ÇIKAN YAZILARIN TEKZÎBİ**

Çin vukuatı münâsebetiyle Avrupa gazetelerinin ve özellikle Times gazetesinin, Osmanlı Hükûmeti ve müslümanlar aleyhinde hakîkate uygun olmayan neşriyâtından dolayı, gerekli tekzîbâtın yapılması için Londra Sefâreti'ne tavsiyede bulunulduğu gibi bu meselenin halli için bir makâle yazılarak, münâsib Avrupa gazetelerinde neşredilmek maksadıyla bütün sefâretlere gönderildiği, bunun üzerine bir kısım Avrupa gazetelerinin bu husûsdaki tekzîbnâmeyi neşrettikleri ve İngiliz gazetelerine de bir tekzîbnâme derc ettirileceğinin Londra Sefâreti'nden bildirildiğine dâir **Hâriciye Nezâreti tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

5 R. 1318 (1 Ağustos 1900)

BA. *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 205/25

- 117 -

**ÇİN VUKÛÂTI SEBEBİYLE ALMAN GAZETELERİNDE ALEYHTE ÇIKAN
YAZILARIN TEKZÎBİ**

Çin vukûatı münâsebetiyle Avrupa gazetelerinin; Osmanlı Devleti'nin Çin âsîlerini destekledikleri ve câmilerde Çin'deki İslâmî hareketlerden bahsederek ahâliyi teşvîk ve tahrik ettiklerine dâir Osmanlı Hükûmeti ve Müslümanlar aleyhinde hakîkate uygun olmayan neşriyâtlarını çürütmek maksadıyla Münih'de çıkan "Münicher Allgemeine Zeitung" gazetesinin derc ettiği makâlenin, tercümesiyle bu makâlenin Osmanlı gazetelerinde yayınlanmasının münâsib olacağını hâvî gazete sahibinden alınan mektubun tercümelerinin takdîm kılındığına dâir **Hâriciye Nezâreti tezkiresi.** (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

15 R. 1318 (11 Ağustos 1900)

BA. *Yıldız Mütenevvî Mâruzâtı*, nr. 205/81

- 118 -

RUSYA'DAKİ MÜSLÜMANLARIN EĞİTİMLERİNİ GELİŞTİRMEK
MAKSADIYLA OSMANLI MATBAA HARFLERİ GÖNDERİLMESİ

Rusya'daki müslümanlar arasında eğitimi yaygınlaştırmak maksadıyla mekâtib-i İslâmiyye'ye mahsus kitap ve risâleleri tab' etmek üzere Mehmed Zâhid Şâmil'in vekili bulunduğu matbaa hesâbına muhtelif cins Osmanlı hurûfunun i'mâliyle ihrâcına ruhsat verilmesi hakkında Dâhiliye Nezâreti'nin tezkiresinin takdîm edildiğine dâir *Sadâret tezkiresi*. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

6 B. 1324 (25 Ağustos 1906)

BA. *Yıldız Sadâret Resmî Mâruzâtı*, nr. 138/27

C- KIRIM İLE İLGİLİ BELGE ÖZETLERİ

- 119 -

KIRIM'DA SULTAN II. SÜLEYMAN'IN CÜLÛSUNUN
KUTLANMASI

Sultan II. Süleyman'ın tahta çıkışının alâmeti olarak gönderilen hil'atı, Saltanat-ı Seniyye'ye sadâkatının ifâdesi olarak giymesi ve Kırım diyarındaki kalelerden top atılarak sevinç gösterileri yapılması husûsunda Kırım Hanı Selim Giray'a yazılan *nâme-i hümayûn*. (Sultan II. Süleyman dönemi)

3 M. 1099 (10 Kasım 1687)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 1-2

- 120 -

KIRIM'IN DÜŞMANA KARŞI SAVUNULMASI

Hristiyanlar'ın birbirleriyle ittifak ve ittihad üzere İslâm memleketlerine saldırıp bazı bölgeleri istilâ ederek İslâm ahâlisini esir edip günden güne fesat ve şekâvetlerini arttırarak Tuna'ya kadar gelmeleri sebebiyle; Bucak'a varıp düşmana ne taraftan taarruz etmek faydalıysa oraya hareket olunmasının uygun olacağı ve bu konuda Vezîr-i A'zam Siyâvuş Paşa'ya gönderilen mektubun mefhûmunca bugüne kadar kendisinin sadâkat ve ittihadına güvenildiği ve hizmetlerinden memnun kalındığı, Kırım'da düşmanı yok etmek için gerekli tedbirin alınıp Kırım'ın ileri gelenlerine durumun îzâhı hakkında Kırım Hanı Selim Giray'a yazılan nâme-i hümayûn. (Sultan II. Süleyman dönemi)

A. Ra. 1099 (15 Ocak 1688)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 19-22

- 121 -

SELİM GİRAY'IN KENDİSİNE BERAT İLE KIRIM HANLIĞI
VERİLMESİNE TEŞEKKÜRÜ

Padişahın bir iltifatı olarak, Kırım Hanlığı'nı kendisine ebediyyen ihsan edip, gönderdiği nâme-i hümayûndaki övgüleri ve inâyet buyurulan berât-ı şerîfi saygıyla okuduğu bu inâyete mazhar olmanın şükrünün mümkün olmadığı ancak canını uğur-ı hümayûnda fedâ için hazır olduğu ve pâdişaha bağlılığını belirten, Kırım Hanı Selim Giray'dan Rikâb-ı Hümayûn'a gelen nâme. (Sultan II. Süleyman dönemi)

1 Ca. 1099 (5 Mart 1688)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 22-23

- 122 -

KIRIM HANI SELİM GİRAY'IN GÖNDERDİĞİ SADÂKATİNİ HÂVİ NÂME

Kapıcıbaşı Ahmed Ağa vâsıtasıyla gönderilen lütufkâr nâme-i hümayûnun tâzimle okunduğu, İslâm ahâlisini hoş tutmak, adâletli davranmak ve düşmana karşı

koymanın gâyesi olduğuna; Atabe-i Aliyye için din ve devlet uğrunda ömrü yettiğince kendisine verilen emîr ve fermân gereği hareket etmekten iftihar ile sadâkatını beyânına dâir, Kırım Hanı Selim Giray tarafından Rikâb-ı Hüsrevânî'ye gönderilen **nâme**. (Sultan II. Süleyman dönemi)

Ca.1099 (Mart 1688)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 23-25

- 123 -

KIRIM'IN MUHAFAZASI İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

Bahr-i Siyah'a çekdiri gönderilmesi, Azak ve Tagan Kaleleri'nin takviye edilmesi, Kırım'ın muhâfazasında Kalgay ve Nureddin Sultan'ın yanına varılıp birlikte hareket edilmesi, Leh seferinde serasker olan Vezir Mustafa Paşa'ya mümkün mertebe yardımcı olunması husûslarına dâir Kırım Hanı Selim Giray'a gönderilen **nâme-i hümayûn**. (Sultan II. Süleyman dönemi)

C. C. 1099 (3 Mayıs 1688)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 25-28

- 124 -

ENGÜRÜS VE LEH SEFERİNE ASKER GÖNDERMESİ İÇİN SELİM GİRAY'A
HİTABEN YAZILAN NÂME-İ HÜMÂYÛN

Engürüs ve Leh taraflarına yapılan seferde ve Kırım'ın muhâfazasında Kalgay ve Nureddin sultanların yeteri kadar Tatar askeri ile imdada yetişip güçlerini takviye etmeleri ve eskiden olduğu gibi bu duruma ihtimam gösterilmesi husûsunda Kırım Hanı Selim Giray'a gönderilen **nâme-i hümayûn**. (Sultan II. Süleyman dönemi)

B. Ş. 1099 (21 Haziran 1688)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 28-29

- 125 -

KIRIM HANI'NIN KAZANDIĞI ZAFERİN TEBRİKİ

Kırım Hanı tarafından hezimete uğratılıp, kaçmak zorunda kalan Moskof keferesinin geri püskürtülmesinden dolayı duyulan sevinç ve memnuniyetin beyânı ile o bölgeye gelecek olan Serasker Mustafa Paşa'nın merâsimle karşılanması hakkında Kırım Hanı Selim Giray Han'a gönderilen *nâme-i hümayûn*. (Sultan II. Süleyman dönemi)

C. Ş. 1100 (20 Haziran 1689)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 83-84.

- 126 -

SELİM GİRAY'IN BİZZAT AZAK SAVUNMASINA KATILMASI

Nogay ve Çerkes askerinin Nureddin Sultan'a adem-i muvâfakatları üzerine Selim Giray Han'ın bizzat Azak tarafına gönderilecek kuvvetin başında olması ve Azak halkının imdâdına koşması, Şahbaz Giray, Nureddin ve Kalgay Sultanlar'dan münâsib görülen birisinin Bucak askeriyle Ordu-yı Hümayûn'a iltihakı, birisinin de Özi ve Kırım muhâfazasına tâyini hakkında Kırım Hanı Hacı Selim Giray Han'a yazılan *nâme-i hümayûn*. (Sultan II. Mustafa dönemi)

A. Z. 1107 (12 Temmuz 1696)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 219-220

- 127 -

AZAK VE ÖZİ SERHADLERİNİN MUHAFAZASI

Azak'a memur asker tâifesine başbuğ olan Ali Paşa ve Donanma-yı Hümayûn'un Kerç Boğazı'nda kışlayıp, asker tâifesinin de Taman ve Temruk Kaleleri'ne tâyin ve tevzî olunmak üzere emr-i şerîf sâdır olduğu; Sekbanbaşı Muslî ile bin yeniçerinin Âsitâne-i Saâdet'den, Ocak Ağalarından Zağarcıbaşı Ahmed ile bin ikiyüz yeniçerinin Erzurum ve Trabzon Sancakları'ndan, Turnacıbaşı Mehmed ile sekizyüz yeniçerinin

Canik Sancağı'ndan bölgeye gönderilmesi için fermân çıkarıldığı, gerekli görülen boğazlara birkaç adet kalyon sevk edilerek Azak ve Özi serhadlerinin ihtiyacı olan mühimmâtın hazırlanacağı husûslarında Kırım Hanı el-Hac Selim Giray Han'a yazılan nâme-i hümayûn. (Sultan II. Mustafa dönemi)

C. S. 1108 (29 Eylül 1696)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.5, s. 220-222

- 128 -

KIRIM HANLIĞI'NA GÂZÎ GİRAY'IN TÂYİNİ İLE AKINTI BURNU'NDA
İNŞÂ EDİLECEK KALE MÜHİMMÂTININ TEDÂRİKİ

Kırım Hanı Selim Giray Han'ın ölümü üzerine "Hanlık"a oğlu Gâzî Giray Han'ın ve "Kalgaylık"a Nureddin olan oğlu Kaplan Giray Han'ın tâyin edildiği "Nureddin"liğe de münâsib birinin tâyininin Kırım Hanlığı'na bırakıldığı, Han ve Kalgay'a hediyeler gönderilerek o havâlinin tanzîmi ve kabilelerin Moskova'yla olan anlaşma şartlarına gereği gibi riâyet edilmesi ile Akıntı Burnu'nda inşâ edilecek kale için gerekli malzemenin temini husûsunda Kırım Hanı Gâzî Giray'a gönderilen nâme-i hümayûn. (Sultan III. Ahmed dönemi)

A. Ş. 1116 (29 Kasım 1704)

BA. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr.6, s. 98-100.

- 129 -

KEFE'DEKİ UR KALESİNİN DÜŞMESİ ÜZERİNE
KIRIM HALKININ YARDIM TALEBİ

Rus askerlerinin Ur Kalesi'ni aldıktan sonra Kırım Adası içlerine ilerleyip muhtelif yerlerde Nogay ve Tatar askerleriyle çarpışarak Gözleve taraflarına yürüdükleri ve Kalgay Sultan'a hücum ederek bozguna uğramaları üzerine geri çekilip saldırı için bekledikleri, bu hâlin ise Kırım ahâlisini zor durumda bıraktığı ve Osmanlı Devleti'nin mühimmât ve asker gibi yardımlarda bulunması hâlinde Rus askerlerinin hezimete uğratılacağına dâir arz-ı mahzar ile İstanbul'a gelen Kefe ulemâsından Mehmed Efendi'nin **takriri**. (Sultan I. Mahmud dönemi)

18 S.1149 (29 Haziran 1736)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 4676

- 130 -

NOGAYLAR VE AKKİRMANLILAR'IN RUSLAR'A
KARŞI MUHÂREBELERİ

Kırım Hanı'nın gazâ niyetiyle sefere çıktığı, Nogaylılar ve Akkirmanlılar'ın da Kırım askeriyle birleşmek maksadıyla hareket ettikleri, ancak yolların karla kaplı olmasından dolayı Kırım askerine kavuşamayıp, bulundukları bölgedeki bazı Rus kale ve köylerini yakıp yıktıklarının bildirildiğine dâir Kırım Hanı'ndan İstanbul'da Sekbanbaşı Ağa'ya verilen kâime. (Sultan III. Mustafa dönemi)

1180 (1766)

BA. A.DVN, nr. 1/4

- 131 -

SELİM GİRAY HAN'IN KENDİSİNE İHSAN EDİLEN ÇİFTLİĞE GELMESİ

Sâbık Kırım Hanı Selim Giray Han'ın, esbak Kırım Hanı Arslan Giray Han'a ihsan edilen çiftliğe gelmesi husûsunda mübaşir tâyin edildiğinin bildirildiğine dâir hüküm. (Sultan III. Mustafa dönemi)

B. L.1180 (15 Şubat 1767)

BA. A.DVN, nr. 1/3

- 132 -

KIRIM'A YAZIŞMA İÇİN GEREKLİ KIRTASIYE
MALZEMESİNİN GÖNDERİLMESİ

Kırım'dan Devlet-i Aliyye'ye gönderilecek tahrîrâtın yazılması için gerekli âbâdî ve sâir nev'i kâğıd ile diğer mevâdd-ı mühimmenin Kırım'dan tedârîki zor olduğundan, daha önceden olduğu gibi yine Dersaâdet'den gönderilmesi husûsunda Sadâret'ten sâdir olan buyruldu. (Sultan III. Mustafa dönemi)

19 C. 1182 (1 Kasım 1768)

BA. Cevdet Hâriciye, nr. 618

- 133 -

KIRIM SELÂTİN VE MİRZÂ YÂNI MİHMÂNDÂRINA EKSİK ÇIKAN BİR
SURREDEN DOLAYI ÖDENECEK PARA

Kırım'dan gelen sultanlarla mirzâlara hediye edilen elbise ve surrelerden yanlışlıkla bir surrenin eksik çıkması üzerine Mihmandâr el-Hac Abdi Ağa tarafından tazmin edilen bedelin Mîrî Hazîne'den ödenmesi hakkında **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

21 R. 1189 (22 Haziran 1775)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 5001

- 134 -

RUSYA İLE MUHÂREBEDEN DOLAYI KIRIM'A DENİZ KUVVETİ
GÖNDERİLMESİ

Ruslar'ın, Kırım'da İslâm'a mugâyir hareketleri sebebiyle Kırımlılar'la çıkan muhârebede müslümanlara destek için beş kalyonla gönderilecek yardım kuvvetinin başbuğluğuna Kaptan-ı Derya Gâzî Hasan Paşa'nın teklifi üzerine el-Hac Mehmed'in tâyin edildiğine dâir **hüküm**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

C. Ra. 1191 (9 Nisan 1777)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 3977

- 135 -

KIRIM'IN RUSLAR TARAFINDAN İŞGAL EDİLMEMEYE BAŞLANDIĞI
HABERLERİ ÜZERİNE ACİLEN YARDIM GÖNDERİLMESİ

Ruslar'ın Kırım'ı yer yer istîlâ etmeleri üzerine ahâlinin Özi Vâlisi Yeğen Mehmed Paşa'dan topçu neferi, barut ve cephe talep ettikleri, Kırım'da katliam yapıldığı söylentisinin mübâlağa olduğu ve ahâlinin direnmeye devam ettiği gelen takrirlerden anlaşılması üzerine Kırım ahâlisine gerekli yardımın yapılması için Sadâret'in telhisi üzerine sâdır olan **hatt-ı hümayûn**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

27 Za. 1191 (28 Aralık 1777)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 6558

- 136 -

RUSLAR'IN KIRIM'DA HAN SEÇİMİNE MÜDÂHALELERİ

Osmanlılar'la Ruslar arasındaki anlaşma hilâfına, Ruslar'ın Kırım'a asker sokarak Şahin Giray'ın Hanlık'a seçilmesi için halka baskı yaptığı ve dînî hayâta müdâhale ettiği Kırımlılar'a yardım için İsmail Kasabası'na asker ve zahire sevkiyatını sağlayabilmek gâyesi ile gerekli malzemenin temini husûsunda defterdârın telhisi üzerine sâdır olan **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

24 Z.1191 (24 Ocak 1778)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 5853

- 137 -

KIRIM ORDUSU'NU KUVVETLENDİRMEK İÇİN ASKER TERTİBİ

Kırım Ordusu'nun mükemmel ordu takımı ile tedârik yönünden kuvvetlendirilmesi için üçyüz nefer cebeci bu miktara kıyas edilerek kâfi miktarda topçu ve arabacı neferi ile tertip ve tanzîmine dâir **buyruldu**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

30 M.1192 (29 Şubat 1778)

BA. *A.DVN.*, nr. 1/56

- 138 -

RUS İŞGALİNDEN SONRA KIRIM'IN DURUMU

Rusya ile İsveç arasındaki savaşta kullanılmak üzere Kırım ahâlisinden toplanan askerin sulh akdinden dolayı gönderilmesine gerek kalmadığı halde bekletildiği burada Mehmed Şâh Mirzâ ve maiyyetinin firar ederek Leh Devleti'ne sığındıkları; Kırım'da adam başına senede 60 para toplandığı halde kalelerin tamir ve tahkim edilmediği, Kırım'ın muhâfazası için fazla asker gönderilmediğinden Moskof'un galip geldiği, Özi, İsmail ve Çerkes taraflarındaki muhârebelerde soğuk ve hastalıktan pek çok askerin telef olduğu, Rusya'nın karışıklık çıkarmak için Kırım ahâlisinden onbeşbin kişiyi asker yazdığını ilân edip buna karşı çıkan ulemâyı Kırım'dan sürdüğü ve yine Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yapacağı savaşta Kırımlılar'ın kendi saflarında savaşmaları için kefile rapt ettikleri ve genel siyâsî durum hakkında Kırım

ahâlisinden olup Meştâ-yı Hümâyûn'a gelen Abdülkadir Ağa-zâde Mehmed Ağa'nın yukarıdaki konuları hâvî **takriri**. (Sultan I. Abdülhamid dönemi)

11 Ra. 1202 (22 Aralık 1787)

BA. *Cevdet Hâriciye*, nr. 9047

- 139 -

KUBAN HANI'NA RİKÂB-I HÜMÂ-YÛN'DAN GÖNDERİLECEK MEBLÂĞIN ARTTIRILMASI

Kuban Hanı Baht Giray Han'ın emrindeki nüzûl eminlerinin borçlarının affedilmesi, tâyinâtlarının ödenmesi ve sefer masraflarının da artması üzerine, şimdilik Ordû-yı Hümâyûn Hazînesi'nden bir mikdar meblâğın gönderildiği ve bu sene emrindeki askerler ve sultanlar da arttığından, geçen senelerde ödenen mikdarlara bakılarak Kuban Hanlığı'na 250 kese akçe gönderilmesi gerektiği husûsunda **hatt-ı hümâyûn**. (Sultan III. Selim dönemi)

(1205) (1790)

BA. *Hatt-ı Hümâyûn*, nr. 9992, 9978.

- 140 -

ROSTOF'DA CÂMÎ VE MEKTEP OLMAK ÜZERE BİR MAHALLİN KİRALANMASI

Rostof şehrinde câmi ve mektep bulunmadığı, şehbenderhânede, daha evvel tâyin edilen imamla namaz kılınıyorsa da mübârek gün ve gecelerde yer kâfi gelmediğinden cemâatin birçoğunun geri dönmek zorunda kaldığından bahisle, Rostof'da câmi ve mektep olmak üzere bir mahallin kiralınması, tefrîş ve levâzımatı için gerekli meblâğın tahsisine dâir Rostof Şehbenderi'nin tahrîrâtı üzerine sâdir olan **irâde**. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

6 N. 1302 (20 Temmuz 1884)

BA. *İrâde-Hâriciye*, nr. 18794.

- 141 -

SİYASÎ EHEMMİYETİNDEN DOLAYI YALTA'DA
ŞEBBENDERLİK İHDASI

Yalta'da bulunan tebea-i Osmâniyye'nin, Saltanat-ı Seniyye'den bir memur bulunmamasından dolayı himâye edilemediği, Rusya İmparator hânedânının bazı mevsimlerde burada ikâmet etmesiyle şehrin siyasî ehemmiyeti olduğu ve bir şebbenderlik tesisıyla maddî hasılat elde edilebileceği Petersburg Şebbenderliği tarafından bildirildiğinden Umûr-ı Şebbenderî Kalemi hulefâsından Bâhir Bey'in masrafları karşılanarak Yalta Şebbenderliği'ne tâyininin Sadâret tezkiresiyle arz edilmesi üzerine, konunun uygun görüldüğüne dâir sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

9 M. 1307 (5Eylül 1889)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 20184

- 142 -

YALTA ŞEBBENDERLİĞİ'NİN KEFE'YE NAKLEDİLMESİ

Yalta'da bulunan Osmanlı tebeasını himâye etmek maksadıyla şebbender olarak Bâhir Bey tâyin edilmişse de orada hiç bir devletin konsolosu bulunmamasından dolayı Rusya Hükümeti'nce müşkilât gösterildiğinden şebbender ikâmetgâhının Kefe'ye nakledilmesi hâlinde Rusya Hükümeti tarafından tasdik edileceğinin Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden bildirilmesi üzerine gereğinin yapılması husûsunda sâdır olan irâde. (Sultan II. Abdülhamid dönemi)

8 N. 1307 (27 Nisan 1890)

BA. *Irâde-Hâriciye*, nr. 20403

II. BÖLÜM

BELGELERİN

TRANSKRİPSİYONLARI

Dağıstan ve Kumuk Hâkimi Şemhal'e Sadr-ı Âlî-kadr Tarafından Mektûb,

Devlet-i Aliyye-i İslâmiyye lâ-zâlet-makrûne bi't-te'yîdâtî's-sübhâniyye ile tarh-endâz-ı nakş-ı mu'âdât olan Nemçe keferesi hazzelehü-mullâhü te'âlâ ilâ-yevmi'l-Hak ve'l-yakîn mu'în-i dîn-i butlân-karînleri olan milel-i küffâr-ı dalâlet-âyinden istinfâr ve istinsâr ve envâ'-ı tesvilât-ı hadî'at-medâr ile hayli zamândan berü devlet-i Kâhire'ye arz-ı meskenet ve temellük eyleyen Leh ve Venedik muhâzîlini tahrîk ve idlâl "**ve'l-küfrü milletün vâhidetün**" mazmûnu üzre ol-dâll-i bed-sikâller ile tecemmu'-ı ale'd-dalâl edüp her birisi a'dâ-i dâr-ı ezel ve evğâd ü ittîfâk ü ittihâd ile berren ve bahren Memâlik-i İslâmiyye'ye taraf taraf müstevlî olmalarıyla hudûd-ı serhadd-i İslâmiyye'de müddet-i medîdeden berü **iltihâb-ı nevâyir-i hurûb ve istinsâr-ı fiten ve âşub u tefâkum-ı mihen ü kurûb** mütemâdî ve mütevâlî olup, melâ'înin vefret ve kesreti ve ehl-i İslâm'ın onlara nisbet killeti cihetinden nice şedâyid ve âlâma musâbere ve müşrikîn ile muhârebe ve müşâcere üzreler iken tevîk ve hidâyet-i Yezdânî ve inâyet-i bî-gâyet-i samedânî birle kevkib-i âlî kevkibe-i baht-ı İslâm'dan ufk-ı kuvvetden tâlî' ve neyyir-i hayyiz-i saltanat-ı Osmaniyân-ı sipîhr-i şevketden sâti' ve lâmi' olup es-Sultânü'l-mü'eyyedü'l-mu'azzam ve'l-hâkanü'l-mükerrremü'l-müfahham nâsıru'd-dînü'l-metîn hâfızu's-şer'i'l-metîn mâlik-i memâlik-i'l-âfâk vâris-i serîri's-saltanat-ı bi'l-istihkâk mugîsi'l-İslâm ve'l-müslimîn kâtîli'l-kefereti ve'l müşrikîn Şehriyâr-ı şehriyârân âfitâb-ı mülk ü dîn hüsrev-i leşker-şiken-i şâhen-şeh-i rû-yı zemîn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü şecâ'atlü efendim Pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehen-şâh-ı felek-bâr-gâh, hüsrev-i rû-yı zemîn zıllullâhi fi'l-arzeyn es-Sultân İbnü's-Sultân es-Sultân el-Gâzî Sultân Mustafa Hân bin Sultân Muhammed Hân lâ zâlet-i râyât-ı devletihü mansûratün ve a'dâ-i hazretihi makhûratün ebeden hazretlerinin serîr-i sa'âdet-masîr-i cihân-bânî ve taht-ı ferâbaht-ı sahîb-kıranı üzre cülûs-ı hümayûn-ı meymenet-makrûnları vâkı' olmağla şeref-bahş-ı evreng-i hilâfet oldukları günden terk-i ârâmîş u râhat ve redî'-i âsâyîş ü istirâhat buyurup i'zâz-ı dîn-i mübîn ve tezlîl-i gürûh-ı müşrikîn ve terfîh-i hâl-i müslimîn için niyyet-i hâlis ile tertîb-i esbâb-ı cihâda kemâl-i vülû' ile şürû'-ı hüsrevânîleri olmağla "**men kâne lillâhi kânellâhü lehü**" vefkince zamân-ı yesîrde tekâmül-i adde vü atâde ve a'dâd-ı ecnâd-ı kevâkib a'dâda himmet-i vâlâ, töhmet-i hudâ-dâdîleri rehber ü hâdî olup deryâdan ve karadan iktizâ eden

mahallere ricâl ve tesrîb-i kurûm ve ebtâl olundukdan sonra bi'z-zât devlet ü ikbâl ü sa'âdet ü iclâl-i zafer-me'âl ile merkez-i dâ'ire-i küfr ü dalâl olan Nemçe keferesi üzerine müte'âkıben iki sene teveccüh-i hümayûn-ı nusret-makrûnları olup, bi-avnihi te'âlâ geçen sene sedd-i sedîd-i sügûr-ı İslâmiyye'den olan Tameşvar Kal'ası'nın cânib-i Şarkî-i Cenûbîsinde Logoş Kal'ası kurbünde asâkir-i İslâm'a sedd-i râh-ı cihâd olmak mülâhazasıyla müctemi' olan tabur-ı makhûru ber-hemzede-i savlet-i ehl-i İslâm ve pâ-mâl-ı istîsâl-ı guzât-ı nusret-irtisâm olup, bevârik-ı şimşîr-i âteş-te'sîr ile ol melâ'înin cümlesi hâkister-i nâyire-i kahr u tedmîr olduğundan gayrı ol havâlîde makarr-ı şeyâtîn olan Lipova ve Şebeş ve Logoş ve bu misillü nice kal'aları bi-hazâfiriha hedm u tahrîb ve bu sene-i amîmetü'l-meymenede dahi inâyet-kâri-i tevîk-bârî ile teveccüh ü azîmet-i şehriyârîleri müntec-i âlâ-yı fevz u nusret ve müsmir-i ni'amâ-yı ferr ü übbebet olup, Nemçe'nin umûmen büyük taburu ile mukâbele ve azîm muhârebe vü mukâtele vuku'undan sonra fermân-berdârân-ı fermûde-i kâtilü'l-müşrikîn olan humât-ı havme-i yakînin savlet ve satvet-i merdâne ve dest-berd-i nusret-supurd-ı muzafferânelerinden melâ'îni bî-dînin şirâze-i cem'iyet ve ser-rişte-i mukâvemetleri urza-i tefrika-i inkisâr olup, arsa-i kifâhdan reh-girây-ı tîh-i idbâr ve nebâtü'n-na'ş gibi târ-mâr olmağla bî-şumâr-ı küffâr mahall-i ma'rekede telef-i şimşîr-i âbdâr ve sagîr ü kebîr vâfir topları ve cebehâneleri intihâb ve istilâb olunup hamden- lillâhi te'âlâ sümme hamden a'dâ-yı dîn münhezim ve perîşân ve asâkir-i muvahhidîn mübtehic ve ferhân oldukları halde şevketlü kerâmetlü mehâbetlü Pâdişâh-ı sitâre-sipâh ve hüsrev-i Cem-câh-ı Hilâfet-penâh neşerallâhü livâ'e adlihi fi'l-aktâr hazretlerine avd-ı cemîl müyesser olup bâ-husûs Venedik keferesinin sefâyin-i nikbet-karâyini dahi Donanma-yı Hümayûn ile merreten ba'de uhrâ rû-yı Bahr-i Sefîd'de mukâbele vü mukâtele edüp fazl-ı hakkile her def'ada münhezimen firâr ve nice gemileri garîk-i lücce-i bevâr ve harîk-i âteş-i dimâr olup, Leh keferesi dahi kezâlik sademât-ı mütevâliyât-ı galebe-i İslâm ile leged-kûb u savlet-i merdân-ı zafer-i iğtinâmdan mağlûb ve menkûb olup, el-hâsıl iki seneden berü melâ'îni hâsirînin bâzâr-ı şekâvetleri fâsîd ve metâ-ı mekr ü hadî'atleri kâsîd olmağla, Nemçe Çasar ol bed-gâr-ı tebeh-rüzgârlarından imdâd ümîdinde iken kendüsü anlara i'âneten muhtâc olup sûret-i me'mûlünün aksini ve mizâc-ı mes'ûlünün nüksünü müşâhade etmekle bu dâ'-i uzzâle devâ-sâz-ı ihtuyâl olmak için Moskov kralına ba's-ı sefir-i mekîdet-mesîr edüp ol havâlîde olan serhadd-i mansûreye teslît ve iğrâ ile ilticâ ve istisrâh etmekle bu sene-i mübâreke asker-i İslâm sebîl-i gazâda ve Nemçe keferesiyle cihâda meşgûl iken Moskov kralı olan le'im-i bed-fi'âl serhadd-i İslâmiyye'de olan Azak Kal'ası'nı ale'l-gafle muhâsara ve ehl-i İslâm'dan intizâ' eylemiş bi-avnillâhi te'âlâ kal'a-ı mezbûrenin yine memâlik-i İslâmiyye'ye ilhâk ve ilsâkı ve Moskov keferesinin âsâr-ı

mefsedet ü mekîdetlerinin ol havâliden i'dâm u izhâkı için hâliyâ ırk-ı hamîyyet-i Pâdişâhî nâbiz ve vüfûr-ı himmet-i şehen-şâhî fâyiz olup husûs-ı mezbûr için bi'l-fi'l Kırım hânı olan sa'âdetlü şehâmetlü besâletlü el-Hâc Selim Giray Hân hazretleri hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile me'mûr ve şimdiye değin Azak yakasına tesyîr ve irsâl olunan tavâ'if-i askerden mâ'adâ evvel-bahârda mühimmât-ı vâfire ve ricâl-i ebtâl-i mütekâsire ile meşhûn Donanma-yı Hümâyûn seffineleri dahi bi'l-cümle ta'yîn ve irsâl olunmak musammem olmağla me'mûldür ki cenâb-ı ni'ami'l-me'âbları dahi gayret-i dîn-i Muhammedî için muktezâ-yı levâzım yegâneğî-i icrâ ve **"infirû hifâfen ve sikâlen"** ve küllemâ semi'a hey'aten târe ileyhâ mefhûmunu metbû' ve pîşvâ edüp ve **"kâtîlü'l-müşrikine kâffeten kemâ yukâtîlûneküm kâffeten"** nass-ı kerîmi üzre havza-i hükûmetinizde olan Dağıstan şüc'ânlarından techîz-i asker ve hân-ı müşârûn-ileyh hazretleriyle haberleşip her ne mahalde mülâkâtları ma'kûl ve münâsib ise inşâ'allâhü te'âlâ vakt u mahalliyle tesyîr ü ittifâk u ittihâd ile muhâlifân-ı dîn ve ezdâd-ı bed-nihâddan kal'a-i mezbûrenin intizâ' ve istihlâsına ve ol havâliden zalâm-ı küfrün inkişâfına şimşîr-i bend-i ictihâd ve ihrâz-ı fezâ'il-i cihâda bezl-i vüs' u kudret buyurulup ba'de'l-yevm ber-muktezâ-yı ittihâd-ı dînî ve yek-cihetî murâ'ât-ı hüsn-i civâr ve i'lâm-ı sevânih ve mürâfedet ü i'tizâd ile te'sîs-i kavâ'id-i yegâneğî ve hubb u vidâda i'tinâ ve ihtimâmları me'mûldür.

Evâhir-i R. sene [1]108

- 2 -

Rikâb-ı Hümâyûn-ı Şevket-Makrûna hâlâ Kalmuk Hâkimi olan Ayuka 'dan gelen Ubûdiyyet-nâmenin Tercemesidir,

Fürûzende-i ahter-i bürc-i übbehet ve kâmkârî-i girâm-î gevher-dürc şevket ü bahtiyâr-î şem'-i eyvân-ı haşmet ve iclâli mâh-ı tâbân-ı celâlet ve ikbâli neheng-i deryâ-yı şehâmet gevher-i sadef-i saltanat sultânü'l- berreyn hâkanü'l-bahreyn hâdimü'l-haremeyni'ş-şerîfeyn şehen-şâh-ı a'zam ve pâdişâh-ı Mu'azzam Hazretlerinin rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnlarına tebliğ-i da'avât-ı vâfiyât-ı bendegân ve tersîl-i teslîmât-ı zâkiyât-ı çâkerânenen sonra meşhûd-ı ve re'y-i isâbet-iktizâ ve mekşûf-ı zamîr-i mihr-te'sîr-i âlem-ârâları buyurula ki, biz ol hânedân-ı celîlü'l-bünyânın kadîmü'l-eyyâmdan berü kurb ü civârlarına ilticâ ve cennet-mekân olan vâlid-i mâcid ve birâder-i vâlâ-güherleri rahmetüllâhi aleyhimâ zamân-ı sa'âdet-iktirânlarında hizmet-i ubûdiyyetlerinde taksîrât etmemek üzre ahd ü peymân etmişdik. Bu esnâda mesmû'umuz oldu ki cenâb-ı Hilâfet-me'âblarının devlet ü iclâl ve sa'âdet ü ikbâl ile taht-ı fîrûz-baht-ı Osmânî ve

serîr-i saltanat-ı Osmânî üzre cülûs-ı sa'âdet-me'nûsları vâkı' olmuş biz dahi memâlik-i mahrûsenin bir köşesi kurbünde sığınıp, eslâf-ı sa'âdet-ittisâfları olan pâdişâhân-ı kerîmü's-şânın bu âna dek dostlarına dost ve düşmanlarına düşmanlık etmekte taksîrâtımız vâkı' olmamıştır. Allâhü Te'âlâ hazretleri taht-ı sa'âdet- nişân ve evreng-i devlet-âşiyânların vücûd-ı mes'ûdlarına mübârek edüp dâ'imâ hıfz u emânında mahfûz eyleye, âmin, Yâ Rabbe'l-Alemîn. Pâdişâh-a âlem-penâhâ! Kadîmden olan râbîta-i ahdi tutup ve her vechile emrinize muti' ve münkâd olup ve gâybâne hayr-hâhlık ve bendelik edüp dururum. Kadîmî sâdık kulunuzum. Eğer beni yine bendeliğe kabul buyurursanız evvelki ahdim ahd ve kasemim kasemdir. Düşmanınıza düşman ve dostunuza dost olup, sizin zamân-ı sa'âdetinizde evvelkiden ziyâde çalışıp elden geldiği kadar hizmetinizde kusur olunmaz. Ecdâd-ı ızâmınıza olan hizmetlerimiz ma'lûm-ı âlemiyândır. Bu sözlerimizin hakikatini ve bizim i'tikâd ve ihlâsımızı rikâb-ı hümayûnlarına i'lâm için kendi âdemlerimizden ülkemizde müslümanlar ağası ve indimizde i'tibârî ve ma'kûl ve mu'temed olan İş Muhammed Ağa'yı gönülcümüz kılmağı koşup bir nice âdemler ile dergâh-ı cihân-penâha elçilik resmi ile gönderdik. İ'tikâdımızın sıhhatini ve kusûr kalan sözlerimizi mezkûr kulları dahi lisânen ifâde eder avâuf-ı aliyye-i hüsvânîlerinden recâ ve temennâmız budur ki, hâtur-ı şerîflerinin hâhiş ve müdde'âsı üzre her ne emirleri olur ise i'lâm buyurular ki, vüs'umuz mertebesi hizmet-i ubûdiyetlerin zühûra getirip elden gelen dirîğ olunmaya. Bâkî eyyâm-ı devlet ü haşmetleri ila-inkirâzi'd-devrân pâyidâr ve ber-karâr olsun.

- 3 -

Kalmuk Hâkimi Ayuka Hân'a Mektûb ki, ff 10 B. sene 116 Sa'âdetlü Devletlü Sadr-ı A'zam Hazretleri Tarafından Yazılmışdır,

Kıdve-i ümerâ-i tavâ'if-i Kalmuk, zübde-i küberâ-yı Deşt-i Kıpçak olan Ayuka Hân kıbeline dostluğa lâıyk ve merâsim-i mihr ü muhabbete muvâfık peyâm-ı meveddet-encâm ve kelâm-ı müsâlemet-irtisâm ithâf ü ihdâsıyla dostâne inhâ olunan budur ki melce'-i selâûn-ı cihânmelâz-ı havâkîn-i devrân olan atebe-i aliyye-i cihân-bânî ve südde-i seniyye-i hüsvânîye ülkenizde olan müslümanların rû'esâsından kıdvettü'l-emâsil ve'l-akrân elçiniz İş Muhammed Ağa vesâtatıyla irsâl olunan ubûdiyyet-nâmeniz ve tarafımıza gönderilen mektûbunuz gelüp vâsıl olup mefhûmuna itilâ' hâsıl olmuştur. Sâye-endâz-ı âlem ve kehfü'l-emân-ı ümem olan dergâh-ı şevket-penâh-ı şehriyârîye hulûs-ı fu'âd ile itâ'at ve inkıyâd gösterüp, Devlet-i Aliyye'nin

dostuna dost ve düşmanına düşman olmak üzere akd-ı niyyet olunduğu iş'âr ve sadâkat u ubûdiyyet arz ve izhâr eylemişsiz, te'yîdât-ı Yezdânî ve tevîkât-ı Samedânî ile kudret-i kâhırası âlem-gîr ve satvet-i bâhiresi müstağnî-i ani't-tâ'bîr olan bu Âsitân-ı sa'âdet-âşiyâna kemer-beste-i ubûdiyyet olup dostluk ve kulluk arz edenlerden bir ferdin inâyet-i âlem-şümûl-ı husrevâneden mahrûm kalmadığı âmme-i âlemiyâna meczûm olmağla siz dahi cadde-i ubûdiyyetde ne mertebe sâbit-kadem olursanız ez'âf-ı muzâ'af mükâfâtın ve teveccühât-ı inâyet-âyât-ı pâdişâhâne ile mucâzâtın müşâhede edersiz. Hak Sübhânehu ve Te'âla tarîk-i ubûdiyyetde sıdk-ı niyyetinizi ve şâh-râh-ı sadâkate sülûk ve azîmetinizi zâhir ü âşikâr eder. Harekât-ı pesendîde ve etvâr-ı hamîdeye muvaffak ede. Hâliyâ ubûdiyyet-nâmeniz pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i şehriyârîye arz olunup ve elçiniz atebe-i aliyye-i cihân-dârîye yüz sürüp edâ-yı hizmet eyledikten sonra avd u insîrâfa me'zûn olmağla tarafımızdan mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. Lede'l-vüsûl me'mûldur ki fîmâ-ba'd dahi Devlet-i Aliyye'nin dostuna dost ve düşmanına düşman olmağla arz eylediğimiz azm ü cezmi kuvvetden fî'le getürmeğe himmet ve müslümanlar ile barışıklığa ve dostluğa muvâfık ve Devlet-i Aliyye'ye sıdk-ı ubûdiyyeti musaddak harekete bezl-i kudret bâ-husûs serhadd-ı mansûreden Kırım Vilâyeti'nin ülkenize fî'l-cümle kurb-i mesâfesi olmağla babalarınız ve dedelerinizden zuhûr eden hüsn-i etvârı Devlet-i Aliyye tarafına Kırım hânları arz ve i'lâm edegeldiklerinden mâ'adâ hâliya Kırım Hânı olan sa'âdetlü şehâmetlü el-Hâc Selim Giray Hân Hazretlerinin müddet-i medîd ve ahd-ı ba'îdden berü vüfûr-ı hamîyyet ve kemâl-i raviyyet ile eger umûr-ı serhâdd-i mansûr ve eger iktizâ eden cihâd ve gazâlarda mesâ'î-i cemîleleri zâhir olmağla kehfü'l-enâm zahîrî'l-İslâm şevketlü şecâ'atlü azametlü mehâbetlü efendim pâdişâh-ı âlem-penâh ebbedellâhü saltanatahu ve kuvvâhu hazretlerinin anlara i'timâd-ı hümayûn ve teveccüh-i hâtır-ı sa'âdet-makrûnları kemâlde olmağın hân-ı müşârûn-ileyh hazretleriyle ve Kırım halkıyla tarafınızdan ve kabâ'il ü aşâyirinizden levâzım-ı hüsn-i cevâda müte'allık zuhûr eden etvâr dahi hakkınızda hüsn-i i'tikâd-ı şehriyârîye bâ'is olmağla hân-ı âlî-şân hazretlerinin taraf-ı şerîflerinden dahi âdemleriniz eksik etmeyüp günden güne dostluk izdiyâdına ve sıdk ü sedâd izhârına sa'y u ihtimâm eyleyesiz ve büyük oğlunuz mektubûnda dahi sıdk-ı niyyet ile arz-ı ubûdiyyet olunmağla hazz olunmuşdur. Hak Te'âlâ Devlet-i Aliyye kulluğunda tevîk ihsân eyleye.

- 4 -

Şirvân Hânı El-Hâc Dâvud Hân'a hüküm ki,

İnşâ'allâhü'l-Meliki'l-Mu'în evvel-bahâr-ı meymenet-karînde düstûr-ı mükerrerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem hân-ı Diyarbekir ve Revân Eyâletleri'ne mutasarrıf olup Ser'asker-i zafer-rehberim olan Vezîrim Ahmed Paşa edâmallâhü te'âlâ iclâlehü ma'ıyyetine me'mûr olan tavâ'if-i asâkir-i zafer-mezâhirimle Gence üzerine varup bi-avnillâhi'l-Meliki'l-Kadîr zabt ve teshîr olundukdan sonra Şamahı'ye varup memleket-i Şirvân'dan taraf-ı Devlet-i Aliyyem hudûdu dâhilinde kalan mahalleri ümerâ-i Dağıstan'ın hâl ü şânlarına muvâfık vech-i vecîh üzere beynlerinde taksîm ve temyîz ve tahsîs ve eğer ol mahaller cümleye kifâyet itmez ise Gence taraflarında mazbût kabza-i feth ü teshîr kılınan mahallerden i'tâ ve ibkâ ile "İnneme'l-mü'minûne ihvetün fe-aslihû beyne ahaveykum" nass-ı celîl ve ecellî't-tebcîlî üzere beynleri tevfkîk ve hudûd ahvâline ve sâ'ir umûr ve husûslara dahi hüsn-i nizâm virmek üzere mufasssal u meşrûh emr-i şerîfimle me'mûr kılınup ve avâuf-ı aliyye-i pâdişâhânemden her birinin hâl ü şânına göre berevât-ı şerîfe ile beylik ve beylerbeyilik pâyeleri ve tuğ ve alem ve hıl'at-i fâhire ihsân-ı hümâyûnum olmağla ser'asker-i müşârûn-ileyh ma'rifetiyle teblîği için iftuhârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşılardan hâlâ mîr-i alem olan Derviş Muhammed dâme mecduhû ta'yîn olunmağla inşâ'allâhü te'âlâ işbu emr-i şerîf-i vacibü'l-ımtisâlim ile vusûl buldukda bi-tevfîkîhî te'âlâ ser'asker-i müşârû'n-ileyh Revân'dan hareket ve Gence'ye doğru azîmet cyledikde, sen dahi güzîde âdemlerinle ser'asker-i müşârû'n-ileyhin yanına gelüp ma'ıyyet ve ittîfâk ve re'y-i savâb-dîdelerine muvâfakat ile Gence'nin zabt ü teshîrine sa'y u dikkat ve bi-inâyeti'llâhi te'âlâ Gence'nin zabt ve teshîri husûl-pezîr oldukdan sonra yine ser'asker-i müşârû'n-ileyh ile ma'an Şamahıye varup herkese ma'kûl ve münâsibi üzere tahsîs-i memleket ve tahrîr ve temyîz-i arâzî ve hudûd husûslarında ve sâ'ir hüsn-i nizâm-i memlekete dâ'ir umûr ve husûslarda ser'asker-i müşârûn-ileyhin re'y-i rezînine muvâfakat ile taraf-ı saltanat-ı seniyyeme ihtisâs ü imtihâsını isbât ü âşikâr eyleyesin, şöyle bilesin.

Fî Evâ'il-i C. sene 1137

Sah
Buyuruldu

. 5 .

Dergâh-ı Mu'allâ kapıcıbaşlarından Şirvan cânibinde olan Süleymân dâme mecduhû ve kadısına hüküm ki,

Memâlik-i Mahrûsem müzâfâtından Eyâlet-i Şirvan'a mülâsık ve muttasıl ve hâlâ Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvendimle sulh ve müsâfât-ı mü'eyyed üzre olan Moskovlu tasarrufuna dâhil Geylan hudûdunda sâkin Moskovlu tâ'ifesinden Şirvanlının ma'lûmü'l-mikdâr ağnâm-ı menhûbe ve ba'zı hasârât iddi'âları olup nice müddetden berü bu keyfiyet netice-pezîr olmayup meyânelerine dâ'ir ve sâ'ir iddi'â eyledikleri mevâdd şer'ân bâ'in oldukdan sonra istirdâdı râzı ve bu mâddenin ma'rifet-i şer' ile hasm ü faslıyle kat'-ı nizâ' birle mâ-beynde olan dostluk ve müsâfât muktezâsınca bu misillü umûrda şerâ'it-i musâlahaya ri'âyet muktezî ve sen ki kapıcıbaşı-i mûmâ-ileyhsin mu'temed ve kâr-güzâr ve mücerrebü'l-etvâr olduğundan gayri ol tarafların kâffe-i umûruna muttali' ve vâkıf olmanla bu husûsa sen mübâşir ta'yîn ve sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin bu emrin şer' ile rû'yet ve faslı sana havâle ve tefvîz olunup muktezâ-yı şer'-i kavîm üzre şerâ'it-i musâlahaya ve müvâlâta muvâfık vechile bu maddeye ma'rifetinle faysal verilmesi fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i celîlül-kadrim vüsûlünde sen ki mübâşir-i mûmâ-ileyhsin evvel emirde bu husûsu cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb sa'âdet-iktisâb bi'l-fi'l Şirvan Hânı olan Sürhay Hân dâmet me'âliyehü ile müzâkere ve Geylan cânibinde olan Moskovlu cenerali ile dahi haberleşip bir münâsib mahalde akd-i meclis-i şer' ve iki tarafın vekîlleri hân-ı müşârün ileyh ve ceneral-i mûmâ-ileyh ma'rifetleriyle cem' ü ihzâr ve sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin gereği gibi istimâ' ve terâfu'-ı şer' ve ahad-ı tarafeyne gadr u himâye ve gayz u garâz karışmayup muktezâ-yı şer'-i şerîfe muvâfık ve mâbeynde olan dostluk ve musâlahaya şurûtuna lâıyk vechile hak ve adl üzre faysal verdikden sonra Moskovlu'nun dahi Şirvanlıdan şer'an da'vâları var ise anı dahi tamâm hak ve adl üzere. Görüp tarafeynin birbirlerinde alâ-vechi's-şer'î sâbit ü zâhir olan ve istirdâd ve tazmîni lâzım gelen matlûbât ve hasâretleri yine hân-ı müşârün-ileyh ve ceneral-i mûmâ-ileyh ma'rifetleriyle birbirlerine red ve tazmîn ve min-ba'd münâza'a ve mütâlebeye mü'eddî bir hâlet kalmamak üzre fasl-ı nizâ' ve kat'-ı husûmet olundukdan sonra vâkı' hâli sıhhati üzre der-i devlet-medârıma arz u i'lâm eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki.

Fî Evâsıt-ı Z. sene [1]144

Sah
Buyuruldu

- 6 -

Mukaddemâ Şirvan hâkimi olan müteveffâ Sürhay Hân'ın hafîdi Hacı Hân umûmen Dağıstan'ın rûkn-i rekîni ve hâlâ Dağıstan hâkimleri Şemhal ve Usumi Hân'ın medâr-ı istishâr ve müşîr ve müsteşârları ve mukaddemâ dîn ü devlete ibrâz-ı sadâkat ile hizmeti sebkât eden müteveffâ Sürhay Hân-zâde Murtezâ Ali Hân'ın oğlu ve Saltanat-ı seniyyenin abd-i mevrûsu olup ceddi ve babası misillü kendisi dahi hidemât-ı aliyyede bezl-i iktidâr ve tahsîl-i dest-mâye-i ref' u i'tibâr ile edâ-yı Hakk-ı ni'met-i sâbika ve lâhikaya arzu-kâr olduğundan muntazır-ı izn-i işâret olunan şüc'ân-ı İslâm-ı Dağıstan ile müttefikân Moskof keferesi üzerine izz ü cihâda bend-i meyân ve ahd-i peymân eylediklerini hâvî ahâlî-i Dağıstan'ın mahzarlarıyla mûmâ-ileyhimâ Şemhal ve Usumi Hân mûmâ-ileyhi selâtîn-i Cengiziyye'den hâlâ Kuban cânibi ser'âskeri olan Sultân'a irsâl ve sultân-ı mûmâ-ileyh dahi fermân-fermâ-yı iklîm-i Kırım olan Kırımî Giray Hân taraflarına tesyîr ve mahzar-ı mezbûru irâ'e ve keyfiyet-i muharrereyi takrîr etmekle hân-ı müşârûn-ileyh dahi mûmâ-ileyhi derbâr-ı âtufet-disâr-ı şâhâneye irsâl ve mes'ûlü karînü's-sevk olmak ber-vech-i muharrer iltimâs ve istid'â ve mûmâ-ileyh Hacı Hân Der'aliyye'ye ba'de'l-vürûd istintâk olundukda ceddi Sürhay Hân'ın vefâtından sonra babası Murtezâ Ali Hân'ın Kumuk tâ'ifesinden hâkimi olduğu kavm hâkimsiz kaldığını ve ahâlî-i Dağıstan'dan yetmiş seksen bin mikdârı kimesneler izâ'et-i süyûf cezâlarıyla düşman-i dîne gazâ vü cihâd için hâzır u âmâde ve Devlet-i Aliyye'nin rızâsı üzre sebîl-i dîn-i mübîninde mesâ'i-i cemîle vücûda getirmeğe cümlesinin kemer-beste-i ittifâk oldukların takrîr ve ta'ahhüd ve ta'ahhüd-i meşrûtasını Kırım Hânı müşârûn-ileyhin hakkında olan inhâ ve ilümâsı dahi musaddak olmağla hân-ı müşârûn-ileyhin takrîr ve ilümâs-ı ilhânîlerine binâ'en siyâk-ı mezbûre üzre ceddi Sürhay Hân ve ba'dehû babası Murtezâ Ali Hân'ın Kumuk tâ'ifesinden ilâ-vefâtihimâ zîr-i hükûmetlerinde bu vakte değin hâkimsiz kalan kabîleye hâkim olup kendi ve kavm-i teba'ası ve hem-civârı olan Dağıstan hâkimlerinden mûmâ-ileyhimâ Şemhal ve Usumi Hân ve umûmen ümerâ ve ulemâ ve a'yân ve ahâlî-i Dağıstan ile hüsn-i ülfet ve mu'âşeret levâzımına ri'âyet ve dîn ü devlete gazâ vü cihâdda izhâr-ı şevk u rağbet edenlere ol câniblerde düşman-i dîn ile farîza-i zimmet-i müslimîn olan gazâyâ izn-i şâhâne mebzûl olduğunu tefhîm ve işâ'at ve müşârûn-ileyh Kırım hânı cenâblarının re'y-i rezîn-i isâbet-karînleri üzre karîb hudûdları olan Türk cânibleri ve Kızlar Kalesi ve havâlîlerinin el-hâletü hâzihî ancak nakz-ı ahd eden Moskof keferesi diyârına akınlar ve seferler eylemek emrine delâlet ve bi'l-ittifâk sırf mülk eylemek şartıyla mûmâ-ileyh Hacı Hân'a rütbe-i mîr-i mirânî ve Rumeli Beylerbeyliği pâyesi tevcih olunup 4 Za. sene [1]182 târîhinde berât tahrîr olunmuşdur.

- 7 -

Hâlâ Çıldır Vâlîsi Vezîr-i Mükerrrem izzetlü Süleymân Paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrîrâtıdan bir maddenin hülâsâsıdır.

10 Cemaziye'l-Âhir sene 1193

Bu esnâda Şîrvân Hânı Hüseyin Hân ve Kuba Hânı Feth Ali Hân ittifâk idüp ümerâ-i Dağıstan'dan Hâkim-i Kaytak Usumi Hân ve Şemhâl Hân ve Gâzî Kumuk Hâkimi Sürhây-zâde Muhammed Hân'ı ve Akkuşa Kadısı hevâlarına teba'ıyyet itdirüp Tiflis Hânı'nın ehâb-ı asdikâsından ve Devlet-i Aliyye'nin abd-i sâdıklarından Şuşa ve Karabağ Hânı İbrahim Hân'ın üzerine hücum etmek sevdâsıyla Kuba tarafından ihtîşâd-ı ecnâd eyledikleri Tiflis Hânı Çıldır Vâlîsi müşârün-ileyhe tahrîr etmekle hânân-ı mûmâ-ileyhimin cem'ıyyet ve birbirlerine gavgalarından Devlet-i Aliyye'ye bir endîşe vü hadşe iktizâ itmeyüp, ancak Dağıstan ahâlîsi ehl-i İslâm olup emr-i Pâdişâhîye itâ'at üzre olduklarından ihtilâl-i İran'a bâ'is olmamaları için i'ânet-i surh-serândan fâriğ olmaları bâbında zikrolunan ümerâ-i Dağıstân'a hitâben bir kıt'a emr-i âlî isdâr buyurulmasını hân-ı mûmâ-ileyh iltimâs etmekle iltimâsına müsâ'ade birle zikrolunan evâmîr-i aliyyenin isdâr ve irsâline himmet buyurulmasın müşârün-ileyh tahrîr ider.

Sah

İktizâsına göre Divân-ı Hümâyûn'dan buyuruldu

15 Cemâziye'l-Âhir 1193

- 8 -

Cenâb-ı eyâlet-me'âb hükûmet-nisâb devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb zü'l-kadri'l-etem ve'l-fahri'l-eşem ilm-ifrâz-ı hıttâ-ı şehâmet yeke-tâz-ı arza-i celâdet bi'l-fi'l hükkâm-ı Dağıstan'dan hâkim-i Kaytak Usumi Hân ve Şemhal Hân ve Gâzî Kumuk Hâkimi Sürhây Hân-zâde Muhammed Hân dâmet me'âlihîm ve kıdve-tü'l-ulemâi'l-müdaikkîn ve umdetü'l-fuzelâi'l-müttakîn menba'u'l-fazl ve'l-yakîn Mevlânâ Akkuşa Kadısı zîdet berâ'atühü tevki'-i refî'-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma'lûmunuz ola ki, siz ki hânân-ı müşâr ve mevlânâ-i mûmâ-ileyhimsiz. Zât-ı diyânet-simâtınızda merkûz olan cevher-i asâlet ve mâye-i dîndârî ve safvet muktezâsınca cânib-i hilâfet-menâkıb-ı dâverâne ve hânedân-ı şevket-bünyân-ı husrevânemize eben an-ceddin izhâr-ı hulûs-ı taviyyet ve ibrâz-ı muvâlât ve mühâlasat ile me'lûf ve mevsûf olagelüp dergâh-ı adâlet-destgâh-ı tâcdârânemize kesb-i revâbıt-ı tereddüd ve intisâb idenler haklarında mu'âmele-

i ızrâr-ı ibtidâr idenlerin men' u def'lerine ve mütereddîdân-ı bâb-ı ma'delet-me'âbımızın cevır ü sitem-i ağıyardan himâye ve siyânetlerine karîb ve ba'îd bezl-i kudret-ekîd edeceğinizde kat'â şekk ü şübhe olmayup hâlen Tiflis Hânı İrakli HânTiflis Hânı; geçen senelerde Dersa'âdet-i makarrımıza ilticâ ve itâ'at-güzârı Devlet-i ebed-müddetimizi iltimâs ve recâ eylemek hasebiyle niyâz-ı sâdıkânesine müsâ'ade birle fîmâ-ba'd himây-ı himâyet-i şâhânemizde mahmî ve müstazıl tutulmasını hâvî yedine fermân-ı celîlü's-şânımız i'tâ kılınmış idi. Bu esnâlarda Şirvan Hânı Hüseyin HânŞirvan Hânı; ve Kuba Hânı Feth Ali HânKuba Hânı; mûmâ-ileyh İrakli Hân'ın ehîbbâsından ve anınla bi'l-ittihâd taraf-ı vâzihü's-şeref-i şehriyârânemize kulluk ve bendelik ibrâz edenlerden Şusa ve Karabağ Hânı İbrahim Hân'ın üzerine hücum ve sizlerden istimdâd ve sizler dahi merkûmân Hüseyin Hân ve Feth Ali Hân'a mu'âvenet zımnında Karabağ ve Şusa taraflarına tesyîr-i asâkir eylediğiniz İrakli Hân ve hâlen Çıldır Vâlîsi düstûr-i mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem vezîrim Süleymân Paşa edâme'llâhü te'âlâ iclâlehû câniblerinden Âsitâne-i devlet-âşiyânemize tahrîr ü i'lâm olunup mûmâ-ileyh İbrahim Hân hükkâm-ı Azerbaycan miyânelerinde rıbka-ı inkıyâd-ı Pâdişâhânemizi vişâhü's-sadr-ı sıdk ü istikâmet eylemiş olmak mülâbesesiyle kendisinin zarar u hasârını mûcib olacak hâlâtı tecvîz eylemeyüp husamâsına imdâd ü i'ânetden keff-i yed ve ferâgat eylemeniz matlûb-ı hidivânem olmağla işbu misâl-i bî-misâl-i dâverâne ve hitâb-ı müstetâb-ı tâcdârânemiz ısdâr ve ile irsâl olunmuşdur.

Sizlerin her biriniz öteden berü dûdmân-ı hilâfet-erkân-ı şehen-şâhânemize muhabbet-i mevrûse ile müncezib olduğunuz ve teğayyur-ı iğbirâr-ı tab'-ı ilhâm-ı neb'-i mülûkânemizi müstelzim olacak vaz'-ı sünûhuna rızâ vermeyeceğiniz meczûm olup Karabağ Hânı İbrahim Hân'ın husamâsına mu'âvenetiniz hân-ı mûmâ-ileyhin bu cânibe tereddüd-i intisâbı bilinmediğinden neş'et eylediğinde iştibâh olmadığı ve hân-ı mûmâ-ileyhin sıyâneti emrinde sânih olacak gayret ve himmetiniz haklarınızda zerî'a-i da'avât-ı hayriyye-i husrevânemiz olacağı ma'lûmlarınız oldukça dâr u diyârına itâle-i dest-i ta'arruz ve husamâsına mu'âvenet itdürmeyüp hasbe'l-imbân himâyet ü sıyâneti esbâbının istihsâline teşmîr-i sâ'id-i hamîyyet ve nisâr-ı nakdîne-i vûs' u kudret eyleyesiz.

Fî Evâ'il-i B. sene [1]193

**Sah
Buyuruldu**

- 9 -

Arz-ı Bendeleridir ki,

Bu def'a Revân Hânı Mehmed Hân tarafından bu def'a Der'aliyye'ye tahrîrât ile tevârüd eden Zeynelâbidin Bey nâm sefîre sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince iki yüz elli gurus ve âdemisine dahi kırk gurus ki cem'an iki yüz doksan gurus harçlık verilmek üzere Başmuhasebe'ye kayd olunup tezkiresi i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Sah

Telhîsi mücebince Başmuhasebe'ye kayd olunup tezkiresi verilmek buyuruldu.

23 S. sene 1202

- 10 -

Ma'rûz-ı Dâ'îleridir ki,

Bundan akdem 1203 senesi zarfında Başbuğ-ı Kuban Mustafa Paşa'nın esnâlarında cânib-i Dağıstan'dan azm edip dîn-i Devlet-i Aliyye-i dâ'imü'l-karâr hazretlerine bî'ât ve hizmet-i pâdişâhîde bulunmak merâmiyle serhadd-i mansûr Anapa Kalesi'ne duhûl ve meks-i ikametimizden sonra Hacı Battal Paşa vürüd edip yevmü'l-beter (?) fehvâsı üzere gûnâ gûn zulm-i ta'addî ile ibâdullaha tekdîr ve ırzların hezâr-sad hezâr-pây-mâl etdiğinden başka ve nice bedhâhlıkları zâhir u bâhir olmağın bu kemterleri râzı olmadığımızdan beynehümâlarımızda bürûdet vukû'unda hicret ve yine Dağıstan cânibine avdet vatan-ı asliyemiz olan Çeçen karyesine duhûlümüzden umûmen Dağıstan ve Kabartay halkları bu kemterlerinden taraf-ı Devlet-i Aliyye'nin ihbârları matlûb etdiklerinde bu dâ'îleri vukû'u üzere takrîr ve beyân Hacı Battal Paşa'nın Kabartay Ser'askeri ile me'mûr buyurulduğın ifâdesiyle pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz dahi kendilerinden matlûb ve me'mûl olunan hizmet sadâkatçe kendilerine tefhîm buyurduğumuzdan sem'an ve tâ'aten inkiyâd ve itâ'at-i Pâdişâhîde beher-rûz âmâdeyiz deyü hânân ve mîrî sipâh ve ulemâ ve fukarâ-i kara halkları bi'l-ittifâk oldukları mahallerinde hâzır u müheyyâ asker-i İslâmın vürûduna muntazır olup bu senâkâr-ı ahkarları dahi miyâne-i askerde bulunub alâ-kadri'l-imkân nasîhat ve metânet vermek üzere iken müşârün-ileyh Ordu-yı Hümâyûn ile hey'et ve şecâ'at ile Nehr-i Kuban'ı mürûr edip Kabartay kurbünde meks edip fikr-i endîşe-i fâsidesi tagallüb olunduğunda hemân bilâ-emân bunca askeri bırakıp bî'at-ı kefer ve terk-i dîn-i Pâdişâh-

ı İslâm edip asker-i İslâm perîşan ve perâkende olup ahbâr-ı kabîha umûmen kabâ'il-i Dağıstan'a ifşâ olundukda bunca ibâdullah ağlayarak inkisâr-ı azîme ederek böyle me'yûs beher biri kabîlelerine avdet ve böyle cem'iyet-i kübrâ perâkende ve perîşân olup ve yine derûnları sâfî Devlet-i Aliyye'nin kullarındanız deyerek leyl ü nehâr cihâdından kat'-ı yed olmayup dîn-i düşmana gazavât edip işbu 1205 senesi zarfında yine umûmen Dağıstan halkları ve hânları ve mîrî sipâhîleri ve ulemâ ve kara halkları bi'l-ittifâk üzre bu senâverlerine sâbık olan müte'ahhidlerin tecdîd edip ale'l-infirâd yedlerinden memhûrlu senedâtların i'tâ edüp ke'l-evvel miyânede merbût olan müte'ahhidleri üzerinde sâbit-akdâm oldukları yine beyân ile tasdîk etdiklerinden sonra husûs-ı mezkûrînîn arz-ı mahzar olunması bu dâ'îlerine ihâle olup cümle kabâ'il-i Dağıstan niyâz-mend oldukları bu sene-i mübârek[e]de bu tarafa Dağıstan ve gerek Kabartay üzerine bir mikdâr asker ile top ve cebehâne irsâline kerem ve inâyet olunması umûmen Dağıstan niyâzı olmağın ifâde birle tecdîd-i ubûdiyyet-nümâmız tahrîrine bâdî ve icdâ kılınmıştır. İnşâ'allahü te'âlâ ma'lûm-i devlet-i âlem-ârâları buyuruldukda ne vechile re'y ü emr-inâyet buyurulur ise ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân devletlü inâyetlü kemâl-i merhametlü efendim sultânım hazretlerindir.

Fî 24 R. sene [1]205

Es-Seyyid
Mehmed el-Mansûr

- 11 -

İzzetlü Defterdâr Efendi,

Bu def'a tahrîrât-ı mühimme ile Dağıstan cânibine ta'yîn olunan Şehsuvar Bey'e üç binguruş harc-ı râhi'tâsı irâde kılınmağla meblağ-ı mez-bûrun te'diye mübâderet eylesin deyü buyuruldu.

Fî 7 S. sene [12]25

Arz-ı Bendeleridir ki,

İşbu beyaz üzerine sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince bu def'a tahrîrât-ı mühimme ile Dağıstan cânibine me'mûr mîr-i mûmâ-ileyhe harc-ı râh olmak üzre Ordu-yı Hümâyûn Hazînesi'nden üç bin guruş verilmek için Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

8 Safer sene [12]25

Sah
Telhisi mücebince tezkiresi verilmek buyuruldu.

8 Safer sene 1225

- 12 -

İzzetlü Defterdâr Efendi,

Revân Hânı tarafından tahrîrât ile Dersa'âdet'e gelüp bu def'a cevab-nâmemiz ile i'âde olunan hân-ı mûmâ-ileyh âdemisi Hüseyin Hân ve Ali Hân nâm kimesnelere serî'an beş yüz guruş harc-ı râh i'tâ ve irsâl eyleyüp ba'dehû telhis eylesiz deyü buyuruldu.

9 S. sene 1318

Veznedârbaşı Ağa,

Meblağ-ı mezbûru verüp ba'dehû telhis itdiresüz deyü.

Arz-ı Bendeleridir ki,

İşbu beyaz üzerine sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince Revân hânı tarafından tahrîrât ile Dersa'âdet'e gelüp bu def'a cevâb-nâme-i veliyyü'n-ni'amî ile i'âde olunan hân-ı mûmâ-ileyhin âdemisi Hüseyin Hân ve Ali Hân nâm kimesnelere beş yüz guruş harc-ı râh verildiği ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda mücebince Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerininindir.

Telhis mücebince tezkiresi verilmek buyuruldu.

14 S. sene 1318

- 13 -

İzzetlü Defterdâr Efendi,

Şuşa ve Şirvân hânı tarafından vürûd eden iki nefer sefirin beherine beşer yüz guruşdan atıyye-i şâhâne olarak cânib-i mirîden bin guruş i'tâ edüp ba'dehû telhis eylesiz deyü buyuruldu.

Fi 26 R. sene [12]18

Veznedârbaşı Ağa,

Meblağ-ı mezbûru verüp ba'dehû tezkiresi tahrîr oluna.

Arz-ı Bendeleridir ki,

İşbu beyaz üzerine sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince bu def'a Şuşa ve Şirvân hânı tarafından vürûd eden iki nefer sefire atıyye-i şâhâne olarak cânib-i mirîden beşer

yüz guruşdan bin guruş verilmek iktizâ eylediği ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda mücebince Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

- 14 -

Arz-ı Bendeleridir ki,

Bundan akdem Dağıstan tarafından vürüd eden süferânın işbu takrîr mantûku ve derkenâr ve hesâb edildiği üzre işbu sene-i mübâreke gurre-i muharreminden mâh-ı mezbûr gâyetine dek yevmiye ikişer bin sekizer yüz seksen ikişer paradan otuz günlük olarak lâzım gelen iki bin iki yüz on sekiz buçuk guruş bedel-i ta'yînâtı sâdır olan fermân-ı âlileri mücebince verilmek için Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Telhîsi mücebince tezkiresi i'tâ olunmak buyuruldu.

24 M. sene [1]228

- 15 -

Ma'rûz-ı Kullarıdır ki,

Delâlet-i hidâyet-i tevfiğ-i melikü'l-allâm ve kuvve-i tâli-i hümayûn-ı kerâmet-karîn ile kabâ'il ve akvâmın Mecûsi âdeti olan şâs bid'atini terk ile Şerî'at-ı Muhammediye ve itâ'at-ı Devlet-i Aliyye'yi ta'ahhüd ve iltizâm etmeleriyle erbâb-ı cehâleti halâvet ve İslâmiyet'e sevk ve izâfeye gayret ve sadâkatkâr olanların sâye-i Devlet-i Aliyye'de bekâm olmaları mev'ûd olanlardan bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet Abazin kabîlesi Özdenlerinden (?) Ser'askeroğlu Yaralı Mehmed kulları zâtında gayyûr ve cesûr olup işbu emr-i dîniyyede ve itâ'at-i Devlet-i Aliyye'de sa'y ü gayreti zâhir ü bâhir ve şâyeste-i lutf u âtufet olduğu emr-i celî ve nümâyân olmağla bundan böyle dahi Şerî'at-i Ahmediye ve itâ'at-i Devlet-i Ebediyye ve tahsîl-i rızâ-yı muhâfazîne sa'y ile her an icrâ-yı sadâkat ve devâm-ı ömr ü saltanat-ı hazret-i pâdişâhî ve da'avât-ı hayriyyesine müdâvemet eylemek için Anapa Güm-rüğü'nden almak üzre senevî üç yüz guruş ma'âş avâtuf-ı ulyâ-yı mülûkânedan merhum kullarına tevcih ve sadaka birle yedine müceddeden berât-ı şerîf-i âlişân inâyet ve ihsân buyurulmak niyâzı der-i devlet-medâra takdîm-i arz-ı çâkeriye cesâret olundu. Bâkî emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emr ve'l-ihsânındır.

Fî 21 Ra. sene [1]243

İmza

- 16 -

Ma'rûz-ı Kullarıdır ki,

Bundan mukaddemce hâk-i pâ-y-ı veliyyü'n-ni'amîye ifâde olunduğu vechile Rusyalının kâğıdıyla Ahilkelek'e gelen sünniyyü'l-mezheb Karapapak tâ'ifesinden Molla Mustafa nâm kimesne olup kazâ-i mezbûrun bir karyesinde müsâferet ile kâğıdının cevâbı yazılıp ol taraftan i'âdesi yazılmışdı. Ancak "ben Ahışa'ya giderim sözüm vardır" dediğinden nezd-i bendegîye celb ve hafice Rusyalının hâlerinden su'âl-ı evvelinde kendisi müslüman olduğundan derûnunu izhâr ve şu vechile takrîr eder ki Tiflis ahâlîsinden ne kadar ehl-i İslâm var ise cümlesi Rusyalıdan rû-gerdân olmuştur. Ancak henüz Devlet-i Aliyye tarafından Rusyalıya düşmanlık ve hudûdlarına tecâvüz görünmediğinden bir şey diyemiyoruz. Beskovic Tiflis'e geldikde umûm il ağalarını yanına cem' edip kralımızdan her ne emir gelür ise bizim ile berâbermişiz diyerek cümlesinden kanâ'at ve birer rehînlerini akraba ve oğullarından almış henüz il ağaları Tiflis'den avdet etmemişler. Sûretâ böyle söz vermişler, derûnlarına ateş düşüp gayret-i İslâmiyye çekdiklerini ve hîn-i iktizâda cümlesi bu taraftan me'mûr asâkire bî'at edeceklerini ve Zalki ve Gümrü'ye iyüce ihtimâmları olup, Erzurum'da külliyetlü askerin mevcûdiyetini ve bi'n-nefs nusretlü veliyyü'n-ni'âm efendimiz Gümrü üzerine şeffe-güşâ-yı azîmet buyuracakları Tiflis'de tevâtür bulduğundan bu sûret vukû'unda var kuvvetini Gümrü ve Zalki tarafından göstereceğini veyâhud ol taraflardan havfî olmadığı sûretde dört taraftan Ahışa üzerine hücum edeceğini takrîr ve Zalki ve mahall-i selâse de ne mikdâr asâkiri olduğu ve karagolları ihrâc ettiği derûn-ı arzama leffen takdîm olunan Medenî (?) Ağa'nın varakasından müstebân olacağı ve Çıldır Beyi Nefi Bey kulları tarafından Karabağ tarafına mersûl câsûs vürûd edüp anın dahi takrîri Dağıstan ile Rusyalının musâlahaları olduğundan re's-i hudûdlarında cârî Nehr-i Kanık'dan berü tarafa Dağıstan ahâlîsinden on beş bin kadar davarı geçmiş ve zarar ediyorlar deyü cüz'î vesîle ile Rusyalı ol mikdâr ağnâmı zabt etmiş ve bu cihetle Dağıstan Lezgisi'nin emniyeti kalkup Rusyalı dahi mülâhaza ettiğinden bin kadar sâldân-ı menhûse dahi ol tarafa hudûd başına göndermiş ve bu hâl Dağıstan ahâlîsiyle muhârebeye tutulacağını çâkerlerine lisânen ifâde ettiğinden tahrîre cesâret olundu, ol bâbda emr ü fermân men-lehül-emrindir.

Fî Selh-i L. sene [1]243

Bende
Ahmed Rüşdi

- 17 -

Erzurum Vâlîsi ve Şark Cânibi Ser'askeri Sa'âdetlü Salih Paşa hazretlerinin vârid olan tahrîrâtı me'âlinde Dağıstan hânlarından Mahmud Hân bendeleri ba'zı esbâba mebnî memleketinden ve ıyâl ü evlâdından dūr u mehcūr olarak mukaddem taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'ye gelip dehâlet ve ilticâ etmiş ve kendüsi Erzurum'da kalup birâderini Dersa'âdet'e irsâl ve ifâde-i hâl ile hakkında inâyet-i şâhâne der-kâr olarak Dağıstan Hânlığı kemâ-kân hân-ı mûmâ-ileyhin uhdesine tevcih ve ihsân-ı hümâyûn buyurulmuş olduğundan birâderi merkûma Dersa'âdet'de mâhiyye taleb ve istid'â etmeyerek ol tarafa varmış ise de hasbe'l-vakt ve'l-hâl yolların âsûdelik ve güşâyîşi olmadığından bi'z-zarûr hân-ı mûmâ-ileyh ol cânibde tevakkuf la idâre-i ta'ayyüşüne medâr olmak üzere bir mikdâr mâhiyye inâyet istihsâli zımında âdemisini bu def'a dahi derbâr-ı ma'delet-karâra göndermiş olduğundan fi'l-hakîka hân-ı mûmâ-ileyhin tahsîs-i ma'âş istihsâlinde vâkı' olan istihâmı menâfî' garazından ibâret olmayup müddet-i tevakkufda kendüsiyle etbâ'nın idâresi husûsuna mebnî idüğüne ve Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-kıyâmın o makûle dehâlet-kârân hakkında inâyet ve merhameti mebzûl idüğü meczûm-kerdesi olduğuna binâ'en mûmâ-ileyhin idâre-i hâline vâfî bir mikdâr ma'âş ta'yîn ve tahsîsi husûsuna hüsn-i himmet buyurulmasını tahrîr ve iltimâs eder, sâdir olan fermân-ı âlîleri mücebince emsâli keyfiyeti su'âl olundukda bundan akdem terk-i vatan ile İran tarafından Erzurum'a vürûd eden Mustafa Kulu Hân'a Erzurum Gümrüğü ve ba'dehû Gelibolu Gümrüğü mâlinden bâ-irâde-i seniyye şehriyye bin gurus ve Buhârâ Hâkimi müteveffâ Mîr Haydar'ın birâderi olup Tire cânibinde ikâmet üzere olan Nâsirüddîn Efendi dâ'îlerine dahi cânib-i mîrîden kezâlik bin gurus ma'âş tahsîs olunmuş olup, ancak ma'âş maddesine bundan böyle bakılmayup gün be-gün açıktan tevcih ile tekessür etdikce verilmekden kalup sâmi'a-i Devlet-i Aliyye tahdîşden hâlf olmayacağı ecilden bundan sonra ferd-i vâhid kimesneye kalîl ü kesîr açıktan ma'âş ta'yîn olunmamak ve eğer bi'l-iktizâ verilmek lâzım gelse işbu mehâzîr-i mîrî beyân olunarak rikâb-ı müstetâb-ı cihân-dârîye arz u isti'zân birle sarâhaten hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn şeref-bahş sudûr olmadıkca tevcih olunmamak nizâmından idüğü Başmuhâsebe'den derkenâr olunmuşdur. Bu sûretde müşârûn-ileyhin inhâsına ve emsâl ve nizâmına ne vechile irâde-i seniyyeleri ta'alluk eder ise ol bâbda emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Defterdâr Efendi Kullarının Takrîridir,

İnhâ ve irâd olunan emsâl ve nizâmına nazaran hân-ı mûmâ-ileyh bendelerine ta'yîn-i ma'âş husûsunda ne vechile Irâde-i Seniyye-i mülûkâneleri sünûh u sudûr

buyurulur ise ol vechile tanzîmine ibtidâr olunacağı muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Manzûrum Olmuşdur,

Bu misillü âdemlere ba'zan taraf-ı saltanat-ı seniyyemizden ma'âş tahsis olunagelmış ise de hiç bir güne fâ'idesi olmadığından başka el-hâletü hâzihî Devlet-i Aliyyemizin bu kadar gavâ'il-i kesîresi aralığında bu makûlelere ma'âş ta'yini pek saçmadır. Vâli-i müşârün-ileyh kendilüğünden üç dört bin guruş hân-ı mûmâ-ileyhe verüp, hüsn-i müdâfa'a ile savuşdursun ve müktezâ-yı der-kenâr, müşârün-ileyhe bildirilüp bundan böyle bu misillü müsted'î vuku'unda cevâbını veresin.

- 18 -

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Dağıstanlı Şeyh Şâmil'in askerî ser-kerdesi Danyal tarafından mahsûs âdemiyle taraf-ı çâkerâneme bi'l-vürûd mukaddemce takdîm-i hâk-i pâ-yı âlî-i vekâlet-penâhîleri kılınan istid'â-nâmesinde kendisinin oradan tahlîsiyle taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye celb olunması niyâzından ibâret olup, ol vechile celbi uyamayacağı cihetle kendisini kırmayacak ve ye's hâline düşürmeyecek sûretle ba'zı ecvibe-i münâsibe i'tâsıyla gelen âdeminin i'âdesi icâb-ı maslahatdan olmağla merkum el-hâletü hâzihî burada bulunduğu hâlde nezd-i çâkerâneme celb olunarak şimdi Danyal cenâbları bu tarafa götürülmek lâzım gelse orada bulunan mücâhidîn anın hizmet ve mu'âvenetinden mahrûm olacak demek olup, bu ise tecvîz olunamayacağından bundan böyle dahi diyânet ve hamîyyeti levâzımını îfâ eylemesi daha münâsib olacağı vâdisinde sözler îrâdî ve Erzurum Mâl Sandığı'ndan yedi bin beş yüz guruş harçlık i'tâsı ile merkûmun tatlıca avdet etdirilmesi muktezâ-yı emr ü fermân-ı ilhâm-beyân-ı hazret-i Şehriyârîden olduğu emr ü îrâdâtını şâmil fi 9 Şa'bân sene [12]65 târîhiyle hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan fermân-nâme-i sâmi-i âsafâneleri me'âl-i âlîsi müdrike-ârâ-yı çâkerî olmuş ve her hâlde şân-ı merâhim-nişân-ı hazret-i şehen-şâhînin itmâm ve ikmâli mütehattim-i zimmet-i rikkıyyetim olduğundan merkûmun mukaddemâ vürûdunda hakkında hürmet ve ri'âyetle Erzincan Kazâsı'nda bulunan bir zâtı ziyâret etmek üze azîmet ve yirmi, yirmi beş gün sonra bu tarafa gelerek Dağıstan tarafına avdetinde mûmâ-ileyh Danyal'ın zikrolunan istid'â-nâmesi üzerine şeref-müte'allık buyurulacak irâde-i seniyyenin zuhûrunda icâb ve iktizâsına bakılacağı ve şimdilik bu tarafa celbi takdîrinde orada bulunan mücâhidîne bir nev'i ye's

ve fütûr gelerek bunu dahi diyânet ve hamıyyeti tecvîz eylemeyeceğinden bi-mennihi te'âlâ sâye-i me'âlî-vâye-i cenâb-ı cihân-dârîye ileride her bir şey dil-hâh-ı âlî ve mat-lûbları vechile yoluna gireceği ve kemâ-fi's-sâbık ibrâz-ı hüsn-i hizmet ve cihâd-ı fi-sebîlillâh iderek dünyâ ve âhiretde gayretullâhın zühûruyla mükâfâta intizâr eylemesi husûsâtı âdem-i merkûmun mu'âvenetiyle kendisine ihbâr ve buraları îzâh olunmayarak ve inhâsı açılmayarak nâme-i mevrüdesinin cevâbı dahi tesyâr olunmuş ve sâye-i hazret-i şâhânede taraf-ı çâkerânemden merkûma iki bin beş yüz gurus harçlık i'tâsıyla i'âde kılınmış olduğu ve aralık aralık sahîhan mûmâ-ileyh tarafından gelenler dahi bu vechle ifhâmât-ı lâzıme îfâsıyla memnûnen ve müteşekkiren avdet itdirilmekde bulunduğu beyânıyla takdim-i arıza-i çâkeriye ictisâr olunmuşdur, ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [12]65

Bende
Vâli-i Eyâlet-i Erzurum
Mehmed Hamdi

- 19 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınıp evrâk ve risâle-i matviyye ile berâber manzûr-ı âlî buyurulmak için takdîm kılınan mazbata me'âlinden müstebân olduğu üzre Dağıstan ahâlîsinden İbrahim Efendi bir kitâb te'lîf ederek anı takdîm ile mazhar-ı ihsân-ı hazret-i pâdişâhî olmak için şedd-i rahl idüp memleketinden gelmiş ve yine avdet etmek emelinde bulunmuş olmağla melfûf tezkire-i cenâb-ı Meşîhat-penâhîde iş'âr buyurulduğu üzre mûmâ-ileyhin fakr u ihtiyâcına merhameten tatyîbi şân-ı âlîye şâyân olduğundan sadaka-i hazret-i mülûkâne olmak üzre harc-ı râh olarak mûmâ-ileyhe iki bin gurus atıyye-i seniyye i'tâsı tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i cihân-bânî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 5 Ca. sene [12]68

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Esabî'-zîb-i tefhîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleriyle zikrolunan mazbata ve evrâk ve risâle manzûr-ı mekârim-mevfûr-ı hazret-i hilâfet-penâhî buyurulmuş ve tezekkür ve istizân buyurulduğu üzre efendi-i

mûmâ-ileyhe ol mikdâr atıyye-iseniyye i'tâsı müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı şehen-şâhî muktezâ-yı münîfinden olarak mazbata-i mezkûre evrâk ve risâle-i matviyye ile berâber yine taraf-ı sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Ca. sene [12]68

- 20 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Dağıstan ahâlîsinden cânib-i Ordu-yı Hümayûn'a dehâlet etmiş olanların ma'âş ve ta'yînlerinin tesviyesine ve müteferri'âtı husûsuna dâ'ir Hâssa Müşîri devletlû Selim Paşa hazretlerinin tevârüd eden tahrîrâtı ve melfûf pusula devletlû ser'asker Paşa hazretlerinin muhâbereli bir kıt'a tezkiresiyle manzûr-ı şevket-mevfûr-ı cenâb-ı cihân-bânî buyurulmak üzere arz u takdîm kılındı. İş'âr-ı sipehsâlârî vechile bunlara rütbe ve hizmetlerine göre Erzurum Eyâleti'nden teşkîl olunacak asâkir-i avniyye misillü ma'âş ve ta'yînât verilmesi muvâfık-ı maslahat olacağından ol vechile tesviye-i muktezâsının taraf-ı sipehdârîye havâlesi ve keyfiyetin Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne dahi bildirilmesi hakkında her ne vechile emr ü fermân-ı cenâb-ı şehen-şâhî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

Fî 28 Ş. sene [12]72

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enâmîl-zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrâk-ı ma'rûza manzûr-ı şevket-nüşûr-ı cenâb-ı şehriyârî buyurulmuş ve husûs-ı mezkûrun ol vechile tesviye-i muktezâsının taraf-ı sipehdârîye havâlesi ve keyfiyetin nezâret-i müşârün-ileyhâya dahi bildirilmesi müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i tâc-dârî iktizâ-yı âlisinden olarak evrâk-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ş. sene [12]72

- 21 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Şeyh Şâmil Efendi ile Danyal Bey'in ba'zı ifâde ve istid'âyı hâvî Hacı Baba Efendi vâsıtasıyla irsâl eyledikleri iki kıt'a tahrîrât ile müzekkirenin gönderildiğine dâ'ir Anadolu Ordu-yı Hümayûnu müşîri devletlû paşa hazretlerinin tahrîrâtı berâber olan tezkire-i behiyye-i sipchsâlârî ile manzûr-ı âlî-i cenâb-ı cihân-bânî buyurulmak için arz u takdîm kılındı. Bunların istid'âlarının şu aralık icrâsı kâbil olamayacağından sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şehen-şâhîde mutayyeben i'âdeleri zımnında mûmâ-ileyh Hacı Baba Efendi ile şeyh-i mûmâ-ileyhin yâverlerinden olup mukaddemce Dersa'âdet'e gelmiş olan Abdüllatîf Efendi'ye beşer bin guruş atıyye-i seniyye verilmesi münâsib gibi görünür ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı cenâb-ı pâdişâhî mûte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi üzre hareket olunacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 24 Zi'l-ka'de sene [12]74

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enâmil-zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrâk-ı ma'rûza manzûr-ı şevket-mevfûr-i hazret-i mülûkâne buyurulmuş ve istîzân-ı âlî-yi Sadâret-penâhileri vechile efendi-i mûmâ-ileyhimâya beşer bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı şeref-sunûh ve sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârî müktezâ-yı münîfinden olarak evrâk-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Zi'l-ka'de sene [12]74

- 22 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Dağıstan muhâcirlerinden ve Şeyh Şâmil Efendi akrabâsından olup Medîne-i Münevver'e de mücâvereten ikâmet etmek niyyet-i hâlisasiyle bu kerre Dersa'âdet'e gelmiş olan Şeyh Hacı Mehmed Efendi ile on iki nefer familyasının şâyeste-i lutf u merhamet olduklarından mûmâ-ileyhimin cânib-i gufrân-câlib-i mezkûra azîmetlerine değin buraca iktizâ eden yevmiyeleri verilmekde olmasıyla mücerred taraf-ı eşref-i hazret-i hilâfet-penâhiye da'avât-ı hayriyyelerini isticlâb etmek için Mısır'a kadar

masârîf-ı seferiyyelerine medâr olmak üzere sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şâhânede emsâli vechile Hazîne-i Celîle'den efendi-i mûmâ-ileyhe üç bin guruş atıyye-i seniyye i'tâ buyurulması ve oradan savb-ı maksûda müreffehen azîmetleri esbâbının teshîli mâddesinin dahi Mısır vâlisi fehâmetlü devletlü paşa hazretlerine bâ-tahrîrât tavsiye ve iş'âr kılınması tezekkür ve tasvîb olunduğuna dâ'ir Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata evrâk-ı müteferri'asiyle berâber arz u takdîm kılındığı ve muvâfık-ı emr ü fermân-ı inâyet-beyân-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulduğu hâlde atıyye keyfiyyetinin Nezâret-i Celîle-i Mâliye'ye havâlesiyle Muhâcirîn Komisyonu Riyâseti'ne dahi ma'lûmât i'tâsına ve vâli-i müşârün-ileyhe ol vechile bir kıt'a tahrîrât tastîrine ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 9 Ca. sene [1]280

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle evrâk-ı ma'rûza manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehriyârî buyurulmuş ve tezekkür ve istizân olunduğu vechile efendi-i mûmâ-ileyhe ol mikdâr atıyye-i seniyye verilmesinin nezâret-i müşârün-ileyhâya havâlesiyle komisyon-ı mezkûr riyâsetine dahi ma'lûmât i'tâsı ve vâli-i müşârün-ileyhe ol vechile bir kıt'a tahrîrât tastîri müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i tâcdârî mantûk-ı celîlinden olarak evrâk-ı merkûme yine savb-ı sâmi-i sadâret-penâhilerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Ca. sene 1280

Dağıstan muhâcirlerinden ve Şeyh Şâmil Efendi akrabâsından olup Medîne-i Münnevver'e de mücâvereten ikâmet etmek niyyet-i hâlisasiyle bu kerre Dersa'âdet'e gelmiş olan Şeyh Hacı Mehmed Efendi ile on iki nefer familyasının şâyeste-i lutf u merhamet oldukları ifâdesine dâ'ir Trabzon vâlîsi devletlü paşa hazretlerinin Bâb-ı Âlî'ye ve Muhâcirîn Komisyonu Riyâset-i Celîlesi'ne gelen muharrerâtı riyâset-i müşârün-ileyhânın tezkiresiyle berâber Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurulmuş olmağla kırâ'at ve mutâla'a olundu. Efendi-i mûmâ-ileyh ve familyasının Medîne-i Münnevver'e ye azîmetlerine değin buraca iktizâ eden yevmiyeleri verilmekde olmasıyle emsâli misillü mûmâ-ileyhe atıyye-i seniyye ihsân buyurulması riyâset-i müşârün-ileyhânın inhâsında gösterilmiştir. Efendi-i mûmâ-ileyh mahall-i âlî-i mezkûrda ikâmet etmek niyyet ve arzusuyla hicret eylemiş ve âtufet-i seniyye-i velî-ni'mete şâyân idüğü dahi anlaşılmış

olduğundan cânib-i eşref-i cenâb-ı hilâfet-penâhîye câlib-i ed'îye-i hayriyyesi olmak için Mısır'a kadar masârif-ı seferiyyesine medâr olmak üzere emsâli misillü Hazîne-i Celîle'den kendüsine üç bin gurus atıyye-i seniyye i'tâsı rehîn-i müsâ'ade-i celîle buyurulur ise keyfiyyetin Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne ve oradan savb-ı maksûda müreffehen azîmetleri esbâbının teshîli mâddesinin dahi Mısır valisi fehâmetlü devletlü paşa hazretlerine bâ-tahrîrât-ı sâmiye tavsiye ve iş'âr buyurulması ve riyâset-i müşârün-ileyhâya dahi beyân-ı ma'lûmât olunması tezekkür kılındı ise de ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 5 Cemâziye'l-Ülâ sene [1]280

ve

Fî 6 Teşrîn-i Evvel sene [1]279

- 23 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Meclis-i Valâ'nın mazbata-i ma'rûzası me'âlinden müstebân olduğu vechile Şeyh Şamil Efendi'nin Umûm Askerî Kumandanı bulunduğu hâlde taraf-ı saltanat-ı seniyyeye dehâletle Kars'da ikâmet etmekde bulunan Murtazâ Efendi'nin ve yanında bulunan on nefer müte'allıkâtının hicretleri âtîfet-i seniyyeye nâ'iliyyet ümîdiyle olarak gerek kendisinin ve gerek müte'allıkâtının emsâli misillü istihsâl-i mesrûriyyeti muvâfık-ı şân-ı âlî görünmeğın taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneye da'avât-ı hayriyye isticlâb olunmak ve bir def'alık olmak üzere mûmâ-ileyh Murtazâ Efendi'ye bin beş yüz ve nüfûs-ı merkûmeye yüz ellişer gurusun mahalli emvâlinden atıyye-i seniyye sûretiyle i'tâ olunması zımında Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşîri devletlü paşa hazretleriyle Erzurum Vâlîliği'ne cevâb-nâme tastîri ve Hazîne'ce îfâ-yı muktezâsının Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi ve Bâb-ı Ser'askerî'ye dahi beyân-ı hâl edilmesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 22 Receb sene 1280

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Zîver-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mazbata-i ma'rûza manzûr-ı inâyet-mevfûr-ı hazret-i cihân-dârî buyu-rulmuş

ve tezekkür ve isti'zân kılındığı üzre efendi-i mûmâ-ileyh lenüfûs-ı mer-kûmeye ol mikdâr atıyye-i seniyye verilmesi zımnında mu'âmelât-ı meş-rûhanın icrâsı şeref-sudûr u sunûh buyurulan emr ü fermân-ı mekâ-rim-beyân-ı cenâb-ı şehriyârî iktizâ-yı âlisinden olarak zikrolunan maz-bata yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 23 Receb sene 1280

- 24 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Şeyh Şâmil Efendi hazretlerinin şu günlerde cânib-i Hicâz'dan avdeti me'mûl olmasıyla kendüsüne ihsân buyurulmuş olan konağın sâye-i inâyet-vâye-i hazret-i pâdişâhîde tefrîşı muvâfık-ı şân-ı âlî olacağından bu yolda vukû' bulacak sarfiyâta karşuluk olmak üzre elli bin guruş i'tâsı merhûn-ı müsâ'ade-i lutf-âde-i cenâb-ı cihân-bânî görünür ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı hazret-i pâdişâhî şeref-sünûh u sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fi 23 S. sene [1]287

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i tevkîr olan iş bu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve ber-mûceb-i istizân vukû' bulacak sarfiyâta karşuluk olmak üzre meblâğ-ı mezbûrun i'tâsı şeref-sünûh u sudûr buyurulan emr ü irâde-i mekârim-âde-i cenâb-ı mülûkâne mantûk-ı münifinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 24 S. Sene [1]287

- 25 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kafkasya ahâlîsiyle asâkir-i mu'âveneye tevzî' olunmak üzre sür'at-i tedârîki emr ü fermân-ı hümayûn-ı pâdişâhî iktizâ-yı âlisinden olan rovelverlerin sûret-i mübâya'asına

dâ'ir Tophâne-i Âmire Müşîriyyet-i Celîlesi'nin tezkiresi mazbata-i melfûfe ile berâber arz u takdîm kılındı. Hulâsa-i me'âllerinden müstebân olduğu vechile Marsilya'da kapsül ve fişengleri ile berâber on üç bin üç yüz kır'a rovelver mevcûd olup esmânî va'desiz kambiya olarak mahallinde teslîm olunmak şartıyla rovelverlerin beheri onar ve kapsül ve fişenglerin her yüz adedi ikişer frankdan cem'an yüz seksen altı bin iki yüz franka alınabileceği ve te'hîr-i mübâyâ'ası hâlinde Yunan Devleti cânibinden iştirâ idileceği tahkîk olunduğundan bunların hemân mübâyâ'ası ve Marsilya'dan Dersa'âdet'e değin vukû' bulacak vapur navlı ve mesârif-i sâ'iresi ba'dehû ta'ayyün edecek mikdâr-ı sahîhine göre verilmek üzere sâlifü'z-zikr yüz seksen altı bin bu kadar frankın mesârif-i fevka'l-âdeye idhâlen kambiya sûretiyle hazînedan tesviyesi gösterilmiş olmağla ber-mûceb-i iş'âr icrâ-yı muktezâsının müşîriyyet-i müşârün-ileyhâ ile Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz idileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 13 Ca. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki;

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhî-leriyle melfûf tezkire ve mazbata manzûr-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve ber-mûceb-i istizân zikrolunan rovelverlerle kapsül ve fişenglerinin hemân mübâyâ'asıyla mezkûr yüz seksen altı bin bu kadar frankın mesârif-i fevka'l-âdeye idhâlen kambiya sûretiyle hazînedan tesviyesi ve bunlar vakt ü zamânıyla celb olunmaz ise maksad hâsıl olmayacağından bir an evvel getirilmesi esbâbının dahi istihsâli şeref-sâdır olan emr ü fermân-ı âlî-i hazret-i şehriyârî iktizâ-yı âlisinden olarak sâlifü'z-zikr tezkire ve mazbata savb-ı sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Ca. sene [12]94

- 26 -

Bâb-ı Âlî**Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye****Terceme Odası**

Makâm-ı Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye'ye fî 28 Ağustos sene [12]79 târîhiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesinden vârid olan tahrîrâtın tercemesidir,

Şehr-i hâlin yedisi târîhli tahrîrât-ı âcizâneme zeyl olmak üzere Batum Şehbenderinden vârid olan tahrîrâtın bir sûreti leffen takdîm kılındı. Mütâla'asından istidlâl olunacağı vechile Rusya'ya terk olunan arâzi ahâlîsinden asker alınmaması ve emlâklerinin satulmasına mümâna'at olunmaması hakkında Rusya Devleti nezdinde icrâ etmiş olduğum teşebbüsâtın hüsn-i te'sîri görülmüştür. Ol bâbda emr ü fermân hâzret-i men-lehü'l-emrindir.

Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'ne fî 15 Ağustos sene [12]79 târîhiyle Batum Şehbenderliğinden vârid olan tahrîrâtın sûret-i tercemesidir.

Kafkasya İmparator ka'im-makamı Grandük Mişel Almanya seyahatından avdetinde "Eriklik" nâm Rusya vapuruyla Temmuz-ı Rûminin yirmi dördünde Hocabey'den buraya gelmiştir. Müşârûn-ileyh o gün şiddetle nüzûl eden bârândan nâşi ancak akşama doğru karaya çıkarak me'mûrîn-i mahalliye ve mu'teberân-ı belde ile konsoloslar ve Batum Sancağı'nın mahall-i muhtelifesinden bu resm için sûret-i mahsûsada da'vet olunmuş olan beyler tarafından istikbâl olunmuştur. Kendilerine ber-mu'tâd beylerden biri vâsıtasıyla tuz ve etmek arz olunduktan sonra etrafına toplanmış olan ahâlîye hitâben fıkârât-ı mühimmesi âtîde muharrer makaleyi îrâd eylemiştir:

"İmparator hazretlerinin evlâdınızı askere almak ve size ağır vergiler tarh ve tahmîl eylemek niyyetinde bulunduğına dâ'ir biraz vakitden berü beyninizde bir takım şâyi'alar deverân etmekde olduğunu istihbâr eyledim. Bu şâyi'alar külliyyen bî-esâsdır. Sizden asker almak niyyetinde bulunmadığımız gibi istîfâ olunacak vergi dahi mine'l-kadîm îfâ ettiğiniz vergi mikdârını aslâ tecâvüz etmeyecektir. Emniyet ve asâyişinizi muhâfazaya me'mûr olacak milis askerine dâhil olup olmamak yed-i ihtiyârınızdadır. Memâlik-i Osmaniye'ye hicret etmek isteyenleri men' etmeyiz . Yalnız bir takım efkâr ve i'tikadât-ı bâtulaya teba'ıyyete mesken ve me'vâlarınızı terk etmemenizi arzû eyleriz." Ba'dehû müşârûnileyh hâzır bulunan "Artvin" ahâlî-i hıristiyanıyyesi mu'teberânına tevcih-i hitâb ile "siz de asker vermeyecek iseniz de Rusya Hükûmeti'ne ba'zı

hidemâtun ifâsına mecbûrsunuz. Husûl-i refâh ve sa'âdetiniz ahass-ı âmâlimiz olduğundan Rusya İmparatoru'nun sâdık teba'ası olmağa çalışınız." demiştir. Bir Rus zâbiti tarafından Türkçeye terceme edilen şu bir kaç söze cevâben beylerden biri ba'demâ kendilerinin dahi 'âsâr-ı vefîreden berü muttasıf oldukları sadâkat-ı kâmile ile hizmet eyleyeceklerini te'min etmiştir. Ba'dehû müşârün-ileyh kiliseleri gezip şiddet-i bârândan dolayı câmi'i ertesi sabah ziyâret edeceğini va'd eylemiş ve fi'l-hakîka ertesi günü câmi'e giderek vakt u hâle münâsib edilen bir du'âda hâzır bulunmuştur. Müşârün-ileyh o akşam beylerden ba'zılarını vapurda ta'âma da'vet etmiş ve üç gün ikâmetle şehrin etrâfında bulunan askere bir resm-i geçit icrâ ettirdikten ve hasta-hâneleri gezip mu'âyene eyledikten sonra buradan müfârekat eylemiştir. Müşârün-ileyhin azîmetinin ertesi günü me'mûrîn-i mahalliye tarafından beyler ile mu'teberân-ı beldeye keşîde kılınan bir ziyâfetde gâlibâ Ceneral Komarof dahi Grandük'ün sözlerini te'yîd eylemiş olmalıdır ki huzzâr sadâkat-ı kâmilelerini te'mînen Rusya İmparatoru'na bir telgraf-nâme keşîde eylemiştir. Ol bâbda emr ü fermân hâzret-i men-lehü'l-emrindir.

- 27 -

Muhâcirîn İdâre-i Umûmiyesi

Mektûbî Kalemi

Aded

20

Devletlü Efendim Hazretleri,

Her sınıf muhâcirîn haklarında meşhûd-ı uyûn-ı şükrân olan merâhim ve eltâf-ı celîle-i cenâb-ı Pâdişâhîden ve binâ'en-aleyh Muhâcirîn Sevk Şu'besi me'mûrlarının istikmâl-i esbâb-ı irâha ve i'âşeleri emrinde vâkı' olan mesâ'î ve gayretlerinden dolayı arz-ı mahmedet ve teşekkürü hâvî ve da'avât-ı hayriyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî ile rûz ü şeb tezyîn-i lisân-ı musâdakat etmekde olduklarını muhtevî bu hafta hicret eden Kafkasya muhâcirlerinin imâmı ve muharrerü'l-esâmî rûfekâsı taraflarından verilen teşekkür-nâme leffen takdîm kılınmağla mezkûr teşekkür-nâmenin muhâcirîn-i merkumenin recâsı vechile arz-ı atabe-i ulyâ kılınması müsterhamdır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 16 Şa'bân sene 1301
ve
fî 29 Mayıs sene 1300

Bende
Rıza

Umûm Muhâcirin Komisyonu Riyâset-i Âlisi'ne,

Cenâb-ı Hak ve Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri dünyâlar durdukca zât-ı merâhim-sıfât-ı cenâb-ı pâdişâhînin eyyâm-ı ömr ü ikbâl ve şevket-i iclâl-i tâcdârîlerini tezâyüd ve efzûn buyursun, âmîn. Kulları muhâcirîn-i Çerâkise'den olup muhâfaza-ı dîn ü nâmûs maksad-ı hayr-ı marsadiyle terk-i vatan ederek Kafkasya'dan hicretle zıll-ı himâye-i hilâfet-penâhîye dehâlet ederek Dersa'âdet'e vürûdumuzla müte'âkib Bahçekapısı Muhâcirin Sevk Şu'be me'mûrunun hakk-ı çâkerânemizde gösterdiği mu'âmelât-ı latîfe ve müddet-i muvakkatede ikâmetimiz hengâmında tehvîn-i ihtiyâcımız için ta'yinât-ı yevmiyelerimizin tahsîliyle i'tâ ve müsted'ayât-ı vâkı'amızın hüsn-i sûretle tesviye ve ifâsıyla görmekde olduğumuz eltâf, sahîhan dâhiye-i hicreti unutturmuş olduğundan ve şevket-me'âb efendimiz hazretlerinin her sunûfa şu'benin istirâhat ve refâh-ı hâlleri emrindeki hiyyât-ı mekârim-ğayat-ı zıllullâhîleri cümle-i cemîlesinden olmak üzere istihdâm olunan me'mûrînin ifâ-yı vazîfede isticlâb-ı da'avât-ı seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîye müvâzıb-ı (..?..) cümlemiz rûz ü şeb du'â-yı pâdişâhîyle meşgûl olarak gördüğümüz ta'attufâtın edâ-yı şükründen âciz bulunduğumuzun atebe-i ulyâ-yı şehen-şâhîye arz makâm-ı âlî-i cenâb-ı hazret-i riyâset-penâhîlerinden istid'â ve istirhâm eyleriz. Ol bâbda emr ü fermân hâzret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 26 Mayıs sene 1300

Bende
Muhâcirîn-i Çerâkiseden
İşbu Hafta Hicret Edenlerin İmamı
(Mühür)

- 28 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Bahr-i Hazer sâhilinde vâkı' Bakü şehrinin ehemmiyet-i ticâriyesi ve orada bir hayli teba'a-i şâhâne bulunması hasebiyle mahall-i mezkûrde bir başşehbenderlik te'sîsiyle Kirmanşah sâbık Başşehbenderi Rif'at Bey'in lisân ve ahvâl-i mahalliyeye vukûfu cihetiyle bütçe dâhilinde bulunan ba'zı sefâret-hâne ve şehbender-hâneler icârâtundan tasarruf edilen mebâliğ ile zuhûrât tertîbinden tesviye olunmak üzere üç bin gurus ma'âş ve hâsılâtından istifâ eylemek üzere bin gurus tahsîsât ile mezkûr başşehbenderliğe ta'yîni ve işbu başşehbenderlikde istihdâmı mevki'en icâb eden tercümân için tahsîsi iktizâ eden beş yüz gurus ma'âşla şehbender-hâne kirâsı olarak

i'tâsı lâzım gelen beş yüz guruşun sâlifü'z-zikr tertîb ve mebâliğ bakıyyesinden tesviyesi ifâdesini şâmil Umûr-i Şehbenderî Müdüriyeti cânibinden tanzîm edilen müzekkirenin gönderildiği beyânıyla icrâ-yı icâbına ve teferru'âtına dâ'ir Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nden meb'ûs tezkire melfûfiyle ma'an arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı pâdişâhî şeref-müte'allık buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 28 Şa'bân sene [1]304

Sadr-ı A'zam

Fî 9 Mayıs sene [1]303

Kâmil

Marûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhile-riyle melfûf tezkire ve müzekkire manzûr-i âlî olmuş ve ber-vech-i istizân icrâ-yı icâbı husûsunda irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müte'allık buyurularak tezkire ve müzekkire-i ma'rûza i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ş. sene [1]304

Ser-kâtib-i

ve fî 10 Mayıs sene [1]303

Hazret-i Şehriyârî

Süreyyâ

- 29 -

Devletlü Efendim Hâzretleri,

Kafkasya sevâhilinde kâ'in Novorosiski limanının ehemmiyet-i mevki'iyyesinden ve dâhilindeki şehirler ile münâsebât-ı ticâriyesinden bahisle oralardaki teba'â-ı şâhânenin teshîl-i umûr u mu'âmelâtı ve sahâbet ve himâyetleri için mahall-i mezkûrda bir şehbender vekâleti te'sîsi ve Kerç Şehbender Vekâleti'nden münfasıl Makridi Bey'in lisân ve ahvâl-i mahalliyeye vukûfu cihetiyle vekâlet-i mezkûreye ta'yîni ile şimdilik kendisine bin guruş ma'âş ve ol mikdâr tahsîsât ve beş yüz guruş hâne kirâsı i'tâsı husûsuna ve teferru'âtına dâ'ir Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi melfûfuyla arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne şeref-müte'allık buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 16 Şa'bân sene [1]306

Sadr-ı A'zam

Fî 5 Nisan sene [1]1305

Kâmil

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hâzret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 19 Şa'bân sene [1]306

Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Fî 8 Nisan sene [1]305

Süreyya

- 30 -

Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Hâriciyye

Mektûbî Kalemi

Aded

87

Pîş-gâh-ı Sâmi-i Sadâret-penâhî'ye,

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Rus Harbiye Nâzırı'nın Kafkas ve Mâverâ-yı Kafkas'da gönüllü olarak tahrîr olunan müslümanlardan mürekkeb alaylar teşkîl eylemek niyyetinde idüğünü ve bu teşkîlâta dâ'ir olan lâyiha'nın Kafkasya İdâre-i Umûmiyyesi tarafından tertîb ü tanzîm kılınarak Harbiye Nezâreti'ne havâle olunduğunu hâvî Saint Petersburg gazetesi tarafından neşredilen havâdis ve bu bâbda şimdiye kadar sûret-i resmîyede hiçbir şey neşr olunmadığından işbu havâdisi mü'eyyid vukû' bulacak neşriyâtın iş'âr edileceğini şâmil Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden ahz olunan 2 Mart sene [12]95 târîhli ve yüz yirmi beş numaralı tahrîrâtın tercemesi leffen takdîm kılınmağla emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Ramazân sene 1312

Hâriciyye Nâzırı

ve fî 8 Mart sene [1]311

Bende

- 31 -

Petersburg Ataşemiliterliği'nden fî 8 Zilka'de sene 1312 ve fî 21 Nisan Sene [1]311 târîh ve 33/9 numaralı Sefâret-i Seniyye'ye mevrûd raport sûretidir.

Sa'âdetlü Efendim Hazretleri

Kafkas ve Transkafkas Müslümanları'ndan gönüllü olarak alaylar teşkil edilerek taht-ı nizâma alınacağı Tifliski Lebistok gazetesinden naklen Jurnal Duşpetersburg'un 16 Şubat târîhli nüshasında görülüp Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'ne ma'lûmât verildiği ve nezâret-i müşârün-ileyhâya i'tâ olunan emr-i âlî üzerine işbu alayların sûret-i tertîbâtuna dâ'ir tafsîlât taleb olunduğu beyânıyla bu bâbda icrâ-yı tahkîkât ve istihsâl-i ma'lûmât edilmesi hakkında 18 Nisan sene 1311 târîh ve 19-11357 numaralı bir kîta emirnâme-i sefâret-penâhîleri vâsıl-ı dest-i ta'zîm oldu. Kafkas ve Transkafkas'da hizmet-i askeriyeye tâbi' olmayan müslümanlardan vakt-i harbde gönüllü nâmıyla alaylar teşkil edilmesi Rusya'da öteden berü mu'tâd olup bu kerre ise Kafkasya Ordusu Erkân-ı Harbiye Hey'eti vakt-i harbde teşekkül eden mezkûr alayların kadrolarını teşkil etmek üzere 150 nefer ve 7 zâbitden mürekkeb iki bölük te'sîs edilmesi için bir lâyiha tanzîm ederek Harbiye Nezâreti'ne takdîm eylediği ve bu lâyhada bölüklerin zâbitânı hangi sınıf, millet ve mezhebden olacağı ve sâ'ireye dâ'ir tafsîlât-ı mükemmele münderic olmadığından Harbiye Nezâreti'nce mevki'-i icrâyâ konulamadığı ve şimdilik bu lâyihanın böylece proje hâlinde kaldığı buranın Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâ'iresi'nden tahkîk kılınmış olmağla terkîm-i cevâb-nâme-i kemterîye ibtidâr kılındı efendim ol bâbda.

- 32 -

Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn

1101

Hoy ve Salmas ve Azerbaycan'ın sâ'ir mahallerinde Ermeni fesâd ve hareketi kesîrû'l-vukû' olduğu cihetle ateşe-militerlerden birinin seyyar olarak oralarda bulundurulması münâsib olacağını hâvî Tahran Sefâret-i Seniyyesi'nden gelen telgraf-nâme Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresiyle arz u takdîm kılınmağla ol bâbda her ne vechile emr ü fermân buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunur efendim.

Fî 29 Rebî'u'l-Âhir sene [1]314

Fî 25 Eylûl sene [1]312

Sadr-ı A'zam

Rif'at

- 33 -

Bâb-ı Âlî**Dâ'ire-i Hâriciyye****Mektûbî Kalemi****Aded**

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'ne, Tahran Sefâret-i Seniyyesi'nden takdîm olunan 8 Haziran sene [12]97 târîhli telgrafnâmenin halli,

Azerbaycan hâkiminin bu def'a Vezâret-i Umûr-ı Hâriciyye'ye yazdığı telgraf-nâmede lâzım gelenlere verdiği ta'lîmât iktizâsınca Ermeniler'in bizim tarafa tecâvüz edemeyeceklerini te'mîn etmiştir.

- 34 -

Bâb-ı Âlî**Dâ'ire-i Sadâret****Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn****487**

Azerbaycan Hükûmeti nâmına Hamîdiye Haffî Suvârî Yirminci Alay-ı ka'im-makamı Şeref Bey'i Hânesor Vak'asından (?) dolayı Azerbaycan Hâkimi Şehzâde Zaferî's-Saltanan'ın bir kıt'a tâziyet-nâmesiyle hıl'at fermânını hâmil olan Sertib Ali Hân'ın hudûd üzerinde beklemekde olduğu beyâniyle Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşîriyet-i Celîlesi'nden telgrafla istifsâr-ı mu'âmele olunmuş olmasına mebnî keyfiyetin bugünkü Meclis-i Vükelâ-yı fihâm'da müzâkeresiyle karârın arz-ı hâk-i pâ-yı âlî kılınması şeref-sâdır olan emr ü fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî'den bulunduğunu mübellîğ 7 Rebî'u'l-Âhir sene 1315 târîhli tezkire-i husûsiye-i atûfleri meclis-i mezkûrda lede'l-kırâ'e bir ecnebî hükûmeti tarafından tâbi'iyet-i Saltanat-ı Seniyye'de ve husûsiyle hizmet-i askeriyede bulunan bir zâta doğrudan doğruya bu sûretle nâme ve hıl'at irsâli usûl-i câriye ve mer'iyeye muvâfık olmayup böyle bir mu'âmele-i nüvâzişkârîye lüzûm görüldüğü hâlde anın hükûmet-i metbû'ası me'mûrlarına mürâca'at olunması iktizâ edeceğinden Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nce Tahran Sefâret-i Seniyyesi'ne ona göre icrâ-yı tebligât edilmesi ve sefâret-i seniyye-i müşârûn-ileyhâya iş'âr-ı keyfiyet olunmuş olduğu beyâniyle alınacak cevâb üzerine icâb-ı hâl bildirilmek üzere hudûda gelmiş olan İran me'mûrunun tevakkuf etmesi lüzûmunun müşîriyet-i müşârûn-ileyhâya teblîğinin taraf-ı vâlâ-yı seraskerî'ye

bildirilmesi tezekkür ve tensîb olunarak îcâbı icrâ kılınmış olmağla hâk-i pâ-y-ı hümâyûn-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîye arzı mütemennâdır.

Fî 7 Rebi'ü'l-Âhir sene [1]315

Fî 24 Ağustos sene [1]313

Mûcebince îfâ-yı teblîgat edilmiştir.

Fî 7 Rebi'ü'l-Âhir sene [1]315

Sadr-ı A'zam

İmza

Rif'at

- 35 -

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu

Baş-kitâbet Dâ'iresi

6842

Gence'den gelen ba'zı müslümanların ifâdesine göre Ermenilerin üç yüz müslüman hânesini ihrâk ve Ermeni mahallelerinde kâ'in İslâm hânelerini nehb ü gâret eylediklerine dâ'ir Tiflis Başşehbenderliği'nden gelen telgraf-nâmenin takdîmini şâmil zîver-i dest-i ta'zîm olan 26 Şevval sene 1323 târîhli tezkire-i husûsiye-i sadâret-penâhîleri manzûr-ı âlî buyurulmuş ve ahâlî-i İslâmiye'nin muhâfaza-i hukûk u emvâlî için Rusya Hükûmeti nezdinde tekrîr-i teşebbüsât edilmesi şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icâb-ı âlisinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Şevvâl sene [1]323

Fî 12 Kânûn-ı Evvel sene [1]321

Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyâri

Bende

Tahsin

- 36 -

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Baş-kitâbet Dâ'iresi
6862

Batum cihetinden gelen Mesajeri vapurundan teba'a-i müslime-i şâhâneneden mâ'adâ teba'a-i ecnebiyye-i müslime ve teba'a-i gayr-i müslime-i şâhâneneden eşhâs mevcûd olup bunlar hakkında ne yapılmak lâzım geleceği Trabzon Vilâyet-i Aliyyesi'nin leffen sû-yı sâmi-i sadâret-penâhileri'ne irsâl olunan telgraf-nâmeleriyle arz ü istizân ve bu bâbda vapur acentasının mürâca'atı üzerine Fransa Konsolosu tarafından vukû' bulan iddi'â der-miyân kılınmış olup evvelce de tebliğ olunduğu üzre Rusya'-dan gelecek müslim teba'a-i şâhânenin kabûlü ile bunlardan mâ'adâ hiçbir ferdin kabul edilmemesi lâzım geleceğinden acenta veya konsolosun bu bâbdaki iddi'âsına mahal olmadığından iktizâ-yı keyfiyetin ifâsı şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlisinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Şevvâl sene [1]323

ve

Fî 13 Kânûn-ı Evvel sene [1]321

Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsîn

- 37 -

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn
662

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kırım ve Kazan ve Kafkasya ahâlî-i müslimesinden ba'zıları Dersa'âdet'e gelerek bi'l-âhire memleketlerindeki mekâtib-i İslâmiyye'de neşr-i ulûm etmek üzre li-ecli't-tahsîl Dârü'l-fünûn ve Dârü'l-mu'allimîn-i Şâhâne'ye kabûllerini istid'â etmekde olduklarından mahall-i mezkûre ahâlî-i İslâmiyyesinin cânib-i seniyyü'l-cevânib-i hazret-i hilâfet-penâhî'ye olan irtibât-ı ma'nevîlerinin tezyîd ü takviyesi için sâye-i me'âlf-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde bunların tervîc-i istid'âsiyle berâber her sene ahâlî-i mezkûreden

sekiz efendinin mezkûr mekteblere kayd u kabûlleri ve teferru'âtı hakkında Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi üzerine Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata 2 Muharrem sene [1]326 târîhinde arz-ı huzûr-ı âlî kılınmış idi. Tekrîr-i mürâca'at ü istid'â olunmasına mebnî mazbata-i ma'rûza-i mezkûrenin sûreti arz u takdîm kılınmış olmağla münderecâtı hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allık buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 21 Safer sene [1]326

Fî 11 Mart sene [1]324

Sadr-ı A'zam

Ferid

- 38 -

Fermân-fermâ-yı mülk-i Buhârâ es-Seyyid Sübhân Kulu Hân hazretlerine nâme-i hümayûndur ki,

Âlî-cenâb me'âlî-me'âb rif'at-nisâb sa'âdet-iktisâb siyâdet-intisâb câmi'-i âyât-ı nasfet ve dindârî râfî-i râyât-ı übbühet ve kâmkârî hâmî-i havza-i sünnet ve cemâ'at mâhî-i âsâr-ı bid'at ü delâlet müstecmi'-i hasâ'il-i hamîde-i dâd-küsteri müstetbi'-i şemâ'il-i pesendide-i serverî müşeyyid-i erkân-ı dîn-i mübîn, fermân-fermâ-yı memâlik-i Turan-zemîn el-müstâğnî ani't-tavsîf ve'l-beyân el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-müste'ân nizâmen li'd-devleti ve'l-hükûmeti ve's-şevketi ve'l-ikbâl es-Seyyid Sübhân Kulu Hân lâ-zâlet neyyiratü devletihî tâli'atan min-meşâriki'l-izzî ve'l-ikbâl ve şümûsü sa'âdetihî masûneten an-vasmeti'l-küsûf ve'z-zevâl, savb-ı bâ-savâb ve cânib-i felek-cenâblarına sıdk-ı musâfât ve hüsn-i akîdet ve müvâlâtdan münba'is garâyib-i regâyib tahıyyât-ı sâmiyyât-ı meveddet-füzûn ve bedâyi'-i revâyi'-i teslîmât-ı zâkiyyât-ı muhâleset-meşhûn ki envâr-ı sıdk u safâsı rûşen-gîr-i merâyâ-yı ervâh-ı rûhâniyân ve âsâr-ı behcet ü behâsı ziyâ-bahş-ı zevâyâ-yı kulûb-i kudsiyândır, ittihâf ve ihdâ kılındıktan sonra mücellâ-yı sûr-i esrâr ü rümûz olan zamîr-i münîr-i âfitâb-nazîr-i nükte omuzlarına pûşide olmaya. Miftâh-ı gencîne-i meserret ve şâdmânî ve misbâh-ı kâşâne-i mahabbet-i câvidânî olan müfâvaza-i dil-küşâ-yı dostâne ve mulattafa-i behcet-nümâ-yı muhibbâneleri vâsıtatü'l-akd-i leyâlî ve eyyâm. ve dürretü'l-vüşşâh-ı şuhûr u a'vâm olan bir vakt-i meymenet-iktirân-ı sa'âdet-encâmında umde-i huddâm-ı vâcibu'l-ihtirâmınızdan fahrü'l-emâsil ve'l-akrân Abdülmü'min Bey dâme mecduhû vesâtatiyle şeref-vürûd

bulup mebdâf ve gâyat-ı sadâkat-âyâtı mütâlâ'a olundukda lutf-i ibârât-ı reşîka ve hüsn-i isti'ârât-ı enfkası müjde-resân-ı fütûhat-ı kudsiyye ve beşâretde nefehât-ı ünsiyye olmağın mûris-i selvet ve hubûr ve bâ'is-i sürûr-mevfûr-ı gayr-i mahsûr olmuşdur. Bi-hamdillâhi te'âlâ mesned-i hükûmet ve serîr-i hâniyyete isti'lâ ve is'âd ile zîb-bahş-i evreng-i hükûmrânî evvelden berü teşekküren âlâ celâ'ili ni'amillâhi te'âlâ isti'mâr-ı bilâd ve istinâmet ve âsâyış-i ibâd içün inân-ı azîmeti hemvâre: **"Faddalallâhü'l-mücâhidine alel-kâ'idine ecren azîmâ"** müfâdı savbına ma'tûf ve şerâyif-i evkât-ı ihrâzı mesûbât-ı gazve vü cihâda masrûf kılup ol tarafda memâlik-i İslâmiyye'ye musâkıb u müte'hhım olan eshâb-ı küfr ü hazlân ve erbâb-ı bağı vü udvân ile ser-zede-i vukû' olan savlet ve ikdâmları ve'l-hamdü'lillâhi alâ tevfkîhi ve ma'ûnetihî avn ü yârî-i Cenâb-ı Bârî ile mensûrül-livâ ve zâfîren ale'l-a'dâ fâ'iz-i fevz u nusret olup pîrâmen-i bilâd-ı İslâm'ı levs-i vücûd-ı bed-bûd-ı küffârdan pâk ve me'âbid-i asnâm ve mevâzı'ı küfr ü zalâm mesâcid ve cevâmi'-i ehl-i îmân kılınıp envâr-ı me'âlim ve şe'âyir-i İslâm ile münevver ve tâbnâk ve niçe buka' u ruba' ve büldân ve emsâr istihlâs ve inzimâmiyle memâlik-i me'mûnetü'l-mesâliklerinin ittisâ'ı ibâne kılınıp ber-fehvâ-yı hayriyyet-ihtivâ-yı **"İnneme'l-mü'minûne ihvatün"** mâ-beynde mübrem ve müstahkem olan merâyir-i te'ellûf-i kadîmî ve evâsır-ı hubb-i samîmî dâ'iyye-i uhuvvet-i dînî ve râbîta-i muvâfakat-i akâyid-i yakînî mürâ'âtıyla gayret-i millet-i Hanîfiyye-i beyzâ ve hamîyyet-havza-ı Şerî'at-i Garrâ'da derûnî mu'âzadet ve münâsarat-ı ensâr-ı dîn ve kûm' u kahr-ı eşrâr-ı küffâr-ı düzeh-karîn içün ol diyâr-ı ferhunde-âsârda olan ulemâ ve sulehâ ve meşâyih ve etkiyâdan isticlâb-ı da'avât ve dergâh-ı kâdiyü'l-hâcâta ref'-i ekeff-i darâ'at ve münâcât kılındığı iş'âr ve izhâr olunmuş ve ber-mûceb-i mazmûn-ı da'vetü'l-melikî'l-âdil müstecâbetün, hadenk-i arş-âheng du'â-yı icâbet-mevsûlleri hedef-i icâbete vusûl bulup bu cânibde dahi sene-i mâziyede te'yîd-i dîn-i mübîn ve te'bîd-i sünnet-i seniyye-i fahrü'l-mürselîn ve tehavvüm-i bilâd-ı İslâmiyye'den def'-i mekîdet ve kum'-ı mazarrat-ı siyeh-dilân-ı müşrikîn ve ihmâd-ı nevâ'ir-i şerr ü fesâd-ı küffâr-ı muhâribîn içün hamîyyeten li'l-İslâm ve'l-müslimîn ve sikâten billâhi Rabbi'l-âlemîn techîz ve i'dâd-ı esbâb-ı gazv[e] vü cihâd ve isticmâ' ve ihtisâd-ı ecnâd-ı cellâd-ı zafer-i'tiyâda himmet masrûf kılınıp ber-muktezâ-yı **"Ve kâne hakkan aleynâ nasrû'l-mü'minîn"** bi-avni'llâhi te'âlâ ve tevfkîhî mehâzil-i küffâr ve melâ'în-i hâk-sârın sinîn-i hâliyyede istîlâ eyledikleri nice hasûn-i menî'a ve siyâsî-i refî'a ve kılâ' u bikâ' buldân ve emsâr-eyâdî-i tasallutlarından nez' u istihlâs olunup sutû'-ı nûr-ı İslâm ile zalâm-ı küfr ü dalâl münkeşif ü mürtefi' ve âsâr-ı nühûset-i şirk-ezyâl-ı memâlik-i mahrûse'den münkaşî' ve münkali' olup şîr- dilân-ı havme-i heycâ ve hezebrân-ı pîşe-i vegâ olan kûmât-i muvahhidîn ile mukâvemet zu'munda olan a'dâ-yı dîn bi'l-cümle urza-i süyûf-i kavâtı'-ı

mücâhidîn ve tu'me-i mürehhefât-ı savârim-i guzât-ı müslimîn olup, zâfirîn ü gânimîn-i hâmidîn ve şâkirîn-i kâ'ilîne el-hamdülillahi Rabbi'l-âlemîn Dârü's-saltanatı'l-aliyye-i Kostantiniyye'ye esbega'llahu alâ ehlihâ ni'metü's-seniyyeye hem-inân-ı feth u zafer-avdet müyesser olmuşıdi. Lâkin abede-i evsân ve müşrikîn-i dalâlet-nişân demmehümüllahü te'âla şiddet-i mu'âdât-ı dînîyye ve tebâyün ve muhâlefet-i sûriyye ve ma'neviyyeden nâşî inâd ü ısrâr ve nahvet ü istikbârlarından kavâri'-i süyûf ve revâdi'-ı hutûf ile mürtedi' ve münzecir olmayıp birbirinden istinfâr u istinsâr ile henüz sergeşte-i tîh-i gavâyet u tuğyân ve bâd-ı peymâ-yı bâdiye-i bağî vü udvân olmalarıyle ve "Kâtilü'l-müşrikîne kâffeten" merreten ba'de uhrâ sebîl-i dîn-i mübînde gayze-i müşrikîn için tehiyye-i esbâb-ı cihâd ve i'dâd ve udde ve atâd ve ihtîşâd-ı asâkir-i gazâ-i'tiyâd esnâsında kitâb-ı müstetâblarının vürûdu asâkir-i zafer-me'âsirimizin nehzat ve azîmetleri vaktine müsâdefe itmeğin berâ'at-ı istihlâl-i fevz ü nusret add olunup teysîr-i metâlib için savb-ı maksûda tesyîr olunmuşdur. Cenâb-ı vâhibü'l-a'mâl celle şanühü ve behere bürhânehü dergâhından kemâl-ı darâ'at ve ibtihâl ile mes'ûldür ki cünûd-ı kuvvet u kudret ve vüfûd-i avn-i inâyetin kâ'id-i cüyûş-i ensâr-ı dîn eyleyüp hemîşe mehce-i a'lam-ı ehl-i İslâmı envar-ı fevz ü nusret ile lâmi' u dirahşân ve eshâb-ı küfr ü dalâli hâviye-i be'îsü'l-masîrde fütâde-i kahr u hızlân eyleyüp "Kâtilühüm yü'azzib-hümüllâhü bi-eydiküm ve yuhzihim ve yensurküm aleyhim ve yeşfi sudûre kavmin mü'minîn" te'âkub-i futûhât-ı celîle ile kulûb-ı mü'minîni şâdmân eyleye, âmin. bi-mennihî ve keremihî. Ve sefir-i müşârün-ileyh âdâb ve merâsim-i risâleti vech-i cemîl ile mü'eddî kılup mevsim-i hacca karîb olmağla ber-mûceb "ve lillahi ale'n-nâsi hiccû'l-beyti men istetâ'aileyhi sebîlâ" edâ-yı farîza-i hacc ve ikâmet-i şe'âyir-i secc ü acci murâd itmeğin hüsn-i insirâf ile me'zûn olup Mekke-i Mükerreme zâdehallahu şerefen ve ta'zîmen tarafına irsâl olunmağın teşyîd-i mebânî-i vidâd ve te'kîd-i me'âkîd-i itihâd için nâme-i muhâleset-makrûnumuz isdâr ve müşârün-ileyh ile firistâde-i savb-ı meâlî-asârları kılınmışdır. İnşâ'allahü te'âla vüsûlünde melhûzdur ki esra'u'd-du'â icâbeten du'âü'l-gâ'ibü'l-l-gâ'ibi tarîka-i müstahsenesi tarafeynden meslûk oluna. Bâkî hemîşe eyyâm-ı sa'âdet ve ikbâl-i ebediyyü'l-ittisâl ve te'yîd-i hâlık-ı zi'l-celâli lâ-yezâl bâd.

Ba'de'l-elkâb ve't-tahiyât mücellâ-yı suver-i esrâr u rumûz olan zamîr-i münîr-i âfitâb-nazîr-i nûkte-âmûzlarına mestûr olmaya. Hazret-i Mâlikü'l-mülk ve Vâhibü'l-âmâl sübhâne men-tenezzehe zâtühû mine'z-zevâl ve tekaddese zâtühû ani'l-intikâl, ifâza-i birr ü a'tâf-ı şâmîle ve ifâde-i cûd ü eltâf-ı kâmile siyle zimâm-ı hall ü akd-ı Tûrân hudûd-ı memâlik-i İslâmiyyeyi keff-i kifâyet ve uhde-i himmetine tefvîz ve taklîd olunmak sünnet-i seniyye-i ilâhîden olup kısmet-hâne-i ezel-i âzâlde "innâ ce'alnâke halifeten fi'l-arz" ni'am-ı celîlesinden bu niyâz-mendi müstehakk-ı sehm-i a'lâ ve nasîb-i evfâ kılup el-hamdülillâhi ve'l-minne bu zamân-ı meymenet-iktirânda avn ü inâyet-i Sübhânî ve feyz-i himâyet-i rabbânî olunmuşdur ki, esbâb-ı ma'delet-i mülk-dârî istediğimiz gibi olup intizâm-ı İslâm ve revâc-ı millet-i Hazret-i Seyyidü'l-enâm aleyhi's-salâtü ve's-selâm irtikâ bulup elviye-i ehl-i sünnet ve cemâ'at bu vilâyetde mürtefi'dir ve bermuktezâ-yı "ve emmâ bi-ni'meti rabbike fe-haddis" ve be-mü'eddâ-yı "innallâhe yuhibbüş-şâkirin" mazmûnuyla bu atâyânın istidâmeti için hamd-i Melik-i Allâm'ı zîver-i lisân eyleyüp şükr-i Hak ve Hakk-ı şükrü yerine getürüp ale'd-devâm fukarânın terfî-i ahvâllerine-ki vâsita-i nûzhet ve ser sebzî-i nahlîstân-ı riyâz-ı haşmet ü kâm-rânî ve vesîle-i tarâvet ü nadâret-i bahâristân-ı arsa-ı cihân-bânîdir sa'y eyleyüp mir'ât-ı zamîr bu vechile semîrdir ki mutâbık-ı niyyet bu âsâr-ı müstahsene safha-i edvârda kalup fevâiyh-i anberîn-meserret ve hoş-dilî meşâmm-ı cân-ı ehl-i cihân ve sâlikân-ı tarîk-ı irfânı mu'attar eyleye ve hemîşe fûrûğ-ı tevâfuk u teveddüd ki bundan evvel ferâğat-i tâcir ü zâyir ü müsâfir ü âbir üzre eslâf-ı felek-ihtişâm eyyâmında te'sîs bulup işbu evânda iblâğ-ı sahîfetü'l-vidâd ve îrâd-ı süferâ-yı sâff-fu'âd için urvet-i vüskâ-yı muhabbet ve tevâsuk-peyvend ü ülfet te'kîd ü tarsîs bulduğu sebebdan mühimmât-ı dîniyye için recâmız hizmetlerine makbûl olur deyü hulâsa-i dûdmân-ı mustafavî ve sülâle-i hânedân-ı murtazavî siyâdet ü nikâbet-penâh asâlet ü necâbet destgâh-ı safvet-mertebe ve izzet menzilet-i hayriyyet-tahmîr Mîr Muhammed Nasîr hısmımız ve mu'temed-i dergâh-ı Arş-iştibâhımızdır. Metâliblerini siyâdet-penâh-ı mûmâ-ileyhin diline havâle eyleyüp elçilik tarîkından kulluklarına gönderdik. Terakkub ol durki, ba'de-ez âsitân-bûsî-i atebe-i sipihr-ihtişâm her ne zebânen arz eylese manzûr olsun ve bâkî âyîn-i sefâret ve kânûn-ı risâlet ve tarîk-ı sülûk-i hizmet-i havâkîni yahşi bilüp i'timâdımız idi, gönderdik ki, huzûr-ı mevfürü's-surûre irişüp merâsim-i ittihâd ki beynehümâ teşyîd bulmuşdur te'kîd edüp andan sonra cevâb-ı savâb ile ser-efrâz olup şefkat ve mihribânlık eyleyüp buyursunlar ki makâm-ı havfdan fâriğ-i bâl geçürüp her yolu ki yahşi bilüp arzlarına ırgürse fermân-ı merhamet-ünvân mümtâz kılsunlar kevkeb-i vidâd ez-meşrîk-i itihâd peyveste tâlî ü lâmi' bâd.

Özbek Hânı es-Seyyid Ubeydullah Hân'a Nâme-i Hümâyûn-ı Şevket-Makrûn,

Âlî-cenâb me'âlf-me'âb, celâdet-nisâb necdet-istishâb, sa'âdet-iktisâb siyâdet-intisâb, müstecmi'-i hasâ'il-i hamîde, müstekmil-i şemâ'il-i sa'îde, câmi'-i âyât-ı nasfet ve dîn-dârî, râfi'-i râyât-ı übbebet ü kâm-kârî, hâris-i sağrı'l-İslâm, fâris-i mızmarî'l-iktihâm, zâhib-i mezâhib-i nu'mânî, hâmî-i havza-i müslümânî, nekâve-i düdmân-ı havâkîn-i Turân el-müstağnî şânühû anî't-tavsîf ve'l-beyân Buhârâ Hânı olan es-Seyyid Ubeydullâh Hân celâlen li'd-devleti ve'l-hükûmeti ve's-şânü savb-i savâb-iktirân ve cânib-i celâdet-nişânlarına ferâ'id-i kalâ'id-i tahiyyât-ı mulâtafet-encâm ki ârâyîş-i tâc-ı tefhûm ve ikrâm olmağa sezâ ve le'âlf-i mütelâfî-i teslîmât-ı muvâneset-fercâm ki efser-i bâ-zîver-i ihtirâma fûrûğ-efzâ ve zînet-bahşâ olmağa revâ ola. Vesâ'il-i teveccühât-ı sultânî ve revâhil-i telattufât-ı vicdânî ile ithâf ü ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i beyzâ-ziyâlarına nakş-ı dil-pezîr-i vifâk ve şekl-i meveddet semîr-i visâk-ı mahabbet-ittisâk bu vechile irâ'et olunur ki miftâh-ı gencîne-i sıdk u sedâd ve misbâh-ı kâşâne-i safâ-yı nihâd olan nâme-i dil-güşâ ve mufâvaza-i behcet-ihüvâları dürrütü'l-vişâh-ı şuhûr ü a'vâm ve vâsîtatü'l-ikd-i leyâlî ve eyyâm olan bir vakt-i sa'd-encâm-ı şeref-irtisâmı umde-i havâss-ı lâzîmü'l-ihtirâmılarından müfâharet-şî'âr şerâfet-medâr es-Seyyid Mîr Muhammed Nasîr-dâme mecdühü vesâtatiyle karîn-i izz-i vusûl ve nazar-ı ferhunde-eser-i pâdişâhânemiz ile melhûz ve meşmûl olup mebâdî-i terâkîb-i sadâkat-intâc ve mesâkk-ı fehâvî-i safvet-indirâc "inneme'l-mü'minûne ihvetün" mazmûn-ı teveddüd-nümûnu üzre muvâhât-ı dînî ve mü'ellefât-ı rûhânîden mübnâ ve tehâbb ü tevâdd-ı vicdânîye merbût ve mebnî olmağla vesîle-i tevârüd-i füyûzât-ı ünsiyye ve zerf'a-i tekâbü'l-i sünühât-ı kudsiyye olup "ve elkaytû 'aleyke mahabbeten minnî" mısâ-dâkinca taraf-ı hümâyûn-ı celâlet-makrûnumuzdan dahi cânib-i cenâb-ı ni'ami'l-me'âblarına tevcîh-i veche-i fu'âd ve ta'lîk-ı süveydâ-yı vidâd olunmuşdur. Bu mukaddime-i beyyinetü'l-intâc-ı musâfât ve kazıyye-i münticetü'l-ibtihâc-ı muvâhât te'yîd-i hazret-i Rabbi'l-ibâd ile netîce-bahş-ı istimrâr ü imtidâd olup "el-hubbü yetevâresü" mefhûmunca eslâf-ı sa'âdet-ittisâf ahdinden berü mütevâris olan hubb-i kadîmî ve teveddüd ü te'ellûf-i samîmî vesâ'il-i mergûbe müstelzimü'l-ittihâd ile dem-be-dem izdiyâd ü iştidâd bulmak müyesser ola ve kâsîd-ı sadâkat-makâsıdları hizmet-i risâlet ve levâzım-ı sefâreti vech-i cemîl ile edâ ve tekâmîl edüp iktisâ'-ı hıl'at izn-i mu'âvedet ve ihtiyâz-ı teşrîfât-ı ruhsat-mürâca'at ile fâ'iz-i mübâhât ve müfâharet olduktan sonra işbu nâme-i hümâyûn-ı mulâtafet-makrûnumuz ile savb-ı me'âlf-nümûnlarına teveccüh ve azîmet eylemiştir. Bâkî hem-vâre eyyam-ı sa'âdet ü ikbâl ebediyyü'l-ittisâl ve tevfkât-ı hâlik-ı zi'l-celâl ber-devâm ve lâ-yezâl bâd.

- 41 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni' metim Efendim Pâdişâhım,

Hıta ve Hoten taraflarında Deşt-i Kıpçak Kazgan-ı zemîn Hâkimi olan Seyyid Mehmed Ömer Hântarafından el-Hâc Seyyid Kurban Efendi nâm kâsıd ile bu def'a cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı mülûkânelerine olarak bir kıt'a fârisiyyü'l-ibâre nâme vürûd edüp lede't-terceme fezleke-i me'âlinde bilâd-ı Kazgan-ı zemîninde serhadd-i Kaşgar ve Diyâr-ı Kış ve Deşt-i Kıpçak tarafından Türkistan ve Vilâyet-i Mescâ'ya varınca cemî' memâlik ü büldân hân-ı mûmâ-ileyhin hayta-i hükûmet ü iktidârında olarak mücerred tahsîl-i zahr-ı âhiret niyetiyle gazâ vü cihaddân gayrı emeli olmayıp bir müddetden berü Hıta keferesinin yed-i tağallübünde olan kılâ'-ı İslâmiyyenin nez'-i istihlâsı zımnında vâkı' olan ceng ü muharebâtında kendüsünün mansûr u muzaffer olduğundan ve memleketine kurb ü civâr olan Kızıl Cerye nâm mahalde kâ'in Rusyalu ile dahi muharebeden hâlî olmamak mülâbesesiyle bu ana kadar taraf-ı eşref-i pâdişâhânelere nâme takdîmine dest-res olamamış ve kendüsü her ne kadar bu'd mesâfede vâkı' olmuş ise de cânib-i celfilü'l-merâtib-i dâverânelerine samîmî mutâva'at ve inkiyâdı farîza-i zimmet bilerek kemâl-i sıdk u ihlâsı der-kâr idüğünden bahisle Hemedan kişizâ-delerinden ve erbâb-ı rüşd ve sedâddan mûmâ-ileyh Kurban Efendi;yi Dersa'âdet'e ba's ve tesyîr etmiş olduğunu ve tahrîri güncâyış-pezîr-i havsala-i ta'bir olmayan ba'zı makâsıd-ı hafîyye kâsıd-ı mûmâ-ileyhin takrîrinden ma'lûm-ı âlî buyuruldukda muktezâ-yı mekârim-ahlâk-ı seniyye üzre eltâf-ı aliyye-i cihân-bânîlerinden mültemes ve muntazar olan bir kıt'a nâme-i âlî ve tuğ ve şimşîr-i sâmi ile kendüsünün beyne'l-akrân ve'l-muhâlifîn müftehir ve mesrûr buyurulmasını inhâ ve istid'â etmiş ve kâsıd-ı mûmâ-ileyh dahi kaleme aldırılan takrîrinde hân-ı mûmâ-ileyh el-hâletü hâzihî iki yüz bin kadar askere mâlik ve ale'd-devâm iştigâl-i esbâb-ı cihâda münhemik olarak zât-ı şevket-simât-ı hilâfet-penâhînin sıdk-ı ubûdiyyetini iltizâm idenler fâ'iz-i dest-mâye-i sa'âdet olage-ldiklerine binâ'en kendüsünün dahi nâmı ma'lûm-ı âlî buyurulması Devlet-i Aliyye-i İslâmiyye tâbi'îninden olduğu bilinmesi aksâ-yı âmâli olup, mûcib-i fahr u rif'ati olmak için taraf-ı fâ'izi'ş-şeref-i tâcdârânedan kendüye bir kabza-i şimşîr ihsân-ı hümâyûn buyurulması niyâz-ı mahsûsu olduğunu ve kâsıd-ı mûmâ-ileyh hâmil olduğu işbu nâmenin cevâbıyla avdetinde hân-ı mûmâ-ileyh dayısı Kasım Bey'i atebe-i aliyye'ye irsâl edeceğini iş'âr ve inbâ eylemiş olmağla, Devlet-i Aliyye ile hân-ı mûmâ-ileyh ve gerek eslâfı beyinde bu ana gelinceye değin bir güne mu'ârefe ve mu'âmele sebkât itmeyüp mahalli dahi eb'ad mesâfe olduğundan evvel-emirde hân-ı mûmâ-ileyhin hâl u keyfiyeti ol havâlî ahvâline itulâ'ı olan ba'zı erbâb-ı vukûfdan su'âl ve taharrî olundukda hân-ı mûmâ-ileyhin el-hâletü-hâzihî hükûmrân olduğu Hokand memleketi Buhârâ'ya tâbi'

olup hân-ı mûmâ-ileyh on seneden berü Buhârâ hâkimi tarafına izhâr-ı sûret-i muhâlefet ve isyân ile Hokand'ı zabt etmiş ve ol vechile vâkı' olan tuğyânı keyfiyeti Buhârâ ulemâsı tarafından hâkim-i müşârün-ileyhe bi'd-defe'ât ifâde olunmuş ise de hâkim-i müşârün-ileyh Cenâb-ı Hakk'a havâle iderek tuğyânından iğmâz-ı ayn etmiş iken bu def'a hân-ı mûmâ-ileyh Kaşgar memleketine dahi benim memâlikimdendir deyü müdâhele ile zabtı dâ'iyesine düşmüş ise de memleket-i Kaşgar Hıta-i Buhârâ muzâfâ-tından olup hân-ı mûmâ-ileyhin işbu iddi'ası beyhûde olduğunu ve zikrolunan Hokand'ın bir tarafı Hıta diyârı ve Tâ'ife-i Hıta dahi Çin'e tâbi' olarak hân-ı mûmâ-ileyh gerek Buhârâ ve gerek Hıta taraflarından havf u haşyet üzre idüğünü şifâhen ifâde ve ihtiyâr etmiş ve işbu vâkı' olan takrîrini kaleme alması sipâriş olunmak mülâbesesiyle fârisiyyü'l-ibâre olarak kaleme alup takdim eylemiş olduğundan terceme itdirilüp sâlifü'l-beyân nâme tercemesi ve kâsıd-ı merkûmun takrîri ve terceme-i mezkûre dünkü gün ber-mu'tâd akd olunan Encümen-i Şûrâ'da kıra'at birle müzâkeresi der-miyân olundukda hân-ı mûmâ-ileyhin nâmesi ve kâsıd-ı merkûmun takrîri me'alleri cânib-i saltanat-ı seniyyeden kendüsüne nâme-i hümayûn ve tuğ ve bir kabza-i şîmîr irsâl ve ihsân buyurulmasını taleb ve istid'âdan ibâret olup Devlet-i Aliyye'nin muttasıf olduğu şân u şevket ü celâlet muktezâsı üzre inâyet ve eltâf-ı seniyyesi âlem-şümûl olmaktan nâşi hân-ı mûmâ-ileyhin mültemisi olan tuğ ve şîmşîr dirîğ olunur nesne değil ise de terceme-i takrîr-i mezkûr müfâdına nazaran hân-ı mûmâ-ileyh halefen an-selef ol diyârın hükümdârı olmayup zümre-i mütegalibeden olarak ahd-i karîbde zuhûr ile Buhârâ memâlikinden olan Hokand'ı tegallüben zabt ve şimdi Kaşgar Vilâyeti'ne dahi müdâhaleye tasaddî birle Buhârâ hâkiminin muhâlif ve mu'ârizı olduğundan mes'ûlüne müsâ'ade ile tarafına nâme-i hümayûn ve tuğ ve şîmşîr irsâl buyurulmak lâzım gelse bu iltifâtı ser-rîşte ittihâz ve hakkında müsâ'ade-i Devlet-i Aliyye sünûhunu i'lân ile maslahatını tervîc iderek Buhârâ tarafıyla uğraşması ve Buhârâ ise ehl-i İslâm olup bu sûretin beyne'l-müslimîn kıtâl ü cidâl vukû'u mazarratını müstetbi' olması melhûz olduğundan mâ'adâ hân-ı mûmâ-ileyhin nâmesinde vâkı' olan iş'ârına göre kalem-rev-i hükûmetinin bir tarafı Rusyaluya kurb ü civâr ve kendüsünün Rusyalu ile dahi muhârebesi derkâr olup el-hâletü hâzihî Devlet-i Aliyye Rusyalu ile musâlih olduğundan ber-muktezâ-yı vakt u hâl bu cihetle dahi mahzûrdan sâlim görünmediğine ve memâlik-i şâhâne ile hân-ı mûmâ-ileyh beyninde be-gayet bu'diyyet-i mesâfe olarak kendüsü iki devlet aşırı bulunduğuna binâ'en cânib-i saltanat-ı seniyyeden hân-ı mûmâ-ileyh tarafına nâme-i hümayûn ve tuğ ve şîmşîr irsâlinde sarf-ı nazar ile kendüsüne makâm-ı Sadâret'den ba'zı münâsib nûkât ve ta'bîrât-ınâzikâne ile hüsn-i müdâfa'ayı mutazammın bir kıt'a mektûb tahrîr ve kâsıd-ı mûmâ-ileyhe dahi cânib-i mîrîden iki bin beş yüz gurus i'tâsıyla

taltîf olunarak i'âde ve i'zâm olunması beyne'l-huzzâr tezekkür ve tasvîb olunmuş ve zikrolunan nâme ve takrîr tercemeleriyle berâber meşmûl-i lühâza-i me'âlî-ifâza-i şehriyârîleri buyurulmak için ma'rûz-ı huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı mülûkâneleri kılınmış olduğu muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda ber-mûceb-i müzâkere hân-ı mûmâ-ileyh taraf-ı çâkerîden iktizâsına göre bir kıt'a mektûb tastîr ve imlâ ve kâsıd-ı mûmâ-ileyhe dahi iki bin beş yüz gurusu i'tâ birle i'âde kılınması muvâfık-ı irâde-i seniyye-i cihân-dârîleri buyurulur ise emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü Velî-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

Benim Vezîrim,

İşbu takrîrin ve nâme ve takrîr tercemeleri manzûr-ı hümayûnum olmuştur. Meclis'de müzâkere olunduğu vechile hân-ı mûmâ-ileyhe tarafından iktizâsına göre cevâb tahrîr olunup kâsıd-ı mûmâ-ileyhe dahi iki bin beş yüz gurusu atıyye virilüb i'âde oluna.

- 42 -

Bu def'a taraf-ı hümayûn-ı cihân-dârîden Buhârâ hâkimi cânibine gönderilmek üzere sâdır olan fermân-ı âlî mücebince cânib-i mîrîden mübâya'a olunan İstanbul tellileri.

Envâ'ından
Taka
Aded 15,
kıyye 40
gurusu 600

Sâdır olan fermân-ı âlî mücebince mübâya'a ve Bâb-ı Âlî'ye teslim olunmağla mücebince Başmuhâsebe'ye kayd ve bahâsiyçün altı yüz gurusu tezkiresi verile.

Fî 21 B. sene [1]196

- 43 -

Bu def'a cânib-i Sadr-ı Âlî'den Buhârâ hâkimine ve vezîrine nâme-i hümayûn mücebince tahrîr ve bundan akdem Der'aliyye'ye vürûd eden sefîri ile tesyîr olunacak

iki kıt'a mekâtüb-i sâmiyenin techîziyçün Hazînedârbaşı Ağa tarafından bir aded sarı dîbâ kîse ve iki aded çiçekli yaşmak ve bir aded beyaz atlas kîse alınmağla hesâbına mahsûb olunmak bâbında emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 18 Ş. sene [1]196

Bu vechile virilüp hesâbına mahsûb ola.

- 44 -

Bu def'a Der'aliyye'den mu'âvedet eden Buhârâ elçisi ile cânib-i hazret-i sadâret-penâhîden Rusya Devleti Başvekiline tahrîr olunan mektûb-ı sâmi için bir aded kırmızı atlas kîse ve bir aded sarı dîbâ yaşmak Hazînedârbaşı Ağa tarafından alınmağla hesâbına mahsûb buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

21 Ş. sene [1]196

Bu vechile verilüp hesâbına mahsûb oluna.

- 45 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim Pâdişâhum,

Ma'lûm-ı âlîleri buyurulduğı üzre Tûrân Hâkimi Haydar Şah tarafından büyükelçilik rütbesiyle bu def'a vürûd eden sefir, işbu pazartesi günü Bâb-ı Âlî'ye da'vet olunup de'b-i dîrîn-i saltanat-ı seniyyeleri üzre merâsim-i mu'tâde-i telattuf-âde icrâ olunarak avdet etdirilmiş olmağla çâkerleri ve kethudâ bey kullarına tebliğ etdiği nâmelerin tercemeleri tekmi olundukda huzûr-ı hümayûnlarına arz olunur. Şâh-ı müşârün-ileyh dâ'îleri taraf-ı saltanat-ı seniyyeye tereddüt ve ihtisâs ile müftehir ve Devlet-i Aliyye'ye mensûbiyet ve ihtisâsını Tûrân-zemînde işâ'a ile mübâhî olduğu ifâdesini elçi-i mûmâ-ileyh bendeleri fâtiha-i risâle-i sefâret addederek beyân etmiş olduğundan başka melce'-i havâkîn olan atebe-i aliyye-i cihân-dârîlerine ve hazret-i mehd-i ulyâ-yı saltanat devletlü, inâyetlü velî-ni'metimiz efendimize ba'zı takdime-i dervişânesi ve çâkerlerine ve sâ'ir erkân-ı saltanat-ı seniyyelerine dahi hediyesi olup edeb-i ihtisâs u sadâkat ve de'b-i saltanat-ı kavî-şevkete muğâyir olacak bir hâlet vukû'a gelmemek için dîvân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı husrevânelerine cebhe-sâ olmazdan mukaddem fârika-i istizâne sülûk eylediğini iş'âr u temhîd ederek bu def'a üç kıt'a

defâtir dahi takdîm etmeğin manzûr-ı hümayûnları buyurulmak için ma'rûz-ı huzûr-ı hümayûnları kılındı. Şâh-ı müşârûn-ileyhin şân-ı saltanat-ı seniyyelerini derk ile iddi'â-yı tereddüd ve mensûbiyeti mâye-i iftihâr bilmesi ve sefir-i mûmâ -ileyhin dahi işbu tavr-ı edibânesi kâffe-i aktâr-ı âlemde şu'le-gîr-i ikbâl olan fûrûğ-ı saltanat-ı şehriyârîlerinden iktibâs-ı envâr-ı iltifâta mazhariyetlerini müstelzim olmak muktezâ-yı übbebet-i hilâfet-penâhîlerinden olacağına binâ'en hakkında sâbıkından ziyâde ri'âyet ü ikrâm olunarak icrâ-yı şân-ı me'âlî-nişân-ı cihân-dârîlerine i'tinâ olunacağı ve elçi-i mûmâ-ileyhin şeref-i rû-sâyî-i atabe-i aliyyeleriyle mübâhî olması dahi bundan sonra huzûr-ı hümayûnlarına arz u istîzân kılınacağı muhât-ı ilm-i âlem-ârâları buyuruldukda emr-ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

[1215]

Manzûrum olmuştur.

- 46 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim,

Buhârâ elçisi dâ'îleri Buhârâ hâkimi tarafından der-bâr-ı saltanat-ı seniyyeye me'mûr-i ifâdesi olduğu iltimâsını bir kıt'a takrîre derc ile arz eylediğinden başka el-hâletü hâzihî eyyâm-ı şitânın takarrübü beyânıyla avdetine ruhsat-ı seniyye erzânî kılınmasını Bâb-ı Âlî'ye ihbâr etmekle takrîr-i mezbûr, ma'rûz-ı huzûr-ı şâhâneleri kılındı. Hâkim-i müşârûn-ileyhin mes'ûlü Rusyalı ile hem-hudûd olduklarından ne vechile mu'âmele eylemesini saltanat-ı seniyyeden istifsâr ve istiksâ ve yazılacak nâme-i hümayûnda Türkistan ve Tûran-zemîn Pâdişâhlığı elkâbı tahrîr kılınmasını istid'âdan ibâret olup cihet-i câmi'a-i İslâmiyye'ye ve hâkim-i müşârûn-ileyhin mişvârı sülâle-i Cengiziyye'yi ez-ser-i nev ol havâlîde iştihâr-yâfte-i gâlibiyet etmek vâdisinde olduğuna nazaran melce'-i kayâsıra-i zamân olan südde-i seniyye-yi pâdişâhîlerine bu vechile arz-ı ihtisâs eylemesi ve be-tahsîs Mâverâünnehir'de zât-ı şevket-simât-ı mülûkânelerine tereddüd ve mensûbiyet ile müftehir olması şân ü şöhrat ve Devlet-i Aliyye'lerine mücib-i ferr ü şükûh olarak me'âsir-i hayriyeden ve mümkinü'l-is'âf olan mes'ûlüne müsâ'ade şîme-i kerîme-i saltanat-ı seniyyelerinden olup ancak iltimâsı üzre nâme-i şâhânelerinin ibkâsına Pâdişâhlık ünvânı yazılrsa Rusyalı ile hem hudûd olduğundan şâyed hâkim-i müşârûn-ileyh Rusyalı beynine bir nevi' şikâk hulûl etmek lâzım gelse cihet-i câmi'a-i İslâmiyye'den fazla taraf-ı Devlet-i Aliyye'den rütbe verilmiş olması cihetiyle Devlet-i Aliyye'nin şânına îrâs-ı şeyni mücib olmak hâtırâsı mütebâdir olduğuna mebnî ünvân-ı mezkûrdan sarf-ı nazar olunarak sâbıkda yazıldığı vechile Türkistan ve Tûran-zemîn

hâkimi deyü tastîr ve nâme-i hümayûnlarının sebk ü ibâresi iltifât ve i'tibârı şâmil ve nevâzişli olarak tezyîr ve taraf-ı ubeydânemden dahi kezâlik taltîfi müştemil cevâb-nâme tahrîr olunup hâkim-i müşârün-ileyhin celb ve tatyfîbine ibtidâr kılınacağı ve Rusyalı ile ne vechile mu'âmele eylemesini su'âl ederek Devlet-i Aliyye'ye ilticâ etmiş olduğuna mebnî hâkim-i müşârün-ileyh Rusya Devleti'yle hem-hudûd ve cihet-i câmi'a-yı İslâmiyye ile taraf-ı pâdişâhîye mütereddid olduğuna ve Rusya Devleti Devlet-i Aliyye'nin müttefiki idüğüne binâ'en hâkim-i müşârün-ileyh hakkında lâzime-i hem-civârî ve hürmetin icrâsını Devlet-i Aliyye Rusya Devleti'nden dostâne olarak iltimâs eder yollu ahkâm çıkmayacak vechile re'îs efendi kulları tarafından Rusya elçisine dostâne ve nâzikâne işrâb ve inhâ ve bu vechile Rusya elçisine inhâ olunduğu sefîr-i mûmâ-ileyhe dahi beyân ü inbâ olunacağı ve müşârün-ileyh iki def'a der-bâr-ı saltanatlarına sefîr ib'âdı ve atebe-i seniyyelerine ve vükelâyâ hediye isrâsıyla arz ve ihtisâsa mübâderet eylemiş olmağla taraf-ı eşref-i cihân-dârîlerinden dahi mukâbele olunmak şî'âr-ı eltâf-ı şâmiletü'l-eknâf-ı husrevânelerinden olmak hasebiyle iki aded esb ve bir aded bârgîr takımı ve memâlik-i mahrûseleri emti'asından müretteb bir boğça gibi bir nev' hediye-i hümayûn irsâli hâtur-güzâr olmuş ise dahi hediye gönderilip gönderilmemesi ve irsâli takdîrinde keyfiyyet-i tertîb-i mütevakkıf-ı irâde-i seniyyeleri idüğü ve sefîr-i mûmâ-ileyhin hîn-ı vürûdunda taraf-ı Devlet-i Aliyye'lerinden ikrâm ve iltifât olunarak taltîf olunmuş olduğundan vücûhla müteşekkir olup istid'â-yı inâyet ma'razında izhâr-ı arz misillü bir gûne mu'âmele hiss olunmamış ise de Buhârâ'dan çıkalı müddet-i vâfire olup bu'd-ı mesâfe cihetiyle masârif-i külliyeye giriftâr olmuş ve hattâ bu tarafda istidâne eylemiş olduğundan mâ'adâ hîn-i hareketinde masârif-i râh için Rusya bâzergânlarından istidâneye mecbûr olacağı karâ'in-i hâliyeden müstebân ve derbâr-ı saltanatına gelmiş bir sefîrin ecnebi düvel teba'asından istidâne ederek avdeti revâ-dâşte olmadığından mâ'adâ vürûdu esnâda Rusya diyârından mürûrunda Rusya Devleti tarafından sefîr-i mûmâ-ileyhe mihmân-nüvâzlık ve i'tibâr levâzımı icrâ olunmuş olup yine Rusya diyârından avdet edeceğine nazaran mekârim ve ihsân-ı şâhânelerine mazhariyet şîme-i kerîme-i saltanat-ı seniyyelerinden olacağı vâreste-i kayd-ı beyân olmağla sefîr-i mûmâ-ileyhe münâsib atıyye i'tâsı dahi menû-ı emr ü fermân-ı şehriyârîleri olduğu ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukta emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

Hediye tertîb olunsun ve elçiye harçlık verilsin. Gerçi şân-ı devlet-dir lâkin bilmem nereden verilecek.

- 47 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim Pâdişâhım,
 Buhârâ Hâkimi Haydar Şâhtarafından bundan akdemce Südde-i mekârim-udde-i şâhânelerine müsâdakat-nâme teblîğine me'mûren Kırım'dan sefine ile der-bâr-ı saltanata bast-ı kâlîce-i sefâret iden elçi el-hâletü hâzihî destûr-hâst-ı avd ü insrâf olmakdan nâşî yine geldiği taraftan avdet etmek üzere rûkûbiyçün iktizâ eden sefine Rusya elçisi ma'rifetiyle isticâr ve sâ'ir esbâb-ı azîmeti tehyi'e ve istihzâr olduğundan mâ'adâ taraf-ı eşref-i husrevânelerinden şâh-ı müşârün-ileyh dâ'îlerine cevâb olarak sudûru lâzım gelen nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-makrûn-ı cihân-dârîleri dahi kaleme aldırılıp mecma'-ı sunûf-ı hüner ve avârif olan saltanat-ı seniyyelerinin deydene-i ma'ârif-şenşenesi üzere tebyîz itdirilmeğin ta'alluk-ı nazar-ı iksîr-eser-i bende-perverîleri tâziyâne-i şevk u kemâl-i erbâb-ı isti'dâd olmak için nâm-ı nâmî-i cihân-bânîleri aynen ma'rûz-ı huzûr-ı re'fet-gencûr-i şâhâneleri kılındı. Muktezâ-yı cerîde-i teşrîfât üzere merâsim-i vedâ'ı icrâ zımında elçi-i mûmâ-ileyh Bâb-ı Âlî'ye celb olunup müfâvaza-i iltifât-ifâza-i mülûkâneleri yed-i ibcâl ü ta'zîm ile kendüye teslim ve ifâ-yı merâsim-i mu'tâde ile taltîf kılınacağı ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü kudretlü velî-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

[1217]

Manzûrum olmuştur.

- 48 -

Seniyyü'l-himemâ Behiyyü's-şîyemâ İnâyetlü Atûfetlü Oğlum Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlîleri buyurulduğu üzere taraf-ı müstecmi'u'l-mecd ve's-şeref-i hazret-i şehen-şâhîden Buhârâ hâkimi hazretleri taraflarına sefirî mu'âvedetiyle cevâb olarak tasdîr olunacak nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn-ı hazret-i şehen-şâhînin bir kıt'a müsveddesi kaleme aldırılarak manzûr-ı âlî-i cenâb-ı şehen-şâhî buyurulmak üzere irsâl-i sû-yi vâlâları kılınmış ve sefir-i mûmâ-ileyhin vürûd edüp takdîm kılınan fârisiyü'l-ibâre bir kıt'a tezkiresi terceme-i me'âlinden müstefâd olduğu üzere kendüsi avdet etmek üzere ruhsat istid'âsında bulunmuş olmağla müsvedde-i mezkûrenin sebk ü ibâresi ve ol vechile tebyîzi muvâfık-ı irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne buyurulduğu hâlde ba'de't-tebyîz mühr-i hümayûn-ı hazret-i şâhâne ile tezyîn ve temhîr buyurulmak ve ol vechile

avdetine ruhsat verilmek üzere tekrâr arz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverfî terkîmine ibtidâr kılındı.

Ma'rûz-ı Bendeleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu emir-nâme-i veliyyü'n-ni'âmîleriyle müsvedde-i mezkûre bi't-takdîm meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i cenâb-ı şehen-şâhî buyurulmuş ve müsvedde-i mezkûre rehîn-i pesend-i âlî buyurularak ol-vechile tebyîz etdirilmesi ve mühr-i hümayûn-ı hazret-i şâhâne ile tezyîn ve temhîr buyurulmak ve avdetine ruhsat verilmek üzere tekrâr arz olunması husûslarına irâde-i seniyye-i şâhâne ta'alluk etmiş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

- 49 -

Arz-ı Bendeleridir ki,

Bundan mukaddemce avdet eden Buhârâ elçisi hizmetinde istihdâm olunan aşçı mâhiyesi ve mesârif-i lâzime-i sâ'iresiyçün mâhiye üç yüz guruş ta'yîn olunmuş olduğu mukayyed olmağla işbu sene-i mübâreke mâh-ı muharremü'l-harâmı guresinden azîmeti günü olan mâh-ı mezbûrun onbeşinci gününe değin lâzım gelen yüz elli guruşun i'tâsı husûsunu mihmândârı Ali Ağa kulları işbu takrîri ile istid'â eder. Derkenâr ve hesâb etdirildiği üzere eyyâm-ı mezkûreye mahsûben meblağ-ı mezbûrun i'tâsı iktizâ eylediği ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda mücebince Başmuhâsebe'ye kayd olunup tezkiresi verilmek bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Sah

Telhîs mücebince tezkiresi verilmek buyuruldu

29 M. sene [1]221

Bu def'a Buhârâ'dan vürûd eden elçi begin aşçı ve hükkâm ve saraydâr mâhiyeleri hatab, kömür, saman, şa'îr hammâliyeleri ve sâ'ir mesârif-i muhallefât muharrem nisf aylığı on beş günlük ta'yîn buyurulan yüz elli guruş i'tâ olunmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretlerindir.

Ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî

Mihmândâr

- 50 -

Arz-ı Bende-i Bî-mikdâr Oldur ki, Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Veliyyü'n-ni'metim Efendim Pâdişâhım,

Cenâb-ı tâc-dehinde-i şehen-şâh-ı cihân tenezzehe zâtühü an-vasmeti'n-noksân revnâk-efzâ-yı serîr-i şevket ü iclâl ve erîke-pîrâ-yı saltanat ü ikbâl olan mübârek zât-ı kerrübî-sıfât-ı mülûkânelerin ilâ-âhiri'l-edvâr taht-ı sa'âdet-raht-ı husrevânelerinde ber-hurdâr ve atebe-i ulyâ-yı tâc-dârîlerin bûse-cây-ı şifâh-ı ekâsire-i devrân ve mâliş-gâh-ı cibâh-ı hükümdârân-ı cihân eyleye, âmîn bi-hürmet-i seyyidi'l-mürselîn. Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim, pâdişâhım, Devleti Aliyyei ebediyyü'l-karâr ve saltanat-ı seniyye-i sermediyyü'l-kıyâmlarıyla eben an-cedd habl-i metîn-i hulûs ve sadâkat-i mü'ekked (...) bünyân-ı muhâdenet ü ubûdiyyeti müşeyyed olan nebâhetlü Buhârâ hânı dâ'îleri mesned-i hânîye ku'ûdının i'lân ve teşekkürünü hâvî ve te'kîd-i de'âyim-i hulûsı muhtevî südde-i mekârim-udde-i şehen-şâhî ve atebe-i âsumân-mertebe-i zıllullâhîlerine nâme ile isrâ eylediği (...*silik*) nâme-i mezkûrî takdîm ümîd ve recâsiyle (...) husrevânelerinde hâzır u âmâde olmağla hizmet-i Dîvân-ı Hümâyûnları hitâmında resm-i dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînleri üzre çâker-i sadâkat-perverlerinin şeref (...) hilâfet-mekîn-i mülûkâneleriyle ihrâz-ı dest-mâye-i fevz ü sa'âdet eylemem husûsuna ve sefir-i mûmâ-ileyhin dahi pâye-i serîr-i gerdûn-mesîr-i husrevânelerine mâliş-i cebîn-i ibtihâl ü darâ'at ile hâ'iz-i rehîne-i mübâhât ü mefharet olmasına müsâ'ade-i seniyye-i cihân-bânîleri erzânî buyurulur ise işbu telhîs-i çâkerânem bâlâsı izn-i hümâyûnum olmuştur deyü hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı cihân-dârîleriyle tevşîh buyurulmak bâbında emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim, Pâdişâhım hazretlerindir.

İzn-i hümâyûnum olmuştur.

- 51 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim Pâdişâhım,

Buhârâ Hâkimi Haydar Şâhtarafından Mîrzâ Hacı Sâbir sefâretle vürûd etmiş olduğunu bâ-takrîr ifâde edüp sürh işâretiyle takrîr-i mezkûr ma'rûz-ı huzûr-ı hümâyûnları kılındıkda bâlâsına "*işbu gelecek dîvân-ı müşeyyedü'l-erkânında sefir-i mûmâ-ileyh hâmil olduğu nâmesini rikâb-ı kâm-yâbıma takdîm eylese olmuyor mu münâsibi üzre tanzîm oluna*" deyü hatt-ı hümâyûn-ı şâhâne şeref-sudûr olduğuna binâ'en sefir-i mûmâ-ileyh Bâb-ı Âlî'ye celb ile kendüye bir aded samûr kürk ve yanında

olan oğlu ve bir kaç nefer âdemlerine münâsibi vechile hil'atlar ilbâs olunup me'mûriyeti ne vechile olduğu bilinmek için hâmil olduğu tahrîrâtı taleb olundukda sadr-ı a'zamları kullarına ve makâm-ı kethudâ ve riyâsetde birer kıt'a mektûbu olup me'âlinde mîrzâ-yı mûmâ-ileyh mukaddemâ hâcc-ı şerîfden avdetinde Şâm Vâlîsi esbak Abdullah Paşa bî-vech mûmâ-ileyhin biraz akçasını almış olmağla reddi husûsunu istid'âdan ibâret ve taraf-ı eşref-i şâhânelerine olan nâmesi dahi bu mazmûnda olduğundan me'mûriyeti devletçe olmayup hukûka müte'allık olduğuna binâ'en dîvâna dâhil olarak nâmesini takdîm eylemesi ve atebe-i ulyâ-yı mülûkânelerine rû-mâl olması iktizâ eylemediği ve nâmesi Bâb-ı Âlî'ye celb ile müşâr ve mûmâ-ileyhim taraflarına olan fârisî mektûblar ile berâber manzûr-ı hümayûnları buyurulmak için arz u takdîm kılındığı muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

[1225]

Manzûrum Olmuşdur,

Sefîr-i merkûm Buhârâ'dan şedd-i rahl edüp hakkını matlûb eder. Evvel emirde getirdiği tahrîrâtın mührini Buhârâ hâkiminin mukaddemâ gelen nâmesi mührüne tatbîk edüp mutâbık olduğu hâlde iddi'â eylediği mâlî ne mikdâr imiş defter edüp ba'dehû müdde'â-aleyh Abdullah Paşa'-dan matlûb olunsun. Hâlâ Şâm Vâlîsi Süleymân Paşa'ya ekîden emr-i şerîf yazılıp müşârün-ileyh tarafından gâsıb tarafına âdem gönderilüp matlûb eylesün, muhâlefet ederse Abdullah Paşa'nın Şâm'da olan emlâk u emvâlinden tazmîn ve tamâmen bu tarafa gönderesün. Sefîr-i mûmâ-ileyhe i'tâ birle tanzîmine mübâderet ve avk u te'hîr ve ihmâlden mübâ'adet ve ihkâk-ı hakka ihtimâm-ı tâmm oluna.

- 52 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim Pâdişâhım,

Kazgan ahâlîsinden olup bundan akdemce evlâd ü ıyâliyle berâber Rusya derûnundan hurûc ile Medîne-i Münevvere'ye hicret etmek ve gidemez ise Şâm-ı Şerîf'de ikâmet eylemek üzre bu def'a Ordu-yı Hümayûnları cânibinden Der'aliyyelerine vürûd eden Şeyh Abdülkerîm Efendi dâ'îleri zümre-i ulemâdan ve gürûh-ı sulehâdan her vechile şâyân-ı âufet ve merhamet olmakdan nâşî hakkında lâzime-i ikrâmın ifâsıyla savb-ı maksûduna i'zâmı ve hâk-i pâ-yı hümayûnlarından bi'l-

istizân vazîfe tevcihi husûsunda ne vechile irâde-i şâhâneleri sünûh ederse iktizâsının icrâsına mübâderet olunması sadr-ı a'zamları kulları ve Selim Giray Sultân tarafından mahsûsan savb-ı çâkerîye tahrîr ve iş'âr olunmuş olduğundan sâlifü'z-zikr tahrîrât manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı mülûkâneleri buyurulmak için ma'rûz-ı huzûr-ı adâlet-nüşûr-i cihân-bânîleri kılındığı ve efendi-i mûmâ-ileyh dâ'îlerinin fi'l-hakîka zümre-i sulehâdan şâyeste-i inâyet ve sezâvâr-ı âufet olduğu levâiyh-ı hâminden dahi müstebân olmak mülâbesesiyle hakkında ne vechile merâhim ve eşfâk-ı husrevâneleri erzân buyurulur ise iktizâsının icrâsına mübâderet kılınacağı muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukta emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

Vazîfe tevcihi sâri bir maddedir. Sonra ardı alınmaz. Defderdâr'a havâle edesin, beş yüz gurus fa'izlü sehm tanzîm edüp efendi-i mûmâ ileyhe veresin.

- 53 -

Arz-ı Bende-i Bî-mikdâr Oldur ki,
Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Veliyyü'n-ni'metim Efendim Pâdişâhım,
Cenâb-ı nizâm-bahşâ-yı ahvâl-i cihân ve cihân-bân ve husûl-fermâ-yı âmâl-i âlemyân tenezzehe zâtuhû an-vasmeti'n-noksân müceddid-i kavânîn-i dîn ü devlet ve mü'eyyid-i usûl-i zafer-rehîn-i mülk ü millet olan mübârek-vücûd-ı kerâmet-iktinâh-i zillullâhî ve zât-ı mü'eyyed-i min-indillahi hilâfet-penâhîlerine hemîşeserîr-i gerdûn-nazîr-i cihân-dârî ve hilâfet ve dîhîm ü übbet-vesîm-i şehriyârî ve saltanatlarında kemâl-i sıhhat ve ikbâl-i ebedî ve sunûf-ı şevket ve iclâl-i sermedî ile ber-karâr ve müstedâm ve eşî'a-i şân ve şükûh-ı satvet-i enbûhü şehen-şâhîlerin alâ-vesfı'l-merâm bâ'is-i istikrâr-nizâm ü intizâm eyleyüp zamân-ı feyz-i iktirân-ı mülûkânelerin nuhbe-i evkâf ve edvâr ve nekâve-i ânât ve a'sâr eyleye, âmin.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim pâdişâhım taraf-ı eşref-i şâhânelerine Buhârâ hâkimi tarafından meb'ûsen derbâr-ı şevket-medâr-ı pâdişâhânelerine vürûd etmiş olan Sefîr Mirzâ Mehmed Fâzıl dâ'îleri hâkim-i müşârü'n-ileyh cânibinden hâmil olduğu nâmesini takdîm ve hediyesi olan Mushaf-ı şerîfi teslîm-ümniye-i âcizânesiyle huzûr-ı mehâbet-nüşûr-ı şâhânelerine müsûl ve rûmâlf-i pâygâh-serîr-i şevket-masîr-i mülûkâneleri şeref-i cihân-bahâsına neyl ü vusûl için îstâde-i mevkıf-ı niyâz ve intizâr olmağla hizmet-i Divân-ı Hümâyûnları hitâmında resm-i dîrîn-i

saltanat-ı seniyyeleri üzre çâker-i sadâkat-güsterleri ve Kapudân Paşa ve asâkir-i mansûre Ser'askeri Hüseyin Paşa ve Anadolu Vâlisi İzzet Paşa kullarının pîşgâh-ı serîr-i şevket-masîr-i cihân-bânîlerine vaz'-ı cebîn-i rıkkıyyet ile iktisâb-nisâb-ı şeref ve mefharet eylememize ve sefir-i mûmâ-ileyh dâ'îlerinin dahi pâye-i dîhîm-i mehâbet-vesîm-i mülûkânelerine ruhsûde olmasına izn ü ruhsat-ı seniyye-i şâhâneleri erzânî buyurulur ise işbu telhîs-i çâkerânem bâlâsı izn-i hümayûn-ı mülûkâneleri buyurulduğunu müş'ir mübârek hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı şehriyârîleriyle tezyîn ve tevşîh buyurulmak bâbında emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

İzin ü ruhsat-ı hümayûnum olmuştur.

- 54 -

Seniyyü'l- himemâ, Kerimüş-şiyemâ Devletlü İnâyetlü Âtîfetlü Übbehettü Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğı üzre Buhârâ hâkimi hazretlerine tasdîr olunan nâme-i hümayûn-ı hazret-i şâhâne derûnu imzâ-yı mehâbet-ihativâ-yı şâhâne ve üzeri mühr-i hümayûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhâne ile tezyîn ü tevşîh buyurulmak üzre irsâl ü takdîm kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Râha-zîb-i tevkîr ve ibcâl olan işbu tezkire-i seniyye-i vekâlet-penâ-hîleriyle nâme-i hümayûn-ı mezkûr huzûr-ı şevket-nüşûr-ı hazret-i şâhâneye bi't-takdîm manzûr-i me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı cihân-bânî buyurulmuş ve nâme-i hümayûn-ı mezkûr underûnu imzâ-yı mehâbet-ihativâ-yı şâhâne ve üzeri mühr-i hümayûn-ı mülûkâne ile tezyîn ü tevşîh buyurularak i'âde-i savb-ı sâmilere kılınmış olduğu ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda emr ü fermân hazret-imen-lehü'l-emrindir.

- 55 -

Seniyyü'l-himemâ Kerîmü's-şiyemâ Devletlü İnâyetlü Âtifetlü Übbetlü Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğı üzere bundan birbuçuk sene mukaddem Buhârâ tarafında mahbûs bulunan İngilterelü officiyalin tahlîsi husûsu Lord Ponsonbi cânibinden iltimâs olunarak taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden Buhârâ hâkimine bir kıt'a nâme-i mahsûs tastîr ve i'tâ buyurulmuş ve nâme-i hümayûn-ı mezkûrun mahalline vürûdunda officiyal-i merkûm mahbesden ihrâc ve tahlîs olunmuş ise de Buhârâ'dan hârice çıkarılmadığından ve Hindistan Hükûmeti tarafından mu'ahharan hâkim-i müşârün-ileyh ile bi'l-muhâbere gönderilen Kanin Kozlu nâm officiyal dahi habs ve tescîn ve diğeri dahi kendüye terfîk kılındığından merkûmânın tahlîsi husûsuna cânib-i celilü'l-menâkib-i saltanat-ı seniyyeden himmet-i mü'essire-i aliyye icrâ buyurulmasını Mösyö Kanin bâ-müzekkire niyâz u recâ etmekden nâşî müzekkire-i merkûme geçen pazar irtesi günü Meclis-i Hâss-ı Vükelâ'da kırâ'at ve icâbî müzâkere olunarak vâkı'â mukaddemâ ber-minvâl-i muharrer bir kıt'a nâme-i hümayûn-ı şâhâne tastîr ü tesyîr buyurulup hâkim-i müşârün-ileyh cânibinden dahi kemâl-i imtisâl ve mutâva'at ve officiyal-i merkûmun mahbesden tahlîsine himmet ve müsâra'at olunduğı hâlde mu'ahharan gelen officiyal dahi kendüye terfîk kılınmış ve mûmâ-ileyh Mösyö Kanin tarafından memûriyet serdiyle bu vechile niyâz ve istid'â vukû' bularak bâlâda beyân olunduğı üzere mûmâ-ileyh Ponsonbi cânibinden olunan iltimâsa mebnî nâme-i hümayûn-ı mezkûr tastîr ve ihsân buyurulmuş olduğundan evvelki officiyalin tekrâr habs kılınmış olmasından bahs olunmayup tahlîs olunmuş ise de henüz Buhârâ'dan çıkmamış olduğü ve Hindistan Hükûmeti tarafından gelen merkûm officiyal mahbese ilkâ kılınmış idüğü serdiyle merkûmânın mahallerine i'âdeleri taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden iltimâs ve recâ kılındığı ta'bîrât-ı münâsibe ile beyân olunarak yine bir kıt'a nâme-i mahsûs tastîr ve i'tâ olunması şân-ı mu'allâ-ünvân-ı tâcdârî iktizâsına muvâfık ve mutâbık olacağı mütâla'a ve tasvîb kılınmış ve müzekkire-i merkûme manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhî buyurulmak için arz u takdîm olunmuş olmağıla muvâfık-ı emr ü irâde-i kerâmet-ifâde-i hazret-i cihân-dârî buyurulur ise sâbıkı vechile ve sûret-i müzâkerenin derciyle bir kıt'a nâme-i mahsûs müsveddesi kaleme aldırılıp takdîm kılınacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafileriyle müzekkire-i merkûme meşmûl-i lühâza-i şevket-efâza-i cenâb-ı pâdişâhî

buyurulmuş ve vâkı'â ol vechile bir kıt'a nâme-i mahsûs tastîr ü i'tâ kılınması şân-ı mu'allâ-ünvân-ı hazret-i mülûkâneye muvâfık u mutâbık olacağından münâsib mütâla'a olunmuş olmasıyla sâbıkı vechile ve sûret-i müzâkerenin derciyle bir kıt'a nâme-i mahsûs müsveddesi kaleme aldırılıp takdîm olunması husûsuna irâde-i aliyye-i cenâb-ı şâhâne müte'allık ve şeref-sudûr buyurulmuş ve müzekkire-i mezkûre yine i'âde ve isbâl kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

- 56 -

Mâliye Nâzırı Müşîr-i Mükerrrem Sa'âdetlü Atûfetlü Paşa Hazretleri,

El-hâletü hâzihî Mehmed Paşa Tekkesi'nde ikâmet üzre olan Harezm Elçisi Kutbuddin Efendi, cânib-i Hicaz-ı mağfîret-tırâza azîmet eyleyeceğine ve mûmâ-ileyh erbâb-ı zühd ü salâhdan du'âsıyla iğtinâm olunur zevâtdan olduğundan başka taraf-ı eşref-i şehen-şâhî'ye dahi mahsûsan hediye takdîm eylediğine binâ'en sadaka-i sermekârim-efser-i hazret-i şehen-şâhî olmak üzere mûmâ-ileyhe harc-ı râh sûretiyle Mâliye Hazînesi'nden yirmi bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkâne müte'allık buyurulmuş olmağla ber-mûceb-i irâde-i aliyye meblağ-ı mezbûrun Hazîne-i Celîle-i mezkûreden i'tâsı husûsuna himmet buyura deyü.

Sah

Buyuruldu fî 4 Ca. sene [12]57

Mûcebince sûreti tahrîr oluna

Dâde fî 8 Ca. sene 1257

- 57 -

Ma'rûz-ı Bendeleridir ki,

Sâhib-i arz-ı hâl fukarâdan Hacı Abdullah bu def'a Buhârâ cânibine azîmet edeceği beyânıyla münâsib yelken sefînesine irkâben i'zâmı husûsuna bâlâsına fermân-ı âlîleri sudûrıyla savb-ı çâkerîye havâle buyurulan işbu arz-ı hâl ile istid'â etmiş ve merkum fukarâdan olarak şâyân-ı âtufet görünmüş olmağın ber-vech-i istid'â yelken sefînesine irkâben Kırım İskelesi'ne izhâbı husûsu emr ü irâde-i âlîleri tevâfuk eylediği hâlde icâb-ı

iktizâsına mubâderet olunacağından ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Merkûm yelken gemisine irkâben i'zâm oluna buyuruldu

7 Ş. sene [12]60

Velfî-ni'met-i bî-minnetim devletlü inâyetlü merhametlü efendim sultçanım hazretleri sağ olsun. Arz-ı hâl-i kullarıdır ki, Buhârâ ahâlîlerinden olup Anadolu cânibinde tahsîl-i ulûm edip şimdi vilâyetim cânibine azîmet edecek isem de bu kulları tahsîl-i ulûmdan başka bir ticâretim olmamağla fakr-ı hâlim kemâle resîde olup gerek harc-ı râh ve gerek navl-ı sefîneye adem-i kudretim olarak hâk-i pâ-yı tûtiyâ-sây-ı cenâb-ı âsafânelerine arz-ı hâcât kılındı. Ma'lûm-ı âlî-yi hazret-i sadâret-penâhîleri buyuruldukda hâk-i pâ-yı hâcet-revâ-yı hazret-i veliyyü'n-ni'amîlerinden mercû ve mutazarrı'dır ki bu kullarını Kırım cânibine irsâl etmek üzere bir münâsib sefîneye rukûben iktizâ eden kumanya ve harc-ı râh inâyet ü ihsân-ı hazret-i vekâlet-penâhîleri erzân buyurularak vatan-ı asliyyeme muvâsalatıma niyâzım bâbında ve her hâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Bende

el-Hâc Abdullah kulları

Gümrük Emîni Vekili izzetlü beyefendi bi't-tedkîk icâbını ifâde eylesin deyü buyuruldu.

5 Ş. [1]260

- 58 -

Mâliye Nâzırı'na,

Buhârâlı el-Hâc Mirzâ Yahyâ nâm kimesne bu def'a memleketi tarafına azîmet edeceğine binâ'en, yol masrafına medâr olmak üzere kendüsine bir mikdâr atıyye-i seniyye i'tâsını bâ-arz-ı hâl niyâz ve istirhâm etmiş ve kendüsü ehl-i hâl ve müstahakk-ı inâyet-i pâdişâh-ı deryâ-nevâl bulunmuş olmağla ba'zı müstahakkîne i'tâ olunduğu misillü mûmâ-ileyhe dahi Mâliye Hazîne-i Celîlesi'nden altı yüz gurus atıyye-i seniyye i'tâsı husûsuna himmet eylesin deyü.

Hâk-i pâ-yı Hâcet-revâ-yı Hazret-i Müşîrânelerine Ma'rûz-ı Dâ'îleridir ki,

Bu dâ'îleri bundan çend sene akdem taraf-ı Hicaz'a azîmet maksûd-ı dâ'iyânem olan makâm-ı mükerreremeye duhûlümüz müyesser ve farzullâhı edâ eyleyüp avdet birle

Der'aliyye'ye duhûlümüz müyesser olarak misâfir-hânede istirâhat ve du'â-yı şâhânede ve efendilerimizin da'avât-ı hayriyyelerinde meşgûl isem de halbuki bu dâ'îleri azîmetimizin bed'inde bir sene duhûlünde vatan-ı asliyemize vâsıl oluruz hulyâsıyla masârıf-ı vâfiyemiz olacak meblağ cüz'ice ahz olunup şimdi sene devrine mukarrer olduğu derkârıyla yed-i dâ'iyânemde bulunan meblağ dahi hıtâm bulmuş olduğundan ve bu tarafda dahi zât-ı vâlâlarınızdan mâ'adâ hâl-i dâ'iyânemi ifâde edecek bir kimesnem olmadığı hasebiyle vatan-ı asliyemize dahi mübâlağa iştiyâkım olduğu ve yedi sekiz gün kurbünde Hocabey İskeleyi'ne vapurun azîmet edeceği ma'lûm-ı merâhim-i rahîmânelerinden mercû olduğudur ki idâre-i vâfiyemiz ihsân olunarak vatan-ı asliyemize müteveccih olunmamıza irâde buyurmaları niyâzı bâbında arz olundu. Ol bâbda ve her hâlde emr ü irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 15 R. sene [12]65

Bende
El-hâc Mirzâ Yahyâ
dâ'îleri an-asl-ı
Buhârî

- 59 -

Taraf-ı Eşref-i Hazret-i Nezâret-penâhî'den Hekimbaşı Efendi'ye,
Hokand ahâlisinden olup müddet-i medîdeden berü Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Fârisî hocalığı etmekde bulunan Hacı Rahmet Efendi'nin yerine bir vekîl ta'yîn ederek memleketi cânibine muvakkaten azîmetine ruhsat i'tâsı ve kendüsine rütbe-i râbi'adan bir kıt'a nişân-ı âlî verilmesi iltimâsına dâ'ir Hokand Sefîri tarafından takdîm olunan bir kıt'a takrîr manzûr-ı vâlâ-yı semîhâneleri buyurulmak için leffen takdîm kılınan nişân-ı âlî i'tâsı nizâmına mugâyir olduğundan ana cevâb verilür ise de mûmâ-ileyhin ol vechile yerine birini tevkiîl ederek muvakkaten memleketine azîmeti re'y ü ruhsat-ı aliyyelerine menût mevâddan olduğundan ol bâbda ne vechile tensîb buyurulur ise taraf-ı âcizâneme iş'ârı bâbında emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 R. sene 1245

- 60 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Tarîkat-ı aliyye-i Nakşibendiyye'den Buhârâlı Şeyh Ahmed Efendi;edâ-yı hacc-ı şerîf eylemek üzere çend nefer ıyâl ü evlâdıyla Dersâ'adet'e gelüp Yeni Câmi'-i şerîfde iskân ederek şitânın takarrübü cihetiyle altı mâh kadar kendülerinin bir mahalde iskânlarıyla mikdâr-ı kâfî ma'âş tahsîsi istid'âsına dâ'ir efendi-yi mûmâ-ileyhin arz-ı hâli Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-i'tâ sûret-i istid'âya nazaran evvel-emirde bunların hâl ve keyfiyetlerinin bi't-tahkîk iş'ârı husûsunun taraf-ı vâlâlarına bildirilmesi lâzım gelerek mezkûr arz-ı hâl leffen gönderilmiş olmağla keyfiyetin bi't-tahkîk iş'ârı mütevakkıf-ı himmet-i behiyeleridir.

19 S.[12]67

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pirâ-yı ta'zîm ü ibcâl olan işbu fermân-nâme-i sâmi-i hazret-i vekâlet-penâhîleri me'âl-i âlîsi ve arz-ı hâl-ı mezkûr mü'eddâsı rehîn-i îkân-ı çâkerânem olmuş ve Meclis-i Zabtiyye ma'rifetiyle hâl ve keyfiyetleri Mehmed Paşa Yokuşu'nda kâ'in Buhârâ Dergâh-ı şerîfi Şeyhi Mehmed Efendi dâ'ileri tarafından lede't-tahkîk bunların zükûr ü inâs on nefer olarak Rusya Devleti himâyesinde memleket-i Buhârâ ahâlisinden ve Türkmân tâ'ifesinden olup şâyân-ı atfet-i seniyye bulunanlar haber verildiği meclis-i mezkûrdan ifâde olunarak zikr olunan arz-ı hâl leffen i'âde ve takdîm kılınmış olmağın ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

3 Ra. sene [12]67

Mehmed Emîn

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Meclis-i Vâlâ'nın evrâk-ı müteferri'asıyla berâber manzûr-ı âlî buyurulmak için takdîm kılınan mazbata-i memhûresi me'âlinden müstefâd olduğu vechile cânib-i Hicâz'a gitmek üzere mukaddemce Dersâ'adet'e gelmiş olan Buhârâlı Şeyh Ahmed Efendi ile berâber olan ıyâl ü evlâdının emsâline tatbîkan iki aylık yevmiyeleri olan bin sekiz yüz guruşun i'tâsıyla Mısır vapuruna râkiben İskenderiye'ye gönderilmeleri tezekkür olunmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı hazret-i Pâdişâhî müte'allık buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâveri terkîm kılındı, efendim.

Fî 12 Ca. sene [1]267

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan mazbata ve evrâk-ı müteferri'ası manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve tezekkür ve istizân buyurulduğu üzere meblağ-ı mezkûrun i'tâsıyla mûma-ileyhimin Mısır vapuruna râkiben İskenderiye'ye gönderilmeleri müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî muktezâ-yı münîfinden bulunmuş ve mezkûr mâzbata ve evrâk yine savb-ı sâmi-i sadâret-penâhîleri'ne i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

13 Ca. sene [12]67

(Meclis-i Vâlâ Mazbatası)

Buhârâlî Şeyh Ahmed Efendi'nin Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurulan bir kıt'a arz-ı hâl me'âlinde cânib-i Hicâz'a azîmet etmek üzere mukaddemce çend nefer evlâd ü ıyâliyle Dersa'âdet'e gelüp Yeni Cami'-i şerîfde iskân ederek mevsim-i şitânın hulûlû cihetiyle altı mâh kadar kendülerine bir mahalde iskânları ve mikdâr-ı kâfî ma'âş tahsîsi husûsu istid'â ve istihâm olunmuş ve bunların hâl ve keyfiyetleri Zabtiye Müşîri devletlü paşa hazretlerinden lede's-sü'âl efendi-i mûmâ-ileyhin ıyâl ü evlâdı on neferden ibâret olarak şâyân-ı âufet-i seniyye oldukları iş'âr kılınmış olup bu makûle muhtacînin Dersa'âdet'e vürûdlarında münâsib olan mahalle misâfir verilerek iki mâh müddetde beherine üçer gurus yevmiyye verilmesi mukarrer olduğuna ve bunlar dahi on nefer olarak iki aylık yevmiyyeleri olan bin sekiz yüz gurusun şeyh-i mûmâ-ileyhe i'tâsı emsâli iktizâsından bulunduğuna binâ'en meblâğ-ı mezbûrun Hazîne-i Celîle'den bi'l-hisâb verilmesiçün buyuruldu-yı âlîleri isdâr ve bunların Mısır vapuruyla İskenderiye'ye gönderilmesi husûsunun dahi sa'âdetlü Muhtâr Beyefendi hazretleri bendelerine emr ü iş'âr buyurulması Meclis-i Vâlâ'da tezekkür kılınmış ve Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye ile dahi muhâbere olunmuş ise de ol bâbda ne vechile emr ü irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre icrâ-yı muktezâsı bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

25 R. [12]67

Meclis-i Vâlâ Üyeleri

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleri,

Bu dâ'îleri Buhârâ ahâlî-i ulemâsından ve hân-kâh-ı Nakşıyye'den olup dört nefer tâ'ife-i nisvân ve çoluk çocuk kulları on nefer olarak hacc-ı şerîfe niyet ve seyyidü'l-enâmı ziyâret arzûsuyla gelüp dâr-ı saltanat-âşiyâna dâhil Yeni Câmi'-i şerîfde kapu

önünde iskân-ı garîb-i bî-mekân olarak iskân isek de şimdi fasl-ı şitâ ve bâ-husûs tâ'ife-i nisvân olup usret-i küllî olup vilâyetimiz ma'lûm mesâfeten ba'id vaktiyle gelünmez(?) olarak cenâb-ı hazret-i vâcibu'l-vücûd-ı şâhen-şâh-ı âlem efendimizin ömrüne berekât versin. Halîfe-i rûy-ı zemîn sâye-i zıll-ı yezdânlarında penâh-gâh ve fasl-ı şitâ geçünceye kadar altı mâh mikdârı sadaka-i mülûkâneden on nefer misâfir kullarına kifâf-ı nefis ma'âş ve bir mahalde iskânımızı tahsîs ile emr ü fermân buyurulup altı mâh bu garîb kullarını misâfir buyurmalarını niyâz bâbında lutf [u] inâyet efendim hazretlerindir.

Bende
Buhârâlı Şeyh Ahmed
ve On Nefer Kulları

- 61 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınup melfûf arz-ı hâl ile berâber manzûr-ı âlî buyurulmak için takdîm kılınan mazbata me'âlınden müstefâd olduğu vechile Hokand kişi-zâdelerinden Hacı Ahmed Efendi bu kerre vilâyeti cânibine azîmet edeceğinden ve âtîfet-i seniyyeye şâyân olup bu makûlelerin sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i mülûkânede tatyîbi şân-ı âlî iktizâsından olduğundan mûmâ-ileyhe beş yüz gurusu atıyye-i seniyye i'tâsı tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 4 Ş. sene [1]267

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan mazbata ve arz-ı hâl meşmûl-ı lühâza-i şevket-ifâza-i hazret-i şâhâne buyurulmuş ve tezekkür ve istizân buyurulduğu vechile mûmâ-ileyhe ol mikdâr atıyye-i seniyye i'tâ olunması şeref-rîz-i sunûh u sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâyı münîfinden olarak mezkûr mazbata ve arz-ı hâl yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 S. sene [12]67

(Meclis-i Vâlâ Mazbatası)

Hokand Şeyhü'l-İslâm-zâdelerinden Hacı Ahmed Efendi;'nin bâ-takdîm Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurulan bir kıt'a arz-ı hâlinde hayli müddet Dersa'âdet'de müsâfireten mukîm olarak bu kerre vilâyeti cânibine azîmet edeceğinden ve muhtâc-ı âtufet-i seniyye bulunduğundan bahisle bir mikdâr atıyye-i seniyye i'tâsı istirhâm olunmuş ve sûret-i istid'âya nazaran efendi-i mûmâ-ileyh şâyân-ı âtufet-i seniyye olduğu anlaşılıp bu makûlelerin sâye-i mekârim-vâye-i hazret-i mülûkânede tatyîbi şân-ı âlî iktizâsından bulunmuş olduğundan mûmâ-ileyhe dahi beş yüz gurus atıyye-i seniyye i'tâsıyla taraf-ı hazret-i pâdişâhî için isticlâb-ı da'avât-ı hâyriyyesi Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye ile bi'l-muhâbere Meclis-i Vâlâ'da tezekkür kılınmış olmağın ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri mûte'allık buyurulur ise ana göre keyfiyetin Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâle buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 17 B. sene [12]67

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hokand Şeyhü'l-İslâm-zâdesi Hacı Molla Ahmed Efendi; demekle ma'rûf olup Dersa'âdet tarîkiyle hacc-ı şerîfe azîmet ve avdet ve bu tarafda bir müddet müsâferet ederek bu def'a Hokand diyârına azîmet ve Hokand Hâkimi'ne hitâben emir-nâme dahi ihsân buyurulmuş ise de mukaddemâ vürûdumuzda ve şimdi avdetimizde bir günâ atıyye-i seniyye-i cenâb-ı cihân-dârîye nâ'il olamadığımızdan ve abd-ı dâ'îleri müstahakk-ı inâyet ve'l-ihsân olduklarımızdan bahr-ı eltâf-ı aliyyelerinden mercûdur ki atıyye-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî ihsân ve inâyetle mesrûren avdet ve azîmetlerimize müsâ'ade-i aliyyeleri erzân buyurulmak bâbında ve kâffe-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Bende
Hokand Şeyhü'l-İslâm-zâdesi
Hacı Molla Ahmed Efendi
Dâ'îleri

- 62 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Dersa'âdet'de bulunan Buhârâ Sefîri, metbû'u olan hâkim hazretlerinin hâk-i pâ-yı şevket-intimâ-yı hazret-i şehen-şâhî'ye takdîm olunmak üzere kendisiyle irsâl eylemiş olduğu ba'zı şeylerin mu'ahharan defterini göndermiş ve bunların kabûlüne rağbet-i seniyye erzân buyurulmasını niyâz etmekde bulunmuş olduğundan defter-i mezkûr,

manzûr-ı mekârim-nüşûr-ı hazret-i hilâfet-penâhî buyurulmak için leffen arz u takdîm kılındı.

Hâkim-i müşârün-ileyh hazretlerine bâ'is-i şeref ü iftuhâr olmak üzre hedâyâ-yı merkûmenin tevkîfine lutfen ve ihsânen müsâ'ade-i seniyye erzân buyurulup da, Hâriciyye Teşrifâtçısı izzetlü Kâmil Beybirlikde olarak mûmâ-ileyhin bir âdemi vâsıtasıyla Mâbeyn-i Hümayûn taraf-ı eşrefine gönderilmesi muvâfık-ı irâde-i aliyye-i cenâb-ı cihân-bânî buyurulduğu hâlde icrâ-yı iktizâsına mübâderet olunacağı ve elçinin ifâdesine göre hâkim hazretleri bir kıt'a nişân-ı zî-şâna mazhariyetle kesb-i mefharet emelinde olduğuna ve geçenlerde Hokand hâkimine vükelâyâ mahsûs nişânlardan bir nişân-ı âlî irsâl buyurulmuş idüğüne binâ'en bunun dahi o inâyet-i seniyyeye nâ'iliyetiyle keyfiyetin yazılacak cevâb-nâme-i hümayûnda kendisine tebşîr olunması ve takdime-i vâkı'asına mukâbeleten dahi elli bin guruş kıymetli ve üzeri tuğrâ-yı garrâ-yı hazret-i mülûkâne ile müzeyyen bir aded kutu ihsân buyurulması ve elçi-i mûmâ-ileyh kış pek basmaksızın avdet emelinde olduğundan emsâl ve usûlü vechile kendüsine otuz bin guruş harçlık virilüp ve Trabzon'a kadar râkib olacağı vapurun ücreti aldırılmayup oradan hudûd-ı İrânîyye'ye duhûlüne değin esnâ-yı râhda vukû' bulacak masârifinin sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i mülûkânede mahalleri emvâl sandığından tesviyesi husûsunun dahi lâzım gelenlere tavsiye ve iş'âr olunması ve bir de mûmâ-ileyhin yanında iki oğlu olmasıyla bunların dahi hisse-mend-i âtîfet-i seniyye olmaları şân-ı âlî iktizâsından ve bu makûle elçiler geldikleri vakitte hammâm harçlığı nâmıyla onar on beşer bin guruş virilmek usûlden gibi ise de bu makûle âdât-ı kadîme metrûk hükmünde olduğu ser-rîştesiyle bu def'a geçişdirilmiş olduğundan buna bedelen mûmâ-ileyhin zikrolunan oğullarına beşer bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı hâtır-güzâr olmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı merâhim-nişân-ı hazret-i şehen-şâhî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ifâ-yı icâb-ı münîfine ibtidâr kılınacağı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 13 Muharrem sene [12]67

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan defter, meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i hazret-i şehen-şâhî buyurulmuş ve hedâyâ-yı merkûmenin mîr-i mûmâ-ileyh birlikde olarak sefir-i mûmâ-ileyhin bir âdemi vâsıtasıyla yarınki cihâr-şenbih günü Mâbeyn-i Hümayûn taraf-ı eşrefine gönderilmesi ve ol vechile hâkim-i müşârün-ileyh hazretlerine bir nişân-ı âlî irsâliyle keyfiyetin yazılacak cevâb-nâme-i

hümâyûnda kendisine beyân olunması ve taraf-ı eşref-i şâhânenen müşârün-ileyhe bir kıt'a murassa' kutu i'tâ buyurularak leffen savb-ı sâmi-i âsafâneleri'ne irsâl kılınmış olmasıyla nezd-i âlî-i sadâret-penâhileri'nde bulunan mühr-i hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne ile bi't-temhîr hâkim-i müşârün-ileyh hazretlerine isâli zımnında sefir-i mûmâ-ileyhe verilmesi ve istizân-ı sâmi-i âsafileri üzre kendisine ol mikdâr harçlık virilüp ve ücret-i mezkûra aldırılmayıp ber-minvâl-i muharrer masârifinin tesviyesi husûsunun dahi lâzım gelenlere tavsiye ve iş'âr olunması ve mûmâ-ileyhin zikrolunan oğullarına beşer bin gurus atıyye-i seniyye i'tâsı müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî muktezâ-yı münifinden bulunmuş ve defter-i mezkûr yine sû-yi âlî-i vekâlet-penâhilerine i'âde ve tesyâr kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Muharrem sene [12]67

- 63 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Buhârâ elçisi manzûr-ı âlî buyurulmak üzre takdîm olunan tezkiresinde muharrer olduğu vechile taraf-ı âcizîye ba'zı hedâyâ göndermek niyetinde olup bunların reddi lâzım gelse kendisinin kırılmasını mûcib olacağından sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şehen-şâhî'de elçi-i mûmâ-ileyhe ba'zı münâsib şeyler i'tâsiyle mukâbele olunmak üzre zikrolunan hedâyânın kabûl ve tevkîfi hakkında her ne vechile emr ü fermân-ı isâbet-nişân-ı cenâb-ı cihân-bânî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre harekete mübâderet olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 13 Muharrem sene [12]67

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Esâbi'-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr tezkire meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve istizân-ı âlî-i sadâret-penâhileri vechile elçi-i mûmâ-ileyhe ba'zı münâsib şeyler i'tâsiyle mukâbele buyurulmak üzre zikrolunan hedâyânın kabûl ve tevkîfi şeref-rîz-i sünûh u sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârî iktizâ-yı celilinden olarak mârrü'z-zikr tezkire yine sû-yi-vâlâ-yı âsafî-

lerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Muharrem sene [12]67

- 64 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Buhârâ hâkimine elçisi vâsıtasıyla irsâl buyurulmak üzere yazdırılan bir kıt'a cevâb-nâme-i hümayûn manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehen-şâhî buyurulmak için takdîm olunmağla sebk ü ibâresi muvâfık-ı irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârî buyurulur ise iktizâ-yı âlîsi icrâ buyurulduktan sonra i'âdesi mütevakkıf-ı himmet-i atûfîleri idüğü beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 27 Muharrem sene [12]67

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pirâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan cevâb-nâme-i hümayûn manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şâhâne buyurulmuş ve cevâb-nâme-i hümayûn-ı mezkûrun sebk ü ibâresi münâsib ve yolunda görünmüş olmasıyla iktizâ-yı âlîsi icrâ buyurularak yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Muharrem sene [12]67

- 65 -

Kapudân Paşa Hazretlerine Tezkire-i Sâmiye

Afgan şehzâdelerinden Nûru'd-dehr Hân; bir nefer oğlu ve Hârezm asîl-zâdegânından Niyâz Muharrem Bey; altı nefer teba'ası ile bu kerre cânib-i Hicâz-ı mağfire't-urâza azîmet edeceklerinden ve zarûret hâlinde bulunduğundan bunların Yemen Vâlîsi devletlü paşa hazretlerinin rükûbuna tahsîs olunarak İskenderiye'ye gidecek olan Mecidiye vapur sefîne-i hümayûnuna irkâbı husûsu muvâfık-ı şîme-i merhamet görünmekle icrâ-yı iktizâsı bâbında irâde efendimindir.

- 66 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Meclis-i Vâlâ'nın evrâk-ı melfûfesiyle berâber manzûr-ı âlî buyurulmak için takdîm kılınan mazbatası me'âlinden müstefâd olduğu vechile mukaddemce Hokand cânibinden sefâret ile Devlet-i Aliyye'ye gelüp gitmiş ve bu def'a dahi mücâveret tarîkiyle Mekke-i Mükerrreme'ye gitmek üzere Dersa'âdet'e vürûd etmiş olan Hacı Kurbân Efendi'nin harem ve mahdûmuyla dokuz nefer teba'asına Ağustos'un dokuzuncu gününden i'tibâren iki mâh müddet ile yüz elli gurus yevmiye tahsîs olunması husûsunun Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî mûta'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî gurre-i Muharrem sene [12]69

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Zîver-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan mazbata ve evrâk meşmûl-i nigâh-ı me'âlî-iktinâh-ı hazret-i şehenşâhî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân buyurulduğu üzere husûs-ı mezkûrun nezâret-i müşârûn-ileyhâya havâlesi mûte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî muktezâ-yı münîfinden bulunmuş ve mârrû'l-beyân mazbata ve evrâk yine savb-ı sâmi-i âsafilerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Muharrem sene [12]69

(Meclis-i Vâlâ Mazbatası)

Mukaddemâ Hokand cânibinden sefâret ile taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye gelüp gitmiş ve bu def'a dahi mücâveret tarîkiyle Mekke-i Mükerrreme'ye gitmek üzere Dersa'âdet'e vürûd etmiş olan Hacı Kurbân Efendi'nin harem ve mahdûmuyla dokuz nefer teba'asının rûz-merre masâriflariçün şehir-i Ağustosun dokuzuncu gününden i'tibâren münâsib mikdâr yevmiyye tahsîs buyurulması Mûsâfirhâne Müdîri Ahmed Bey;tarafından ifâde ve iş'âr olunmuş ve keyfiyet cânib-i Teşrîfât'dan lede's-su'âl efendi-yi mûmâ-ileyh sâ'ir mûsâfirlere makîs olmadığı cihetle yevmiyye yüz elli gurusdan aşağı idâre olunamayacağından yevm-i mezkûrdan i'tibâren ber muceb-i nizâm iki mâh müddet ta'yîni menûl-ı re'y-i âlî edildiği bâ-müzekkire beyân kılınmış olduğundan efendi-yi mûmâ-ileyh Mekke-i Mükerrreme'ye gitmek üzere Dersa'âdet'e vürûd ederek

hakkında hürmet-i lâıkanın icrâsı şîme-i kerîme-i merhamet-i seniyyeden bulunmuş olduğundan ol vechile efendi-yi mûmâ-ileyhe yevm-i mezkûrdan i'tibâren yüz elli gurus yevmiyye tahsîsiyle iki mâh müddet ta'yîni husûsunun Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi Meclis-i Vâlâ'da tezekkür kılınmış ise de ol bâbda ne vechile emr ü irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri müte'allık buyurulur ise ana göre icrâ-yı muktezâsı bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 19 Z. sene [12]68

Meclis-i Vâlâ Re'is ve A'zâlarının mühürleri

Mukaddemâ Hokand cânibinden sefâret ile taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye gelüp gitmiş ve bu def'a dahi mücâveret tarîkiyle Mekke-i Mükerrerme'ye gitmek üzere Dersa'âdet'e vürüd etmiş olan Hacı Kurbân yediyle Hokand hükümdârı tarafından mübârek hâk-i pâ-yi hümâyûn-ı şâhâneye takdîm olunan arızanın tercemesidir.

Ba'd-ez-lakâbât-ı resmiyye

Bi-hamdillahi te'âlâ sâye-i ma'delet-vâye-i mülûkânelerinde bu havâlî asâr-ı fesâd u ihtilâlden mahfûz ve berî olup vedâyi'-i bedâyi'-i Cenâb-ı Kibriyâ olan ahâlî kullarının âsâyiş ve istirahatleri ber-kemâl olarak evkât-ı hamsede du'â-yı vâcibü'l-edâ-yı şâhâneleriyle meşgûl oldukları misillü bu bende-i niyâz-mend dahi tavk-ı ubûdiyyet-i hilâfet-penâhîlerini gerdn-i câna ve kemer-i hizmet-kârî-i der-bâr-ı mülûkânelerini miyân-ı cenâna beste ederek ve bu husûsu kendüme vesîle-i idrâk-ı devlet-i dâreyn ve bâ'is-i vusûl-i sa'âdet-i menzileteyn bilerek makâm-ı arz-ı ubûdiyyetde bulunduğum hâlde hâmil-i niyâz-nâme-i meskenet-hitâma diyânet-i nişân-ı ihlâs-ı nev-emân Hacı Mîr Kurbân ez-Kırım der-bâr-ı gerdûn-medâr-ı şâhânelerine cebhe-sâ-yı rikkıyyet olan bendelerinden bulunduğundan bu def'a dahi pâye-i serîr-i kuds-masîr-i mülûkânelerine ilticâ ve telsîm-i atebe-i aliyye ve takbîl-i südde-i seniyye-i şâhâneleri iltimâs ve istid'â ederek ol cânibe âzim olmuş olduğundan bu ümniyesinin usûlünden sonra tavâf-ı Beytullahi'l-Harâm ve ziyâret-i Ravza-i Mutahhara-i Hazret-i Seyyidü'l-enâm ile dahi müstes'id olarak bundan böyle mâ-dâme'l-hayât ol makâm-ı mübârekde bi'l-ikâme du'â-yı istidâmet-i ömr ü ikbâl-i mülûkâneleriyle imrâr-ı ezmân u evkât edeceği beyânıyla hakkında inâyet-i aliyye ve avâuf-ı seniyye-i hilâfet-penâhîlerini istid'âya ictisâr kılınmıştır.

- 67 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Hive hâkimi hazretleri tarafından mukaddemce sefâretle Dersaadet'e vâsıl olmuş olan zât, hâkim-i müşârün-ileyh tarafından taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneye takdîm olunmak üzere bir re's esb getirüp Hâriciyye Nezâreti için dahi bir at berâber bulunmuş ve elçi-i mûmâ-ileyh usûl-i mu'tâde vechile misâfirhânedeki ikâme etdirilerek sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde i'zâz ve ikrâmına bakdırılmış olduğundan ve kendüsi ifâ-yı farîza-i hacc niyetinde olup mevsim-i haccın hulûlu takarrub etmekde olması cihetiyle avdetinde huzûr-ı me'âlî-nüşûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîye müsûl şerefine nâ'il olmak üzere mezkûr esbleri bu tarafda bırakarak cânib-i hacc-ı şerîfe azîmet emelinde bulunduğundan taraf-ı eşref-i cenâb-ı tâcdârîye olan esbin kabûlüne rağbet-i seniyye erzân buyurulduğu hâlde Istabl-ı Âmire'ye gönderilmesi ve nezâret-i müşârün-ileyhâ tarafına olan esbin dahi tevkîf edilmesi haklarında her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i cihân-dârî şeref-sünûh buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılını efendim.

Fî 21 Ş. sene [12]72

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleri manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı pâdişâhî buyurulmuş ve mezkûr esbin Istabl-ı Âmire cânibine gönderilmesi ve nezâret-i müşârün-ileyhâya olan esbin dahi tevkîf edilmesi ve bundan dolayı taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden ne verilmek lâzım geleceğinin iş'âr buyurulması müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî iktizâ-yı âlisinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Ş. sene [12]72

- 68 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Hokand Hükümdârı Ali Hân hazretlerine irsâli muktezâ-yı irâde-i seniyye-i mülûkâneden olan nâme-i hümayûn tasdîr etdirilerek manzûr-ı âlî buyurulmak üzere arz u takdîm kılınmış olmağla sebk u ibâresi muvâfık-ı emr ü fermân-ı hazret-i pâdişâhî

olduğu ve iktizâ-yı âlîsi icrâ buyurulduğu halde i'âdesi mütevakkıf-ı himem-i behiyyeleridir efendim.

Fî 28 Z. sene 1276

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Râha-zîb-i tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan nâme-i hümayûn manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve nâme-i hümayûn-ı mezkûrun sebk u ibâresi yolunda olduğundan iktizâ-yı âlîsi icrâ buyurularak savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılındığı muhât-ı ilm-i sâmi-i âsafîleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Z. Sene [12]76

- 69 -

Atûfellü Efendim Hazretleri,

Hokand Hükümdârı Ali Hân hazretlerinin bi't-tevârûs câlis-i taht-ı hükûmet olduğu beyânını mutazammın Hacı Mirzâ Cân'a tevdî'an irsâl etmiş olduğu nâmesi tercemesiyle berâber manzûr-ı âlî-i cenâb-ı mülûkâne buyurulmak için arz u takdîm kılındı. Mirzâ-yı mûmâ-ileyh sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i şehriyârîde tevâbi'âtiyle misâfirhânede ikâmet etmekde olarak havaların müsâ'adeli olmasından bi'l-istifâde hemen avdet eylemesine ruhsat-ı seniyye şâyân buyurulması istid'âsında bulunmuş olduğundan kendisine harc-ı râh olarak bir otuz bin gurus mikdârı atıyye-i seniyye i'tâsıyla taraf-ı âlî-i hazret-i mülûkâneye hükümdâr-ı müşârûn-ileyh tarafından ihdâ etmek emelinde bulunduğu Mushaf-ı şerîfin kabûlüne müsâ'ade-i seniyye erzânî buyurulduğu hâlde taraf-ı eşref-i cenâb-ı pâdişâhîden dahi müşârûn-ileyhe elli bin gurus kıymetinde murassa' bir kutu irsâli ve Mirzâ-ı mûmâ-ileyhin dahi emsâli vechile huzûr-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhiye müsûl eylemesi ve getirdiği nâmesine emsâli misillü bir kıt'a cevâb-nâme-i hümayûn tasdîr buyurulması Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'yle münâsib gibi mütâla'a olunmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı cenâb-ı cihân-bânî müte'allık ve şeref-sunûh buyurulur ise mantûk-ı celîli üzre hareket olunacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr kılındı efendim.

Fî 21 Za. sene 1276

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan nâme ve terceme manzûr-ı âlî-i hazret-i mülûkâne buyurulmuş ve ber-vech-i istîzân Mirzâ-yı mûmâ-ileyhe otuz bin gurus i'tâsı ve taraf-ı eşref-i hazret-i pâdişâhiden hükümdâr-ı müşârün-ileyh hazretlerine âhar bir münasib şey ihdâ ve irsâl buyurulacağından mirzâ-yı mûmâ-ileyhin yarınki Cumartesi günü saat beş kararlarında Mabeyn-i Hümayûn cânib-i âlisine i'zâmı ve zikrolunan cevâb-nâme-i hümayûnun tasdîr etdirilerek takdîm olunması müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî muktezâ-yı münîfinden olarak mârû'z-zikr nâme ve tercemesi yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Za. sene [12]76

Huzûr-ı me'âlf-nüşûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîye 1275 senesi Receb'i târîhiyle müverrehan Hokand Hükümdârı Ali Hân tarafından irsâl kılınan nâmenin tercemesidir.

Ba'de'l-elkâb

Lehül-hamdü ve'l-minne avn ü inâyet-i Cenâb-ı Bârî ve mahz-ı avâtuf-ı bî-nihâye-i perverdigârî ile işbu 1275 sene-i hicriyyesi şehr-i Rebî'u'l-Âhirinde bi't-tevârûs ma'a tevâbi'ihî memâlik-i Hokand ve Deşt-i Kıpçak Hükûmeti tahtına ku'ûd ederek bi'l-cümle nûkabâ ve nücebâ ve vüzerâ ve ulemâ ve fuzalâsı taraflarından kemâl-i rağbet ve arzu ile ez-dil ü cân izhâr-ı itâ'at ve ribka-ı rızâ-cûyîyi an-samîmi'l-kalb tahkîme mübâderet olunmuşdur. Bu zerre-i dûr-üftâde icrâ-yı şerî'at-ı mutahhara ve te'yîd-i millet-i beyza-yı Hanefiyye ve imhâ-yı bed' ile mügâyir-i şer'-i şerîf hâlâtun vukû'a getirilmemesine kemâ-yenbağî sa'y ü gayreti akdem-i umûr addeylediğimden âsitân-ı şevket-âşiyân-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine cebîn-sây-ı ubûdiyyet olmak ve ahvâl-ı âcizânemi arz ve ifâde etmek üzre huddâm-ı kemterîn-i pâdişâhânelerinden Hacı Mirzâ Cân cânib-i celîlül-menâkıb-ı hazret-i hilâfet-penâhîlerine i'zâm kılınmıştır. Mûmâ-ileyh kulları rehîn-i hüsn-i kabul buyurularak ber-vech-i muharrer ahvâl-ı âcizânemi arz ve ifâde etmesine müsâ'ade-i ihsân-âde-i cenâb-ı mülûkâneleri şâyân buyurulması ve âcizlerinin merâhim-i pâdişâhâne ve mekârim-i şehriyârânelerinden dûr ve mehcûr buyurulmamasını bi't-tekrâr recâ ve temennâ ile hacı-i mûmâ-ileyhe terfîk olunan yirmi nefer kesân haklarında dahi atf-ı nigâh-ı merâhim-iktinâh-ı pâdişâhânelerinin bî-dirîğ ve şâyân buyurulmasını istid'â ederim.

- 70 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Mukaddemâ Hokand Hâkimi'nin sefîrine tevdî'an irsâl olunmuş olan Lihye-i Sa'âdet her nasıl ise memâlik-i İraniyye'de sefir-i mûmâ-ileyhin ba'zı eşkıyâ tarafından emvâl ve eşyâsı nehb ü gâret olunduğu sırada zâyî' olmuş olduğundan eyyâm-ı mübârekede açılup ziyâretiyle teşerrüf olunmak ve da'avât-ı hayriyye-i hazret-i şehen-şâhî tekrâr ve tezkâr kılınmak üzere diğeri bir aded Lihye-i Sa'âdet inâyet ve ihsân buyurulması hâkim-i müşârün-ileyh bu tarafda bulunan sefir-i Hacı Mirzâ Cân tarafından niyâz ve istid'â olunmuş ve ol bâbda olan takrîri manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmak için arz u takdîm kılınmış olmağla her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 18 Muharrem Sene 1277

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i tekrîm olan iş bu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr takrîr manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve sefir-i mûmâ-ileyhin istid'âsının savuşdurulması müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı münîfinden bulunmuş ve takrîr-i mezkûr yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 19 M. Sene [12]77

Taraf-ı âlî-i mekârim-kârîlerine geçende arz u niyâz ile hüsn-i tesviyesine inâyet buyurulacağı va'd-i celîline nâ'il olduğum husûsun şimdiye kadar bir cevâb-ı âlî zuhûr etmemiş ve ma'lûm-ı âtûfet-melzûm-ı âlîleri buyurulduğu vech ile dâ'îlerinin şimdi burada tavakkufum mücerred zât-ı şevket-simât-ı hazret-i hilâfet-penâhînin bu ihsânlarına mazhar olarak ol vech ile avdet etmek kazıyyesine mebnî olmağla lütfen ve âtûfeten va'd-i celîl-i mezkûrun bir an evvel icrâsı husûsuna himmet ve âtûfet-i celîle-i kerîmânelerinin ibzâli niyâzına ictisâr kılındı. Ol bâbda ve her hâlde emr ü irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir

Fî 15 Muharrem sene [1]277

Ed-dâ'iyü'l-kadîm
Sefîr-i Hân-i Hokand
Abdühü'r-râcî Mirzâ Cân

- 71 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Buhârâ meşâyih-i kibârından ve Emîr Gülâl; hazretleri sülâlesinden Şeyh Abdülvâhid Efendi geçen sene îfâ-yı farîza-i hacc-ı şerîf ile Dersa'âdet'e gelerek yevmiye yüz yirmi gurus ta'âmiye tahsîs olunmuş ise de bu kerre on iki nefer mürîdiyle memleketine avdet edeceğinden kendisine mikdâr-ı kâfî harc-ı râh ihsân buyurulması husûsuna dâ'ir vukû' bulan istid'âsı üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulmak için arz u takdîm kılındı. Me'âlinden müstebân olduğu vechile sâye-i inâyet-vâye-i hazret-i şâhânede hem mûmâ-ileyh mesrûren azîmet eylemek ve hem de Hazîne-i Celîle böyle külliyyetlü yevmiyeden kurtulmak üzere şeyh-i mûmâ-ileyhe nakden yedi bin beş yüz gurus atıyye-i seniyye i'tâsı ve mezkûr yevmiyenin dahi hemen kat'ıyla terkîn-i kaydı husûsunun Mâliye Nezâret-i Celîlesine havâlesi hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî mûte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 14 Z. sene 1278

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enâmîl-zîb-i tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleriyle mezkûr mazbata manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve husûs-ı mezkûrun ber-vech-i istizân îfâ-yı muktezâsının nezâret-i müşârün-ileyhâya havâlesi mûte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı celîlinden olarak mazbata-i mezkûre yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Ca. Sene 1278

Bâb-ı Âlî

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye

Aded

1544

Teşrifâtî-i Dîvân-ı Hümâyûn sa'âdetlü beyefendi hazretlerinin Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurulan bir kıt'a takrîrinde Buhârâ meşâyih-i kibârından ve Emîr Gülâl hazretleri sülâlesinden Şeyh Abdülvâhid Efendi geçen sene îfâ-yı farîza-i hacc-ı şerîf ile Dersa'âdet'e gelerek yevmiye yüz yirmi gurus ta'âmiye tahsîs olunmuş ise de bu kerre

on iki nefer müridânıyla berâber memleketi cânibine avdet ve azîmet edeceği cihetle kendisine ta'ayyüş edecek mikdâr harc-ı râh i'tâ buyurulması niyâzında bulunmuş olduğuna mebnî Dersa'âdet'den Taygan'a kadar navl-ı sefîne ile münâsib mikdâr harc-ı râh ve yâhud üç aylık yevmiyesi atıyye sûretiyle nakd olarak ihsân buyurulması ifâde ve beyân kılınmış olup siyâk-ı iş'âra nazaran şeyh-i mûmâ-ileyh du'âsıyla iğtinâm olunur zevâtdan olarak burada ikâmeti müddetinde ol mikdâr yevmiye dahi tahsîs kılınmış ise de bu yevmiyenin şehriyesi üç bin altı yüz guruş olup bu kadar akçanın karşılıksız tesviyesi usûl-i tasarrufiyenin hilâfı olduğuna ve hazır mûmâ-ileyh memleketine avdet etmek emelinde bulunduğuna binâ'en hem sâye-i inâyet-vâye-i şâhânede mesrûren azîmet eylemek ve hem de Hazîne-i Celîle böyle bir külliyyetlü yevmiyeden kurtulmak üzere Efendi-i mûmâ-ileyhe nakden yedi bin beş yüz guruş atıyye-i seniyye i'tâsı ve mezkûr yevmiyenin dahi hemân kat'ıyla terkîn-i kaydı makrûn-ı müsâ'ade-i aliyye buyurulduğu hâlde icrâ-yı icâbının Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi tezekkür kılındı ise de ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Fî 13 Zî'l-ka'de sene [1]278

- 72 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Meclis-i Vâlâ'nın mazbata-i ma'rûzası me'âlinden müstebân olduğu üzere Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan Mehmed Abdülkerim Efendi; şâyân-ı lutf ü merhamet bulunduğundan evlâd u ıyâliyle sâye-i mekârim-vâye-i cenâb-ı mülûkânede kayd-ı zarûretten vikâyeleri zımında efendi-i mûmâ-ileyhe mahlûlâtıdan iki yüz elli guruş ma'âş tahsîsi husûsunun Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi tezekkür olunmuş ise de ol bâbda her ne vechile emr ü fermân-ı hazret-i şâhâne müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 24 R. sene 1280

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enmile-pîrâ-yı tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr mazbata manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i şâhâne buyurulmuş ve husûs-ı mezkûrun tezekkür ve istizân olunduğu üzere nezâret-i müşârün-ileyhâya havâlesi müte'allık ve şeref-sünûh buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı âlisinden olarak sâlifü'l-beyân maz-

bata yine savb-ı sâmi-i âsafilerine i'âde olunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

25 R. sene 1280

Muhacirîn Komisyonu Riyâset-i Celîlesine

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan Mehmed Abdülkerim Efendi ile yedi nefer familyasına ma'âş tahsîsi hakkında takdîm olunup. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye i'tâ buyurulan bir kıt'a mahzar leffen irsâl kılındı. Me'âline nazaran keyfiyetin bi't-tahkîk ifâ-yı muktezâsı bâbında irâde efendimindir.

Fî 18 Rebî'u'l-Evvel sene [1]280

Fî 21 Ağustos sene[1]279

Kâmil

Devletlü Efendim Hazretleri,

Müfâd-ı emr ü iş'âr-ı âlî-i hazret-i riyâset-penâhîleri ve melfûf mahzar mü'eddâsı rehîn-i ikân-ı çâkerânem olmuşdur. Efendi-i mûmâ-ileyh a'lem-i ulemâ ve sulehâ-yı muhâcirînden olarak şâyân-ı âtufet ü merhamet olduğu tahkîk kılınmış ve emsâline ziyâde ma'âşlar tahsîs olunmuş ise de tasarrufât-ı lâzıme usûlüne tevfikân vukû' bulacak mahlûlâtıdan kendisine iki yüz elli gurus ma'âş tahsîsi komisyonca tezekkür olunmuş ve icrâ-yı icâbı mütevakıf-ı emr ü irâde-i rahîmâneleri bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 2 Rebî'u'l-Âhir sene [1]280

ve

fî 4 Eylûl sene [1]279

Vehbi

[Meclis-i Vâlâ Mazbatası]

Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan Abdülkerim Efendi ile yedi nefer familyasına bir mikdâr ma'âş tahsîsi hakkında i'tâ olunan bir kıt'a mahzar üzerine Muhâcirîn Komisyonu Riyâset-i Celîlesiyle olunan muhâberenin gelen cevâbından müstefâd olduğu üzre efendi-i mûmâ-ileyh a'lem-i ulemâ ve sulehâdan ve bununla berâber ashâb-ı ihtiyâcdan olduğundan vukû' bulacak mahlûlâtıdan ikiyüz elli gurus ma'âş tahsîsi istîzân kılınmış olup mûmâ-ileyh Kerim Efendi; müte'allıkâtıyla berâber sâye-i âtufet-i saltanat-ı seniyyeye ilticâ ederek bu misillü ulemâ ve rü'esâ-yı muhâcirînin ma'âş i'tâsıyla talâtîleri dahi zâten mukarrer olduğuna binâ'en rehîn-i müsâ'ade-i seniyye buyurulur ise efendi-i mûmâ-ileyh mahlûlât-ı vâkı'adan iki yüz elli gurus ma'âş tahsîsi zımında Hazîne'ce ifâ-

yı muktezâsının Maliye Nezâret-i Celîlesine havâlesi tezekkür kılındı ise de ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 21 Eylül sene 1279

Fî 20 Rebi'ü'l-Âhir sene 1280

İmza ve Mühürler

Ma'rûz-ı Bende-i Dirîfeleridir ki,

Kazan muhâcirleri ulemâsından el-Hâc eş-Şeyh Mehmed Kerim Efendi dâ'îleri on beş seneden tecâvüz nefsi-i Kazan'da ulûm-ı mütenevvi'ayı tahsîl edip sonra belde-i fâhire-i Buhârâ'ya azimetle orada dahi rûsûm-ı Buhârâ-yı şerîf, ulûm-ı zâhire vü bâtınayı tahsîl edip yine memleketine avdet ederek yirmi üç sene mikdârı üç beşyüz kadar talebeyi neşr-i ulûm ile imrâr-ı evkât etmekde iken orada vukû' bulan evâmîr-i şer'iyye cânib-i hükûmetden efendi-i mûmâ-ileyh dâ'îlerine havâle olunarak sûriye sühûletle ta'ayyüş etmekde iken husûsât-ı mezkûr ve daha ziyâde tezâ'uf ü tervîc ve tezâyüd-i kesb ü şeref ve ehl ü evlâd dâr-ı İslâm'da bekâ'iyesiyle ve yedi nefer kendi familyasıyla dâr-ı saltanat-ı seniyyeye hicret edip nâ-mizâc olarak münâsib olan umûrlarını tedbîr edemediği cihetle iki seneden mütecâviz kendinde bulunan mâ-hazarı nafakalanıp tamâma karîb olmuş idüğünden ve efendi-i mûmâ-ileyh kesb ü kâr ashâbından olmayıp her vechile ihsân ü kerem-i şâhâneye şâyeste ve muhtâc olduğu ma'lûm-ı ilm-i hazret-i sadâret-penâhîleri buyuruldukda sâ'ir muktedâ-bih ve mu'teber muhâcirîn ulemâ ve meşâyihine tahsîs buyurulduğu misillü efendi-i dâ'îlerine yedi nefer familyasıyla idâre edecek mikdârı ma'âş tahsîsi hakkında himmetleri şâyân ü çerâğ ü ihyâ buyurulması niyâz ü temennâsı ma'razında ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

İmza ve mühürler

- 73 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

İtalya Devleti tüccâr-ı mu'teberânından olup li-eclî't-ticâre Buhârâ'ya gitmiş oldukları halde ba'zı zan ve iştibâha mebnî ahz u habs olunmuş olan Miaza ve Gavasi ve Lita nâm zâtların tahliye-i sebillerinin fehâmetlü Buhârâ hâkimi hazretlerine iş'âr olunması İtalya Devleti tarafından bilhassa iltimâs olunmuş olmasıyle mukaddemâ mesbûk olan emsâline nazaran bu bâbda taraf-ı eşref-i hazret-i şehen-şâhîden hâkim-i müşârûn-ileyh hazretlerine olarak kaleme alınan nâme-i hümayûn manzûr-ı şevket-

mevfûr-ı cenâb-ı cihân-bânî buyurulmak için arz u takdîm kılındı. Sebk u ibâresi ve medlûl-i ifâdesi muvâfık-ı emr ü fermân-ı hazret-i mülûkâne olduğu ve iktizâ-yı âlîsinin icrâsına müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhâne erzânî buyurulduğu halde i'âdesi menût-ı himmet-i atûfîleridir efendim.

Fî 2 C. sene 1280

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Zîver-i enâmîl-tevkîr olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mez-kûr nâme-i hümayûn manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i cihân-dârî buyurulmuş ve zikrolunan nâme-i hümayûnunun sebk ü ibâresi yolunda görüldüğünden iktizâ-yı âlîsi icrâ buyurularak yine savb-i sâmi-i âsafânelerine i'âde kılınmış olduğu muhât-ı ilm-i âlî-i sadâret-penâhîleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 C. sene 1280

- 74 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

İtalya Umûr-ı Ecnebiyesi Nâzırıyla vukû' bulan mülâkâtında mûmâ-ileyh Buhârâ'da habs ve tevkîf kılınmış olan üç nefer İtalyalı'nın tahliye-i sebîli ihtârına dâ'ir taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkânedden Buhârâ hâkimine tastîr buyurulan nâme-i hümayûndan dolayı ibrâz-ı memnûniyet ve şükrâniyet eylemiş ve zikrolunan nâme-i hümayûnunun tercemesi bi'l-cümle İtalya gazeteleri ile neşr ü i'lân kılınmış olduğu ve bu husûs İtalyaca te'sirât-ı haseneyi icâb eylediği ifâdesini hâvi Torino seffîrinin tevârüd eden bir kıt'a tahrîrâtı terceme etdirilerek manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehen-şâhî buyurulmak üzere arz u takdîm kılındığı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 19 Receb sene 1280

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle terceme-i ma'rûza meşmûl-ı nigâh-ı mekârim-iktinâh-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 Receb sene 1280

- 75 -

Ma'rûz-ı Dâ'î-i Kemîneleridir ki,

Atebe-i süreyyâ-kevkebe-i veliyyü'n-ni'amîlerinde tavk-ı rezîn-i ubûdiyyetlerini zîver-i iftîhâr u mübâhât etmiş bendegân-ı sadâkat-nişândan olduğuna mebnî bu def'a Dersa'âdet'den hareket ve mahall-i maksûda azîmet esnâsında Mısr-ı Kâhire'ye bi's-sihhat ve'l-âfiye müyesser-kerde-i Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet olmağın kayd-ı rıkkıyyetle mukayyed olduğum cihetle Özbekler Şeyhi Süleyman Efendi; dâ'îleriyle berâber du'â-yı devam-ı ömr ve devlet ü bekâ-yı terakkî ve idlâllerine şeb-i rûz her mekân u ma'ânda iştigâl-pezîr olduğum zâhiren ve bâtunen ma'lûm-i âsafâneleridir ve Dersa'âdet'de olan Hokand Sefîri Ya'kûb Hân Efendi; 'ye dahi ruhsat verilmesi ve sefâretinde sebât olmayup ve olmadığı ez her cihet mesmû'-ı dâ'îyânem olup bu dâ'îleriyle berâber Buhârâ cânibine gitmeyerek tevakkuf eylediğinden dahi müstebândır ve kemâl-i sadâkat üzre arz-ı beyân olundu ve Mısr-ı Kâhire Vâlî-i vâlâ-şânı tarafından henüz bu dâ'îlerine ruhsat olmayup cevâba müterakkib ve muntazır olduğum halde işbu arıza-i hâlisânem terkîm ü takdîm-i pişgâh-ı devlet-i bâlâları kılındı. Emr ü fermân efendim men-lehü'l-emrindir.

17 Zi'l-ka'de sene [12]82

Sefîr-i Hân-ı Hokand

Mengli Bey Esbak Albeg Ağa Paşa

- 76 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Fehâmetlü Buhârâ hâkimi hazretleri tarafından nâme-i mahsûs ile bu kerre derbâr-ı şevket-karâra gelmiş olan sefir Pârsâ Efendi ulemâdan ve şâyân-ı hürmet zevâtıdan bulunarak esbâb-ı müsâfereti icrâ ve ikmâl edilmiş ve emsâlî misillü bi'z-zât nâmesini ve hâkim-i müşârün-ileyh hazretleri tarafından getirdiği hedâyâyı huzûr-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhî'ye takdîm eylemek niyâzında bulunmuş olduğundan mûmâ-ileyhin kangı gün ve ne vakit Mâbeyn-i Hümayûn cânib-i âlîsine i'zâmı hakkında her ne vechile emr ü fermân-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfine tevîkan hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâveri terkîm kılındı efendim.

Fî 20 Ca. sene [12]84

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleri manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehriyârî buyurulmuş ve mûmâ-ileyhin işbu pazar günü sâ'at altı karârlarında Mabeyn-i Hümâyûn cânib-ı âlisine i'zâmı şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî mantûk-ı münifinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Ca. sene 1284

- 77 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğı vechile Hokand Hükûmeti tarafından mukaddemâ derbâr-ı şevket-karâra gelmiş olan sefirlerden birisi geçende memleketine avdet eylemiş olduğu misillü diğeri Seyyid Ya'kûb Efendi dahi bu kerre avdet etmek arzûsunda bulunduğu beyânîyle leffen arz u takdîm kılınan takrîrinde hâmil olduğu nâme ba'zı hedâyânın takdîmi zımında huzûr-ı hümâyûn-ı hazret-i şehen-şâhîye rû-sâ olmasını ve nâme-i mezkûrda cevâb-nâme-i hümâyûn tastîriyle Kâşgar iklimi hâkimi Ya'kûb Hân; ile Hüdayar Hân'a birer kıt'a nişân-ı âlî-i Osmanî ihsân buyurularak kendisiyle refâkatinde bulunan Lütfullah Ağa'nın dahi birer nişân-ı hümâyûna nâ'iliyetlerini recâ ve oralarda ıslâh-ı esliha ve tanzîm-i ahvâl-i askeriyeye sarf-ı mesâ'f olunmak üzere nümûne olarak iki aded iğneli ve iki aded dahi şeşhâneli tüfenk ile asâkir-i şâhâne neferâtından ümerâsına kadar iktisâ eyledikleri elbise-i resmiyyeden birer kat elbisenin i'tâsına müsâ'ade-i seniyye şâyân ve rüfekâsıyla berâber Dersa'âdet'den İskenderiye'ye kadar yol masrafları ihsân buyurularak İskenderiye'den öte tarîkçe mu'âvenet-i mukteziyenin ifâsı için fehâmetlû devletlû Hidîv-i Mısır hazretleriyle Bombay hâkimine birer tavsiye-nâme verilmesini dahi istid'â edip eğerçi bu makûle nâme ve hedâyânın kabûlü emsâli iktizâsından ise de oralar el-ân hâl-i iğtişâda olarak Hokand Hükûmeti henüz bir zâtıda takarrür edemediğinden kendileriyle muhâbereye mahal görülemediği cihetle ve sâ'ir ba'zı esbâb ve mütâla'aya nazaran efendi-i mûmâ-ileyhin getirmiş olduğu nâme ve hedâyânın kabûlü ve kendisinin huzûr-ı hümâyûn-ı cenâb-ı hilâfet penâhîye müsûlü ve nişân i'tâsı uyamayacağından bunlardan sarf-ı nazarla fakat nümûne olarak ikişer aded iğneli ve şeşhâneli tüfenk ile neferâtıdan ümerâyâ kadar birer kat elbise-i askeriyenin i'tâsı ve elçi-i mûmâ-ileyhe beş bin gurus atıyye-i seniyye i'tâsı mukaddemâ şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı celîlinden bulunarak bu akçe

Hazîne-i Celîle'de mevkûf olduğu cihetle hazîne'den kendisine i'tâ etdirileceğinden hidîv-i müşârün-ileyh hazretleriyle Bombay hâkimine istediğı tavsiye-nâmelerin tastîr ve i'tâ edilmesi hakkında her ne vechile emr ü fermân-ı me'âli-ünvân-ı şehen-şâhî şeref-sünûh u sudûr buyurulur ise infâz-ı hükm-i celîline ibtidâr olunacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 28 Ca. sene [12]85

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Ziver-i dest-i i'zâz olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle takrîr-i mezkûr manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve bermûceb-i istîzân hidîv-i müşârün-ileyh hazretleriyle Bombay hâkimi'ne istediğı tavsiye-nâmelerin tastîr ve i'tâ edilmesi müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne mantûk-ı münîfinden olarak takrîr-i mezkûr yine savb-ı sâmi-i düstûrîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ca. sene [12]85

- 78 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Buhârâ ve Harezmi tarafından olan Türkmân kabâ'ili re'isi tarafından ol havâlinin ve Rusyalıların harekât-ı müstevliyânelerine ve kendilerinin taraf-ı eşref-i hazret-i Hilâfet-penâhîden mazhar-ı himâye ve sahâbet olmaları recâsına dâ'ir Muhammed Murâd nâmında bir âdem ile mahsûs bir mektûb gönderilmiş olduğundan îcâb-ı hâl lede'l-mütâla'a vâkı'a bunlar ez-her-cihet şâyân-ı merhamet ve himâyet iseler de ne çâre ki mesâfe pek ziyâde bu'diyeti ve ara yerde sâ'ir devletlerin memâliki hâciz bulunması hasebiyle fi'len i'âne bir vechile kâbil ve mümkün olamayacağından kendilerine tatlı yolda beyân-ı ma'zeret olunmakdan başka tedbîr bulunamadığından ol bâbda kaleme alınan cevâb-nâme müsveddesiyle gelen mektûbun aslı manzûr-ı me'âli-nüşûr-ı cenâb-ı zillullâhî buyurulmak için leffen takdîm kılındı. Gerek mütâla'ât-ı muharrere ve müsvedde-i mütেকaddimenin sebk u me'âli hakkında ve gerek mûsıl-ı mektûb Murâd Efendi'ye avdet harc-ı râhı makâmında yirmi beş bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı husûsunda her ne vechile emr ü fermân-ı isâbet-beyân-ı hazret-i şehen-şâhî müte'allık ve

şeref-sudûr buyurulur ise muktezâ-yı münîfi üzre harekete mübâderet olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 11 Receb sene [1]287

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîra-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikrolunan müsvedde ve mektûb manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i mü-lûkâne buyurulmuş ve mütâla'ât-ı muharrere ve müsvedde-i mütekaddi-menin sebk u me'âlî yolunda olmasıyla ol vechile icrâ-yı icâbı ve efendi-i mûmâ-ileyhe avdet harc-ı râhı makâmında yirmi beş bin guruş atıyye-i seniyye i'tâsı şeref-sunûh ve sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî mantûk-ı münîfinden olarak zikrolunan müsvedde ve mektûb yine savb-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Receb sene [1]287

- 79 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Karîn-i ilm-i cihân-ihvâ-yı pâdişâhî buyurulduğu vechile fehâmetlü Buhârâ emîri hazretleri tarafından geçende sefâret-i mahsûsa ile Dersa'âdet'e gelmiş olan Abdülhay ve birlikte avdet eden Şeyh Süleyman efendiler cânibinden emîr-i müşârün-ileyhin ba'zı müsted'âyâtını hâvî Bâb-ı Âlî'ye bir varaka verilerek onda mukteziyât-ı asriyyeden bulunan terakkiyât ve intizâmâta husûl ü vüsûllarını teshîl için ma'ârif ve sanâyi' ve i'mâlât-ı mütenevvi'a ve harbiyye ve mesâ'il-i kânûniyyenin tedrîs ve ta'lîmi zımında buradan mu'allimîn ve edevât gönderilmesi ve taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Buhârâ'ya bir seffîr ta'yîn ve haklarında me'âsir-i dostî ve mu'âvenetkârînin îfâsı husûsunun civâriyyet-i hudûdiyye hasebiyle İngiltere Devleti ve Afganistan Hükûmeti'ne bâ-nâme-i hümayûn tavsiye ve tebyîn buyurulması temenniyâtı îrâd ve der-miyân kılınıp bâb-ı merâhim-menâb-ı hazret-i vefî-nî'metden niyâz-ı âtûfet ve himâyet edenlerin is'âf-ı istid'âsı şân-ı celîlü'l-ünvân-ı şehen-şâhî levâzım-ı lutf ü sâyiminden ve istenilen mu'allimîn ile sâ'irenin i'zâm ve i'tâsı dahi sâye-i kudret-vâye-i şâhânede mümkinâtından ise de o makûle metâlibin münâsebât ve îcâbât-ı mekânîyye ve zamânîyyeye tevâfuku ve icrâ'âtının onlara tevfiği lâzımeden olup halbuki merkez-i hilâfet-i ulyâ ile Buhârâ

arasında pek ziyâde mesâfât ve birtakım memâlik ve hükûmât olmağın öyle âlât ü edevât-ı sakîle ve harbiyyenin imrârı müşkil olacağına ve şu su'ûbet-ı nakliyye onlara bırakılarak tesvîğ-i mes'ûlat tarîkına gidilse bunda oranın ahvâli mülâbesesiyle ba'zı devletleri şühelendirmek ve o iştibâh ile ilerüde bilâ-mûcib-i makâlât da'vet edilmek mahzûru der-kâr olduğu ve fevâ'id-i mütekâbilesi meşkûk ve mechûl belki ma'dûm olan şeyler için peydâ-yı suda' etmek ise câ'iz olamayacağı gibi irsâl-i sefir ve nâme-i hümayûn tastîrine dahi maslahaten ve kâ'ideten lüzûm ve hâcet görünmeyip ma'amâfih bunların redd-i kat'î ile te'yîs olunmaları da lâıyk olamayacağına mebnî eğerçi kendileri oradan li-ecli't-ta'allüm münâsib ve ma'dûd talebe gönderirlerse mekâtib-i askeriyede tahsîl-i fûnûn etdirilerek i'âde olunacakları ve elçi ta'yîninin şimdi sırası olmadığından vakt-i merhûnunda iktizâsına bakılacağı ve Buhârâ Hükûmetiyle mu'âmelât-ı hâlisânede bulunmaları münâsebet düşdükce lâzım gelen sefâretlere tebliğ edileceği vâdisinde ve mahzûn olmayacakları yolda tefhîmât icrâsı ve mûmâ-ileyh Abdülhay Efendi'nin emsâline tatbîkan taltîfi ulûm-i merhamet-i alem-şümûl-i cenâb-ı mülûkâneye şâyân olacağından kendisine atıyye-i seniyye olarak Hazîne-i Mâliye'den elli bin gurus i'tâsı mukaddemâ Encümen-i Hâss-ı Vükelâ'da tezekkür ve tasvîb ve suver-i meşrûha nezd-i âcizîde dahi tensîb edilmiş ise de kâtibe-i ahvâlde mahz-ı ilhâm ve isâbet olan emr ü fermân-ı hikmet-beyân-ı cenâb-ı hilâfet-penâhî mülâhazât-ı ma'rûza hakkında dahi her ne sûretle müte'allık ve şeref-sudûr buyurulur ise hükm-i âlîsi infâz olunacağı ve efendi-i mûmâ-ileyh şu günlerde avdet edeceğinden emîr-i müşârûn-ileyhe cevâben tastîr etdirilen nâme-i hümayûna melfûfen sû-yı vâlâlarına tesyîr olunmağın medlûl ü ibâresi irâde-i me'âlî-ifâza-i şâhâneye tevâfuk eylediği ve icâb-ı celîli icrâ buyurulduğu takdîrde i'âdesi menût-ı himmet-i behiyyeleri idüğü ifâdesiyle tezkire-i senâverfî terkîm olundu efendim.

Fi 6 C. sene [1]289

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enmile-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i xsafâneleriyle mezkûr nâme-i hümayûn meşmûl-ı nigâh-ı me'âlî-iktinâh-ı hazret-i şehriyârî buyurulmuş ve suver-i ma'rûzanın tasvîb ve istîzân olunduğu üzre icrâ-yı iktizâları şeref-sunûh u sudûr buyurulan emr ü fermân-ı me'âlî-ünvân-ı cenâb-ı cihân-dârî mantûk-ı âlisinden bulunmuş ve zikrolunan nâme-i hümayûnun dahi medlûl ü ibâresi yolunda görüldüğünden icâb-ı celîli icrâ buyurularak yine savb-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 7 C. sene [1]289

Buhârâ Hâkimine Cevâb-nâme-i Hümayûn,

Taraf-ı hâlisânemize der-kâr olan hulûs u muvâlât-ı kerîmânelerinin te'yidini ve oranın salâh ve sa'âdet-hâli husûsunda mu'âvenet-i muhibbânemiz iltimâsını mutazammın sefir-i mahsûs-ı hükümrânîleri Abdülhay Efendi vesâtatıyla irsâl kılınan nâme-i sa'âdetleri me'âli ma'lûmumuz ve bu sûretle izhâr kılınan me'âsir-i vidâd-kârî mûcib-i mahzûziyetimiz olduğu ve cihet-i câmi'a-yı İslâmiye iktizâsınca gerek zât-ı sa'âdetlerinin ve gerek mevdû'-ı yed-i emânetleri olan ahâlînin terakkî-i refâh ve miknetleri e'azz-ı âmâlimiz olarak bu ümniyenin husûlüne taraf-ı vâlâ-yı hükümrânîlerinden sarf-ı mesâ'i ve himmet olunacağı nezd-i hâlisânemizde şâ'ibe-i işübâhdan vâreste olmağla her hâlde tezâyüd-i ikbâl ve muvaffakiyetleri mütemennâ-yı mahsûsumuz idüğü bi-mennihi te'âlâ rehûn-i ilm-i şerifleri oldukda ba'd-ezîn dahi ibrâz-ı âsâr-ı muvâlât-kârîye himmetleri me'mûl-ı hâlisânemizdir.

- 80 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Diğer tezkire-i senâverîde arz u beyân olunduğu vechile Buhârâ Emîri hazretleri tarafından sefâret-i mahsûsa ile mukaddemâ Dersa'âdet'e gelip bu def'a avdet edecek olan Abdülhay Efendi kendisi ile mensûbâtundan Kasım ve Mirzâ Zâhid ve Abdülgaflâr ve Şeyh Süleymân efendilere birer kıt'a nişân-ı âlî ihsânı niyâzında bulunmuş ve recâ-yı ma'rûz karîn-i müsa'ade-i mekârim-âde-i cenâb-ı pâdişâhî buyurulduğu hâlde sefir-i mûmâ-ileyhe ikinci ve Kâsım ve Zâhid ve Abdülgaflâr Efendilere dördüncü rütbelerden birer kıt'a Mecîdî Nişânı i'tâsı ve mûmâ-ileyh Süleymân Efendi'ye nişân-ı mezkûrun dördüncüsü i'tâ olunduğundan onun dahi üçüncüye terfî-i derece-i kifâyede görünmüş ise de her hâlde şeref-rîz-i sahîfe-i sünûh u sudûr olacak emr ü fermân-ı me'âli-ünvân-ı şehen-şâhînin hükûm-i münîfî icrâ edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fi 6 C. sene [1]289

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhileri manzûr-ı me'âli-mevfûr-ı hazret-i şehen-şâhî buyurulmuş ve ber-mûceb-i istîzân mûmâ-ileyhime zikrolunan rütbelerden birer kıt'a mecîdî nişânı i'tâsı ve mûmâ-ileyh Süleymân Efendi nişânının dahi üçüncüye terfî'i

şeref-sünûh u sudûr buyurulan emr ü fermân-ı şevket-ünvân-ı cenâb-ı hilâfet-penâhî muktezâ-yı celilinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 C. sene [12]89

- 81 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğı vechile Buhârâ hâkimi tarafından geçende sefâret-i mahsûsa ile Dersa'âdet'e gelmiş ve bu kerre avdet etmek üzere bulunmuş olan Abdülhay Efendi emîr-i müşârün-ileyhin bir nişâne-i iltifât-ı mefharet-âyât-ı pâdişâhî ile taltîfini leffen arz u takdîm kılınan takrîr ile niyâz eylediğine ve Cenâb-ı Hak dâ'imâ meşrûk-ı envâr-ı feyz u sa'âdet buyursun, bâb-ı merâhim-menâb-ı şehen-şâhîye ref'-i eyâdî-i istûâf eden bu makûle hükümdârânın tatyîbi şân-ı bülend-ünvân-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîye muvâfık bulunmuş idüğüne mebnî hâkim-i müşârün-ileyh için elli bin gurus kıymetinde bir kıt'a enfiye kutusu mübâya'a olunarak efendi-i mûmâ-ileyhe tevdî'an irsâli beyne'l-havâss tezekkür olundiye de ol bâbda her ne sûretle irâde-i inâyet-mu'tâde-i zıllullâhî şeref-sunûh u sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi icrâ kılınacağı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 5 Receb sene [1]289

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle melfûf takrîr manzûr-ı şevket-mevfûr-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulmuş ve sûret-i ma'rûzanın tensîb ü istizân buyurulduğı üzere ifâ-yı muktezâsı müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i tâc-dârî icâb-ı celilinden olarak mezkûr takrîr yine savb-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Receb sene [1]289

- 82 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğı vechile Kaşgar hâkimi tarafından atebe-i ulyâ-yı cenâb-ı şâhâneye rabt-i rişte-ı ubûdiyeti hâvî arıza-i mahsûsa ile geçende Dersa'âdet'e gelen

Ya'kûb Hân bu kerre avdet edecek olup hâkim-i müşârün-ileyhin mutâf-ı kavâfil-i füyûzât olan âsitân-ı âsumân-eyvân-ı hilâfet-i kübrâya kendisi ve dâ'ire-i hükûmeti ahâlîsi nâmına olarak arz eylediği âsâr-ı rikkıyyet ve ta'zîmât iktizâsınca nişâne-i taltîf-ı celîl-i velî-nî'met-i bî-minnete mazhariyeti şân-ı me'âlî-ünvân-ı cihân-dârîye lâıyk ve hân-ı mûmâ-ileyhin tesrîri dahi merâhim-i aliyye-i şehen-şâhîye muvâfık olacağından sadr u meyânı yâdigâr-ı celîlî'l-i'tibâr-ı hazret-i zıllullâhî ile tenvîr ve kadr u şerefi akvâm u kabâ'ili arasında i'lâ ve tevîr olunmuş olmak üzere kendisine birinci rütbeden bir kıt'a murassa' nişân-ı osmânî ile iki yüz bin gurus kıymetinde kezâlik bir seyf-i murassa' ihsânı ve hân-ı mûmâ-ileyhe dahi nişân-ı mezkûrun ikinci râddesinden bir nişân ve yüz bin gurus harc-ı râh i'tâsı merhûn-ı müsâ'ade-i avâtuf-ı mu'tâde-i cenâb-ı şehriyârî görünüyor ise de her hâlde isâbet-bahş-ı sahîfe-i sünûh u sudûr olacak emr ü fermân-ı mekârim-beyân-ı hazret-i pâdişâhînin hükm-i münîfi infâz edileceği ifâdesiyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 19 Ra. Sene [1]290

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Esâbi'-zib-i ta'zîm ü ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret- pe-nâhîleri meşmûl-i nigâh-ı me'âlî-iktinâh-ı hazret-i şehen-şâhî buyurulmuş ve istizân-ı âlî-i hidivîleri üzere hâkim-i müşârün-ileyhe bir kıt'a murassa' nişân-ı osmânî ile ol kıymetde bir seyf-i murassa' ve hân-ı mûmâ-ileyhe dahi nişân-ı mezkûrun ikinci rütbesi ve ol mikdâr harc-ı râh i'tâsı mûte'al-lık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü fermân-ı mekârim-ünvân-ı cenâb-ı pâdişâhî mantûk-ı celîlinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 R. Sene [12]90

- 83 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Kaşgar hâkimi tarafından sefâretle geçende Dersââdet'e gelmiş olan Ya'kûb Hân mukaddemce ihsân buyurulan ikinci rütbe nişân-ı âlî-i osmânî'den dolayı arz-ı teşekkürle berâber emsâline tevîkan bunun birinci mecidî nişânı'na tebdîli ve ma'ıyyeti me'mûrlarından ba'zılarının nişân-ı âlî'ye neyli niyâzında olduğuna ve bunların atebe-i ulyâ-yı hilâfet-penâhî'ye izhâr eyledikleri ubûdiyet ve ihtisâs mülâbesesiyle taltîfleri muvâfık-ı şân-ı celîlî'l-ünvân-ı şehen-şâhî olacağına mebnî mûmâ-ileyhe tebdîlen birinci ve me'mûrîn-i mûmâ-ileyhimden İshak Can'a ve Kapukethudâsı Şeyh Mehmed

Efendi'ye müceddeden ve terfî'an üçüncü ve Molla Artuk Efendi'ye dahi dördüncü rütbelerden kezâlik birer kıt'a mecidî nişânı ihsânı irâde-i mekârim-ifâde-i şâhâneye mu'allakan tahattur kılınmış ise de ol bâbda emr ü fermân-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhî her ne vechile şeref-sünûh u sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 2 C. Sene [1]290

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleri manzûr-ı hümayûn-ı cenâb-ı mülûkâne buyurulmuş ve istizân-ı âlî-i hıdivîleri üzre mûmâ-ileyh Ya'kûb Hân'a tebdilen birinci ve İshak Can'a ve Şeyh Mehmed Efendi'ye müceddeden ve terfî'an üçüncü ve Molla Artuk Efendi'ye dahi dördüncü rütbelerden birer kıt'a nişân-ı mecidî i'tâsı müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan emr ü fermân-ı hazret-i şâhâne mantûk-ı celîlinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 C. Sene [12]90

- 84 -

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

Hâk-i pâ-yi me'âlî-sây-i hazret-i pâdişâhî'ye meb'ûs arızasına cevâben Kaşgar Hâkimi Ya'kûb Hân hazretlerine tastîr itdirilen nâme-i hümayûn irsâl-i sû-yi vâlâları kılınmış olmağla ahkâm ve ibârâtı muvâfık-ı irâde-i seniyye-i şehen-şâhî olduğu ve icâb-ı âlîsi icrâ buyurulduğu hâlde i'âdesi mütevakkıf-ı himem-i behiyyeleridir efendim.

Fî 7 C. sene [1]290

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Enmile-pîrâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i dâverâneleriyle zikrolunan nâme-i hümayûn manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i şehen-şâhî buyurulmuş ve nâme-i hümayûnun ahkâm ve ibârâtı yolunda görüldüğünden icâb-ı âlîsi icrâ buyurularak yine savb-ı sâmi-i hıdivîleri'ne i'âde kılınmış olduğu rehîn-i ilm-i âlî-i sadâret-penâhileri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 C. sene [1]290

- 85 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Cülûs-ı meyâmin-me'nûs-ı hazret-i pâdişâhî vesîle-i cemîlesiyle Kaşgar hâkimine tastîr buyurulan nâme-i hümayûnun mahalline îsâl kılındığını ve ol havâlî ahvâline müte'allık ba'zı havâdisi mutazammın Bombay Başşehbenderliği'nden vürûd eden tahrîrât mücerred manzûr-ı âlî buyurulmak için leffen arz u takdîm kılındığı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 5 Safer sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Hâme-ârâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i hidivîleriyle tahrîrât-ı ma'rûza meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i hazret-i mülûkâne olarak tahrîrât-ı mezkûre nezd-i âlîde tevkîf buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-iveliyyü'l-emrindir.

Fî 6 S. [12]94

- 86 -

Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Kaşgar Emâreti tarafından sefâret-i mahsûsa ile Dersa'âdet'e i'zâm olunan Ya'kûb Hân'ın Bombay'dan hareket etmek üzere olduğu ve emâret-i müşârün-ileyhâ memâlikinde hutbe ve sikkenin nâm-ı nâmî-i cenâb-ı hilafet-penâhî ile tezyîn ve tenvîr olduğu ifâdesine dâ'ir Bombay Başşehbenderliği cânibinden vürûd eden tahrîrât mücerred manzûr-ı âlî buyurulmak için leffen arz ü takdîm kılındığı beyânîyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 14 S. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-idest-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i sâdaret-penâhîleriyle tahrîrât-ı ma'rûza meşmûl-il ühâza-i şevket-ifâza-i cenâb-ı mülûkâne buyurulmuş ve tahrîrât-ı mezkûre savb-ı sâmi-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-iveliyyü'l-emrindir.

Fî 15 S. sene [12]94

- 87 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kaşgar Emâreti tarafından sefâret-i mahsûsa ile Dersa'âdet'e gönderilen Ya'kub Hân'ın Bombay'dan sûret-i hareketine dâ'ir Bombay Başşehbenderi cânibinden vürûd eden tahrîrât mücerred manzûr-ı âlî buyurulmak için leffen arz u takdîm kılındığı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 20 Ra. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Esâbi'-zîb-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i sadâret-penâhîleriyle ma'rûz tahrîrât manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve tahrîrât-ı mezkûresavb-ı sâmi-i âsafâneleri'ne i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Ra. sene [12]94

Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye Cânib-i Me'âlî-menâkıbına

Numara

368

Devletlü Efendim Hazretleri,

Fazîletlü Ya'kûb Hân Hazretleri bundan beş gün evvel ol cânibe müteveccihen buradan hareket etdiler. Burada bulunduğu müddet hükûmet tarafından mefrûşhâne ve araba ve gelür iken şimendüfer ücreti verildikten başka yevmî altmış beş rûpî matbah masârıfı olmak üzere kendüsüne akça virilmiş olduğu gibi Süveyş'e kadar navl dahi i'tâ olunmuşdur ve İstanbul'dan Londra'ya gideceği cihetle ma'iyetine Kapudân Mevlayî terfîk olunup gönderildiği ve mesmû'âta göre bu tarafa avdet etmeyüp ol tarafda kalmak efkârında bulunduğu arz ve ihtârına ictisâr kılındı ol bâbda ve her halde emr ü ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir

Fî 19 Safer sene [12]94

ve

Fî 21 Şubat sene [12]92

Bende

Ser-şehbender-i Devlet-i
Aliyye-i Osmaniyye der-Bombay

Hüseyin

- 88 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kaşgar Hâkimi Ya'kûb Hân; hazretleri tarafından sefâret-i mahsûsa ile i'zâm olunan Ya'kûb Hân hazretleri Bombay tarîkıyle bu kerre Dersa'âdet'e vâsıl olarak Kaşgar Hükûmeti'nin makâm-ı mukaddes-i hilâfet-i kübrâya olan râbıta-i inkıyâd ve ihtisâsını teşyîd ve te'yîde meymenet-efzâ-yı vukû' olan cülûs-ı hümayûn-ı hazret-i cihânbanî'yi tebrîk ve tes'îde dâ'ir hâkim-i müşârün-ileyhden atebe-i ulyâ-yı cenâb-ı şehen-şâhî'ye olmak üzere getirmiş olduğu nâme ve âsârı husûsiyyet kabîlinden olarak takdîm olunan ba'zı hedâyânın müfredâtını mübeyyin pusula ile taraf-ı âcizâneme vârid olan tahrîrât-ı mahsûsa terceme etdirilüp asıllarıyla berâber leffen ma'rûz-ı huzûr-ı şevket-mevfûr-ı âlî kılındı. Sefîr-i mûmâ-ileyh gerek hâkim-i müşârün-ileyh cânibinden ve gerek bi'l-cümle ahâlî-i Kaşgar taraflarından mevdû'-ı uhde-i me'mûriyeti olan vazîfe-i mukaddese-i bî'at ve tehniyeti îfâ için hâk-i pâ-yı mekârim-ihtivâ-yı hazret-i hilâfet-penâhî'ye rûmâl olmak ve hâkim-i müşârün-ileyhin takdimelerini pîşgâh-ı zılliyyet-penâh-ı âliye arz etmek emelinde bulunduğuna binâ'en teşrîfât-ı sâbıkası üzere senâverleri dahi birlikde olduğum hâlde sefir-i mûmâ-ileyhin kangı gün ve ne vakitte min-gayrı resmin Mâbeyn-i Hümayûn-ı Şâhâne cânib-i eşrefine azîmeti emr ü fermân buyurulur ise mantûk-ı münîfine göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 24 Ra. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i âsafâneleriyle melfûfâtı manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i hilâfet-penâhî buyurulmuş ve sefir-i mûmâ-ileyhin gelecek rebî'u'l-âhîrin üçüncü Salı günü saat beş râddelerinde Mâbeyn-i Hümayûn'a azîmetiyle zât-ı âlî-i âsafâneleri hâzır oldukları hâlde atebe-i seniyyeye rûmâl olması şeref-sâdır olan emr ü fermân-ı me'âli-ünvân-ı cenâb-ı şehen-şâhî mantûk-ı münîfinden olarak emîr-i müşârün-ileyhinsavb-ı âlî-i hidivîleri'ne olan tahrîrâtı i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ra. sene [12]94

- 89 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kaşgar Hâkimi Ya'kûb Hân; hazretleri tarafından Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'ne dahi vürûd iden mektûb Kaşgar Hükûmeti'nin Devlet-i Aliyye'ye olan revâbıt-ı ihtisâs ve intimâsını mü'eyyid ba'zı ifâdât ve teblîgâtı hâvî olduğundan mücerred manzûr-ı şevket-mevfûr-ı âlî buyurulmak için leffen arz u takdîm kılındığı beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 26 Ra. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i sadâret-penâhileriyle ma'rûz mektûb meşmûl-il ühâza-i şevket-ifâza-i hazret-i pâdişâhî olarak zikrolunan mektûb nezd-i âlîde tevkîf buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-iveliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Ra. sene [12]94

- 90 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Ma'lûm-ı âlî buyurulduğu vechile Rusyaluların Asya-yı Vustâ'da tevsi'-i mülk ü iktidâr sevdâsıyla hükûmât-ı İslâmiyye hakkında bir müddetden berü vukû' bulan harekât-ı istilâ-kârâneleri Afganistan hudûduna müntehî olup maksad-ı aslîleri ise Hind'e tekarrüb etmek ve henüz istiklâllerini gâ'ib itmeyen İslâm hükûmetlerini dahi âverde-i kabza-i teshîr ve milyonlarca ehl-i İslâmı taht-ı tahakküm ve tegallüblerinde zebûn u esîr eylemek kazıyyesi olduğundan ve ma'a-hâzâ Afganistan ahâlîsi umûmen Hânefiyyü'l-mezheb ve beş-altı milyon nüfûsdan mürekkeb olarak oralarca cengâverlikleri dahi meşhûr ve mute'âref bulunduğundan anlarla açıktan açığa harbe tutuşmak Rusyalularca mesâfe-i ba'ideden sevk u nakl-i cüyûş ü mühimmât ve bu da birçok tekellüfâta mevkûf olduğuyçün o yola gitmeyerek ilkâât ve iğfâlât-ı gûnâ-gûn ile Afganlıları galebe-i ma'neviyye altına almak ve Hindistan'ın cihet-i şimâliyyesindeki İslâm hükûmetleriyle berâber tedricen mahv u münderis etmek meslekini ihtiyâr ve bu politikayı İngilizler hakkında bir âlet-i tehdîd ittihâz eylemiş ve binâ'en-aleyh bu kerre Afganistan Emîri Şîr Ali Hân; 'ı akçe ve hedâya ile itmâ' ederek Hindistan'daki İngilizler aleyhine tahrîs u tahrîk etmiş oldukları ve emîrin Rusya mefâsidiyle İngiltere

Devleti'ne i'lân-ı harb eylemesi dâhilen efkâr-ı umûmiyeyi tahdîş idüp Afganistan'ın erkân ve mu'teberânı emîrin hareketini redd ü takbîh eyledikleri ve'l-hâsıl Rusyaluların oralarca müttehazları olan tarîk-ı mefsedet yakîn vakitte Afganistan ve sâ'ir hükûmât-ı mütecâvire-i İslâmiyye'nin külliyyen mahv ü perîşân olmalarını intâc eyleyeceği istihbâr olunmuşdur. Vâkı'a a'sâr-ı sâlifede Devlet-i Aliyye ile Afganistan Hükûmeti beyninde vikâye-i bünyân-ı müvâlâta i'tinâ olunur iken inkılâbât-ı zamâniyye ile rişte-i muhâdenet münkatı' olmuş ise de Rusyaluların ber-vech-i muharrer Türkistan istilâsına kıyâm ve devâmları şimdide kadar tavâ'if ü kabâ'il-i İslâmiyye'den çoğunun inkırâz u indirâsına sebep olmasıyla berâber gerek o taraflarda ve gerek buralarda efkâr-ı umûmiyyeye ittihâd-ı İslâm lüzûmunu ilgâ etmiş ve Kâşgar Hükûmeti'nin nâm-ı me'âlf-ittisâm-ı hilâfet-i kübrâya hutbe okutması dahi onun âsâr-ı cemîlesinden bulunmuş olmasına ve fi'l-hakîka Devlet-i Aliyye sâ'ir hükûmât-ı İslâmiyye'nin a'zamı ve velî-ni'met-i bî-minnetimiz şehen-şâh-ı hakâyık-âgâh efendimiz hazretleri bi-hasebi'l-hilâfe kâffe-i müslimînin melce' ve imâmı bulunmasına nazaran bi-avnillâhi te'âlâ Asya'da ittihâd-ı İslâm farızasını fi'le getürmeğe muvaffakiyyetin esbâb-ı kavîyye-i ma'nevîyyesi lehül-hamd mevcûd iken a'dâ-yı müslimînin tehâcüm ü tasallutuyla bakîyye-i hükûmât-ı İslâmiyye'nin dahi muzmahil ü perîşân olduklarına uzakdan durmak lâyük olmayacağından ve böyle bir hâlin mazarrâtı yalnız oralara münhasır olamayup te'sîrât-ı tabî'îyesinden bu tarafın da hissedâr olacağı derkâr bulunduğundan Afganistan Hükûmeti'nin bir hufre-i hevl-nâke düşmeksizin Rusyaluya temâyül ü intimâdan tahlîs ile ol havâlice ittihâd-ı İslâm maksadının te'sîsine müsâra'at Devlet-i Aliyye'ce diyâneten ve maslahatan umûr-ı mefrûzadan olarak Rusyalılarla mu'âdât üzre bulunulması ise bu yolda her dürlü esbâb ü vesâ'ile mürâca'at içün vakt-i fırsat addolunmakda ve bir sefir i'zâmı tasavvur kılınmakda iken İngiltere Sefîri Layard; şu mes'ele üzerine Bâb-ı Âlf ile mahremâne müzâkereye girişüp Rusyaluların Afganistan'ı taht-ı nüfûz ve tegallûbe almaları Hindistanca İngiltere'nin menâfî'ine dokunacağı gibi hükûmât-ı mütecâvire-i İslâmiyye'nin indirâs ü izmihlâlini muntic olan bu makûle teşebbüsâtın Devlet-i Aliyye'ce dahi hasbe'd-diyâne şimdiden nazar-ı dikkate alınması lâzım geleceğini ihtâr ile berâber cânib-i Saltanat-ı Seniyye'den Afganistan'a öyle fevka'l-âde bir sefir i'zâm ve icrâ-yı nesâyih-ı mü'essire ile Rusyaluların mevâ'id ü mefâsidini hükümsüz bıraktıracak tedbîrlere iltizâm olunur ise nâm-ı fehâmet-ittisâm-ı Hilâfet-i kübrânın beyne'l-İslâm müsellemler olan te'sîrât-ı azîmesiyle muhâtarât-ı âtiyenin önü alınmış olacağını dahi tasdik ve ityân eylemiş ve fi'l-hakîka öyle bir sefir irsâli ile Asya-yı Vustâ'daki hükûmât-ı İslâmiyye nezdinde şân-ı celîl-i hilâfet-penâhî'yi göstermek Devlet-i Aliyye'ce hâlen ve istikbâlen fevâ'id ü muhassenât-ı adîdeyi ve Rusya'ya karşı beyne'l-İslâm husûl-i

te'âvün ve ittihâd için te'sîs-i mukaddemât-ı sâbiteyi müstelzim olacağı, eltâf-ı subhâniyeden me'mûl ve muntazar bulunmuş olduğuna ve çünkü Rusyaluların Afganistan'da icrâ-yı nüfûz itmeleri İngiltere Devleti'nce mûcib-i endîşe ve ızdırâb olması üzerine bi-avnilahi te'âlâ matlûb-ı aslî hâsıl olur ise devlet-i müşârûn-ileyhâ saltanat-ı seniyyenin minnetdârı olacağına binâ'en ilerüde pek büyük menfa'ati görüleceğinden hemen öyle bir sefir-i mahsûs intihâb ve ta'yîni zât-ı vâlâ-yı meşîhat-penâhî ve Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'yle beynimizde tezekkür olunmakla berâber Afganistan mu'teberânından olup Dersa'âdet'de bulunan La'l Şâh Efendi; ile sûret-i mahsûsada lakırdı edilerek gidecek sefirin teshîl-i harekât ve mu'âmelâtına dâ'ir hayli ma'lûmât alınmış ve bu bâbda İngiltere sefirî tarafından ba' zı mertebe irâ'e-i tarîk olunup şu tahkîkât ve ihtârâtın netîcesinde dahi Hindistan'ın cihet-i şimâliyyesinde kâ'in Peşâver şehrine dâ'imî bir me'mûr ik'âdı ve bunun dahi gönderilecek sefire terfîkan i'zâmî tasvîb edilmiş olduğundan ve bâlâda arz u beyân olunduğu vechile Afganlılarla bu tarafın münâsebâtı sinîn-i vefîreden berî mûnkatı' iken şimdi teceddüd ve te'ekküde edeceği ve ol havâlî ahâlîsi salâbet-i dîniyye ile mütehallî oldukları cihetle i'zâm olunacak sefirin mütehayyizân-ı ricâl-i ilmiyyeden olması ve lisân-ı fârisî'yi bilmesi ve vazîfe-i mühimme-i me'mûriyetini hüsn-i îfâya muktedir bulunması şart-ı a'zam ve Peşâver'e gidecek zât dahi bu sıfatları câmi' olmak mültezim bulunduğundan yine meşîhat ve nezâret-i müşârûn-ileyhimâ ile münâsibleri lede't-te'emmül sudûr-ı izâmdan semâhatlü Ahmed Hulûsî Efendi hazretleri ilm ü fazlî ve dirâyet ü zekâsı ve hüsn-i hâlf mülâbesesiyle sefârete ve Meclis-i Kebîr-i Ma'ârif a'zâsından fazîletlü Ahmed Efendi; dahi sıfât-ı matlûbe ile muttasîf olmasına mebnî Peşâver me'mûriyetine ehil görünmüş olmalarıyla müşâr ve mûmâ-ileyhimânın sefâret ve me'mûriyet-i mezkûreye nasb u ta'yîn kılınması ve Afganistan'ın bu'd-i mesâfesiyle berâber hizmet-i sefâretin vikâye-i vak' u haysiyeti için fazla masraf ihtiyârına mecbûr olacağı cihetle müşârûn-ileyh Ahmed Hulûsî Efendi'ye bin beş yüz ve götüreceği kâtibe iki yüz ve Peşâver me'mûru Ahmed Efendi'ye buradaki ma'âşına zamîmeten elli altın ma'âş tahsîsiyle berâber iki yüz ve La'l Şâh Efendi'ye beş yüz altın ki cem'an iki bin dört yüz altın harc-ı râh i'tâsı ve oraca celb ü istimâlet için ba'zı atâyâyâ lüzûm-ı kavî görünüyor ise verilmek üzere sefir-i müşârûn-ileyh nâmına Bank-ı Osmânî'den beş yüz altınluk bir havâle-nâme dahi virdürilmesi ve zât-ı maslahatın der-kâr olan ehemmiyeti iktizâsınca Şîr Ali Hân'ın ve velf'ahdî ile mahdûm ve birâderlerinin ve zimâm-ı ahâlî yed-i iktidârında bulunan Ahûnd-ı sevâdın hedâyâ-yı münâsibe ile tatyîbleri hüsn-i te'sîri mûcib olacağından leffen arz u takdîm kılınan defterde gösterildiği üzere müşârûn-ileyhimin nişân-ı âlf ve sâ'ir teberrükât-ı hilâfet-penâhî ile taltîf buyurulması ve Şîr Ali Hân'a te'âvün ü ittihâd ve

te'sis-i mebânî-i hubb u vidâde dâ'ir bir nâme-i hümayûn tastûriyle Ahûnd hazretlerine ve emîrin sadr-ı A'zam ile şeyhü'l-İslâmı dahi taraf-ı âcizîden ve cânib-i vâlâ-yı fetvâ-penâhî'den nesâyih ve tebligât-ı mukteziyeyi hâvî birer mektûb irsâl olunması ve nâme-i hümayûn ile işbu mektûbların fârisî tercemelerinin dahi berâber gönderilmesi ve sefîr-i müşârûn-ileyhe ta'lîmât-ı mahsûsa virilmesi tensîb idilmiş ve zikrolunan nâme-i hümayûn tastûr itidililerek ta'lîmâtın müsveddesiyle ma'an ve leffen ma'rûz-ı huzûr-ı âlî kılınmış olmağla nâme-i me'âfî-allâmenin iktizâ-yı celîli icrâ buyurulduğu ve ta'lîmâtın medlûl ü ifâdesi ve müzâkerât-ı meşrûhanın netîcesi muvâfık-ı emr ü fermân-ı isâbet-ünvân-ı cenâb-ı şehen-şâhî olduğu hâlde çünkü sefîr-i müşârûn-ileyhin bi-mennihi te'âla önümüzdeki çiharşenbih günü yola çıkarılması elzem ü ehemm bulunduğundan ve işin te'hîr kabûl edemeyeceğine mebnî sefîrin sür'at-ı azîmetini İngiliz elçisi dahi lâ-yenkâtı' ihtâr etmekde olduğundan mukteziyât-ı maslahatın icrâsına müsâra'at kılınacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 10 C. sene [12]94

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i âsafâneleri'yle ma'rûz ta'lîmât müsveddesi ve defter, manzûr-ı âlî-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve ber-mûceb-i istîzân müşâr ve mûmâ-ileyhimânın sefâret ve me'mûriyet-imezkûreye nasb u ta'yîn kılınması ve ta'lîmât-ı mezkûrenin sefîr-i müşârûn-ileyhe verilmesi ve müteferri'âtının icrâsı ve fakat velî'ahdın vâlidisine hediye irsâlinden sarf-ı nazarla nişân ve sâ'ir hedâyânın irsâl kılınması şeref-sâdır olan emr ü fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı pâdişâhî iktizâ-yı âlisinden olarak müsvedde-i mezkûre icbâbı icrâ buyurulan nâme-i hümayûn ile savb-ı sâmi-i sadâret-penâhîleri'nei'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 11 C. sene [12]94

- 91 -

Cenâb-ı Hak memâlik-i mahrûse-i hazret-i mülkdârîlerin muhâfaza buyursun. Kaşgar Hükûmeti'nin bundan akdem ber-muktezâ-yı şîve-i kadr-i ilâhî düçârî-i mesâ'ib-i nâ-gehânî olduğu sebeb-i hakîkiyye ve netâyic-i sahîha-i vâkı'asının atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı hilâfet-penâhîleri'ne şu gavâ'il-i mühimme-i Devlet-i Aliyye sırasında arz u beyânıyla bir kat daha îrâs-ı işti'âl-i ye's-i melâl etmeye eğerçi vicdân-ı âcizânem rızâ virmez ise de Buhârâ ki mukadderât-ı ilâhiyye elbette zuhûr edeceği bedîdâr

bulunmuştur, hâdise-i mezkûreden tahlîs-i girîbân-ı ser ü cân ederek Dersa'âdet'e bu kerre azîmet eden Kaşgar Piyâde Askeri Kumandanı Mehmed Hânı bendelerinin meşhûdât ve ba'zı ifâdâtının ber-vech-i zîr arz u beyânına cür'et olunur.

Zât-ı lutf-âyât-ı hazret-i pâdişâhîlerin Cenâb-ı Hak âlâm-ı sûriyye ve ma'nevîyyeden masûn buyursun. Kaşgar Emîri Ya'kûb Hân'ın vefâtıyla mahdûmu ve velf'ahdî Bey Kulu Hân; bendelerinin emârete nâ'iliyyetinde Hoten Vâlîsi bulunan Niyâz Hâkim taht-ı idâresinde olan eyâletin temellük etmek ümniyyesiyle emîr-i müşârûn-ileyhe adem-i itâ'at ve vâdî-i bağy-ı fesâda cür'et etmiş ve gene Turpan Vilâyeti Vâlîsi Hakîm Hân Tura'nın dahi bu sırada bağiyâne ve âsiyâne vukû' bulan harekâtı üzerine emîr-i müşârûn-ileyh bendeleri bi'l-mecbûriyye istihsâl-i âsâyiş zımında gene Turfan ve Hoten taraflarına azîmetle kuvve-i cebriyye-i askeriyye icrâsiyle meşgûl bulunduğu hâlde Çinlülerden seksen bin kadar asâkir Urumçi nâm mahalle muvâsalet ve altı bin asâkir-i Çiniyye bağteten Kaşgar'a azîmet ve hücum ederek bilâ-muhârebe vilâyeti zabt u istîla etmişler ve mu'ahharan Hoten hâkimi bulunan merkum Niyâz Hâkim Çinlüler tarafından katl ü i'dâm kılındığından ve Vilâyet-i Kaşgar dahi bu sûretle perişân olduğundan emîr-i müşârûn-ileyh mevcûd refâkatiyle mu'ahharan Taşkend'e azîmet ve avdet eylemiştir.

Mesmû'ât ve tahkîkât-ı âcizâneme göre hâkan-ı Çin'in, müteveffâ pederini kabrinden ihrâc birle ihrâk bi'n-nâr ve ekser şehîr ve vilâyât-ı Çin'i haste-dâr u hasâr iderek bundan akdem Hıta-i Çiniyye'den her nasılsa firâr ve Kaşgar havâlisinde gizlüce güzeşt-güzâr etmekde olduğu istihbâr olunan ma'hûd (Dahodarîn) ve (Şohdarîn) nâm şahısların hâkan-ı Çin tarafından ahz u girifti maksadına müsteniden ve me'mûren gönderilüp Urumçi'ye vâsıl oldukları bend-i sânde mezkûr seksen bin mikdâr asâkir-i Çiniyye'den altı bin kadar fırka-i müfreze merkûmânın Kaşgar'da bulunacakları ümîdiyle gelmeleri ve Kaşgar'ın asâkir-i İslâmiyye'den hâlf bulmaları üzerine bilâ-muhârebe zabt u istîlâ birle ârâm u ikâmet etmişlerdir. Çünkü zât-ı Kaşgar bundan akdem Çinlüler'den tathîr olunarak tâbi'iyet-i saltanat-ı seniyye-i hazret-i pâdişâhîleri'yle hisse-yâb-ı fahr-mesâr ve şeref-i İslâmiyetle minnetdâr bulunduğundan Çinlüler sûret-i kadîmede bir hey'et ibrâz ve irâ'iyye etmiş olsalar az zamân içinde taraf-ı İslâmiyândan müşâhede edecekleri hâl intâc-ı harb ve kıtâl olamayacağı umûr-ı bedîhiyyeden bulunmasıyla işte Çinlüler dahi burasını yakînen idrâk etmelerinden dolayı umûr-ı idâre-i vilâyeti bütün bütün cânib-i İslâmîye tefvîz ve tevdî' iderek yalnız sûret-i muvakkatede izhâr-ı âlâyişden başka arz-ı ahvâl itmekde oldukları ve bi'l-cümle ahâlî-i İslâmiyye ise atf-ı nazar-ı kimyâ-eser-i hazret-i pâdişâhîleri'ne dîde-küşâ-yı

intizâr bulundukları ekseriyâ taraf-ı âcizâneme tevârüd iden mekâtib ve muharrerât me'âlinden ve hân-ı mûmâ-ileyhin dahi ifâde-i şifâhiyyesinden istifâde kılınmaktadır.

Nefs-i Kaşgar vilâyetinin hâvî olduğu yirmi dört aded vilâyet ve şehirlerde ale't-tahmîn beş milyon nüfûs-ı İslâmiyye mevcûd bulunduğundan her bir vilâyet kendü nokta-i vesî'asını hüsn-i sûretle himâye ve idâre ile muhâfaza-i yed-i a'dâ idebileceği bedîdâr bulunduğu hattâ nefis-i Kaşgar'da seksen bin hâne ve bir büyük sîm u zer ma'deni ve daha buna mu'âdil me'âdin-i kesîre mevcûd olup vilâyet-i sâ'ireden hiç bir vechile i'âneye ihtiyâcî bulunmadığı ve Hoten vilâyeti ise mahsûlât-ı arziyye ve me'âdin-i mûte'addiden başka ma'mûl ve gayr-ı ma'mûl otuz üç mahallinden altun ma'deni zuhûr ederek el-ân ihrâc kılınmakta olduğuna ve Yarkend şehir-i cesîminde ise ta'rîfden bîrûn zer-âmîz me'âdin-i mûte'addide ve külliyyetlü altun ile mülemma' nühâs ma'deni mevcûd idüğü ve zikrolunan eyâlât-ı sâ'irenin her birleri dahi defâ'in-i hazîne-i me'âdin bulunduğu şübheden vârestedir.

Revş-i hâlden ve taraf-ı âcizâneme tevârüd etmekde olan muharrerât ve evrâk-ı mahalliye me'âllerinden anlaşıldığına ve mahallince mesbûk olan ma'lûmât-ı âcizâneme göre Çinlülerin Kaşgar'a azîmetle bilâ-muhârebe zabt u teshîrine kendülerince pek de memnûn olamayacakları çünkü böyle bir cüzû'den fırka-i müfrezenin kuvve-i külliyye-i İslâmiyye miyânında bulunup da bi'l-âhire harekât-ı tedâfû'î vukû'a gelür ise tâb-âver-i mukâvemet olamayacakları bedî'dâr bulunduğu misillü mukaddemce dahi taraf-ı İslâmiyye'den görmüş oldukları satvet ve şecâ'at tamâmıyle hâur-nişânları bulunduğu ve ba'zı lisânlarından bile istimâ' kılınmakta idüğü delâletiyile müsbet bulunmuştur.

Kaşgar vilâyeti emîr-i sâbık ve lâhıkı tâbi'iyet-i saltanat-ı seniyyeleri şeref-i fahr ve meziyyetine mazhar olarak nâm-ı nâmî-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine sikke darb ve hutbe kırâ'at itmelerinden dolayı mahall-i mezkûrun memâlik-i mahrûse-i hazret-i mülkdârîleri a'dâdından ma'dûd bulunduğu ve bilâ-muhârebe zabt u teshîr kılındığı sûret-i mahsûsa ve dostânede hakan-ı Çin'e dirâyetkâr ve müstakîmü'l-etvâr bir me'mûr-ı mahsûs i'zâmı vâsıtasıyla arz u tebliğ kılınsa kabûlden istiğnâ itmeyeceği ağıleb-i me'mûl-ı âcizânem olmasıyla böyle bir kıt'a-i cesîme ve nefîsenin bilâ-harb yed-i Çinlûde birağılmasına ve Hazîne-i Celîle-i Mâliye'nin şu hâl-i buhrân zamânında vicdân-ı âcizânem kâ'il olmadığından merhamet-i müselleme-i hazret-i tâc-dârîlerine mağzûran arz u beyân-ı hâle cür'et ve re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i pâdişâhîlerinin bî-dirîğ ve erzân buyurulması istirhâmına cesâret ve mürâca'ât kılınmış olunmağın ol bâbda emr ü

fermân lutf-ı ferâvân şevketlü mehâbetlü kudretlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz
hazretlerindir.

Fî 10 Muharrem sene [12]97

ve

Fî 13 Kanûn-ı Evvel sene [12]95

Ed-dâ'î

Ya'kûb

- 92 -

Bu kerre Rusyalunun kabâ'il-i Türkmâniyye'nin istinâd-gâhı olan Göktepe'yi zabt etmeleri İran Devleti'nin zîr-i itâ'atında bulunan Yemut kabîlesi atlularının mu'âveneti ya'ni İranlunun iğmâzı ile hâsıl olduğunu bi'l-istihbâr Vezîr-i Umûr-ı Hâriciyye ile mülâkât ederek bu mâddeyi dermiyân eyledikde İran'a hücum etmek ve ahâlî-i hristiyâniyye ile bi'l-ittifâk muhtâriyet-i idâre talebine kalkışmak üzere bulunan Şeyh Ubeydullah Efendi hakkında Tahran ve Dersa'âdet Sefâretleri vesâtatiyle Devlet-i Aliyye'ye mürâca'atlarının bir netîcesini istihsâl idemediklerinden ve şu sırada Rusyaluyu dahi kırmak kendülerince harâbiyeti müstelzim olacağından nâşî iğmâz etdiklerini vezîr-i müşârûn-ileyh ne vechile izhâr ve i'tirâf eylediğini ve İngilterelünün Ekrâd mes'elesinde Rusyalu ile müttefik oldukları delâ'ilini ve Kürdleri ifsâd yolunda neşriyâta başlamış olan Ziyâ-i Kafkasya nâm Türkçe Rus gazetesinin bir nüshası ele geçirilerek gönderildiğini mübeyyin Tahran Sefâret-i Seniyyesi'nden bu kerre vârid olan tahrîrât mezkûr nüsha ile berâber manzûr-ı âlî buyurulmak üzere leffen arz u takdîm kılındı efendim.

Sa'id

Fî 21 Cumâde'l-Ülâ sene [12]98

Fî 8 Nisan sene [12]97

Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü Efendim Hazretleri,

Bu kerre Rusyalunun kabâ'il-i Türkmâniyye istinâd-gâhı olan Göktepe'nin zabtiyle husûle getürdüğü muzafferiyet öteden berü Devlet-i İraniyye'nin zîr-i idâre ve itâ'atından ve Teke Türkmânları aleyhinde bulunan ve yakınlarda Rusyalunun hizmet-i askeriyesine giren dört bin kadar Yemut kabîlesi atlularının mu'âvenetiyle husûle geldiği mu'ahharan sûret-i mevsûkada istihbâr olunduğundan iki gün mukaddem Vezîr-i Umûr-

ı Hâriciyye Mirzâ Sa'îd Hân hazretleriyle vukû' bulan mülâkât-ı âcizânemde Yemutların Rusyalu hizmet-i askeriyesinde bulunmalarına mümâna'at olunmaması ve milel-i İslâmiyye menâfi'-i müstakbelesinin pîş-i nazar-ı dikkat ve i'tinâyâ alınmaması cây-ı te'essüf olduğunu beyân eylediğimde müşârün-ileyh işbu ifâde ve mütâla'a-i âcizânemin musîb olduğunu tasdik ve Devlet-i İraniyye cidden arzu eylediği hâlde Yemut kabâ'ilini Rusyaluya mu'âvenetden her vakitte men'a muktedir olabileceğini i'tirâf ile berâber ne çâre ki taraf-ı saltanat-ı seniyyeden muntazır olduğu mu'âmele-i cemîle-i hem-civârî ve mu'âvenet-kârîye nâ'il olamadığı ve Şeyh Ubeydullah yine İran'a hücum etmek ve ahâlî-i huristiyânîyye ile bi'l-ittifâk idâre-i muhtâriyet talebine kalkışmak üzere tedârikât ile meşgûl bulunduğu cihetle bu bâbda hayli vakitten berü burada sefâret-i seniyyeye ve Dersa'âdet'den Bâb-ı Âlî'ye teblîgât-ı mükerrere icrâsıyla şeyh-i mûmâ-ileyhin teşvîkât ve tahrîkât ve teşebbüsâtının önü alınması çâresinin istikmâli recâ ve bir aralık yalnız te'mînât talebiyle iktifâ olunduğu hâlde bir netîce istihsâl olunamadığından ve şu aralık Rusyalu da kırılmış olsa bir taraftan dahi anın ikâ' eyleyeceği sademâtdan musâb olunacağından uzun uzadıya bahs ederek buraları Devlet-i İraniyye'ce pîş-i nazar-ı dikkat ve i'tinâyâ alındıktan sonra bi'z-zarûre Yemutların Rusyalu'ya iltihâk ve mu'âvenetleri men' olunmayıp ol bâbda iğmâz edildiğini izhâr-ı te'essüfle beyân eylemiştir. Mûte'addid telgraf-nâme-i âcizânelerimle arz u iş'âr kılındığı vechile Rusyalu ekrâd mes'elesinden istifâde emeliyle bir taraftan İranluya izhâr-ı dostî eylediği misillü diğer taraftan dahi tervîc-i menâfi'-i âtiyesi için şimdiden esbâb ü vesâ'il-i lâzimeyi tehyî'e ve tedârik ile meşgûl olmakda ve bir vakitten berü İran ve Asya-yı Vustâ'ca kesb eylediği nüfûzuyla her gûne efkâr ve mütâla'âtını mevki'-i icrâyâ erişdirmektedir.

İngilterelünün ise öteden berü Rusyalunun Asyaca olan her gûne terakkiyatına mümâna'at etmekde olduğu hâlde bir vakitten berü tebdîl-i meslek ile Rusyalunun her gûne terakkîsine müsâ'id görünmesi ve zâten Ermenistan mes'elesinin ortada bulunması cihetle ekrâd mes'elesinde dahi Rusyalu ile hem-efkâr olması cây-ı şekk ü şübhe değildir. Ekrâd'ın bi'l-ittifâk sa'âdet-i hâl-i müstakbelelerini muhâfazaya sâ'î olmaları lüzûmuna dâ'ir Tiflis'de Azerbaycan Türkçesiyle olarak tab' olunmakda bulunan Ziyâ-i Kafkasya nâm gazetede bir çok bendler neşr edilmekde bu gazete ise Azerbaycan ile Kürdistan'ın ekser mahallerine gönderilmekde olduğundan ve Rusya memâlikinde evrâk-ı havâdis serbest olmadığı hâlde teşvîk ve terğîbi hâvî bu gûne neşriyâta müsâ'ade olunması dahi Rusyalunun sû-i niyyetini ve şeyh hakkında buraca deverân iden rivâyâtın hakîkatini mü'eyyid olduğundan manzûr-ı âlî-i nezâret-penâhîleri buyurulmak mezkûr gazetenin bu kerre bulunan bir nüshası leffen takdîm kılındı, ilerüde vukû'u melhûz olan her gûne fenâlık ve ifsâdâtın önü alınmak üzere lâzım gelen

tedâbirin şimdiden ittihâzı evliyâ-yı umûr hazerâtının ârâ-yı sâ'ibe-i müşkil-küşâyflerine vâbeste ve menûl olmağla her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Fî 14 Rebi'ü'l-Evvel sene [12]98

ve

Fî 2 Şubat sene [12]96

Bende
Fahri

- 93 -

Dersa 'âdet'de müsâfireten ikâmet etmekde bulunan Bey Kulu Hân hazretleri Hindistan'a azîmet edeceği cihetle müşârün-ileyh hakkında bu husûsdan dolayı ne yolda hareket ve mu'âmele edilmesinin ve nişân i'tâsıyla mı veyâhud bir hediye-i münâsibe ile mi taltîfi muvâfık-ı hâl ve maslahat olacağının tafsîlen arz u iş'ârı muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî'den bulunmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Zi'l-Hicce sene [12]98

Bende
Münîr

Hükm-i celîl-i irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârî ma'lûm-ı senâverî oldu. Müşârün-ileyhin atıyye-i seniyye veyâhud nişân ile taltîfi sûretlerinin her ikisi de muvâfık-ı şân-ı âlî-i cenâb-ı velî-nî'met olup ma'amâ-fih Hindistan'a azîmet edeceği cihetle kendisinin nişân-ı âlî ile taltîfi sûretinin ba'zı fevâ'id-i ma'neviyyesi dahi olacağı tahattur kılındı ise de emr ü fermân-ı hümayûn-ı hazret-i pâdişâhî her ne vechile şeref-müte'allık buyurulur ise mahz-ı isâbet anda olacağı arz olunur.

Fî 15 Zi'l-hicce sene [1]298

ve

Fî 27 Teşrîn-i Evvel sene [12]97

Sa'id

-94-

Kaşgar'ın ahvâl-i ahîresine dâ'ir Kaşgar Emîri merhûm Yâ'kub Hân-zâde Bey Kulu Bey'in taleb-i vâkı' üzerine hâkan-ı sâbıkâ takdîm eylediği lâyiha.

Huzûr-ı meyâmin-mevfûr-ı cenâb-ı tâcdârîlerine müsûl şerefine nâ'iliyetim esnâsında bu kullarına bir lâyiha tanzîm idüp hâk-i pâ-yı mekârim-ihativâ-yı şâhânelerine arz u takdîm etmekliğim husûsunda "el-mülûk yülhemûn" fehvâsınca şeref-sudûr ve sünûh buyurulan emr ü fermân-ı kerâmet-beyân-ı şehen-şâhîleri kalbimin en büyük bir arzusunu keşf olmağla şifâhen arz ve ifâdesine muktedir olmadığım ma'rûzât-ı lâzime-i bendegânemi ber-vech-i zîrhülâsa iderek nazar-gâh-ı celîl-i hümâyûnlarına arza ictisâr eylerim.

On iki sene fa'âlâne cânsiperâne bir gayret-i mütemâdiye semeresiyle merhûm peder-i âcizânem Çinlülerin ve birtakım mütegaliblerin eyâdi-i tasallut ve istîlâsından tahlîs ve istirdâd eylediği Kaşgar kıt'asında bir hükûmet-i İslâmiyye teşkil eyledi. Bütün müddet-i ömründe ehass-ı âmâlî olup ta'mîm ve intişârına her an ve dakika sarf-ı mesâ'î-i bî-nihâye eylediği itihâd-ı İslâm kazıyye-i mün-ciyesinin sâha-nümâ-yı husûlî için intihâ-yı şarkda teşkîline muvaffak olduğu işbu hükûmeti, merkez-i dâ'ire-i müslimîn ve nokta-i muvahhade-i muvahhidîn olan der-bâr-ı ma'delet-karâra sefîr-i mahsûs i'zâm iderek halife-i mü'minînin zîr-i tâbî'iyetine arz eyledi. Vâkı'â Rusya Devleti Kaşgar'a hem-civârlığını ve İngiltere Devleti dahi kıt'a-i mezkûreye müstemlekâtının kurbıyyetini vesîle itihâz iderek Kaşgar'ı istihmâ eylemeği teklîf eylediler ise de tekâlîf-i mezkûrenin kabûlü bi'l-âhire memlekete muzır olacağı bedîhiyyü'l-bürhân olduğu gibi zâten peder-i âcizânemin hâdimi olduğu fikr ve meslek-i kadîmine ya'ni itihâd-ı İslâm fikrine mügâyir olduğundan bu teklîfleri redde aslâ tereddüd göstermemişdi. Fakat hayfâ ki birkaç zamânlardan berü beyne'l-müslimîn bir maraz-ı müzmin hükümüne gelmiş olan tefrika ve nifâk kâffe-i netâyic-i vahîmesiyle müşârûn-ileyhîn vefâtını müte'âkib Kaşgar kıt'asında dahi ma'a'te'essüf zâhir ve bu kadar mesâ'î ve himem ile on iki seneden berü sâha-ı vücûda getürmüş olduğu âsârını mahv ve nâ-bedîd eyledi. Zâten pederimin erşed ve ekber evlâdı olup hâkan-ı mağfûr tarafından ihsân buyurulan fermân-ı âlişânla dahi hakk-ı verâsetim âcizânem tasdîk ve tasrîh olunmuş olduğu hâlde, küçük birâde-i âcizânem birtakım dessâsân-ı hevâ-perestânın iğvââtına kapılarak başına birikdirdiği âdemler ile bir taraftan aleyhine kıyâm itdiği hâlde Hâkim Hân Tura nâmında diğer bir mütegalib ile Hoten vâlisi dahi diğer taraflardan mücerred tama'-ı hükûmet ve mahz-ı nâ-meşrûh bir hırs-ı istiklâliyet ile ref'-i livâ-yı isyân eylemeleri üzerine memleketi işbu teşettüt ve tefrikadan tahlîs ve fermân-ı şâhâne ile musaddak hukûk-ı bendegânemi muhâfaza etmek için bunlar ile münferiden harbe mecbûr oldum ve yekdiğerimiz aleyhine cihât-ı müte'addide icrâ edilen işbu muhârebât ve mukâtelât-ı dâhiliyye ise kuvve-i İslâmiyyeyi hayliden hayliye za'îf ve münkesir eyledi. Bu esnâda Çinlüler mahz birtakım ümerâ-yı İslâmiyyenin sâ'ika-ı cehl ve âzad hırsıyla beynimizde sudûr iden işbu

tefrika ve teşettüt-i mâddiyye ve ma'neviyyeden bi'l-istifâde kulları Hoten'de iken hatt-ı ric'atimi keserek Kaşgar'ı pâ-mâli-i istîlâ eylemeğe muvaffak oldular. Pederimin na'sını mezardan çıkararak işidilmemiş bir hakâretle yakdılar ve külünü havaya savurdular. On sekiz yaşında ma'sûm ve bî-günâh bir birâderimi küşte-i şemşîr eylediler. Ne kadar mensûbât ve ta'allukâtımız var idiyse ya bu gaddârların pençe-i zulmünde teslim-i cevher-i cân itdiler ve yâhud ki ıyâl ü evlâdlarını ve hâne ve me'vâlarını terk iderek dil-sûz bir sefâlet içinde firâra mecbûr oldular. Hatta Çinlilerin kılıcından kurtulanların bir çoğu da yolda kar ve buz içinde donup helâk ve nâbûd oldular. Bâlâda ma'rûz muhârebât-ı dâhiliyyenin netâyici olan kıtâl ve harîk ve nehb ü gârât zâten ahâlînin ârâm ü râhatını selb eylemiş olduğundan başıma birikmiş olan hayr-hâhân-ı vatan ve asdikâ-yı memleket ile âsîleri te'dîbe ve âsâyîş-i umûmînin i'âdesine muvaffak olup başka türlü olması lâzım gelen işbu esef-bahş muvaffakiyet-i âcizânemle pederimin câ-nişîni olduğumu ve taht-ı âlî-baht-ı saltanata cülûs-ı meyâmin-me'nûs-ı hazret-i hilâfet-penâhîlerini tebrîk ile bî'at ve tecdîd-i tâbî'iyet etmek için bir sefir ba's ve irsâli tedârikinde idim ki Çinlüler işbu hücum-ı nâ-geh-zuhûru bu tasavvurât-ı hayriyyet-âyât-ı âcizânemi ber-hevâ ve zâten ahâlînin münâza'ât-ı sâlife ile bozulmuş olan şirâze-i intizâmını ve memleketin kesb-i za'fiyyet etmiş olan kuvvetini ihlâl ve ifnâ eyledi ma'iyet-i âcizânemde bâkî kalan bir fi'e-i kalîle-i müslimîn ile herçe bâd-âbâd cân-siperâne bir hayli müddet a'dâ ile me'yûsâne bir harbden sonra bunların dahi pîş-gâh-ı nazarımda ekserîsinin telef ve helâkını gördükden sonra çâr-nâ-çâr Rusların taht-ı tasarrufunda olan Hokand kıt'asına ilticâ eylemeğe mecbûr oldum. O anda vâkı'â kendimi buraya atmak birinci fikrim idi. Vazîfe-i tâbî'iyetim dahi bunu iktizâ eyledi. Fakat bu mağlûbiyet bu izmihlâlden sonra, her ne kadar bunun müsebbibi kulları olmadığım nezd-i Kibriyâ'da ayân olduğu gibi ind-i hakâyık-vefd-i hazret-i zıllullâhîlerinde dahi rehîni's-sübûtdur. Hisseylediğim hicâb ve hacâlet buna mâni' oldu ve mülk-i mevrûsumu a'dâ-yı bed-girdârın yed-i gasbından istirdâd ile şevketlü efendimizin yanında ve yâr ü ağıyâr karşısında i'âde-i nâmûs etmek için bir fırsata tarassuden bu âna değin Taşkend'de meks ve tavakkuf eyledim. Kaşgar'ın Çinliler tarafından istîlâ-zede olmasını müte'âkib perâkende ve perişân bir sûretde Kaşgar ümerâ ve asâkirinden on beş bin kişi kadar Hokand muzâfâtına firâr etmiş olduğundan Çin Devleti ile Rusya Devleti beyninde geçende zuhûr eden Kulca mes'elesi esnâsında Ruslar'ın Asya-yı Vustâ'daki müstemlekâtlarının vâlîsi General Kofman; bu kullarına bir mikdâr Rus askeri istishâbıyla bunlar ile berâber Kaşgar'ı Çin'den nez' ü istirdâd eylemekliğimi defe'atle mübremâne bir sûretde teklîf eylediyse de bu husûsda general-i merkûm bendelerini Rusya menfa'âtının istihsâline bir âlet ittihâz etmek istediğini pek

kolay anlamış olduğumdan ve kullarına sâdık kalup Taşkend'de bulunan Kaşgâr ümerâsı dahi bu husûsda bendeleriyle müttetik ve hem-efkâr olduklarından teklîf-i mezkûru redde tereddüd eylemediğim ganiyyün-ani'l-beyândır. Hatta Ruslar birtakım mevâ'id-i ebleh ferîbâne ile ve rûteb ve nişân i'tâsıyla ol tarafda bulunan umerâ-yı İslâmiyyeyi celb ve iğfâl ve menfâ'at-i zâtiyyelerinin istihsâline istihdâm eyledikleri meşhûd-ı nazar-ı te'essüf-i âcizânem olup General Kofman defe'âtle bendelerini dahi mûte'addid mevâ'id ile böyle iğfâle çalışdığını gördüğümden Taşkend'i terk ile evlâd u hıyal ve ta'allukât-ı bendegânemle şehri mezkûrun civârında kâ'in Piskend nâm küçük bir karyeye çekilerek burada kendime uzletkârâne bir sûret-i ta'ayyüş itihâz eyledim. Bu husûsda tatvil-i makâl mûcib-i sudâ' olacağından asıl sadede geçerek hâk-i pâ-yı merâhim-peymâ-yı cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine arz eylemek isterim ki bâlâda beyân eylediğim cihetle hânedânıma ve pederimin ruhuna değil hatta cesedine bilen edilen işbu hakâretler hiçbir hamiyet-mend evlâdın nazar-ı bî-kayd ile göreceği hâlâtdan olmadığı âzâde-i izâhdır. Hiç bir ser-rîşteyi vermediğimiz halde Çinliler memleketimizi istilâ eyledi. Akla getirilmez zulüm ve ezâlar icrâ etti. Kaşgar ahâlî-i İslâmiyyesi işbu a'dâ-yı bed-girdârın eyâdî-i zulm ve i'tisâfında hep zebun ve nâlân kalmışlardır. Kimi pederini, kimi evlâdını kimi ıyâlini kimi zevcesini ağlıyor. Ateş-i intikâm her kalbde furûzândır. hele bu son vakitlerde Çinliler sabîleri toplayup da bunlara mekteblerde Çin lisan ve âyin-i dîninini ta'lim itdirmesi oradaki ahâlî-i müslimenin sabr ve tâkatını artık büsbütün tahammül olunmaz bir raddeye isâl eylemiştir. Piskend'de ikâmet-i âcizânem esnâsında Kaşgar'da firâr edemeyüb Çinlilerin rakabe-i zulmünde bâkî kalan ümerâ ve ayân-ı İslâmiyye tarafından gelen mektublar hep bu hâlât-ı mü'essifeyi hâkî ve her nasıl olur ise olsun Hokand ve Taşkend muzâfâtındaki âdemlerimi toplayıp Kaşgar'a azîmet-i âcizânemi râcî' olup hududa takarrüb-i bendegâmeni mûte'âkib cümlesi yekdil u yekcihet olarak kıyâm ve rakabe-i a'dâ-yı zulmkârdan kurtulmağa sarf-ı mesâ'i ve ihtimâm edeceklerini va'd ediyorlardı. Kaşgar ile Afganistan arasında alay tesmiye olunup el-hâletühâzihî bir hâl-i istiklâliyet-i kâmilede yaşayan on bin haymeden mütecâviz Kırgızların re'îsi Abdurrahman Dâdhâh'ı merhûm peder-i âcizânem hîn-i hayâtında Kaşgar'a celb ve kendisine inkiyâd ve tâbi'iyetini istilzâmen mûmâ-ileyhe rûteb ve atıyye-i vefîre ihsânıyla kerîmesini dahi kullarına tezviç ettirmişdi. Mu'ahharan Kaşgar'ın yed-i a'dâya geçdiği zaman zevcem câriyeleriyle mûmâ ileyhâdan tevellüd eden bir erkek evlâdını mûmâ ileyh kaim-i pederim Abdurrahman Dâdhâh'a teslimen alaya göndermiş olduğumdan el-ân dahi orada bulunuyorlar. Piskend'de bulunduğum esnâda mûmâ-ileyh ile dâ'imâ muhâbere eylediğimden en son muhâberemizde dahi Ömer Dâdhâh tevsîm olunan bir serkerde-i âcizânem Hokand ve Taşkend cihetlerinde

olan âdemlerini tecemmü' iderek bir taraftan ve kuları dahi alaya giderek mûmâ-ileyhin el-ân taht-ı tâbi'iyetinde olup evvelce Kaşgar'da hizmet-i askeriyye de istihdam olunarak Âsitâne-i Celîlelerinden mukaddemâ irsâl olunan tüfenklerden binden mütecâvizi yedlerinde bulunan on bin Kırgız atlısı toplayarak diğer bir taraftan Kaşgar'a hücum ile memleketimizi Çinlülerden istirdâdî taht-ı karâra almışdık. Kaşgar'ın Memâlik-i Mahrûse-i Osmaniyye'ye bu'diyyeti cihetiyle şimdilik Devlet-i Aliyyelerinden maddî bir mu'âvenetin ücrâsı adîmü'l-îmkân olduğu emr-i meczûmdur. Fakat kullarına el-ân lâzım olan ma'nevî bir mu'âvenet idi ki o da atebe-i ulyâ-yı hilâfet-penâhîlerine rû-mâlî olmaklığım ile husûle gelebilirdi. Bu şeref-i âlû'l-âl Kaşgar ahâlî-i müslimesi nezdinde bu kullarına ne kadar nüfûz ve takvîyet vereceği nâ-kâbil-i ta'rîfdir. Binâen-aleyh tasavvurât-ı âcizânemin icrâ-yı fi'liyâtını te'mîn edecek olan bu vazîfe-i mukaddeseyi ifâ ya'nî her hâlis ve dindâr bir müslümân için menba'-ı fütûhât ve menşe'-i füyûzât olan makâm-ı celîl-i hilâfet-penâhîlerinden maksad-ı kemterânemin icrâsiçün lâzım gelen muâvenet ma'neviyyeyi istihsâl ve şâyed ilerüde eltâf-ı ilâhiyyeden me'mûl itdiğim vechile tevîk-i Bârî ve inâyet-i rûh-ı peygamberî ve muvavvakıyyât-ı cenâb-ı zıllu'llâhîleri ile bu maksad-ı âcizânemin icrâsına muvaffak olursam o vakit hâmi ve mahmiyetin iktizâsından olan muâvenet-i maddiyyenin ke-mâ hüve fi's-sâbık bî-dirîğ buyurulmasını istihâm eylemek ümniye-i yegânesiyle gelmişdim. Kâffe-i müslimînin bâ'is-i fevz ü necâtı ve bâdî-i refah ü selâmeti serîr-i ma'delet masîr-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine ilticâ ve o makâm-ı akdesaen sâdır olacak evâmîr-i şerîfe ittibâ ile mümkünü'l-husûl olacağı mütemessiki bulunduğumuz Dîn-i mübînimizin iktizâsı ve öteden berü meslek ve efkârının gâyesi ve pederinden mevrûs olup vicdân-ı sadâkat-bünyân-ı âcizânemin en derin köşesinde hıfz u takdîs eylediğim bir itikâddır ve bu itikâd dahi bu kullarında ancak son nefesimin inkıtâ'ıyla zâ'il olur. Tasavvurat-ı âcizânemin en mühim rûknü ki hâk-i pâ-yi kimyâ-sây-i cenâb-ı zıllullahîlerine yüz sürüp istifâza-i kuvve-i ma'neviyye idi. Sâye-i hü mâ-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîlerinde bu kullarına müyesser oldu. Ve azîmet-i âcizâneme müsâade-i şâhâne buyuruldu şimdi buradan Hindistan'a ve Hindistan'dan Afganistan'a geçerek artık mevsim-i şitânın haylûleti münâsebetiyle ol tarafda yollar nâ-kâbil-i mürûr u ubûr bir hâle gelmiş olduğundan tasavvurât-ı ma'rûza-i bendegânemin cihet-i icrâiyyesini ilk bahara ta'lik olunduğunu mûmâ-ileyh Abdurrahman Dadhâh'a Kâbil'den bi'l-ihbâr kulları dahi Taşkend'e azîmet ve orada bulunan âdemlerim ile tertîbât-ı lâzîmeyi kararlaştırıp ba'dehû fasl-ı rabî'in vürûdiyle berâber alaya gitmek azmindeyim. Hakk-ı bendegânemde me'mûl-i âcizânem fevkinde bî-dirîğ ve râygân buyurulan avâtuf-ı celîle-i şâhânelerinin ifâ-yı teşekkür ve mahmedetinden âcizim bu lutf bu inâyet-i âlû'l-âl-i humâyûn kullarına öyle bir vazîfe-i

mukaddese tahmil eylemiştir ki o vazîfeyi müddetü'l-ömr unutmam ve inşallah zaman ve vukû'ât-ı serîr-i hilâfet masîr-i cenâb-ı zillullahilerine ubûdiyet ve sadâkat-ı bendegânemin ne kadar şedîd ve hâlis olduğunu ibât edecektir. Eğer işbu teşebbüsât-ı meşrû'a-i âcizânemde muvaffak olmaz isem tali'imîn iktizâsı olan hâle sabru kanâ'at ve sâde bir ömr imnâriyle iktifâ edeceğim. Zîrâ zîr-i himâye-i hü mâ-vâye-i cenâb-ı cihân-bânîlerinde nâ'il-i ni'met olmak bu kulları için ne kadar azim bir şân ve iftuhâr ise ecânibin en cüz'i bir lûtfuna muhtac olmak o kadar âr ve mezelleldir. İş bu tasavvurâtımın âcizânemin mevkî-i fi'l ve icrâya vaz'ı esnâsında vukû' bulacak mühim ahvâlî yed-i âcizâneme verilen şifre ile atebe-i celîle-i hü mâ-yûnlarına peyder pey arz edeceğimden şimdilik bu kadarla iktifâ eder ve üzerimde zıll-ı zalîl-i âtifet-delîl-i hü mâ-yûnları ber-karar buyurulur ise o sâye-i hü mâ-vâyede kendimi dâ'imâ ve her hâlde pek bahtiyâr ve serfirâz addedeceğim arza ictisâr eylerim ol bâbda ve kâtube-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veliyyu'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

Fî 20 Zi'l-Hicce sene [12]98

Kulları
Bey Kulu Bey

- 95 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kâşgar Emîri Ya'kûb Hân'ın mahdûmu Bey Kulu Hân'ın Göksu Kasrı'nda üç mâh yirmi dört güne imtidâd iden müsâferetinde vukû' bulan yüz on yedi bin sekiz yüz seksen bir gurus yetmiş üç santim masrafın Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne Nezâret-i behiyyesi'nden gönderilen müfredât defterinin irsâliyle Tahsîsât-ı Dâhiliye'den icrâ-yı mahsûbu Mâliye Nezâreti'nden bâ-tezkire iş'âr olunmuş ve yekûn-ı mebâligden sehv olduğu anlaşılan yüz gurusun tenzîliyle mütebâkî yüz on yedi bin yedi yüz seksen bir gurus yetmiş santimin sarfı târîhine müsâdif olan doksan yedi senesi muvâzenesinde müsâfirîn yevmiyesi nâmıyla murakkam bulunan yetmiş beş bin gurusun adem-i kifâyeti cihetiyle sene-i merkûme atıyye tertîbinden icrâ-yı mahsûbu Dâhiliye Muhâsebesi'nden ifâde kılınmış olduğuna dâ'ir Nezâret-i Celîle-i Dâhiliye'nin tezkiresi mezkûr defter ile birlikde arz u takdîm kılınmağla ol bâbda emr ü fermân-ı hü mâ-yûn-ı hazret-i pâdişâhî ne vechile şeref-sâdır olur ise infâz-ı mantûk-ı âlisine ibtidâr idileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 8 Zi'l-Hicce sene [12]99

Sa'id

ve

Fî 9 Teşrîn-i Evvel Sene [12]98

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-isâmiye-i vekâlet-penâhîleri ile evrâk-ı melfûfe manzûr-ı âlî buyurulmuş ve ber-vech-i istizân mebâliğ-i masrûfenin icrâ-yı mahsûbu müte'allık ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî iktizâ-yı münîfinden olarak evrâk-ı ma'rûza i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Zi'l-Hicce sene [12]99

Bende

Fî 16 Teşrin-i Evvel [12]98

Ali Rıza

- 96 -

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Umûr-ı Hariciyye

Terceme Odası

Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'ne fî 10 Eylül [12]83 târîhiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan tahrîrâtın tercemesidir:

Biraz vakitden berü Rusya matbu'âtı'nın neşriyât-ı vâkı'ası şâyân-ı arz ve iş'âr olmadığı halde bu hafta Novosti Gazetesi Rusya Hükûmeti'nin teba'a-ı müslimesi hakkında ittihâz eylediği meslek-i siyâsiye dâ'ir birbirini müte'âkib iki bend derc ve neşretmiş olduğundan işbu mesele-i mühimmeyi esâsen tedkîk maksadıyla bir takım neşriyâta mebde' olacak gibi görünen şu iki bendi leffen huzûr-ı sâmi-i nezâret-penâhîlerine takdîme müsâra'at eylerim ol bâbda emr ü fermân hâzret-i men-lehül-emrindir.

Novosti Gazetesi'nin fî 6 Eylül [12]83 târîhli nüshasında mûnderic bend-i mahsûsun tercemesidir:

Rusya ahâlîsinden pek çoğu hükûmet tarafından ale't-tevâlf umûr-ı zâtîyelerine vukû' bulan müdâheleden dolayı cidden ve bi-hakkın hoşnûdsuzluk gösteriyor. Müdâhelât-ı vâkı'a devletce ba'zı esbâb-ı mübremeye mebnî olmayup kısmen idâremiz tahtında bulunan milel-i muhtelifenin şerâ'it-i mezhebiye ve âdât-ı husûsiyelerine adem-i vukûfumuzdan münba'is yanlışlıklardan ve kısmen dahi milel-i merkûmeyi Rus milleti hey'etine ifrâğ etmek ve kendülerini cebren bir medeniyet-i âliyye alıştırarak hakkındaki arzumuzdan neş'et eylemekdedir. Rusya'nın Şark'da terakkî-i esbâb-ı

medeniyete hizmet eylemek vazifesiyle mükellef olduğu efkâr-ı umûmiyede takarrür eylemiş bir keyfiyet olup, devletimizin mevki'-i coğrafisi dahi bu fikri te'yîd eyler. Mâdem ki vicdânen böyle bir me'mûriyetle mükellefiz; bunu gerek ihtiyârî gerek hasbe'l-vazîfe nazar-ı i'tinâyâ almaklığımız iktizâ eder. Her şeyden evvel şurasını tahattur etmeliyiz ki bizim vazîfemiz zîr-i himâyemizde bulunan ahâlîyi nâ'il-i sa'âdet ve bahtiyârî etmeğe ve ma'nen ve maddeten istihsâl-i esbâb-ı huzûr ve refâhlarına çalışmaktır. Vesâ'it-i mezkûreyi bulmak için ahâlî-i merkûmenin ihtiyâcât ve âdâtlarını ve i'tikâdât-ı mezhebiyelerini bi'l-etrâf tedkîk eylemek ve ba'zı tedâbîr-i gayr-ı mütebassırâne veya âdât ve akâyid-i mezhebiyelerine dokunur bir takım harekât ve mu'âmelât ile kendülerini gücendirmemek ve haklarındaki hüsn-i niyâtımızden şübheye düşürmemek lâ-büddür. Eğer terakkî-i medeniyete mu'âvenet vazifesiyle mükellef isek bu vazîfe falân veya filân milleti bir tâkım tedâbîr-i zecriyye ile zayıflatmak ve ma'bedlerini tahrib etmekle değil fakat tedricen ve bir gûne tazyîk altında olmayarak milel-i gayr-ı mütemeddinenin âdât ve mezheblerine ri'âyet ve kendülerine hissiyât-ı insâniyetkârâne telkîn eylemekle husûl-pezîr olabilir. Hayfâ ki bizim hareketimiz bu merkezde olmadığı gibi tuttuğumuz meslek dahi şu vazîfe ile mütenâsib değildir. Meselâ Rusya ahâlîsinin kısm-ı a'zamını teşkil eden müslümanları ele alalım. Şimdiye kadar bunları tarîk-i medeniyete sevk için vukû' bulan teşebbüsâtımızdan bir hüsn-i netîce hâsıl olmadı. Rusya'da bulunan ahâlî-i İslâmiye'den bir kısmı ya'nî Kırım ve Basarabya ve Kafkasya müslümanları haklarında gösterdiğimiz mu'âmele-i lütuf-kârâneyi takdîr edemeyerek hicret etdikleri gibi kısm-ı diğeri dahi hicret edemeyerek az bir ma'îşete kanâ'at ile âlem-i inzivâyâ çekildiler. Bizim ile milel-i sâ'ire beyninde revâbıt-ı muhabbet ve ittihâd-ı menâfi' husûlüne çalışacak yerde bunları Rus milletinden tebrîd etdik. Ahvâl-ı meşrûhaya mebnî Rusya'da mütemekkin ahâlî-i İslâmiye'nin vatanları olan Rusya'ya müte'allık mesâ'ile aslâ ehemmiyet vermemeleri şâyân-ı ta'accüb değildir. Bunun esbâb-ı mûcibesi ise İslâmiyet'de değil belki vezâ'if-i terakkî-cûyânemizin sûret-i icrâsında taharrî eylemeliyiz. Zîrâ dînen muhabbet-i vataniye ve hükümdârlarına sadâkatle me'lûf ve mükellef olan ahâlî hâl-i infirâdd kalmak ve politikaca izhâr-ı husûmet eylemek için yaradılmamıştır.

Müslümanlar dâ'imâ vatanlarının en sâdık hâdimlerinden ma'dûd olup Rusya'nın zîr-i idâresine dâhil olalıdan berü istikâmet ve sadâkatlerince aslâ şübheye mahal vermemişlerdir. Hatta bir hayli vakitten berü Rusya İmparatorları ma'iiyetlerinde bulunan asâkir-i hâssayî ahâlî-i İslâmiye'den intihâb ediyorlar. Zîrâ bunlara cümleden ziyâde emniyet olunabilir. Şu itâ'at ve inkıyâd müslümanlar ile Ruslar beyninde münâsebât-ı dostî husûlüne bir esâs-ı müstahsen ise de esâs mes'ele işbu maksada nasıl

vâsıl olacağını bilmekdir. Bu mes'ele "devletin menâfi'-i umûmiyesine îrâs-ı hâlel etmeksizin müslümanların ale'l-umûm nâ'il-i sa'âdet olmaları ve Ruslarla akd-i rişte-i ittihâd eylemeleri için Rusya me'mûrlarıyla kendileri beyinde ne yolda münâsebât cereyân eylemelidir ve bunlara ne sûretle neşr-i ma'ârif olunmalıdır" gibi bir takım mesâ'il-i husûsiyeyi şâmilidir.

Ahâlî-i İslâmiye ile olan münâsebât-ı câriyemizden politikamızın hiç bir vakit kavâ'id-i mu'ayyeneye mübtenî olmadığı ve ahâlî-i merkûme hakkında ittihâz olunan tedâbîrin yalnız sebâtsızlıkla değil ekseriyâ yek-diğerine mübâyenetle müştahir olduğu müstebân olur. Ez-cümle ba'zı kerre ahâlî-i İslâmiye'nin muhâcereti teşvîk ve ba'zen men' olduğu gibi ba'zen dahi ihtiyâcâtına adem-i vukûfumuz cihetiyle hiç bir işe yaramayacak bir takım mekâtib-i İslâmiye te'sîs edildi ve mekâtib-i mezkûreye ahâlî-i İslâmiye'ce adem-i hoşnûdîyi mûcib olacak usûller vaz' olundu. Rusya'da bulunan milel-i muhtelifeyi Rus milleti hey'etine ifrâğ maksadıyla ittihâz eylediğimiz meslek-i politika pek yanlış olup şu mâdde ise kâbil-i icrâ değildir. İmdi hükûmet mücerred bir hata-yı kadîm olan ve mükellef olduğumuz vazîfeye dahi mügâyir bulunan bir politikadan sarf-ı nazar eylemelidir. Hayfâ ki şu cezm u i'tikâdın tevessü' ve ta'ammumu daha pek çok vakte muhtâcdır.

Novosti Gazetesi'nin fî 10 Eylül [12]83 târîhli nüshasında münderic bend-i mahsûsun tercemesidir:

Bundan evvelki bend-i mahsûsumuzda Rusya'daa mütemekkin ahâlî-i İslâmiye'yi âdetâ Rus milleti hey'etine ifrâğ için ittihâz olunan tedâbîrden ve bu bâbdaki teşebbüsâtımızın fâ'idesizliğinden bahs etmişdik. Cemâ'at-ı İslâmiye'nin ahvâline vukûf-ı tâmmımız hasebiyle şu teşebbüsün muhal olduğu cezm ve i'tikâdayız. Cemâ'at-i mezkûre be-gâyet kavî ve metîn olmakla berâber o derece münferid bir hâlde yaşamaktadır ki şimdiye kadar ale'l-husûs bizim ittihâz eylediğimiz tedâbîr ile haklarında icrâ-yı hükm ve te'sîre muvaffak olamadık. Ahâlî-i İslâmiye el-ân tedâbîr-i mezkûreden dolayı izhâr-ı nâ-hoşnûdî ediyorlar. Bundan on sene evvel Kazan Sancağı dâhilinde vâkı' Tatar Mekâtibi Müfettişi ile Kazan'daki ulemâ ve müderrisîn beyinde bir ihulâf zuhûr eylemişti. Şöyle ki, müfettiş-i mûmâ-ileyh medreselerde birer Rus mu'allimi bulundurmak husûsunda ısrâr ve aksi takdîrde medâris-i mezkûreyi sedd ü bend etdireceğini ihtâr eylediği hâlde ahâlî-i İslâmiye medreselerde ulûm-ı dîniyye ta'lîm olunduğunu bi'l-beyân şimdiye kadar taleb-i vâkı'a muvâfakatdan istinkâf eylemişlerdir. Medâris-i merkûmede sırf ulûm-ı dîniyye ta'lîm olunmakda olup bundan

maksad dahi mevleviyyet ve müderrislik için adam yetiştirmekdir. Bu mekteblerde ma'ârif-ı umûmiyeye müte'allık hiç bir fen tadrîs olunmaz, programları kavâ'id-i mezhebiye-i İslâmiye'ye münhasırdır. Tatar mekteblerinde elsine-i ecnebiye tadrîs ve ta'lîm olunmamasına fevkalâde dikkat ve i'tinâ olunur. Şu keyfiyet ise ahâlî-i İslâmiye'nin ulûm ve ma'ârif olan adem-i rağbetlerinden neş'et etmeyüp yalnız medâris-i mezkûre ne sebebe mebnî te'sîs olunmuş ise o maksadı muhâfaza eylemek içindir. Bi't-tecrûbe sâbit olduğu üzre ashâb-ı servetden bulunan müslümanlar çocuklarını Rus mekteblerine göndermekde ve tahsîl ve terbiyelerine dikkat eylemekdedirler. Müslümanlar öteden berü medâris-i mezkûreyi sırf mekâtib-i mezhebiyeden add eyledikleri halde mekâtib-i mezkûre dersleri miyânına cebren Rus lisânının idhâlini talep etmek mü'essesât-ı mebhûsa aleyhinde bulunmak demek olup böyle bir hareketin kemâl-i nefretle telakkî olunacağı der-kârdır. Efkâr-ı İslâmiye'ye açıktan açığa mugâyir ve muhâlif bulunan bu misillü tedâbîrden dolayı bi't-tabî' müslümanların havf ve ihtirâzları ân-be-ân tezâyüd eylemekdedir. Mekâtib-i mezhebiyenin emr [ü] idâresi her tarafda rehâbîne tevdi' olunur iken İslâm mekteblerinin müstesnâ tutulması ve mezâhib-i sâ'ireye mensûb adamların zîr-i nezâretlerinde bulundurulması kendilerince garîb görünüyor. Müslümanlar Rus lisânının neşr ve ta'mîmi zımnında sarf olunan bunca mesâ'î ve ikdâmâtda bir maksad-ı hafî olduğu efkârına zâhib oluyorlar. Binâ'en-aleyh Ma'ârif Nezâreti'nin ol bâbdaki talep ve isrârı vâhî ve bî-esâs oldukdan başka medâris-i mezkûrenin hükûmetden bir gûne i'âne almaksızın mütemevvilîn-i İslâmiye tarafından sûret-i mahsûsada idâre olunmakda idüğü nazar-ı i'tinâyâ alınır ise müdâhalât-ı vâkı'a pek münâsebetsiz görünür, mezkûr mevleviyete intihâb olunan zevâtın Rus lisânına âşinâ olmaları ve ba'zı mertebe ulûm ve ma'ârif tahsîl eylemiş bulunmaları talep olunmakda olduğu cihetle bir çok mevleviyetler münhal kalup bu ise devletin menâfi'-i sahîhasına tevâfuk etmez. Binâ'en-aleyh ahâlî-i İslâmiye'ye ol bâbda serbestiyet-i kâmile vermek ve onları tahsîl-i ma'ârif husûsunda milel-i sâ'ire ile siyyân tutmakdan başka yapacak bir şey yoktur. Tedâbîr-i zecriyeye mürâca'atdan fâ'ide yerine zarar görünür.

Merv kıt'asının ilhâkına dâ'ir Petersburg'daki İngiltere Sefiri'nin Mösyö Kires nezdinde birinci def'a olarak ne vechile teşebbüsâtında bulunduğundan bahisle ol bâbda

ba'zı ifâdeyi hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden gelen telgraf-nâme tercemesinin leffiyle Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz u takdîm kılındı efendim.

Fî 18 Cumâde'l-Ülâ sene [1]301

Fî 4 Mart sene [1]300

Sa'id

Bâb-ı Âlî

Umûr-ı Nezâret-i Hâriciyye

Terceme Odası

Hâriciyye Nezâreti'ne fî 13 Mart sene [12]84 târîhiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 64 numaralı telgraf-nâmenin tercemesidir.

İngiltere Sefîri Merv kıt'asının ilhâkına dâ'ir dün birinci def'a olarak Mösyö Kires nezdinde icrâ-yı teşebbüsât eyledi. Bu teşebbüs Rusya Hükûmeti'nin Asyâ-yı Vustâ'da ilerdeki meslek-i hareketini ta'yîn ve tasrîh itmesini taleb eylemekden ibâret imiş. Mösyö Kires, Rusya Hükûmeti'nin menâfi'-i ticâriyesi iktizâsınca havâlf-i mezkûrede turuk-ı mevâridâtını te'mîn için oradaki müstemlekâtını muntazam bir hükûmet hudûduna kadar tevsi'â mecbûr olduğunu irâ'e ve isbât eyledikten sonra devlet-i müşârün-ileyhâ zabt-ı memâlik efkârında olmadığını İngiltere Sefîri'ne beyân etmiştir. Hâriciyye Nâzın'nın revş-i ifâdesiyle tavr u hareketinden anladığıma göre mülâkat-ı vâkı'a her iki tarafça mûcib-i memnûniyet olmuştur. Diğer ba'zı emârâta nazaran Mösyö Kires sefir-i müşârün-ileyhe şurasını îâmâ ve işrâb eylemiştir ki Rusya'nın Mısır işlerindeki tavr u hareketi hasebiyle İngiltere Kabinetosu dahi Asya-yı Vustâ mes'elesinden daha ziyâde i'tilâf-cûyâne davranmalıdır.

- 98 -

Merv kıt'asının Ruslar tarafından zabt ve istîlâsı hakkında Novel Press Liber Gazetesi'nin neşr eylediği bendi hâvî Viyana Sefâret-i Seniyyesi'nden meb'ûs tahrîrâtın tercemesi leffiyle Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nden gelen tezkire terceme ile ma'an arz u takdîm kılındı efendim.

Fî 22 Cumâde'l-Ülâ sene [1]301

ve

Fî 8 Mart sene [1]300

Sa'id

Bâb-ı Âlî**Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye****Terceme Odası****Aded**

Hâriciyye Nezâreti'ne 22 Şubat sene [12]84 târîhiyle Viyana Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan tahrîrâtın tercemesidir.

Bundan birkaç gün akdem bâ-telgraf iş'âr kılındığı vechile Merv kıt'ası min-gayr-i me'mûl Ruslar tarafından zabt u istîlâ kılınmıştır. Avusturya gazeteleri işbu istîlâ mâddesine pek ehemmiyetli bir vak'a ve Rusya cânibinden İngiltere'nin Asya müstemlekâtuna doğru atılmış bir hatve nazarıyla bakıyorlar. Rusya Devleti'nin İran ve Afganistan hudûduna doğru bu sûretle tevsi'-i mülk eylediği haberinin şüyû'u üzerine her taraftan izhâr olunan efkâr ve hissiyât lâıykı vechile anlaşılmak için Novel Press Liber Gazetesi'nde münderic bendin bir fıkrası ber-vech-i âtî derc ve nakl edilir:

Rusya Devleti diplomatlarının tedbîr-i mâhirânesi eseriyle kendi nüfûzuna tamâmiyle tâbi' bir hükümdârın zîr-i idâresinde bulunan Afganistan kıt'asına hem-civâr olmuştur. Bir vakit İngiltere Merv'in Rusya memâlikine ilhâkına i'lân-ı harb ile mukâbele edecek idiyse de el-yevm böyle bir şey vukû'undan asla korkulmaz. Zîrâ Gladstone efkâr-ı âsâyiş-cûyâne ashâbındandır. Fakat Avrupa'da politika ile iştigâl edenlerin itikâdınca İngilizlerin Afganistan taraflarına Sudan cihetinden daha ziyâde endîşe ile bakmaları tabi'îdir. İngiltere kuvvet ve miknetini ve dünyâda mâlik olduğu mevki'i Hindistan'ın bekâsıyla muhâfaza edebilir. Merv'in istîlâsı mâddesi İngiltere Devleti'nin lâ-yenkâtı' Hindistan'a doğru ilerlemekde olan Rusya ile muhârebeye mecbûr edecektir. Ruslar'ın Merv'deki ileri karakolları İngiltere'nin Mısır'daki gayretine îrâs-ı fütûr ediyor.

Husûs-ı mezkûre sâ'ir gazeteler dahi bu me'âlde bendler yazmışlardır. Fremdenblatt Gazetesi "Merv'in istîlâsı mâddesi Mösyö Kires'in avdetinden berü Rusya devâ'ir-i diplomatikasında görülen gayret ve ikdâma bir delîldir" sözünü dahi ilâve-i makâl eyliyor.

Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

- 99 -

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Hazret-i Şehen-şâhî Baş-kitâbet-i Celîlesi'ne
Numara 22

Devletlü Efendim Hazretleri,

On beş günde bir takdîmi irâde-i seniyye-i hazret-i velî-ni'met iktizâ-yı celîlinden olan İran jurnali bu kerre dahi leffen takdîm kılınmış olmağla herhâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 9 Cumâde'l-Âhire sene [1]301

ve

Fi 25 Mart sene [1]300

Bende
Fahrî

İran Jurnali

Şayân-ı arz politika havâdisi yokdur. Ancak Merv şehri ve havâlisinin Rusyalulara ilticâ etmesi üzerine şâh hazretleri tarafından Rusya İmparatoru'na telgrafla edilmiş olan tebrîk İslâmiyet nokta-i nazarında hakîkaten şayân-ı takbîh görünmüş olmasıyla bu işin Afgan ve Türkmen ahâlî-i seniyye-i İslâmiyye'sine pek zîyâde sû-i te'sîr eylediği gibi İran halkını dahi dilgîr eylemiş olduğu rivâyet edilmekde ve İran Devleti'nin Rusyaluya ne derece mümâşât eylemekde idüğü bununla dahi isbât olunmaktadır. Vâkı'a Şâh hazretlerinin ef'âl u harekâtı dâ'imâ Rusyaluya izhâr-ı kemâl-i dostî ve ittifâk olup İran'ın menâfi'ini bu yola fedâ etmeğe ma'tûfdur. Bâ-husûs İngiltere'den kat'-ı ümîd ederek Rusya devletini kendülerine melce' ve penâh add eylemişler ve koyunun kurda teslim olması gibi İranîler dahi Rusyaluya teslim olmuşlardır. Zîrâ Şâh hazretlerinin en büyük efkâr ve politikası zamân-ı saltanatından ilerisini düşünmemek olup kendi asrını güzelce geçirmekden ibâretidir.

Mehâdîm-i şâhîden Harbiye Nâzırı Nâ'ibü's-Saltanat'ın sû-i idâresi cihetiyle yerine Mahdûm-ı ekber-i şâhî İsfehân Hâkimi Zillu's-Sultân'ın ta'yîn olunacağı havâdisi onbeş gündür şuyû' bulmakda ve işbu iki birâder beyinde eskiden mevcûd olan adâvet tezâyüd etmekde olup ehl-i vukûfun rivâyetine nazaran Nâ'ibü's-Saltanat'ın azli me'mûl olmayıp ancak Zillu's-Sultân'ın Şâh hazretlerine va'ad eylemiş olduğu elli bin pîşkeş istihsâl için şâh-ı müşârün-ileyh hazretlerinin efkârı Zillu's-Sultân'a Tahran'ca bir büyük me'mûriyet vermek imiş. Buranın âdeti üzre her bir me'mûriyyet akça ile Şâh hazretleri tarafından fûrûht olunmakda olduğu mülâhaza olursa İran'ın hâli ve istikbâli ne idüğü ma'lûm olur.

Şâh hazretleri bu sene mevsim-i sayfı emsâli misillü Lar ve Mazenderan taraflarında çıkaracağından ve mesâlih-i mühimme-i politikiyye dahi olduğundan dört senedir vatanına gitmemiş olan İngiltere sefiri bir sene müddet-i muvakkate ile memleketine azîmet eylemek üzere bulunmuştur. İngilizler'in buraca pek çok mesâlih-i politikiyyesi bulunduğu hâlde sefirinin bir sene müddetle gaybûbet etmesi şu aralık buraca mesâlih-i politikiyyenin fıkdanını isbât etmektedir.

Nevrûzda ber-mu'tâd hey'et-i süferâ ile huzûr-ı şâhiye çıkıldıkda Şâh hazretleri Bahr-ı Hazar iskelesi olan Reşt yolunun inşâsı ne sûretde bulunduklarını ve yakında ameliyyâta mübâşeret etdireceklerini beyân etmesiyle Rusya Sefiri izhâr-ı memnûniyyet etmiş ise de süferâ-yı sâ'ire sükût edüp ertesi günü nevrûz tebrîki için İngiltere ve Fransa ve Avusturya süferâsına Vezîr-i Umûr-ı Hâriciyye'nin hânesinde tesâdüf olunarak süferâ-yı mûmâ-ileyhim Reşt yolunun yalnız Rusya emti'a ve eşyâsının İran'a celbine ve menâfi'i münhasıran ol tarafa mahsûs bir tarîk olup İran'ın menâfi'i umûma â'id olan Tebrîz tarîki olduğunu ve Saltanat-ı Seniyye Erzurum'dan Bâyezid'e kadar şosenin temdîdini ta'ahhüd eylediği cihetle oradan dahi Tebrîz ve Tahran'a olan yolun tesviyesi lüzûmunu dermiyân eylemiş olmalarıyla Vezîr-i Umur-ı Hâriciyye dahi Şâh hazretlerine arz edeceğini ifâde eylemiş idi. Bir kaç gün sonra bu işin Şâh hazretlerine arz eylediğini ve Tebrîz tarîkinin sür'at-i inşâsı için Azerbaycan Hükûmeti'ne emir verildiğini vezîr-i müşârûn-ileyh ifâde eylemiştir.

Fî 25 Mart sene [1]300

- 100 -

Kafkasya Vâlîsi Prens Dondokof Korsakof'un Merv'e müteveccihen hareket etmiş olduğunu ve Rusya'nın Asya-yı Vustâ'daki mesâ'îsine dâ'ir ba'zı ifâdâtı hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vürûd eden tahrîrâtın tercemesi manzûr-ı âlî buyurulmak üzere gönderildiğine dâ'ir Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi terceme ile berâber arz ü takdîm kılındı efendim.

Fî 8 Şa'bân sene [1]301

Sa'id

Fî 22 Mayıs sene [1]300

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye
Terceme Odası

Hâriciyye Nezâreti'ne fî 15 Mayıs sene [12]84 târîhiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan tahrîrâtın tercemesidir:

Tiflis'den aldığım ma'lûmâta göre Kafkasya Vâlîsi Prens Dondokof Merv'e müteveccihen hareket eylemiştir. Müşârün-ileyhin mu'ahharan Rusya'ya ilhâk olunan eyâlet-i mezkûreye azîmeti idâre-i memleketi tertîb ve tanzîm için imiş. Me'mûriyet-i mezkûre vâlî-i müşârün-ileyhin vak' u haysiyyeti münâsebetiyle bir kat daha kesb-i ehemmiyet etdiğinden bu bâbda tatvîl-i makâle hâcet göremem. Rusya Hükûmeti'nin Asya-yı Vustâ'daki mesâ'îsi şu son zamanlarda gitdikçe artmaktadır. «Serahs»'ın Rusya'ya ilhâk olunduğu rivâyetine dâ'ir Lordlar Kamarası'nda vukû' bulan su'âle Lord Grandville rivâyet-i mezkûreden haber ve ma'lûmâtı olmadığı cevâbını vermiş olduğundan bu husûs hakkında «Saint Petersburg» Gazetesinde münderic bir fıkranın zikr ü beyânı fâ'ideden hâlf değildir. Mezkûr gazete rivâyet-i vâkı'ayı tekzîb ile berâber ilerüde bu misillü yanlış havâdisin önünü almak için şurasını dahi ilâve ediyor ki, biri Tecend'in cihet-i yesârında ve diğeri cihet-i yemîninde olarak Serahs nâmında iki mahal mevcûd olup bunların birincisi bir tabur asker-i İraniyye tarafından işgâl olunmakta ve Merv Türkmânleri ara sıra gelüp ikinci Serahs'da ihtiyâr-ı ikâmet eylemekdedir. Mezkûr gazetenin revş-i ifâdesinden istidlâl olduğuna nazaran rivâyet-i mezkûre pek de bî-esâs olmayup bu ikinci Serahs Merv Eyâleti mülhakâtından bulunmak hasebiyle şimdiye kadar işgâl olunmamış olsa bile bir tabur Rus askeri tarafından bi-hakkın işgâl olunabilir. Zann-ı âcizâneme göre en ziyâde şâyân-ı dikkat olan şey İngiltere'nin Mısır'da tesâdüf eylediği gavâ'il ü müşkilât arttıkça Rusya'nın Asya-yı Vustâ'daki mesâ'î ve ikdâmâtını dahi tezâyüd eylesidir. Rusya'nın Mısır işlerinde muhterizâne davranması ve teklîf olunan konferans mes'elesinde ikinci derecede kalmak istemesi dahi bu sebebe mebnî olmak gerekir. Husûsât-ı meşrûhayı ma'lûmât olmak üzere zât-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine arz ü iş'âra müsâra'at eylerim. Ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

- 101 -

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn

2

Rusyalular'ın Asya-yı Vustâ'daki harekâtını ve sâ'ir ba'zı istidlâ'âtı hâvî Bombay Başşehbenderliği'nden gelen tahrîrât sûretinin gönderildiğine dâ'ir Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi manzûr-ı âlî buyurulmak için melfûfuyla arz u takdîm kılını efendim.

Fî 15 Rebî'ü'l Evvel sene [1]306

ve

Fî 7 Teşrîn-i Sâni sene [1]304

Sadr-ı A'zam
Kâmil

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Hâriciyye
Mektûbî Kalemî
Aded
928

Huzûr-ı Me'âlî-Mevfûr-ı Hazret-i Sadâret-penâhî'ye,

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir,

Rusyaluların Asya-yı Vustâ'daki harekâtını ve ol bâbda ba'zı havâdisi hâvî Bombay Başşehbenderliği'nden alınan tahrîrâtın sûreti leffen takdîm kılınmış ve me'âlinde bahisle bâ-tahrîrât Londra Sefâret-i Seniyyesi'nden isti'lâm-ı keyfiyyet edildiğinden alınacak ma'lûmâtın dahi arzına mübâderet olunacağı bedîhî bulunmuş olmakla emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebî'ü'l-Evvel sene 1306

ve

Fî 5 Teşrîn-i Sâni sene [1]304

Hâriciyye Nâzırı
 imza

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Hâriciyye
Mektûbî Kalemî
Aded

Bombay Başşehbenderliği'nden 12 S. sene [1]306 târîhiyle vârid olan tahrîrâtın sûretidir:

Serahs arâzîsini saky eden enhârın miyâhı Rusyalular cânibinden taraf-ı diğere icrâ edilmiş olmasına mebnî oralarda bulunan ahâlî-i İraniyye su için müzâyakadadır.

Rusyaluların ahîren ta'dîl-i hudûd ile istedikleri arâzînin nokta-i ahîresi Serahs'e iki bin kadem kadar takarrüb eylemekde olduğundan Şâh ol bâbdaki mukâvele-nâmeyi tasdik etmemişdir. Rusyaluların Afganistan ahâlîsinden bulunan Hezara kabîlesi nezdinde envâ'-ı teşvîkât ve tahrikâtıdan gerü durmadıkları mevsûkdur. Bu kerre Rusyalular Rıza Bey Kalesi'yle Ayak nam mahalleri işgâl eylemişlerdir. Rusyalular Kilif ve Şîrâbâd nâm mahallere Çarco tarîkiyle külliyyetli mühimmât ve erzâk sevk eylemekdedirler. Herat civârındaki Gergi nâm mevki'-i askerîde elyevm Rusyalunun iki bine karîb süvârî ve piyâde ve topçudan ibâret bir kuvve-i müfrezesi mevcûd olup her gün top ta'lîmi ediliyor. Tecen'den Pulhatun'a kadar Serahs tarîkiyle inşâ edilmekde olan şose bu kerre itmâm olunmuş olmakla küşâd edilmiştir. Hazret-i İmam ile Pençova miyânında bir şose tarîki inşâsına ibtidâ olunmuşdur. Esterâbâd Türkmenlerinin iğtişâsâtı henüz bâkî olduğundan bu def'a Horasan'a altı bin İran askeri gönderilmiştir. Rusyaluların bu iğtişâsâtıdan istifâde ederek oralarca ba'zı mahalleri işgâl eyleyeceklerinden korkuluyor. Merv ile Afgan hudûdu miyânında bulunan kabâ'il-i Türkmâniyye'den iki alay gönüllünün teşkîliyle bunların Rusya redif zâbitânı idâresinde bulundurulacağı mervîdir. Asâkir-i merkûme süvârî olacak ve üç kat aylık alacak ve beş sene hizmete mecbûr olacaktır. Okses üzerinde Patahisar nâm mahalden Terhan Gediği'ne bir köprü inşâsı der-destdir. Semerkand'dan Herat karşısındaki Gergi nâm mevki'-i askeriye kadar bir telgraf hattının inşâsına ibtidâr olunmuş ve Gergi'den Çarco'ya kadar inşâ edilmekde olan hatt-ı telgrafı bu kerre itmâm edilmiştir. Hindistan hududunun taraf-ı şarkîsine ufak tefek müfrezelerden mürekkeb olmak üzere Rusya askeri sevk olunmaktadır. Yedi bin nefer Rusyalu Kağan nâm mahalde bulunup oralarda devâm-ı ikâmetleri esbâbının istihsâline çalışıyorlar. Tecen Şimendiferi mevki'inden Pulhatun'a ve mahall-i muhtelifeye amed ü şûd iden külliyyetli nakliye arabaları mevcûddur. Rusyalunun ahâlîyi vâsita-ı şekâvet ve hareketleri olan huyûl-ı mevcûdelerinden mahrûm ederek şehir ve karyeler inşâsıyla iskân ve zîrâ'at ve ticâretle iştigâle mecbûr eylemek üzere Buhârâ ve civârından külliyyetlü esb iştirâ eylemekde idüğü mevsûkan haber veriliyor. Rusyalunun Asya-yı Vustâ'da meşhûd olan terakkiyâtı fevka'l-me'mûl olmakla şâyân-ı dikkatdir. Ber-vech-i bâlâ arz olunan havâdisât menâbi'-i mevsûkadan me'hûz olmakla ol bâbda.

- 102 -

Bâb-ı Âlî**Dâ'ire-i Sadâret****Âmedî-i Dîvân-ı Hümayûn**

Haşmetlü Rusya İmparatoru hazretleri hakkında cevâmi'-i şerîfede kırâ'ati hükûmet-i mahalliye tarafından Türkistan ahâlî-i İslâmiyyesi'ne emr olunduğu Resmî Gazete'de münderic du'ânın Tiflis Başşehbenderliği'nden bâ-tahrîrât gönderilen sûreti mezkûr tahrîrâtın tercemesi ve Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin ol bâbdaki tezkiresiyle berâber manzûr-ı âlî buyurulmak üzere arz u takdîm kılındı efendim.

Fî Gurre-i Şevvâl sene [1]309

ve

Fî 16 Nisan sene [1]308

Sadr-ı Â'zam

ve

Yâver-i Ekrem

Cevâd**Bâb-ı Âlî****Dâ'ire-i Hâriciyye****Mektûbî Kalemi****Aded****176**

Huzûr-ı Me'âlî-mevfûr-ı Hazret-i Sadâret-penâhî'ye,

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ,

Haşmetlü Rusya İmparatoru hazretleri hakkında cevâmi'-i şerîfede kırâ'ati hükûmet-i mahalliye tarafından Türkistan ahâlî-i İslâmiyyesi'ne emr olunan bir du'ânın Resmî Gazete'de münderic tercemesinin irsâl kılındığına dâ'ir Tiflis Başşehbenderliği'nden vârid olan tahrîrât ile melfûfunun tercemeleri leffen takdîm kılınmağla emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ramazan sene 1309

ve

Fî 14 Nisan sene 1308

Hâriciyye Nâzırı

İmza

Bâb-ı Âlî**Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye****Terceme Odası****Aded**

Hâriciyye Nezâreti'ne Fî 21 Mart sene 892 târîhiyle Tiflis Başşehbenderliğinden vârid olan 19 numaralı tahrîrâtın tercemesidir.

Haşmetlü İmparator hazretleri hakkında cevâmi'-i şerîfede kırâ'atî hükûmet-i mahalliye tarafından Türkistan ahâlî-i İslâmiyyesi'ne emr olunan bir du'â Resmî Gazete'de münderic olmağla Fransızca tercemesi leffen takdîm kılındı. Emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Melfûf du'â sûretinin tercemesidir:

Yâ Rab, metbû'-ı müfahhamımız haşmetlü İmparator Aleksandr Aleksandroviç hazretlerini avn-i ilâhiyye mazhar ederek zât-ı haşmet-penâhîleriyle İmparatoriçe Marya Teodona ve Velî'ahd Nikola Aleksandroviç hazerâtı ve sâ'ir encâl-i hükümdârîleri haklarında ra'ûf ve rahîm ol. Âmin. Çar hazretlerinin bi'l-cümle teba'asına sâyesâz-ı merhamet olmasına ve üzerimizde dâ'imâ icrâ-yı hükûmet eylemesine muvaffakiyyetini te'mîn et. Âmin.

İmparator ve İmparatoriçe hazerâtıyla sâ'ir a'zâ-yı hânedân-ı imparatorîlerini bi'l-cümle âfât-ı arzîyye ve semâviyyeden ve hased ve ta'arruzât-ı beşeriyyeden masûn ve mahfûz eyle. Âmin.

Çar hazretlerinin ömrünü müzdâd ve zât-ı haşmet-penâhîleriyle hânedân-ı imparatorîlerin ile'l-ebed taht-ı hükûmet ve tâbi'iyetinde bulunmaklığımızı nasîb eyle. Âmin.

Vilâdet ve cülûs-ı imparatorîlerine müsâdif günleri cümlemizce dâ'imâ eyyâm-ı mukaddeseden eyle. Âmin. Vükelâsını ve ricâl ve sâ'ir me'mûrîn-i sâdıkasını muhâfaza ve sıyânet ve zât-ı imparatorîlerini dâ'imâ a'dâsına muzaffer eyle. Âmin.

Ta'yîn ettiği erbâb-ı hükûmeti rızâ-yı hükümdarîlerine tevîk-i harekete muvaffak eyle. Âmin.

Sâye-i adlinde küçük büyük zükûr ve inâs bi'l-cümle teba'asını nâ'il-i feyz-i terakkî eyle. Âmin.

- 103 -

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Âmedi-i Divân-ı Hümayûn
2863

Hîve ve Buhârâ'nın başlıca medreselerinde Rus lisânı için mahsûs şu'beler te'sîsi hakkında Saint Petersburg Gazetesi'nde münderic bendin gönderildiğini hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nin tahrîrâtı ile melfûf tercemeleri manzûr-ı âlî buyurulmak için Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresiyle ma'an arz u takdîm kılındı efendim.

Fî 13 Şa'ban sene [1]311
ve
Fî 7 Şubat sene [1]309

Sadr-ı A'zâm ve Yâver-i Ekrem
Cevâd

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye
Terceme Odası
Aded

Hâriciyye Nezâreti'ne fî 3 Şubat sene [12]94 târîhiyle Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 57 numaralı tahrîrâtın tercemesidir:

"Hîve" ve "Buhârâ"nın başlıca medreselerinde Rus lisânı için mahsûs şu'belerin ihdâs ve te'sîsi maddesine dâ'ir Saint Petersburg Gazetesi'nin bugünkü nüshâsında münderic bend ma'lûmât olmak üzere leffen takdîm kılındı. Emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Melfûf bendin tercemesidir:

"Hîve" ve "Buhârâ" hükûmetleri teba'aları miyânında Rus lisânını neşr ve ta'mîm etmek arzusunda bulunduklarından, "Hîve" ve "Buhârâ" şehirlerinin başlıca medreselerinde Rus lisânı için mahsûs şu'beler te'sîsini Rusya hükûmetinden taleb etmişlerdir.

- 104 -

Bâb-ı Âlî**Dâ'ire-i Sadâret****Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn****4002**

Buhârâ Emîri tarafından Mekke-i Mükerrreme'ye isâl olunmak üzere ba'zı hedâyâyı hâvî olarak mukarriblerinden birine tevdî' olunmuş ve Dersa'âdet Gümrüğü'ne gelip küşâd olunmaksızın imrârına müsâ'ade olunması Rusya Sefâreti'nden iltimâs olunmakta bulunmuş olan sanduk muhteviyâtının neden ibâret olduğunun me'mûrları tahtında olarak ale'l-müfredât beyân edilmesi zımında keyfiyetin cânib-i sefâretten su'âliyle arz-ı atebe-i ulyâ kılınmasını emr ü fermân buyurulduğunu mübelliğ 5 Zi'l-ka'de sene 1311 târîhli tezkire-i husûsiye-i devletleri alındı. Mezkûr sandıkda bulunan eşyâ şâl ve kumaş ve işlemeli ba'zı şeylerden ibâret olup bir gûne eşyâ-yı muzırta olmadığı Sefâret Baştercümanı Mösyö Maksimof tarafından Hâriciyye Nâzırı Paşa hazretlerine nâmûs üzerine te'mîn olunduğu müşârtün-ileyh tarafından beyân olunmuş ve zikrolunan sandukun cumartesi günü gönderileceği ifâde edilmiş olmağla ol bâbda her ne vechile emr ü fermân buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunur efendim.

Fî 12 Zi'l-kâde sene [1]311

ve

Fî 5 Mayıs sene [1]310

Sadr-ı A'zam ve Yaver-i Ekrem
Cevad

Mezkûr sanduğun derûnunda eşyâ-yı muzırta olmadığı nâmûs üzerine te'mîn edilmesine mebnî küşâd olunmaksızın imrârı hakkında şeref-müte'allık buyurulan irâde-i seniyye-i mülûkâne Sadâret'e tebliğ olunmuştur.

Fî 13 Zi'l-kâde sene [1]311

- 105 -

Nezâret-i Ma'ârif-i Umûmiyye**45**

Mâbeyn-i Hümâyûn Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'ne,

Rusya'da bulunan ahâlî-i müslimeye gönderilmek üzere beş altı bin kadar Mushaf-ı Şerîf'in tab' ve temsîl etdirilmesi muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî'den olduğunu mübelliğ üç bin sekiz yüz kırk altı numara ve 23 Teşrîn-i Evvel sene 1310 târîhli tezkire-i husûsiyye-i âsafâneleri mutâla'a-güzâr-ı âcizî oldu. Yeniden Mushaf-ı

Şerîf tab'ı hem vakte ve hem de ziyâde masrafa muhtac olduğuna ve Matba'a-i Osmaniyye'de Şeker-zâde hattıyle matbû' ve mücelled olarak mevcûd olan Kelâm-ı Kadîm matlûba muvâfık olduğu gibi hediye-i maktû'ası olan on ikişer guruşdan altmışar parasının tenzîliyle beherini on buçuk guruşa i'tâyâ matba'a-i mezkûre tarafından muvâfakat olunduğuna binâ'en bu sûretrehîn-i tensîb-i âlî olduğu hâlde Kelâm-ı Kadîm-i mezkûrdan nezâret-i âcizî malı olarak mevcûd olan yedi yüz elli nüsha-i şerîfeden mâ'adâ dört bin iki yüz elli nüshanın daha matba'a-i mezkûreden ahz ü mübâyâ'asıyle hediyesi olan kırk dört bin altı yüz yirmi beş guruşun sene-i hâliye ma'ârif bûdcesinin ikinci kısım ve faslının onuncu mâddesinde müretteb mebâliğden tesviyesi hakkında istîzân-ı emr ü fermân-ı hümâyûn-ı hâzret-i hilâfet-penâhîye ibtidâr olunmağın ol bâbda emr ü fermân hâzret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 13 Cumâde'l-Ülâ sene [1]312

ve

Fî 31 Teşrîn-i Evvel [1]310

Ma'ârif Nâzırı
Zühdi

- 106 -

Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedi-i Divân-ı Hümâyûn

901

Kaşgar ile civâr memâlikde lihye-i sa'âdet-i cenâb-ı risâlet-penâhî bulunmadığından bahisle teberrüken bir lihye-i sa'âdet ihdâ ve i'tâsı istid'âsına dâ'ir Kaşgar Kadısı Habîbullah Efendi tarafından rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı mülûkâneye bi't-takdîm havâle ve irsâl buyurulan arz-ı hâl üzerine Eskialipaşa'da vâkı' Hırka-i Sa'âdet dâ'ire-i fâhiresinde mevcûd olup Şeyhî Efendi tarafından teberrüken i'tâ olunan lihye-i sa'âdet-i cenâb-ı risâlet-penâhî bir şişe ve boğçalarla bir çekmece derûnunda mahfûz bulunduğu halde tehyi'e olunmuş olduğundan bâ-sened efendi-i mûmâ-ileyhe teslîm olunmak üzere istîzân-ı keyfiyeti hâvî Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile emr ü fermân buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunur efendim.

Fî 26 Rebî'ü'l-Âhir sene [1]313

ve

Fî 4 Teşrîn-i Evvel sene [1]311

Sadr-ı Â'zam
Kâmil

Nezâret-i Evkâf-ı Hümâyûn**Mektûbî Kalemi****Aded:****415**

Huzûr-ı Me'âli-mevfûr-ı Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye,

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Kaşgar ile civâr memâlikde lihye-i sa'âdet-i cenâb-ı risâlet-penâhî bulunmadığından bahisle teberrüken bir lihye-i sa'âdet-ihsân ve i'tâsı istid'âsına dâ'ir Kaşgar Kadısı Habîbullah Efendi tarafından rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı mülûkâneye bi't-takdîm Ma'rûzât-ı Rikâbiyye İdâresi'nden nezârete irsâl buyurulan arz-ı hâl ve efendi-i mûmâ-ileyhin ifâde ve recâsı üzerine Hırka-i Sa'âdet Dâ'ire-i Fâhiresi'nde mevcûd olup Şeyhî Efendi tarafından teberrüken i'tâ olunan lihye-i sa'âdet-i cenâb-ı risâlet-penâhî bir şişe derûnunda mahfûz ve boğçalarla bir çekmece derûnunda bulunduğu hâlde tehyi'e olunmuş olmakla bâ-sened efendi-i mûmâ-ileyhe teslim ve i'tâ olunmak üzre arz ve istizân-ı keyfiyyete ibtidâr olunmağın ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Rebî'ü'l-Âhir sene [1]313

ve

Fî 23 Eylûl sene [1]311

Nâzır-ı Evkâf-ı Hümâyûn
Gâlib

- 107 -

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu**Başkitâbet Dâ'iresi****4317**

Kaşgar Kadısı Habîbullah Efendi tarafından vukû' bulan istid'â üzerine Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'nce tehyi'e edilen lihye-i sa'âdet-i hazret-irrisâlet-penâhî'nin bâ-sened mûmâ-ileyhe teslimi hakkında tekrîr-i istizânı şâmil vâsıl-ı dest-i ta'zîm olan 2 Cumâde'l-Ülâ sene [1]313 târihli tezkire-i husûsiyye-i sadâret-penâhîleri lede't-takdîm manzûr-ı âlî olarak lihye-i sa'âdet-i cenâb-ı nebevî öteden berü Hazîne-i Hümâyûn'dan ihdâ edilegelmekde olduğundan istid'â edilen lihye-i mübârekenin dahi Hazîne-i Hümâyûn'ca tehyi'e edilerek ve mûmâ-ileyh Habîbullah Efendi celb olunarak Mâbeyn-i Hümâyûn'ca kendisine teslim olunacağına şeref.

südûr buyurulan irâde-iseniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî mantûk-ı celiline tevîkan beyânına ibtidâr kılınmış ve Hazîne-i Hümayûn Kethüdâlığı'na tebliğ-i mâdde edilmiş olmakla ol bâbda emr ü fermân hazret-iveliyyü'l-emrindir.

Fî 3 Cumâde'l-Ülâ sene [1]313

ve

Fî 10 Teşrin-i Evvel sene [1]311

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Tahsin

- 108 -

Makâm-ı Ser'askerî

Mektûbî Kalemî

Husûsî

Kazan vilâyeti dâhilindeki İslâmlar beyinde karışıklık zuhûr etdiğine ve ol bâbda ittihâz olunan tedâbîre dâ'ir Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliteri Mu'âvini Mülâzım-i Evvel Mustafa Enver Efendi tarafından vârid olup Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi'ne tevdi' olunan tahrîrâtun sûreti meşmûl-i nigâh-ı hikmet-penâh-ı âlf buyurulmak üzere leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü irâde efendim hazretlerinindir.

Fî 18 Ramazan sene [1]314

ve

Fî 8 Şubat sene [1]312

Ser'asker
Rıza

- 109 -

Makâm-ı Ser'askerî

Mektûbî Kalemî

Husûsî

Rusya'nın Asyâ-yı Vustâ müstemlekâtında bulunan ahâlî-i İslâmiyye etfâlinin berây-ı tahsîl Dersa'âdet'e gönderilmesi taht-ı memnu'iyete alındığına ve ifâdât-ı sâ'ireye dâ'ir Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliter Mu'âvini Mülâzım-ı Evvel Mustafa Enver Efendi tarafından vurûd edüp Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi'ne

tevdî' olunan tahrîrâtın sûreti meşmûl-ı lühâza-i seniyye-i hazret-i zillullâhî buyurulmak
üzre leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü irâde efendim hazretlerininindir.

Fî 5 Şevvâl sene [1]314

ve

Fî 25 Şubat sene [1]312

Ser'asker

Rızâ

Makâm-ı Ser'askerî

Mektûbî Kalemî

Husûsî

Geçenlerde Harbiye Nâzırı'nın bir emriyle Mâliye Nâzırı'nın ahâlî beyinde şâyi' olan bir rivâyetin tekzîbine dâ'ir Rus resmî matbû'âtında görülen ma'lûmât ehemmiyetine mebnî ber-vech-i zîr arz kılındı.

Harbiye Nâzırı'nın Emri:

Rusya'nın Asyâ-yı Vustâ müstemlekâtından bulunan ahâlî-i İslâmiye çocuklarını berây-ı tahsîl Dersa'âdet'de bulunan mekâtibe göndermekde oldukları Harbiye Nezâreti tarafından müstahber olduğundan bu ise kanûn-şikenâne bir hareket ve etfâl-ı müslimenin Rusya'da Rus lisânını tadrîsleri mecbûrî olup anların taşraya i'zâmları ancak bir müsâ'ade-i husûsiye-i imparatorî ile olabileceğini müş'ir nezâret-i mezkûre tarafından ora hükûmet-i mahallîyesine kanûn-ı mebhûsün-anhâ müfâdına dikkat ve i'tinâ olunması husûsuna etfâl-i müsleme mürebbîlerine ihtâr edilmesi emr edilmiştir.

Mâliye Nâzırı'nın Tekzîbi:

Odesa Dâ'ire-i Askerîsi umûm efrâdının silah altına alındıklarına dâ'ir ahâlî beyinde deverân eden rivâyet asılsızdır. Böyle bir asılsız rivâyetin intişârı piyasa üzerine te'sîr etdiğinden borsada düşkünlük vukû' buluyor ve bir de ora ahâlîsine gördükleri efrâd-ı cedîdenin redîfler olmayıp ancak Odesa tarîkiyle Viladivostok'a sevk edilen kur'a-i cedîde efrâdı olduğunun ber-tafsîl îzâh edilmesidir.

Ma'lûmât-ı Husûsiye:

Rusya memâlikî dâhilinde yeniden altmış dokuz batarya teşkîl olunacağına dâ'ir bir rivâyet zâbitân - ez-cümle topçu zâbitânı - beyinde söylenmekde ve bu tasavvurun yakında mevki'-i fi'le vaz' olunacağı muhakkak addolunmakda olduğu arz edilir. Bu bataryaların Rus Topçu Piyade Bataryaları sekizer toptan mürekkebdır. Bazısı altışar

bazısı sekizer toptan mürekkeb olacak imiş. Havâdis-i mezkûre hakkında henüz resmî bir ma'lûmât olmadığından bendenizce sıhhat ve adem-i sıhhati meşkûldür. Ol bâbda.

Fî 11 Şubat sene [1]312

Petersburg Sefâret-i Seniyyesi
Ateşemiliter Mu'âvini
Mülâzım-ı Evvel
bende
Mustafa Enver

- 110 -

Dâ'ire-i Hâriciyye

Husûsiyye

119

Asya-yı Vustâ'da kâ'in "Fergana" Eyâleti'nde İshak Muhammed Ali nâm kimesnenin taht-ı riyâsetinde kıyâm eden eşhâs ile Rus askeri beyninde vukû' bulan müsâdeme hakkında ba'zı tafsîlâtı hâvî "Message Official Gazetesi"nden naklen "Saint Petersburg Gazetesi"nin derc eylediği bend ve tebliğ-nâmenin gönderildiğini şâmil Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden alınan iki kıt'a tahrîrât ile melfûflarının tercemeleri 8 Safer sene [1]316 târîhli tezkire-i husûsiyye-i çâkerî ile takdîm ve merkum Muhammed Ali'nin güyâ Hükûmet-i Seniyye'ye bu bâbda mürâca'at etmiş olduğuna ve sâ'ireye dâ'ir olan ve mezkûr tebliğ-nâmede muharrer bulunan azviyyâtun tekzîbi için ne yolda vesâyâ icrâ olunduğu arz u terkîm kılınmışdı. Müddet-i medîde Türkistan'da ikâmet etmiş olan Mösyö Boris Takein'in hâdise-i mezkûrenin mes'ûliyetini idâre-i mahalliyyenin intizâmsızlığına ve ahâlî-i mahalliyyeyi ihtilâle sevk ve teşvîk eden İngiliz me'mûrlarının ilkâ'ât-ı mefsedet-cüyânesine atf ve isnâd ile bu bâbda Petersburg Kıyave Demosti gazetesine derc etdirmiş olduğu bir bendi müfessir olarak Novye Veremya gazetesinin rûmî haziran'ın biri târîhli nüshâsında münderic makâlenin Fransızca tercemesi gönderildiğini mutazammın sefâret-i müşârün-ileyhâdan bu kerre vârid olan 14 Haziran sene [12]98 târîhli ve yüz kırk sekiz numaralı tahrîrât ile melfûfunun tercemeleri dahi leffen arz u takdîm kılınmış olmağla emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 19 Safer sene 1316
ve
Fî 27 Haziran sene 1314

Hâriciyye Nâzırı
bende
Tevfik

- 111 -

**Hicâz Demiryolu
İ'âne Komisyonu
Aded**

Buhârâ'da Hisâr Vilâyeti vâlisi devletlü Astana Kul Kuş Beyi Hazretleri cânibinden Hicâz Demiryolu için i'âneten verilen üç bin rupiyenin bedeli bulunan otuz yedi bin sekiz yüz kırk altı gurus mukâbilinde beheri on altunlukdan otuz beş ve bir mecîdiyelikden iki ve beş guruslukdan bir ve bir guruslukdan bir aded ki cem'an otuz dokuz adet bilet leffen irsâl-i sû-yı-i âlî-i âsafâneleri kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 5 Şevvâl sene [1]316
ve
Fî 13 Kanûn-ı sâni sene [1]316

Hicâz Demiryolu İ'âne
Komisyonu Re'isi ve
Mâliye Nâzırı
İmza

- 112 -

**Makâm-ı Ser'askerî
Mektûbî Kalemi
Husûsî**

Türkistân Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Semirjetçensk vilâyetleriyle devâ'ir-i askeriyyesi birleştirilerek Türkistân Dâ'ire-i Askeriyyesi nâmı verilmek üzere zikrolunan dâ'ire-i askeriyye dâhilinde teşkil edilecek olan iki kolordunun mürekkeb olduğu kıta'ât hakkında ba'zı ma'lûmâtı hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliteri Kolağası Enver Bey'den vârid olup Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi'ne tevdi' olunan tahrîrâtın bir nüshası meşmûl-i nigâh-ı âlî buyurulmak üzere leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü irâde efendim hâzretlerindir.

Fî 6 Rebi'ü'l-âhir sene.[1]317
ve
Fî 1 Ağustos sene [1]315

Ser'asker
Rıza

Makâm-ı Ser'askerî
Mektûbî Kalemi

Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliteri Piyâde Kolağası Enver Bey'den mevrûd 21 Temmuz sene 1315 târîhli ve 27 numaralı tahrîrâtın sûretidir:

Türkistân -Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar- Semirjetçensk vilâyetleriyle devâ'ir-i askeriyyesi birleştirilerek Türkistân Dâ'ire-i Askeriyyesi nâmı verilmek ve ber-vech-i zîr kıta'âtın mürekkeb olmak üzere mezkûr dâ'ire-i askeriyye dâhilinde yeniden [Asâkirin mikdârı tezyîd edilmemiştir] iki kolordunun teşkil edilmesi hakkında bu kerre bir emr-i imparatorî sâdır olmuştur. 3, 5, 9, 14'ncü taburlardan mürekkeb Birinci Türkistân Piyâde Livâsı İkinci Türkistân Kolordusu'na, 16'ncı Türkistân Kadro Taburu Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Dâ'imi Yerli Livâsına; Birinci Ejderhân Kazak Alayı'nın birinci, üçüncü bölükleriyle Türkmen atlı-gönüllü diviziyonu Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Kazak Livâsı'na 13, 19'ncü Türkistân Kaburları İkinci Türkistân Livâsı'na ilhâk edilecektir. Yeniden İkinci Türkistân Topcu Livâsı ve Livâ Dâ'iresi teşkil edilip Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar dâhilindeki bataryalar ile yeniden teşkil edilen Mortber Alayı Türkistân Topcu Livâsının altıncı hafif bataryalarından mürekkeb olacaktır. Birinci Türkistan Kolordu Kumandânlık vezâ'ifini Birinci Türkistân Topcu Livâ Kumandânı görecektir ve mezkûr birinci topcu livâsı dahi Türkistân Topcu Livâsına [6'ncı hafif batarya müstesnâ olduğu hâlde] mensûb bataryalardan mürekkeb olacaktır. İkinci Türkistân Kolordu Topcu Kumandânlığı vezâ'ifi İkinci Türkistân Topcu Livâsı Kumandânı görecektir.

Sır-Dârîn, Semerkand, Fergâne eyâletlerinin askerî vâfileri ma'iiyyetine birer Kazak bölükleri verilecektir.

Birinci Türkistân Kolordusu:

Türkistân Nişâncı Livâsı, İkinci Türkistân Piyâde Livâsı, Taşkend Dâ'imî Yerli Livâsı, Türkistân Kazak Livâsı, Birinci Türkistân Topcu Livâsı, İkinci Orenburg Kazak Bataryası, Türkistân Atlı Cebel Bataryasıyla Türkistan İstihkâm Taburu'ndan mürekkebirdir.

İkinci Türkistân Kolordusu:

1, 2. nci Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Nişâncı Livâları, Birinci Türkistân Piyâde Livâsı, Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Dâ'imî Yerli Livâsı, Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Topcu Livâsı, İkinci Türkistân Topcu Livâsı, Dördüncü Kuban Kazak Bataryası, Kuşkin Kal'a Topcu Bölüğü'yle Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar İstihkâm Taburu'ndan mürekkebirdir.

Şimdiye kadar Omsk Dâ'ire-i Askeriyyesi'ne mensûb Semirjetçensk Vilâyetiyle vilâyet-i mezkûre dâhilindeki umûm kıta'ât-ı askeriyye ve Kazak asâkiri ve'l-hâsıl idâre-i mülkiyye ve askeriyye, Türkistân Dâ'ire-i Askeriyyesi'ne tâbi' olacak Umûm Türkistân Guvernorye Cenerali, Türkistân Umûm Vâlî ve Kumandânı ve Semirjetçensk Kazak asâkiri [Ataman] Kumandânı nâmını hâ'iz olacaktır. Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Vâlî ve Kumandânlık me'mûriyet ve ünvânı lağv edilip Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar Vâlîsi ve İkinci Türkistân Kolordu Kumandânı nâmı verilecek ve Umûm Türkistân Vâlî ve Kumandânının taht-ı idâresinde bulunacaktır. Kolordularda icâb eden levâzım dâ'ireleri ile hastahâneler te'sîs ve küşâd edilecektir. Amuderyâ Filotili [ufak sefâ'in-i harbiyeden mürekkeb filo] Türkistân Dâ'ire-i Askeriyyesi Erkân-ı Harbiyye Riyâseti'ne tâbi' olacaktır. Omsk, İrkutsk devâ'ir-i askeriyyelerinden bir dâ'ire-i askeriyye teşkil edilecek ve Umûm Sibiryâ Dâ'ire-i Askeriyyesi nâmı verilecektir. İrkutsk Dâ'ire-i askeriyyesi lağv edilecektir. Yeniden te'sîs ve teşkil edilen Sibiryâ Dâ'ire-i Askeriyyesi Kumandânı Sibiryâ Vâlî ve Umûm Kumandânı nâmını ahz edecektir. Tiflis-Kars şimendüfer hattının ikmâl edildiği ma'rûzdur.

- 113 -

Makâm-ı Ser'askerî

Mektûbî Kalemi

Husûsî

Rusların Afganistân hudûdunda ve Türkistân'da bulunan kuvvetlerini tezyîd etmek maksadıyla tecrübe nâmı tahtında icrâ etmekde oldukları sevkîyât-ı askeriyyeye dâ'ir ba'zı istilâ'ât ve ma'lûmâtı ve Petersburg'daki top fabrikasında i'mâl edilen serî' ateşli toplarla Avrupa fabrikalarının i'mâl-kerdeleri olan muhtelif topların yılbaşından sonra Petersburg'daki poligonda tecrübe ve mukâyeseleri icrâ kılınacağını hâvî Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliterliği'nden mevrûd tahrîrâtın bir nüshası meşmûl-ı nigâh-ı âlî buyurulmak üzere leffen arz ü takdîm kılınmış ve aslı Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâ'iresi'ne tevdi' edilmiş olmakla ol bâbda emr ü irâde efendim hazretlerindir.

Fî 22 Ramazân sene [1]317

ve

Fî 11 Kânûn-ı Sâni sene [1]315

Ser'asker
Rızâ

*Sûret***Makâm-ı Ser'askerî
Mektûbî Kalemi**

Bu kerre menba'-ı mevsûkdan aldığım bir ma'lûmâta nazaran Kafkasya Piyâde Nişancı Livâsı'nın merkezi Tiflis Şehridir. Birinci taburu Harbiye Nezâreti tarafından verilen bir emr-i hafî üzerine Tiflis'den Bakü'ye kadar şimendüferle ve Bakü'den Krasnovodsk'a kadar bahren ve Krasnovodsk'dan Kuşka'ya kadar kezâ şimendüferle sevk edilmiştir. Mezkûr tabur Tiflis'den Kuşka'ya kadar olan mesâfeyi tamâm sekiz günde kat' etdiğinden Rus mahâfil-i askeriyesinden sevkıyâtın bu sûretle serî' icrâ edilmesi hüsn-i sûretle telakkî edilmiştir. Zâhiren her ne kadar bu sevkıyât bir tecrübe maksadıyla icrâ edilmiş ise de her hâlde maksad Türkistân kolordularının kuvvetini tezyîddir. Çünkü evvelâ Kuşka'ya sevk edilen kuvvet yalnız bir tabur piyâdeden ibâret olmayıp topçu sınıfından dahi iki veyâ üç batarya gönderilmiştir ki bu bataryalar Kafkasya Piyâde Nişancı Livâsı'na mülhak topçu (division) diviziyonundan ifrâz edilmiştir. Sâniyen Kuşka mevki'inde yeniden sevk edilecek asâkirin iskânı için henüz kışla ve emâkin-i askeriye mevcûd olmadığı hâlde ahîren Türkistân dâhilinde epeyce bir müddet seyâhatdan sonra Petersburg'a avdet etmiş olan İsveç-Norveç zâbitânının Kuşka mevki'iyle civârında yeniden barakalar inşâ edildiğini re'yü'l-ayn müşâhede ettikleri istihbârât-ı bendegânem olmuştur. Sâlisen; İngiltere Hükûmeti'nin Hindistân Kıt'asından bir mikdâr kuvveti Afrika-yı Cenûbî'ye sevk etmek niyetinde olduğu Petersburg mehâfil-i siyâsiyesinde şâyi' olduğundan İngilizlerin bu tertûbât ve niyyâtına kat'iiyen mâni olmak için Rusların Türkistân'da bulundurdıkları kuvvetlerini tezyîd etmeye karâr verdikleri, Râbi'an maksad seferberliğin sür'atini anlamak ise bir tabur piyâdenin sevkıyla arzu edilen neticeyi görmek mümkünâtından olduğu hâlde Ruslar bi'l'akis evvelâ bir tabur ba'dehû diğer taburları göndermeye [bâlâda zikr edilen livâya mensûb] karâr vermeleridir. Vâkı'â Rus mehâfil-i askerisinde arzettiğim asker sevki mes'elesini şimdi şu yolda "maksadımız bahsedilen livânın seferber hâlinde bulunduğu hâlde Kafkasya'dan Afgân hudûduna kaç günde sevk edileceğini anlamaktır." bir kalıba döküyorlar ise de arzu edilen mevki'a bir livâ kuvvetindeki kıt'a-i askeriyyenin [bir Kafkasya Nişancı Livâsı dört piyâde taburundan mürekkebirdir.] kaç günde dâhil olacağını anlamak için tekmîl kuvveti aynı zamânda sevk etmek icâb ederken aksi hâlin zuhûru ya'nî taburların ayrı ayrı fâsıla ile sevk edilmeleri tecemmu'-ı kuvvet tecrübesi nâmını verdikleri mes'eleyi büsbütün tekzîb ediyor. Husûsî olarak edindiğim ve mevsûkiyetinden kat'iiyen emîn olduğum bir ma'lûmâta nazaran Kafkasya Piyâde Nişancı Livâsı ile mezkûr livâya mülhak topçu divizyonu yakın zamânda kâmilan

Afgânistân hudûduna sevk edilecektir. Rusya ordularında berây-ı tecrübe teşkîl edilen serî' âteşli toplanla [bataryaların adedini mukaddemâ bildirmiş idim.] mücehhez bataryalardan bir adedi hâl-i hâzırda Kafkasya'da bulunuyor. Bu bataryalara dâ'ir elde edeceğim mufassal ma'lûmâtı ilerüde arz edeceğim. Alman ve Fransız [Şinayderhause, Krupp Fabrikalarında i'mâl edilen] toplanından nümûne olarak birer adedi Petersburg şehrine gönderilmiştir. Yılbaşından sonra buradaki poligonda mezkûr toplan ve Petersburg'daki Potilefskizavod denilen top fabrikasının i'mâl ettiği serî' âteşli toplan mukâyese edilecektir. Rusya ordularında müsta'mel seyyar mortber toplanının dahi tebdîl edileceğine dâ'ir şâyi'ât deverân ediyor ise de henûz tahakkuk etmemiştir. Ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Fî 26 Kânûn-ı evvel sene [1]315

Petersburg Sefâret-i
Seniyyesi Ataşemiliteri
Piyâde Kolağalarından

Mustafa Enver

Tiflis'den Kuşka'ya kadar olan mesâfe 2050 kilometredir. Ya'nî Tiflis'den Bakü'ye kadar 600 kilometre ve Bakü'den Krasnovodskaya'ya kadar (bahren) 250 kilometre Krasnovodskaya'dan Merv'e kadar (Türkistân Şimendüfer hattı tarîkıyla) 900 kilometre Merv'den Kuşka'ya (âhiren inşâ'âtı ikmâl edilen Murgâb şimendüfer hattı tarîkıyla) kadar 300 kilometredir.

- 114 -

Yıldız Saray-ı Humâyûnu

Başkitâbet Dâ'iresi

9113

Çin ahâlî-i İslâmiyyesi'ne icrâ-yı nesâyih içün cihet-i ilmiyye ve mülkiyye ve askeriyyeden olmak üzere dört zât ile tercemânlık vazîfesini icrâ zımında Çin ahâlî-i İslâmiyyesi'nden Enderûn-ı Humâyûn'da bulunan iki zâtdan mürekkeben Çin'e i'zâm edilecek hey'et-i nâsiha hakkında Encümen-i Vükelâ'ca kaleme alınan mazbata ber-mantûk-ı irâde-iseniyye-i mülûkâne Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'ca bi'l-mütâla'a tasvîb olunmak ve bu me'mûrların icrâ edecekleri vesâyâ ve nesâyihin te'sîri asâkir-i muhtelitanın oradaki harekâtıyla mütenâsib olacağının ve me'mûrîn-i mûmâ-ileyhimin tesviye-i

mesârifi zımnında Dersa'âdet'e ma'lûmât i'tâ edilmesini Almanya Devleti'ne tebliğ ve beyân olunması ve bu işin lisân-ı matbû'âta düşürülmemesi ilâve-i müzâkere kılınmak ve taraf-ı vâlâ-yı meşihat-penâhîden dahi hey'et-i ilmiyyece tanzîm ve mazbatada bi-ibâretihâ derc olunan fıkârât-ı nushiyyenin "hasbe'd-diyâne zulm ü te'addiden münezzeh oldukları" ibâresine bir "memnû'" kelimesinin ilâvesiyle "hasbe'd-diyâne zulm ü te'addiden memnû' ve münezzeh oldukları" tarzında yazılması re'y-i âliye ta'lîkan der-miyân edilmiş olduğu beyânıyla istizânı hâvî meclis-i mezkûrdan kaleme alınan mazbatanın takdîmini ve sâlifü'z-zikr Encümen-i Vükelâ mazbatasıyla tezkiresinin i'âde-i arz-ı hâk-i pâ-y-âli kılındığını mutazammın 12 Şa'bân sene [1]318 târîhli tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri mazbata-ima'rûza ile berâber manzûr-ı hümayûn-ı mülûkâne olarak Enderûn-ı Hümayûn'dan gönderilecek Çinli iki zâtın yerine İkinci Fırka-i Hümayûn'a mensûb Sarıklı Zuhaf Alayı'ndan Humuslu Hasan bin Mustafa Sûfi ile Mahmûd bin Ömer Himmet Ağalar ta'yîn ü i'zâm kılınmak üzere mücebince ifâ-yı muktezâsı husûsuna irâde-iseniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîşeref-müte'allık buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 2 Zilhicce sene [1]318
ve
Fî 10 Mart sene [1]317

Ser-kâtib-i
Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsîn

- 115 -

Bâb-ı Âli

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Divân-ı Hümayûn

Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'nın arz-ı huzûr-ı âli kılınan mazbatasında arz olunduğu vechile Çin'e i'zâmı mukarrer ve cihet-i askeriyye ve mülkiyyeden müntehab olan dört zâta beşer yüz ve İkinci Fırka-ı Hümayûn'dan intihâb edilen iki kişiye ikişer yüz ellişer lira harc-ı râh i'tâsıyla hey'et-i mezkûrenin i'zâmı irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî muktezâ-yı âlisinden olduğunu mübeyyin 30 Zi'l-hicce sene [1]318 târîhli tezkire-i husûsiyye-i atûfleri alındı. Mazbata-ı mezkûrede hey'et-i mezkûrenin cihet-i ilmiyye ve askeriyyeden dört zâtdan mürekkeb olacağı muharrer olduğu gibi cihet-i askeriyyeden Mîrlivâ Enver Paşa ile Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den bir zâun intihâb buyurulduğu

evvelce tezkire-i husûsiyye-i aliyyeleriyle iş'âr ve işbu tezkire-i atûflerinde cihet-i askeriyye ve mülkiyyeden müntehab dört zâtın i'zâmı izbâr olunmuş olduğuna nazaran hey'et-i mezkûreye cihet-i askeriyyeden başka dâhil olacak iki zâtın mülkiyyeden veya ilmiyyeden mi olacağının ve alâ-küllet-takdîrîn harc-ı râhları tesviye etdirilmek üzere isimlerinin iş'ârı menût-ı himmet-i atûfleridir efendim.

Fî Gurre-i Muharrem sene [1]319

Fî 8 Nisan sene [1]317

Sadr-ı A'zam

Rif'at

Vâsıl-ı dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i husûsiyye-i sadâret-penâhîleri müfâdı ma'lûm-i çâkerî olarak hey'et-i mezkûre cihet-i ilmiyyeden müderisinden Mustafa Şükrü ve Nüvvâb'dan Tâhir Efendilerle cihet-i askeriyyeden Mirlivâ Enver Paşa ve Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den Kolağası Nâzım Bey'den mürekkeb bulunmuş ve bu bâbda tashîhan yazılan tezkire evvelki nüshası i'âde buyurulmak üzere leffen taraf-ı sâmi-i fehîmânelerine tesyâr kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Gurre-i Muharrem sene [1]319

Fî 8 Nisan sene [1]317

Ser-kâtib-i

Hazret-i Şehriyârî

Bende

Tahsîn

Yıldız Saray-ı Hümayûnu

Başkitâbet Dâ'iresi

9888

Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'nın 4 Ramazân sene [1]318 târîhli tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleriyle takdîm kılınan mazbatasıyla arz olunduğu üzere Çin'e i'zâmı mukarrer olan ve cihet-i ilmiyye ve askeriyyeden müntehab bulunan dört zâta beşer yüz ve İkinci Fırka-ı Hümayûn'dan intihâb edilen iki kişiye ikişer yüz elliser lira harc-ı râh i'tâsı ve hey'et-i mezkûrenin i'zâmı şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-

penâhi iktizâ-yı âlîsinden olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Selh-i Zi'l-Hicce sene [1]318
ve

Fî 7 Nisan sene [1]317

Ser-kâtib-i
Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsîn

- 116 -

Dâ'ire-i Hâriciyye

Husûsiyye

213

Çin vukû'âtı mülâbesesiyle Avrupa gazetelerinin ve husûsiyle Times Gazetesi'nin Hükûmet-i Seniyye ve ahâlf-i İslâmiyye hakkında hilâf-ı hakîkat vâkı' olan neşriyâtı üzerine ber-mûceb-i emr ü fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı padişâhî tekzîbât-ı lâzıme icrâsı Londra Sefâret-i Seniyyesi'ne telgrafla tavsiye olunduğu gibi bu ercûfenin etrâfıyla redd ü cerhi zımnında bir makâle kaleme aldırılarak münâsib Avrupa gazeteleriyle neşr itdirilmek üze bi'l-cümle sefârât-ı seniyyeye irsâli der-dest bulunduğu ve süferâ-yı ecnebiyye ile görüşüldükce tebeyyün-ı hakîkat idilmekde olup ba'demâ dahi emr ü fermân-ı hümayûn-ı hazret-i tâc-dârîye tevfiğ-i hareket idileceği ve Avrupa evrâk-ı havâdisinden ba'zılarının bu husûsda vukû' bulup sefârât-ı seniyyeden bildirilen neşriyâtı ne sûretle tekzîb idildiği 3 Rebî'ü'l-Âhir sene [1]318 târîhli tezkire-i cevâbiyye-i âcizî ile arz u terkîm kılınmış idi. Bu bâbdaki tekzîb-nâmenin zâten Morning Post Gazetesinin efrencî temmuzun yirmi yedisi târîhli nüshasına derc itdirilmiş olduğunu ve bu misillü neşriyâtın mektûb şeklinde İngiliz gazetelerine derci gâyet müşkil olup ale'l-husûs bu mes'elenin münâkaşa-ı kalemiyyeye sebebiyet vermiş ve hattâ Standard Gazetesi'nin şehr-i mezkûrun otuz biri târîhli nüshasında aynı mes'ele hakkında Dersa'âdet'den mevrûd gâyet hasmâne bir mektûb münderic bulunduğu gibi bir "Reuter" telgraf-nâmesi de işbu rivâyât-ı acîbe aleyhine cânib-i seniyyü'l-cevânib-i hazret-i tâc-dârîden Rusya Sefîri'ne tebliğât-ı seniyyeyi şâmil bulunmuş olduğunu ve evvelki akşam çıkan gazetelerden başlıcaları tarafından neşr idilmiş olan işbu tebliğât bir tekzîb-nâme-i kâfî demek olduğunu ve ma'a mâ-fih ilk fırsattan bi'l-istifâde vesâyâ-yı vâkı'a vechile İngiliz gazetelerine bir tekzîb-nâme derc itdirileceğini mutazammın Londra Sefâret-i Seniyyei Maslahât-güzârlığı'ndan bu kerre ahz olunan 31 Temmuz

sene [1]900 târîhli ve iki yüz elli dört numaralı telgraf-nâme-i cevâbînin tercemesi leffen takdîm olunmağla emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 5 Rebi'ü'l-Âhir sene 1318

Fî 19 Temmuz sene [1]316

Hâriciyye Nâzırı

Bende

Tevfik

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye

Terceme Odası

Hâriciyye Nezâreti'ne 31 Temmuz [1]900 târîhiyle Londra Sefâret-i Seniyyesi Maslahat-güzârından vârid olan 254 numaralı telgraf-nâmenin tercemesidir,

Seksen dokuz numaralı telgraf-nâme-i âsafânelerde zikrolunan tekzîb-nâmeyi zâten "Morning Post" Gazetesi'nin şehr-i hâlin yirmi yedisi târîhli nüshasına derc itdirmişdim. Bu misillü neşriyâtın mektûb şeklinde olarak İngiliz gazetelerine derci gâyet müşkildir. Husûsan ki bu mes'ele münâkaşa-i kalemiyyeye sebebiyet vermiştir. Hattâ "Standart" Gazetesi'nin bugünkü nüshasında aynı mes'ele hakkında Dersa'âdet'-den mevrûd gâyet hasmâne bir mektûb münderic bulunduğ gibi bir "Reuter" telgraf-nâmesi de işbu rivâyât-ı acîbe aleyhine i'tirâzı hâvî taraf-ı eşref-i hazret-i şehriyârîden Rusya Sefîri'ne kemâl-i nefret ile vukû' bulan beyânâtı şâmildir. Dün akşam çıkan gazetelerden başlıcaları tarafından neşr edilmiş olan bu beyânât belîğ mâ belîğ bir tekzîb-nâme demekdir. Ma'a mâ-fih ilk fırsattan bi'l-istifâde taraf-ı âlî-i âsafânelerinden bast ü temhîd buyurulan mütâla'ât ve mülâhazât-ı muhukka me'âlinde İngiliz gazetelerine yeni bir tebliğ-nâme derc itdireceğim.

Dâ'ire-i Hâriciyye

Husûsiyye

302

Çin vukû'âtı mülâbesesiyle Avrupa gazetelerinin Hükûmet-i Seniyye ve ahâlî-i İslâmiyye hakkında hilâf-ı hakikat vâkı' olan neşriyâtın redd ü cerhi zımnında Münih'de çıkan "Münihter Allgemeine Zeitung" gazetesine derc etdirilen makâleyi muhtevî nüsha

makâle-i mezkûrenin tercemesi ile berâber 10 Rebî'ü'l-Ahir sene [1]318 târîhli tezkire-i âcizî ile arz u tesyîr edilmişidi. Ol bâbda gazetesine derc etdiği makâleyi muhtevî nüshanın gönderildiğini ve bu makâlenin cerâ'id-i Osmaniyye'ye derci münâsib olacağını şâmil mezkûr gazete müdürinden alınan mektûb ile mezkûr makâlenin tercemeleri dahi leffen takdîm kılınmış olmağla emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 15 Rebî'ü'l-Ahir sene 1318
Fî 29 Temmuz sene [1]316

Hâriciyye Nâzırı
Bende
Tevfik

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye Terceme Odası

Hâriciyye Nezâreti'ne 21 Temmuz sene [1]900 târîhiyle "Allgemeine Zeitung" Gazetesi idâresinden vârid olan mektûbun tercemesidir,

Hükûmet-i Seniyye aleyhinde vukû' bulan bir takım isnâdâtı gazetemizle sûret-i kat'iyede redd ü tekzîb etdiğinizden gazetemizin tekzîb-i mezkûrî hâvî olan nüshası leffen takdîm kılındı. İşbu isnâdât u ta'rîzât-ı mükerrere ve nifâk-cûyâneden maksad İngiltere tahrîkâtını teshîl için Hükûmet-i Seniyye'ye bir takım gavâ'il ikâ' eylemekden ibâretidir. Mezkûr makâlenin Osmanlı gazetelerine derci mûcib-i fâ'ide olacağı derkârdır.

Allgemeine Zeitung
Gazetesi Muharriri
Doktor Köring

"Münicher Allgemeine Zeitung" Gazetesi'nin 21 Temmuz sene [1]900 târîhli nüshasında münderic makâlenin tercemesidir,

Çin İhtişâşı ve Devlet-i Aliyye

"Frankfurter Zeitung" Gazetesi'ne Dersa'âdet'den irsâl olunan bir mektûbda deniliyor ki Çin vukû'âtı sarây-ı hümayûnunda fevka'l-âde bir ehemmiyetle ta'kîb edildiği gibi Osmanlılar dahi Çin usâtını iltizâm ediyorlar. Çin'deki ahâlî-i İslâmiyye'nin düvel-i müttefikaya karşı olan ef'âl u harekâtı beyne'l-İslâm bâdî-i memnûniyyet olduğundan pâ-yi taht-ı Saltanat-ı Seniyye'nin hemân bi'l-cümle cevâmi'-i şerîfesinde vâ'izler Çin vukû'âtına nakl-ı kelâm ile dîndâşlarına tecâvüzâtında bulunan Avrupalılardan şu sûretle ahz-ı se're kıyâm etmek münâsib olduğunu söylemekdedirler. Memâlik-i

Şâhâne'nin içeri tarafında bu yolda tahrîkât daha ziyâdedir. Bu husûsa dâ'ir zât-ı âlî-i meşîhat-penâhîye bir makâm-ı âlî-i mühimden hâ'iz-i ehemmiyet ba'zı mutâla'ât der-miyân buyurulmuştur. Avrupa Çin'deki âmâl ü efkârını sâ'at-i mümkin ile hayyiz-i husûle îsâl eyledikten sonra Devlet-i Aliyye'ye atf-ı nazar-ı dikkat edecek ve o zaman meydânda azîm bir Osmanlı mes'elesi daha mevcûd idüğünü anlayacaktır.

Mezkûr gazetenin şu fıkrasına cevâben şark ahvâline ve ez-cümle İngiliz politikasına tamâmiyle vâkıf bir zât tarafımıza sûreti zîrde muharrer mektûbu irsâl eylemiştir.

Devlet-i Aliyye aleyhinde izhâr olunan eser-i şiddet ü garaz muhtâc-ı îzâh ve tashîh olmağla berâber cidden şâyân-ı redd ü tekzîbdir. Frankfurter Zeitung Gazetesi'nin verdiği ma'lûmât-ı tafra-fürûşâne külliyyen yalan ve müfteriyâtla âlûdedir. Mezkûr gazetenin Dersa'âdet muhbiri "Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu'nca Çin usâtı iltizâm edilmektedir diyor ki acaba merkûmun bundan maksadı nedir. İşin içüne zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişâhîyi de mi dâhil etmek istiyor. Bundan başka bir de «ulemâ va'azlar ediyor» diyor ki bu kadar bî-ma'nâ bir söz tasavvur olunamaz. Zîrâ mahall-i ibâdât u tâ'ât olan cevâmî-i şerîfede bu yolda va'azlar icrâ edilemez «zât-ı sâmi-i meşîhât-penâhîye ba'zı efkâr ve mutâla'ât-ı mühimme telkin edilmiştir» deniliyor acaba bu mutâla'âtın derece-i ehemmiyeti ne imiş muhbir buralarını tavzîhden izhâr-ı acz ile işi sukûtla geçişdirmek istiyor ve garaz-kârlığı kendi ifâdesiyle sâbit oluyor.

Şurası âşikârdır ki, zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişâhî bi'l-cümle devletler ile münâsebât-ı hasenede bulunuyorlar ve lâ-ale't-tâ'yîn bir mes'ele-i düveliyeye zuhûr edince önünü almağa çalışıyorlar bu söz nasıl bir hakikat ise bu yolda va'azlarla ahâlîyi teşvîk ve tahrîk eden ulemânın adem-i vücûdu dahi mahz-ı hakikatdır. En ziyâde şâyân ve daha doğrusu şâyân-ı hayret bir cihet vardır ki o da "Frankfurter Zeitung" Gazetesi'nin şu havâdisi üzerine "Times" ve "Noye Fraye Prese" ve "Berliner Tagblat" Gazetelerinin bu masalı bir takım kalıplara ifrâğ ile derc ü neşr etmeleridir. Mezkûr gazeteler bu efsâneyi Devlet-i Aliyye'ye ta'rîzâta vesîle ittihâz eylemişlerdir. Çin'deki'deki müslümanların harekâtıyla Devlet-i Aliyye'deki müslümanları mu'âteb tutmak kadar münâsebet-siz bir hâl tasavvur olunabilir mi, bizce ma'lûm olduğu vechile zâten Çin'in yalnız garb cihetleriyle Çungarı ve Moğol ve Türkistan-ı Şarkî taraflarında müslüman vardır ki bunlarda Şî'îyyü'l-mezhebdirler biraz Ortodoks mezhebini andıran Şî'îler İranîler gibi zât-ı hazret-i hilâfet-penâhî'yi hâlife sıfatıyla tanımadıklarından hilâfet-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî'nin Çin müslümanları üzerinde te'sîri yoktur. Hattâ Çin'den berây-ı hac Mekke-i Mükerrreme'ye nâdiren hüccâc gelir. Çin müslümanları ne garb ne de Türklerle asla münâsebetde bulunmazlar. Gazete muhbirlerinin bu gibi

mûcib-i heyecân havâdis işâ'asından maksadları nedir? Buna ihtiyâtsizlikten başka bir şey denilemez, ihtiyâtsizlik yüzünden Alman politikasıyla Alman efkâr-ı umûmiyyesini mühlikeye düşürüp İngiliz makâsıdına hizmet etmek demektir. Çin vukû'âtına dâ'ir Noye Fraye Prese Gazetesi'nin 9 Temmuz sene 1900 târîhli nüshasında münderic makâlede zât-ı hazret-i pâdişâhîyi mes'ûl tutmak gibi bir cür'etde bulunuluyor. Mezkûr gazete şurasını iyice bilmelidir ki Çin vukû'âtının aslâ ve kat'â zât-ı şevket-simât-ı hazret-i şehriyârîye cihet-i ta'allukı yokdur, bu gibi gazeteler Avrupa efkâr-ı umûmiyyesini tahdîşden başka bir şey yapmıyorlar.

Bu sûretle gûyâ Avrupa devletlerini Devlet-i Aliyye aleyhine kıyâm ettirmek istiyorlar ve Balkan hükûmetlerinin şu Çin vukû'âtından bi'l-istifâde muhill-i âsâyiş harekâtda bulunmalarını muvâfık-ı maslahat görüyorlar. Devlet-i Aliyye'nin İngilizler'e karşı muhâdenetlerini iltizâm eylediği Rusya ile Fransa ve Almanya devletleri Şarkî Asya'da oldukça mühim mevki'ler işgâl eyledikleri gibi oradaki mevki'lerini daha ziyâde tahkîm edeceklerdir. İngiltere Şanghay ve Hong Kong'da yerleşmiştir. İngilizler oradan Avrupa'ya Çin vukû'âtına dâ'ir dürlü dürlü yalanlar neşr ü işâ'asıyla Avrupa efkâr-ı umûmiyyesini teşvîşde devam ediyorlar. Çin'de kan deryâsı akdığını ihbâr eden İngiliz telgraf-nâmeleri üzerine Avrupalılar heyecân içinde kalmıştır.

- 118 -

Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Divân-ı Hümâyûn

2146

Devletlü Efendim Hazretleri,

Rusya'daki ehl-i İslâm arasında neşr-i ma'ârif maksadıyla mekâtib-i İslâmiyye'ye mahsûs kütüb ve resâ'il tab' edilmek üzere vekîli bulunduğu matba'a hisâbına muhtelifü'l-cins beş yüz kıyye Osmanlı hurûfunun i'mâliyle Rusya'ya ihrâcına müsâ'ade i'tâsı Muhammed Zâhid Şâmil mührüyle verilen arz-ı hâlde istid'â olunmasına mebnî keyfiyyet Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne lede'l-iş'âr hurûf-ı mezkûrenin i'mâl ve ihrâcına ruhsat verilmesi, oraca ma'ârif-i İslâmiyye'nin intişârına hizmet edeceği ve oraya Osmanlı hurûfu ihrâcında be's görülemediğine dâ'ir nezâret-i müşârûn-ileyhâdan cevâben alınan tezkire leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile

irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allık buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infâz edileceği beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 6 Receb sene [1]324

ve

Fî 12 Ağustos sene [1]322

Sadr-ı A'zam
Ferîd

- 119 -

Hân Hazretlerine Nâme-i Hümâyûn Sûretidir,

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb izzet-intisâb pesendîde-i hânedân-ı hân-ı güzîde- nesl-i İlhanî Âsitâne-i Sa'âdet'imizin hayır-hâhı manzûr-ı enzâr-ı ilâhî bi'l-fi'l Kırım Hânı Selîm Giray Hân Hân dâmet me'âliyhû tahiyyât-ı anber-bâru teslîmât-ı abher-nisâr ki mahz-ı inâyet-i pâdişâhîden sâdır olur mütâla'a kılındıktan sonra ma'lûm ola ki:

Hazret-i hüdâvend-i vâhibü'l-âmâl celle şânühû ani'sş-şebîhî ve'n-nazîr ve'l- mesâlik-i meyâmin te'yîdât-ı ezeliyye ve teyâmin-i tevfkât-ı lem-yezeliyyesiyle nâsiye-i ahvâl-i sa'âdet-minvâl-i mülûkânemizden istihkâk-ı kâmile-i ilâhiyye ve cebhe-i ikbâl-i şevket-me'âl-i husrevânemizde olan kâbiliyyet ve isti'dâd-ı şâmile-i gayr-i mütenâhîye muktezâsı üzre emr-i lâzımu't-tebcîl saltanat ve iclâlimiz innâ ce'alnâke halifeten fi'l-arz zîneti ile müzeyyen ve tâc ü ibtihâc-ı devlet ü ikbâl ve ferhunde-fâlimız fahküm beyne'n-nâsi bi'l-adl ünvanı ile mu'anven olup ittîfâk-ı ârâ ve re'y ü şûrâ-yı vüzerâ-yı izâm ve ulemâ-yı kirâm ve icmâ' ve ittîrâd-ı cümle-i havâss ve avâm ile işbu sene tis'a ve tis'în ve elf Muharremü'l-Harâmının ikinci günü ki cum'a-ertesidir serîr-i saltanat-ı mevrûsumûze bi'l-istihkâk devlet ve ikbâl ü sa'âdet ü iclâl ile iclâs ü libâs-ı kerâmet-iktibâs"vece'alnâküm halâ'ife fi'l-ard" kâmet-i vâlâ-rütbet-i husrevânemize ilbâs olunup hutbe ve sikke nâm-ı şerîfimizle müşerref olmağın bu mevhibe-i uzmâ ve atıyye-i kübrâ-yı ilâhiyyenin cümle Memâlik-i Mahrûse'mize i'lâm ve i'lânı lâzım husûsen evliyâ-yı Devlet-i Aliyyemiz olan hükkâm-ı kirâma iş'âr ve ifhâmı emr-i mütahattim olmağın hâliyâ hakkınızda mezîd-i inâyet-i aliyye-i şâhâne ve mezîd-i re'fet-i seniyye-i pâdişâhânem zuhûra getirip hâssa-i hıla'-ı fâhire-i mülûkânemden semmûre-dûhte bir kıt'a hil'at-ı mevrîsü'l-behçet-i sultânî inâyet ve ihsânım olup nâme-i hümâyûnumuzla irsâl olunmuşdur. İnde'l-vüsûl inâyet olunan hıl'at-i fâhire ve kisve-i bâhiremi envâ'-ı i'zâz ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm ile istikbâl ve alup giyip izhâr-ı mübâhât ve müfâharetden sonra Âsitâne-i sa'âdet-ünvân ve dûdmân-ı

müşeyyedü'l-bünyânımıza olan vufûr-ı sadâkat ve ihlâs ve fart-ı hulûs-ı taviyyet ve ihtisâs muktezâsınca serîr-i saltanat-ı cihân-bânî ve taht-ı âlî-baht-ı kişver-sitânî üzre cülûs-ı hümayun-ı izzet-me'nûsumuz vâkı' olduğun ma'lûm eyledikde Kırım diyârında izhâr-ı şâd-mânî ve i'lân-ı behçet-hubûr-i nâ-mahsûr için kal'alarda toplar attırıp enva'-ı şenlikler etdiresiz.

Fî 3 M. sene [10]99

- 120 -

[Kırım] Hân[ı] Hazretlerine nâme-i hümayun,

"el-Küfrü milletün vâhidetün" mazmûnu üzre cümle mile'l-i Nasârâ birbiriyle ittifâk ve itihâd üzre memâlik-i İslâmiyye'ye taraf taraf istîlâ ve eydî-i İslâm'dan nice kılâ' ve bikâ'ı intizâ' ve ahâlîsin giriftâr-ı silsile-i esr edüp günden güne fesâd ve şekâvetleri ziyâde olmağla "faktülû'l-müşrikîne haysü vecedtü'mûhum" mefhûmunca dîn-i İslâm'da olan her ferde ve bâ-husûs tâcdârân-ı dîn-penâhî ve hükûmdârân-ı fermân-fermâ-yı sâhib-kırânî selâtîn-i İslâm-ı zamân olanlara gazâ vü cihâd farz-ı ayn olmağın "veşâvirhüm fi'l-emri fe-izâ azemte fetevekkal alallâh vehüve hasbüh" mazmûnunca ol tarafda umûr-dîde ve kâr-azmûde müsinn ü ihtiyâr mirzâyân-ı şecâ'at-mu'tâd ve asâkir-i Tatar-ı gazâ-i'tüyâd nasarahümullâhü te'âlâ ilâ yevmi'l-mî'âd ile müşâvere olundukda Nehr-i Tuna münce mid oldukda tahrîk-i licâm-ı kemiyet-i nusret-peyâm ile inşâ'allâhu te'âlâ Bucak'a gelüp esbâb-ı sefer ve edevât-ı harb u kıtâli âmâde vü hâzır ve her ne taraftan düşman-i dîn galebe ve zuhûr ederse ol tarafa hareket ve bi-inâyetillâhî te'âlâ kahr u tedmîr ve def'-i mazarrat-ı a'dâda sa'y u dikkat olunmak ma'kûl ve münâsib görüldüğün düstûr-ı ekrem müşîr-i efham nizâmu'l-âlem nâzım-ı menâzimu'l-ümem Vezîr-i Â'zam Siyavuş Paşa edâmallahu te'âlâ iclâlehûya irsâl olunan mektûbunuzun mefhûmuna ilm-i âlem-şümûl-i husrevânemiz muhît ve şâmil olmuşdur. Siz eben an-ceddin bu Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvend ve dâimân-ı muhalledü'l-erkânımızın hayırhâhı ve Âsitân-ı Sa'âdet-âşiyânımızın umûr-dîde ve kârgüzârı olup bu âna değin gayret-i dîn-i mübîn ve uğur-ı hümayûnumda ırz u nâmûs-ı saltanatıma lâayık ve muvâfık hidemât-ı celfletü'l-âsâr vücûda getürmüş hizmetkârı olduğundan gayri re'y-i rezîn ve fikr-i isâbet-karîninize her vechile i'timâd-ı hümayûn ve sadâkat ve istikâmetinize i'tikâd-ı hâtır-ı safâ-makrûnumuz olup ve ecdâd-ı sadâkat ittisâflarından ziyâde sizden küllî hizmet me'mûl-i hümayûn ve melhûz-ı hâtır-ı sedâd-makrûnum olmağla gayret-i dînîyyenizi izhâr ve iş'âr eyledüğünüz ecilden tekrâr du'â-yı hayr-ı icâbet-eser-i mülûkânemize mazhar olmuşsuzdur. Berhüdâr olasız ve iki

cihânda yüzünüz ak ve Hak Sübhânehu ve Te'âlâ hazretleri dâ'imâ a'dâ-yı dîn-i mübînin ser-i bî-devletleri üzerinde kılıcınız berrâk eyleye. İmdi bu emr-i hatîr-i lâzîmü'l-ihimâmın husûlü girü cenâb-ı vâlâ-nisâblarına havâle ve tefvîz olunmağla nâme-i hümayûn-ı mülâtefet-meşhûnumuz tahrîr ve size irsâl kılınmıştır. Vusûlünde gerekdir ki gayret-i dîn-i mübîn ve uğur-ı hümayûn-ı meymenet-karînimde düşman-i dîn ve küffâr-ı duzeh-karînden ne vechiyle ahz-i intikâm ve ne tarîkile a'mâl-ı seyyi'elerine göre giriftâr-ı tedmîr mümkündür. Ol taraflarda zuhûr eden düşman-i dînin ahvâl ü âsârına sizin tamâm-ı vukûf ve şu'ûrunuz olmağla cenâb-ı sa'âdetlerine havâle ve tefvîz olunmuştur. İtlâ'-ı küllî husûlünde ana göre hareket ve bi-inâyetillâhi te'âlâ ve bi-nusretühi ol vechile sa'y u dikkat eylemeğe bezl-i himmet ve sarf-ı miknet edüp inşâ'allahu te'âlâ vücûda gelen hizmetiniz izz-i huzûr-ı fâyizu'n-nûr-ı husrevânemde meşkûr olup du'â-yı hayr-ı icâbet-eser-i mülûkâne ve envâ'-ı inâyât-ı aliyye-i hidîvânemize mazhar olmanız mukarrerdir. Bu sefer-i zafer-rehber için cenâb-ı ni'ami'l-me'âblarına ve ma'an gazâ ve cihâdda bulunan sultânân-ı şecâ'at-mu'tâd ve mirzâyân ve sâ'ir bellu ve başlu gâziyân-ı Tatar-ı gazâ-i'tiyâda mühimmât-ı seferiyye için lâzım olanı sâ'ir lâzîmü'l-arz olan ahvâl u âsâr ile arz u i'lâmdan hâlî olmayasız.

Fî Evâil-i Ra. sene [10]99

- 121 -

Der-zamân-ı Vezîr-i A'zam Hazret-i İsmâ'il Paşa ve Re'îsü'l-kütûb Şems Ahmed Efendi, fî gurre-i Ca. sene 1099 h[icrî] Rikâb-ı Hümayûn-ı şevket-makrûna Kırım Hânı Selim Girây hazretlerinden gelen nâmenin sûretidir.

Hazret-i Hak sübhânehu ve te'âlâ şevketlü ve inâyetlü ve bu kullarına merhametlü ve mürüvvetlü hünkârım hazretlerinin hurşîd-i cihân-tâb-ı vücûd-ı fâyizü'l-cûdını matla'-ı ferrü azamet ve maşrık-ı taht-ı saltanata tâli' ve lâmi' edüp Âsitân-ı sa'âdet-âşiyânını hemîşe penâh-ı şâhân-ı âlem ve kâm-bahş-ı şehriyârân-ı ümem eyleye. Bu abd-i hâlisü'l-cenân inâyetlü ve âtufetlü ve kerâmetlü hünkârımın uğur-ı hümayûnlarında cân ve baş ile durmuş abd-i ihlâs-pîşesi olduğundan karîha-i sabîha-i hümayûnundan bu abd-i müstakîm ki, kemâl-ı iltifât-ı şâhâne ve nihâyet-i nevâziş-i pâdişâhâne ile Kırım hânlığın te'biden ihsân edüp hâlâ şeref-sudûr bulan nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-nümûnuna mashûb-ı inâyet-i aliyye buyurulan berât-ı şerîf-i âli-şân-ı şeref-bahş cânib-i bende-i hâlisü'l-cenân olmağla küleh-küşe-i fahr u mübâhatım resîde-i küngüre-i kasr-ı âsumân olup icrâ-yı âdâb-ı ta'zîm ve istikbâlden sonra berdâste-i dest-i tebcîl ve leb-i edeb birle

takbîl ve lisân-ı ubûdiyyet ve ihlâs ile tilâvet ve tertîl edüp ol menşûr-ı pür-nûr-ı gûf-bahş-ı gerden-i ubûdiyyet ve ihlâsa hırzû'l-emân ve leâfî-i mazmûn-ı nâme-i mülâtafet-nakş zîver-i binâ-gûş-ı iz'ân kılınup devâm-ı ömr ü devlet ve kıyâm-ı ferr u şevketin da'avâtı vird-i zebânım iken her vakit ve ân kemâl-i sûziş ü güdâz ile müdâvemet ve mülâzemetim sad-çendân olmuştur. Bu güne inâyet ü ihsân-ı pâdişâhânene ki mazhar oldum edâ-yı şükrü ne mümkündür. Ancak şükran-e-i ni'am nakd-i cânı uğur-ı hümayûnunda fedâ içün dâ'imâ cûyende-i rızâ-yı sa'âdet-iktizâ-yı sâhib-kırânın olduğum ilm-i âlem-şümûl-i husrevânene ayândır. Hemân hazret-i hudâvend-i müte'âl vücûd-ı hümayûnunu hemîşe kemâl-i ferr ü şevket ve nihâyet-i devlet ü azamet ile pîrâye-i tâc u taht edüp sâye-i sa'âdetini kâffe-i enâm husûsen bu penâh-âverde-i zeyl-i mülûkânın üzerinden zâ'il eylemeye bâkî emr ü fermân şevketlü ve inâyetlü ve kerâmetlü ve merhametlü Hünkârım hazretlerindir.

- 122 -

Bu dahi rikâb-ı müstetâb-ı husrevânîye hân-ı müşârûn-ileyh tarafından gelen nâmenin sûretidir.

Şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü ve salâbetlü ve kerâmetlü hünkârım hazretlerini hâk-i pâ-yı şerîf-i merâm-bahş ü turâb-ı akdâm-ı gerdûn-nakışlarına rûy-ı ubûdiyet-mâlîde ve cebîn-i rikkiyet-fersûde kılındıktan sonra ma'rûz-ı bende-i hâlisü'l-fü'âd ve urza-daşt-ı abd-ı sâfi-nihâd budur ki bu kulları hakkında bahr-ı peykerân-ı inâyet-i mülûkâne mütemevvic ve kulzûm-i iltifât ve âtifet-i husrevâne mütefevvic olup dergâh-ı sidre-sîmâ kapucı başlarından Ahmed Ağa kulları yediyle irsâl buyurulan nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-meşhûn-ı şahânelerin icrâ-yı merâsim-i ikbâl u istikbâl ve edâ-yı lâzime-i ta'zîm ve iclâlden sonra inâyet ve ihsân-ı aliyyeleri olan teşrîfât-ı celîle-i girân-kadri zîver-i dûş-ı müfâharet ve hilye-i kâmet-i istikâmet ve nâme-i hümayûn-ı inâyet-inşâdı hezâr-tevkîr ve tebcîl ile keşf ü kırâ'et edüp mazmûn-ı sa'âdet-makrûnu ol âfitâb-ı cihân-tâb-ı sipîhr-i azamet ve şevket ü bedr-i münîr-i hâle-i ma'delet ve mekremet hazretleri pertev-i inâyet-i sübhânî ve envâr-ı hidâyet-i samedânî ile matla'-ı felek-i bahtiyârîden tali' ve maşrûk-ı ufk-ı ikbâl ve kâmkârîden lâmi' olup teşrif-i evc-i saltanat ve tezyîn-i burc-ı hilâfet ile rûşen-sâz-ı çeşm-i dîn ü devlet ve ziyâ-bahş-ı kâşâne-i mülk ü millet olduğu haber-i pür-meserreti hâvî olmağla "el-hamdulillah sümme el-hamdu lillâh" bu beşâret-i uzma ve bu mevhibe-i kübrâ ile bu abd-i nâ-tüvân ve dîde-i gam-dîde-i kâffe-i âlem ve alemiyân ictibâs-ı nûr-ı surûr ve istishâb-ı ferhat-ı nâ-mahsûr edüp hamd u sipas-i hazret-i vâhibü'l-âmâl siyâkında şevketlü ve inâyetlü ve mehâbetlü hünkârım

hazretlerinin vücûd-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnların âfet-i dehr-i dündan masûn ve taht-ı âlî-baht-ı husrevânîlerin mübârek ve meymûn ve kâffe-i ahâlî-i İslâm zîr-i sâye-i adl ü re'fetlerinde hoş-hâl ve me'mûn ve düşmanân-ı dîn-i mübîn kahr-ı şemşîr-i âlem-gîrileriyle makhûr ve sernigûn olmak da'avât-ı isticâbet-gayât-ı vird-i zebân ve zikr-i lisânım olmuşdur. Hazret-i Hak ve feyyâz-ı mutlâk dergâhından kemâl-i sûziş ü güdâz ve tazarru' ve niyâz ile mes'ûl ve mercûdur ki Sikender-i devrân ve Süleymân-ı zamân olan pâdişâh-ı kâf-ez-kâf feth ü teshîr-i etrâf ve eknâf ile muhassılû'l-merâm ve sû-be-sû kahr-ı tedmîr-i a'dâ-yı dalâlet-iktisâf ile şâd-kâm eyleyüp zıll-i zalîl-i husrevânîlerinde âmme-i âlem mütebehhic ve hândân ve mesrûr u şâdân olmak müyesser ola. Bu kulları atebe-i aliyye-i selâtin-penâh ve südde-i seniyye-i felek-destgâhlarının eben an-ceddin abd-i ihlâskârı ve uğur-ı dîn ü devletde müddetü'l-ömr sarf-ı makdûr etmiş emekdârı ve ilâ hâze'l-ân cemî'-i umûr ve şu'unda alâ hasbi'l-emr ve'l-fermân amel ve hareket ile iftihâr eder bende-i sadâkat-kârı olup fîmâ-ba'd şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü ve kerâmetlü hünkârım hazretlerinin uğur-ı hümayûn-ı husrevânelerinde dahi cân ü baş ile hizmet-i ubûdiyetlerinde bezl-i tâbu tüvân ve sarf-ı cedd u cehd-i ferâvân etmek üzere rızâ-yı sa'âdet-irtizâ-yı şâhânelerin recâ ve nazar-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhânelerin istid'âda olduğum ma'lûm-ı ilm-i âlem-şümûl-ı husrevânîleri oldukda emr ü fermân şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü ve kerâmetlü hünkârım hazretlerindir.

- 123 -

Kırım Hânı Selim Giray Hân hazretlerine gönderilen nâme-i hümayûndur. Mütchâzi'-i sipihr-berîn olan pâye-i serîr-i felek-temkîn-i mülûkânemize kemâl-i müsâdakat ve istikâmet ve nihâyet-i muhâleset ve sıdk-ı taviyyeti hâvî ve taraf-ı mutâva'at-güsterlerinden me'mûl tab'-ı hidfânemize lâayık ve hakkınızda hemhâye-i zamîr-i sa'âdet-i semîrimiz olan melhûz-ı hümayûn-ı pâdişâhânemize mütevâfık sadâkat-nâme-i cân-sipârâneniz vâsıl ve mefhûm-ı mütâba'at-ı mersûmuna ilm-i âlem-ârâmız muhît ve şâmil olmuşdur. Berhurdâr olasız.

Lâkin ârâmgâh-ı hizebrân-ı veğâ olan Kırım memleketi havâlîsinde olan küffâr-ı hâk-sar pâber-cây-ı mu'âdât olmalarıyla Bahr-i Siyah'a çekdiri irsâl ve Azak ve Doğan kaleleri ahvâline takayyüd ve sinîn-i sâbıkada cârf olduğu üzere i'ânet ve Engürüs ve Leh taraflarına birer sultân gönderilip halefiyyü's-selâtîni'l-izâm Kailgay Sultan ve Nureddin Sultan dâme uluvvühümâ cenâb-ı şehâmet-me'âbınızın yanına gelüp, ma'an Kırım memleketi muhâfazasında olmanızın lüzûm ve mehâsinini mutazammın düstûr-ı ekrem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzım-ı menâzımü'l-ümem Vezîr-i A'zam İsmail Paşa;

edâmallâhü te'âlâ iclâlehûya gelen mahzarın mazmûnu pâye-i serîr-i müşeyyedü'l esâs-ı hâkanîmize arz ve ma'lûm-ı hümayûnumuz olmuştur. Mâlişgâh-ı cibâh-ı muvahhidîn ve serşâr-ı zemzeme-i kelime-i dîn olan bilâd-ı müslimîn ve cenâb-ı besâlet-ittisâf ve sizinle ma'an şemşîr-bend-i veğâ olan sultânân-ı rüstem-müsaff ve dilîran-ı mirzâyân-ı neberd-âzmâ ve gâziyân-ı Tatar-ı ateş-inân-ı cenk-âşinâ ve sâ'ir berr ü bahrde meşgûl-ı cihâd olan cünûd-ı nusret-rehîn ve âmme-i ümmet-i Muhammed hıfz-ı hakka vedî'a olunmuştur. Siz eben an-ceddin Âsitâne-i Sa'âdet-âşiyânemizin devâm-cûy ve hayırhâhı ve Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvendimizin sadâkat-kâr-ı dil-âgâhı olup himâyet-i hamiiyet-i dîn ü devlet-i bâhire ve hırâset-i nâmûs-ı satvet-i saltanat-ı kâhire ve mu'âzadet-i guzât ve mu'âvenet-i kûmât muktezâ-yı hüsn-i akîdet ve diyânetleri olup bu bâbda çeşm-i bend-i tesâmüh olmayup ve husûs-ı merkûm bu üslûb üzere icâb etmese anlar taraf-ı ni'ami'l-me'âblarından ruhsat-yâfte-i iltimâs olunmayacaklarına kemâl-i mertebe i'timâd-ı hümayûn ve i'tikâd-sedâd-ı makrûnum olmağın, recâları izz-i huzûr-ı fâyizi'n-nûr-ı mülûkânemizde kabûle makrûn ve nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-nümûnumuz tahrîr ve irsâl olunmuştur.

Vusûlünde gerekdir ki, uğur-ı dîn-i mübînde teşmîr-i sâ'id-i himmet ve ihâle-i semend-gayret u celâdet edüp inşâ'allâhu te'âlâ gerek Engürüs ve gerek Leh taraflarına leşker-i Tatar-ı bî-şumâr a'dâ-i şikârdan fevka'l-me'mûl güzîde ve cenk-azmûde asker-i Tatar-ı sabâ-reftâr ile dilîr-u dilâver birer sultân-ı tehemten-tebâr irsâl ve müşârün-ileyhimâ Kalgay Sultân ve Nureddin Sultânı yanınıza getürdüp bi-avnillâhi te'âlâ Kırım memleketi ve ol etrâfın hırâseti ile iştigâl gösteresiz. Karîb ve ba'id her kande olursanız olsun ol tarafın umûru yine sizin himmetinize ve re'y ü tedbîrinize mufavvazdır, Ancak Kırım hırâsetine hasrı münâsib görmeyüp ve Allah emâneti olsun ol havâlîden yine külliyyet ile dâmenkeş-i ferâğ olmayup düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem Leh seferinde asâkir-i İslâma ser'askerim olan vezîrim Mustafa Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehû tarafına dahi dîde-küşâ-yı intibâh olup mümkün olduğu mertebe müzâheret eylesesiz. İnşâ'allâhu te'âlâ taraf-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumdan dahi iltimâs olunduğu üzere Bahr-ı Siyah'a ebtâl-ı ricâl ile memlû on kıt'a çekdirir sefâyin-i nusret-karâyin irsâl ve süğûr-ı İslâmiyyeden olan Azak ve Doğan kalelerinin dahi tanzîm-i umûrlarına ihtimâm olunup, i'ânet-i sâ'ire husûsunda şol ki güncâyış-pezîr-i havsala-i imkândır. Birvechile dirîğ olunmayacağı cenâb-ı ni'ami'l-me'âblarına ma'lûmdur. Hayru'n-nâsırîn olan Hazret-i Allah-ı azîmü's-şân habîb-i ekrem-i Muhammedü'l-Mustafa sallallâhü te'âlâ aleyhi vesellem hürmetine asâkir-i İslâmın mu'în ve mededkârı olup, a'dâ-yı li'âmı pâ-mâl-i sûtûr-i kahr u dimâr eyleye, âmîn. Uğur-ı hümayûnumda gayret-i dîn-i mübîn için bezl-i kudret ve du'â-yı hayr-ı icâbet-

eserime mazhar olmağa himmet edüp, bundan böyle vâkı' olan ahvâl u âsârı ale't-tevâlf i'lâmdan hâlî olmayasız.

Fî Evâhir-i Ca. sene [10]99

- 124 -

Kırım Hânı Selîm Giray Hân hazretlerine gönderilen nâme-i hümayûn Bi'z-zât cenâb-ı şehâmet-me'âb-ı hânîleri iş bu sâl-i meymenet-iştimâlde bi-inâyetillâhi te'âlâ Kırım memleketi havâlisine pertev-endâz-ı neyyir-i hırâset olup Engürüs ve Leh taraflarına dahi sarf-ı nigâh-ı ihtimâm olunmak üzere bundan akdem nâme-i hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumuz şeref-yâfte-i sutûr-ı sudûr ve ol tarafların ahvâlî külliyyet ile uhde-i himmet-i İlhanîlerine tavsiye ve sipariş olunmuş idi. İnşâ'allahu te'âlâ emr-i cihâdda şol ki lâzime-i gayret ve hamîyyet-i dilîrânedir her vechile murâ'ât olunması zamîr-i sa'âdet semîr-i husrevânemizde cilve-rîz-i yakîndir. Lâkin halefiyyü's-selâtîni'l-ızâm Kalgay Sultan ve Nureddin Sultan dâme uluvvuhumâ hâlâ bulundukları mahallerde herbiri birkaç seneden berü icâle-kümeýt-i neberd ü heycâ ve etrâf ve eknâfında Türk tâz-i perhâş u vegâ iderek tahsîl-i vukûf ve itkân etdiklerinden gayri nâsiye-i ahvâllerinde tâbiş-i celâdet-dirahşân olup herbirine güzîde ve cenk-azmûde mümkün olduğu mertebe kifâyet mikdârı asker-i Tatar-ı berk-refât irsâliyle takvîyet-bahş olup kemâkân bulundukları hıdemât-ı aliyyemde ibkâ olunmaları nâfi'-i dîn u devlet-i kâhire ve muvâfık-ı nâm u nâmûs-ı saltanat-ı aliyye-i bâhiremiz olduğu eelden nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-meşhûnumuz tahrîr ve size irsâl olunmuşdur. Vusûlünde gerekidir ki inşâ'allahu te'âlâ bi'z-zât cenâb-ı besâlet-güsterleri bundan akdem istikrâr bulduğu vech-i vecîh üzere bu sâl-i meymenet-iştimâlde Kırım hırâseti ile ol etrâfa sarf-ı nigâh-ı dikkat ve müşârûn-ileyhânın dahi yanlarına dâhil-i hayta-i imkân olduğu mertebe asâkir-i Tatar-ı adüvv-şikârdan kifâyet mikdârı güzîde ve tüvânâ asâkir irsâliyle imdâd ü i'ânet ve takvîyet verilüp hıdemât-ı aliyye-i pâdişâhânemde kemâ-fi'l-evvel bezl-i kudret ve icrâ-yı levâzım-ı hamîyyet ile bâfte-i kâr-gâh-ı icâbet olan kabâ-yı du'â-yı mülûkânemize bâlâ-yı vâlâ-yı İlhanîlerin müsta'idd-i teşrîf ımeğe dâ'imâ cidd ü ihtimâm ve lâzımü'l-arz olan ahvâl ve âsârı ale't-tevâlf arz u i'lâmdan hâlî olmayasız.

Fî Evâsıt-ı Ş. Sene [10]99

- 125 -

Kırım Hânı Selîm Giray Hân Hazretlerine Hatt-ı Hümâyûn-ı Şevket-makrûn Sûretidir:

Siz ki devlet-i ebed-bünyânımızın hayır-hâh-ı nîk-endîşi ve dûdmân-ı sa'âdet-ünvânımızın devâm-cûy-ı sadâkat-kîşi bi'l-fi'l Kırım Hân'ı Selîm Giray Hânsız hüsn-i teveccüh ve te'alluk-i pâdişâhânedan mütebâdir eltaf-ı tehâyâ-yı mülûkânemiz ile hâl ü şânınızı taltîf ve tekrîmden sonra ma'lûmunuz ola ki, bundan akdem Allâh'a emânet Kırım üzerine niyyet-i fâside ile gelen Moskov keferesinin bi'avnihi te'âlâ def' ü ref'iyçün azîmetiniz haberi vürûdundan berü dergâh-ı kâdî'l-Hâcâta tazarru' ve niyâzdan hâlî olmayıp Ser'asker Mustafa Paşa kulumuza dahi ol tarafda merâsim-i mu'âzadat icrâsı için fermân-ı hümâyûnumuz sâdır olup peyâm-ı meserret vürûduna müterakkıb iken avn-i Hakkla cenâb-ı şecâ'at şî'ârları leşker-i Cengîziyân-ı a'dâ-şikâr ile erişdiklerinde beş-on bin mikdârı küffârı tu'me-i şemşîr-i âb-dâr ve bir kaç kıt'a topları ahz ve sâ'ir melâ'in hamle-i dilîrânelerine tâb-âver-i tâkat olmayıp haybet ve inkisâr ile müdebbiren bir kaç menzil gerü ric'at ve firâr eylemişler. Elhamdü-lillâh, sümme elhamdü-lillâh eger çi hâsseten taraf-ı hümâyûnumuza beşâret-nâmeleriyle i'lâm olunmadı ammâ ser'asker-i müşârûn-ileyh tarafına vârid olan haberleri sem'-i hümâyûnumuza ilkâ olunmağın hayrû'n-nâsırîn olan Mevlâ'ya nice şükûrler olunmuştur. Hak Te'âlâ gazânızı mübârek eyleyüp melâ'in-i hâsırîni karîben külliyet ile makhûr etmekle bi'z-zât müteveccih olduğumuz gazâ-yı garrâda dahi mürâfakat ile işbu sâl-i meymenet-iştîmâlde asâkir-i muvahhidîni "**Lekad nasarakümü'llâhu fi mevâtine kesîretin**" fehvâ-yı sa'âdet-ihtivâsıyla mübtehic ve mesrûr eyliye. Âmîn ve's-selâm.

Evâhir-i Ş. sene 1100

- 126 -

"Küllemâ semi'a hey'aten târe ileyhâ" eser-i sahîhi üzre Azak'da mahsûr olup istigâse ve istimdâd eyleyen ümmet-i Muhammed'in imdâdına erişmeğe himmet ve müsâra'at eyleyesiz. Allâh'a emânet eyledik. Azak'ın bir gün evvel sizin varmanıza muhtâc oldu. Hak Te'âlâ âsân eyleye deyü ünvânına keşîde kılınmıştır.

Siz ki hânedân-ı hilâfet-bünyânımızın sadîk-ı hâlisü'l-cenânı bi'l-fi'l Kırım Hânı olan Selîm Giray Hân'sız mahz-ı müvâlât-ı peykerânedan münba'is teveccühât-ı şâhâne ile hâl ü şânınız taltîf olunduktan sonra ma'lûmunuz ola ki bundan akdem Azak

imdâdına me'mûr olan Nûreddin Sultan'a Nogayve Çerkes askerinin adem-i muvâfakatlarını i'lâm eylemeniz ile Şehbâz Giray Sultan Bucak askeriyle bu tarafa ve Kalgay Sultan Kırım halkıyla Kırım ve Özi muhâfazasına ta'yîn ve bi'z-zât cenâb-ı şecâ'at-me'âbınız ılgâr ile Azak imdâdına gitmeniz için hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnumuzla tavsiye olunmuş idi. İnşâ'allâhu te'âlâ vusûlünde minvâl-i meşrûh üzre hüsn-i himmet-i hânîleri meczûmen melhûz-ı hümayûnumuzdur ve lâkin bi'l- iktizâ Kalgay Sultan Nûreddin Sultan'ın imdâdına irsâl ve Şehbâz Giray Sultan Seddü'l-İslâm'a ta'yîn olunduğu tekrâr mektûbunuzla i'lâm olunmuş avn-i Hak ile Azak imdâdı bi'z-zât cenâbınızın erişmesine muhtâcdır. Nogay ve Çerkes askerinin Kalgay Sultan'a dahi kemâ-yenbağî teba'ıyyet edecekleri müteyakkın değildir. Vakit fevt olmadın bi-eyyi- hâl imdâdlarına erişmeniz lâbüdd ü lâzımdır. Bucak askeriyle selâtünden her kimi murâd iderseniz ta'yîn ve irsâl ve Kırım ve Özi muhâfazası için dahi kangısı münâsib ile alıkoyup müste'înen bi'llâh cenâb-ı şerifiniz sür'at u isti'câl ile Azak imdâdına irişmeğe himmet eyleyesiz ve's-selâm.

Evâ'il-i Z. sene [1]107

- 127 -

Kırım Hânı el-Hâc Selim Giray Hân'a Nâme-i Hümayûndur,

Ba'de'l-elkâb, ma'lûmları ola ki irsâl olunan mektûbunuz gelüp hülâsa-i mefhûmu bi'l-cümle muhât-ı ilm-i âlem-şümûl-i husrevânemiz olup evvelâ Azak Kal'ası'nın keyfiyyet-i ahvâlî ve sâniyen ol tarafda olan Donanma-yı Hümayûn'umuz seffîneleri ve fırkateleri ile mukaddemâ Azak tarafına me'mûr olan tavâ'if-i asker bu sene Kerş Boğazı'nda kışlayup Taman ve Temrük ve ol tarafda iktizâ eden mahallerin muhâfazasında olmaları i'lâm olunmuş; zâlîke takdîrül-azîzi'l-alîm. Bundan akdem dahi ol haberiniz tevârüd eyledikde Azak'a me'mûr tavâ'if-i askere başbuğ olan Ali Paşa edâ mellâhu te'âlâ iclâlehû kendisi Kerş Boğazı'nda oturup Donanma-yı Hümayûn'umuz seffîneleri dahi anda kışlayup ve sâ'ir tavâ'if-i asker dahi re'y-i hânîleri üzre Taman ve Temrük Kal'aları'na tevzî' vü ta'yîn olunmak üzre evâmir-i şerîfemiz şeref-yâfte-i sudûr olup sâbıkâ Sekbân-başı olan Musallî dâme mecduhû ile bin nefer yeniçeri Âsitâne-i Sa'âdetimden ve yine ocak ağalarından sâbıkâ Zağarcıbaşı olan Ahmed zîde-mecduhû ile bin iki yüz nefer yeniçeri Erzurum ve Trabzon sancaklarından ve sâbıkâ Turnacıbaşı olan Mehmed zîde mecduhû ile sekiz yüz nefer yeniçeri Canik sancağından i'dâd ve Kasım'dan mukaddem ol cânibe irsâl ve îsâl olunmak üzre

fermân-ı hümâyûnumuz olmuş idi. Hâlâ yine ol minvâl üzre hizmet-i muhâfazada kalmaları için müceddeden evâmîr-i alıyyemiz ile ibkâ ve te'kîd ve iktizâ eden umûr-ı muhâfaza ve sâ'ir hidemât-ı dîn-i mübînîde re'y-i savâb-dîd[e]leri üzre hareket ve bezl-i kudret eylemeleri için her birlerine tenbîh ve teşdîd olunup ve inşaallahü te'âlâ bundan sonra dahi iktizâ eden boğazlara vaz'olunmak için udde ve atâd ile meşhûn bir kaç kıt'a kalyon dahi i'dâd ve Pey-der-Pey gönderilüp ve'l-hâsıl Azak ve Özi serhadlerinin iktizâ eden mühimmât ve tedârikine her vechile himmet-i seniyye-i pâdişâhânemiz masrûf ve inân-ı yek-rân-ı âtîfet-i mülûkânemiz ol tarafa ma'tûf olmasını mukarrer bilüp bundan sonra eğer Azak ve eğer Özi taraflarının nizâm-ı hâl ve intisâk-ı ahvâlî vâbeste-i hüsn-i himmet ve vedî'a-i gayret ü hamîyyet-i hânîleri olmağla me'mûl-i hümâyûnumuz olduğu üzre eğer ol tarafda tavâ'if-i asker ve eğer Donanma-yı Hümâyûn'um sefîneleri ve eğer fîmâ-ba'd dahi Pey-der-Pey varanları ol tarafın iktizâsına göre istihdâm ve her tarafa bast-ı cenâh-ı himâyet ve tevcih-dîde-i sıyânet edüp ve halefî's-selâtîni'l-izâm Kalgay Sultan dâme uluvvuhûyu dahi Çerkes tarafından iz'âc etmeyüp ol tarafın dahi intizâm-ı hâlîyle ihtimâm ve zuhûra gelen ahvâl ve âsâr Pey-der-Pey i'lâm olunup eğer Azak ve eğer Özi ve eğer memâlik-i şîmâlîyyeden lâzime-i uhde-i hânîleri olan serhadd-i mansûrenin kâffe-i umûrunda def'a-be-def'a netâyic-i hüsn-i himem-i hânîleri zuhûriyle isticlâb-ı rızâ-yı yümn-i iktizâ-yı pâdişâhânemize sâ'î olmaları me'mûldur.

Evâhir-i S. sene [1]108

- 128 -

Kırım Hânı Gâzî Girây Hân'a Nâme-i Hümâyûn,

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb sa'âdet-iktisâb devlet-intisâb zü'l-kadri'l-etemm ve'l-fahri'l-eşemm alem-efrâz-ı hıttâ-i şehâmet yeketâz-ı arsa-i celâdet sülâle-i hânedân-ı hânî nekâve-i dûdmân-ı ilhânî bi'l-fi'l Kırım Hânı olan Gâzî Girây Hân dâmet me'âliyyehû tahîyyât-ı behîyyât-ı şâhâne ve teslîmât-ı selîmât-ı pâdişâhâne ki teveccühât-ı bîkerâne-i husrevânenen fâiyih ve lâiyih ola, mütâla'a kılındıktan sonra ma'lûmları ola ki işbu masâdir-i hayr u şer ve mevârid-i kazâ vü kader olan kârhâne-i pür-iberde benî nev'-i beşer her ne kadar tûl-i ömr ile mu'ammer olsa elbetde âkıbeti fenâyâ münce ve ber-mûceb-i küllü men aleyhâ fân ecnâs-ı insâna dünyâda devâm u bekâ gayr-ı mutasavver idüğü dîde-i erbâb-ı basîrete cilve-gerd ve pes bu mukaddemât muktezâsı üzre bundan akdem Kırım Hânı olan peder-i vâlâ-güheriniz el-Hâc Selim Girây Hân emr-i melik-i zîl-celâl ile dâr-ı ukbâyâ irtihâl idüp ve siz Kırım'da mevcûd olan

evlâdının ekberi ve selâtînin eşca' u erşedi olduğunuz hasebiyle sâdır olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnumuz mücebince berât-ı âlî-şân-ı mevhibet-feşânımız ile avâtuf-ı seniyye-i mülûkânemizden Kırım Hânlığı Cenâb-ı ni'me'l-me'âbınıza ve kalgaylık halefî's-selâtîni'l-izâm hâlâ Nûreddîn olan birâder-i kihteriniz Kaplan Girây Sultân dâme ulüvvuhûya tevcîh ve taklîd ve Nûreddînlik hizmetine dahi selâtînden her kangısı sezâ ise re'y-i isâbet-intimânıza ihâlâ ve ilcâm ve bi-avnullâhi'l-meliki'l-allâm eğer vilâyet-i Kırım ve eğer enhâ vü ercâsının tertûb-i esbâb-ı nizamı uhde-i ihtimâmınıza ilzâm olunmağla nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-allâmemiz şeref-yâfte-i sudûr ve hakkınızda nevâziş ü iltifât-ı şâhânemiz cilveger-i manassa-zuhûr olup avâtuf-ı aliyye-i husrevâne ve avârif-i celiyye-i mülûkânemizden sizin için semmûr-ı fâyizü's-sürûra kaplu bir sevb kabaniçe-i bâhirü'l-behce ve bir kalpak ve iki mücevher itâka-i hümayûn sâye-i hâkanî ve bir kabza murassa' gılâf-ı şemşîri add ü tedmîr-i sâhib-kırânî ve bir murassa' türkeş ve kalgay olan Kaplan Girây Sultân için dahi bir sevb hil'at-ı mûrisi'l-behçet inâyet ü ihsânımız olmağla tebliğ ve îsâli hizmetiyle emîrû'l-ümerâî'l-kirâm Rumeli Beylerbeyliği pâyesiyle Dergâh-ı Mu'allâ'mızda kapucılar kethudâsı olan Veli Paşa dâmet me'âliyhû ta'yîn ve irsâl olunmuşdur. Lede'l-vüsûl Âsitâne-i Sa'âdet-âşiyânemize olan sadâkat-i kâmiliniz muktezâsınca şerâyit-i ta'zîm ü tekrîm ve merâsim-i tevkîr ve tefhîmi mürâ'ât ile kabaniçe-i bâhirü'l-behçeyi dûş-i gayret-pûşinize zîver ve semmûr kalpak ile mücevher itâka-i übbebet-eseri bir ser ü türkeş cevzâ-peyker ile tûğ-ı süreyyâ-cevheri ta'lîk-ı kemer-i hamîyyet-güster edip ve kalgay olan müşârûn-ileyh Kaplan Girây Sultân dahi i'tâ olunan hıl'at-i bâhiremizi ilbâs ve iksâ eyledikten sonra âsâr-ı âbâ vü ecdâd-ı hamîyyet-nihâdınıza iktifâ ile Kırım ve ol havâlînin tanzîm-i umûr ve tensîk-i mesâlih-i cumhûrunda bezl-i cidd-i evfâ eyleyüp bâ-husûs vilâyet-i Kırım'a müsâkıb olan Moskov ve Leh ve anlara tâbî tavâ'if ile levâzım-ı hüsn-i câr ve şerâyit-ı sulh u salâh gereği gibi ri'âyet ve kabâ'il-i Tatar'dan ahid-nâme-i hümayûnumuza muhâlif bir dürlü hareket zuhûrundan her tarafı vikâyet idüp ve sene-i sâbıkada Akıntuburnu nâm mahalde binâ olunan kule için top ve tophâne ve sâ'ir iktizâ iden mühimmât ve cebehâne ne ise inşâ'allahü te'âlâ evvel-bahârda Donanma-yı Hümayûnumuz seffneleriyle irsâli ve kusûr kalan ebniyesinin itmâm u ikmâli musammem olup ancak kerestesi ve şaranboluk için lâzım gelen eşcâr makûlesinin Çerkes Dağları'ndan kat' ve nakline Eflâk ve Boğdan'dan ihrâc olunacak iki yüz nefer amele vardıği gibi Çerkes tarafına geçirilüp bu husûsun itmâmına ihtimâm eylemek üzere bundan akdem Kaplan Girây Sultân Nûreddîn iken me'mûr olmuş idi. Hâlâ kalgaylık hizmeti sebebi ile müşârûn-ileyhin Kırım'dan infikâki münâsib görülmediği hâlde minvâl-i meşrûh üzere Çerkes Dağları'ndan kereste kat'ına selâtînden bir münâsib olan

ta'yîn ve vaktiyle keresteyi kat' ve mahalline irişdürmek üzre gereği gibi tavsiye ve sipâriş eyleyüp hâsılı eğer Vilâyet-i Kırım ve eğer etrâf u eknâfının âmme-i umûru uhde-i kifâyet-hânîlerine vedf'a kılınmağla bi-tevfîkühî te'âlâ her husûsda âbâ vü eslâflarından ziyâde mesâ'î-i hamîde ve me'âsir-i pesendide zuhûra getirmeğe sarf-ı makdûr ve cidd-i bî-kusûr idüp ve zuhûra gelen ahvâl ve âsârı pey-der-pey der-i devlet-medârimıza arz u i'lâma bezl-i cell-i himmetleri me'mûldür şöyle bilesiz.

Fî Evâ'il-i N. sene [1]116

- 129 -

Kırım Adası'nda vâkı' Kefe şehri ulemâsından olup vilâyet tarafından arz u mahzar ile Sinop cânibine kalyon ile geçüp ve andan menzil ile gelen Mehmed Efendi kullarının takrîridir.

Fî 18 S. sene [1]149

Kulunuz Kefe'den çıkalı on beş gün olmuştur. Mukaddemâ küffâr-ı hâk-sârın tabur-ı makhûru Or kal'ası hendeğine geldikde vâfir muhârebe ve kıtâlden sonra hendeği zabt ve üç gün top ve humbara ile döğüp tazyîk etmekle tâkat gelmeyüp bi'z-zarûre istûmân ile kal'ayı teslim eylediler. Ba'dehû kal'a muhâfazasına bir mikdâr asker bırakup taburu Kırım Adası derûnuna yürüyüp üç sâ'at mikdârı Harâm Tuzla demekle şehîr nâm mahalde asâkir-i Tatar, küffâr-ı hâk-sârın atlu askeriyle mukâbele ve gereği gibi mukâtele edüp vâfir atlusunu kırıp ba'dehû tabur-ı menhûsu mahall-i mezbûrdan hareket ve Gözleve cânibinde Çitüllik nâm köprüye geldikde tekrâr asâkir-i İslâm üzerine hücûm eylediklerinde asker-i makhûru iki şakk edüp bir mikdârı köprüyü mürûr ve atlu ile piyâdesi mahlût ubûr eyledikde Nogay tâ'ifesi ve sâ'ir asâkir-i mansûra karşı ubûr edenlerin üzerlerine hücûm ve vâfirini kırıp bakiyyetü's-suyûf kalanlar tabur-ı makhûruna tahassun eylediler ve mahall-i mezbûrda Batakılık demekle meşhûr olan mevzi'de mâ'i cârî olup küffâr askeri zikrolunan sudan sulanır iken Nogaylı ve sâ'ir asker-i İslâm su tarafından hücûm ve avn-i Hak ile küffârı sudan ayırıp teb'id etmişler idi. Bu hal üzre mahall-i mezkûrda dört beş gün meks sûretinde askerini it'âb etmeyüp te'hîr eyledikleri esnâda dahi asker-i İslâmın kahr u tedmûrinden ve cevânib-i erba'asını tazyîkden hâlf olmadılar. Ba'dehû çarh-ı felekleriyle ve ziyâde tedricle Gözleve tarafına teveccüh ve bir günde birbuçuk ve ancak iki sâ'at mikdârı yürüyüp ve taburundan taşra çıkmayup muhâfazada ziyâde ihtimâm ederek bir gün Şâfi'î vaktinde atlu askeri Kalgay

Sultan üzerine hücum eylediklerinde karakolcusu âgâh ve asâkir-i İslâmî ikâz ve hâzır bulunmalarıyla mukâbele eyledikleri gibi fazl-ı Hak ile asâkir-i küffâr münhezim ve altı yüzden mütecâviz busatlı atlar zabt ve süvâr olan küffâr tu'me-i şemşîr ve bakiyyesi mecrûhan firâr eylediler tahmînen tabur-ı makhûru Gözleve'ye yedi sekiz sâ'at ba'îd mahalde meks üzere olduğu halde kulunuz arz u mahzar birle vilâyet tarafından çıkup Der-i Devlet-i Aliyye'ye yüz süregeldim. Kırım Adası ahâlîsinin merâhim-i aliyye-i husrevâneden arz u mahzarları nâuk olduğu vech üzere icâleten imdâd ve cebehâne ve mühimmât-ı vâfire ile i'ânet istid'âları olmağla cümlelerin lutf-ı Hak ile ittifâkı eğer asâkir ve mühimmât ve cebehâne ile imdâd ve i'ânete müsâra'at ve inâyet buyurulur ise küffâr-ı hâk-sârın kemâl-i gurûrundan nâşî münhezim ve makhûr ve tu'me-i şemşîr olmalarında iştibâhımız yokdur deyü inâyet-i Hazret-i Rabbü'l-âlemîne mütevassılan ol vechile imdâd ve i'ânet istid'âsında ve intizârda olduklarını takrîr ve hatm-i kelâm etmiştir.

- 130 -

Kırım Hânı sa'âdetlü hân hazretlerinden orada olan kaymakamlarına ve onlardan Kırım'da kalan Şîrin Beyi'ne ve ondan dahi Kefe Ağası Mehmed Ağa'ya vârid olan mektûbun mefhûmu olmak üzere Kırım Adası'nda Ribât Ağası iken ma'zûl olup mâh-ı Saferin ondokuzuncu Çihârşenbih günü Kefe'den sefîne ile bu tarafa azîmet edip gelen Süleyman Ağa'nın hâlâ İstanbul'da Sekbânbaşı olan ağaya mezbûr Kefe Ağası Mehmed Ağa'dan getirdiği kâ'imenin sûretidir,

Benim efendim bu taraf havâdisinden su'âl olunur ise bu taraftan sa'âdetlü hân hazretleri gazâyâ âzim olduklarında nefsi-i Kırım'dan çıkan yirmi beş binden ziyâde asker olup ve Çerkese karîb Nogaylı dahi Azak tarafından kal'aları devrederek hân hazretlerine varıp kavuşmak üzere üzerlerine İslâm Giray Sultân başbuğ nasb olunup ve Akkirman Askeri dahi üzerlerine ta'yîn olunan sultân ile Esuc'a mukâbil olan tabura varmak üzere Çerkese'e karîb olan Nogaylı Azak tarafından Kirmanlara varıp hân hazretlerine gitmek sevdâsında olduklarında yollar gâyet kar ve şiddet-i şitâ olmağla mürûra mâni' ve hân hazretlerine mülâkât idemediklerinden ol havâlîde olan Moskov'un bir iki palangasın ve bir kaç karyelerin yakup yıkup ve dört beş bin kadar esîr ve mâl-ı ganâ'im ile avdet etmişlerdir ve Akkirman askeri Nemrevi ve Çekre nâm kal'aları alup ve taburdan hayli küffâr tu'me-i şemşîr olmuşdur ve bu vakte değin avdet etdikleri yokdur. Bu taraftan yalnız Kırım askeriyle hân hazretlerinin müşâvereleri Moskov taburuna varmak ve Nogaylı dahi kendilerine anda kavuşmak üzere idi. Bi-emr-i Hüdâ

kış gâyet ziyâde olup kardan bir vechile yürümek mümkün olmadığından onlar dahi Özi suyundan ayrılmayıp doğru Berabaş içüne varup Tokal nâm kal'aya vardıklarında içinde olan Berabaş teba'iyet ve Moskov olanları tutup hâna teslim etdiler. Andan dört adet kal'a halkı dahi tâbi' olup Serke ve Traluke nâm iki kal'anın halkı muhâlefet etmeleri ile yürüyüş ile onlar dahi alınıp ve köyleri gâret olup yirmi binden ziyâde erkek ve dişi esîrler ile hân hazretleri dahi avdet etmişlerdir ve tâbi' olan Kazakları ol mahalden göçürüp Kırım sınırında iskân ettirmek üzere getiriyorlar ve Kırım kurbünde olan yeni kal'asından mâ'adâ Moskov'un Samar nâm mahalde bir yeni kal'ası dahi vardır. Tâbi' olan Kazaklar avdetde hân hazretlerinden izin ile ol kal'a dahi muhâsara edüp ve hayli sefinesi onda cem' olmuş idi. Onları ihrâk edüp ve şaranpuların alup tahrîr-i kâ'imede henüz derûnunda bir kulesi kalmış imiş. Ol zor bir iş değildir, el-hamdülillâhi te'âlâ bu yüzden fütûhât hayli zamândan berü olmuş değildir, ve Moskov'a azîm hasâret olmuşdur. Hak Te'âlâ bundan böyle nice nusretler ihsân eyleye âmîn.

[1180]

- 131 -

Sâbık Kırım Hânı Olan Selîm Giray Hân Dâme Uluvvuhûya Hüküm ki,

Siz ki müşârün-ileyhsiz bu esnâda bi-hasebi'l-iktizâ şeref-efzâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı inâyet-makrûnum mücebine avâtuf-ı behiyye-i şâhânemden Kırım Hânlığı Hân-ı Esbâk Arslan Giray Hân dâmet me'âliyhûya tevcîh ve ihsân-ı mülûkânem olup fî-mâ-ba'd sizin ol cânibde meksinizi mûcib hâlet kalmadığına binâ'en sizi mu'azzezen Kırım'dan alıp çiftliğiniz cânibine îsâl için Der'aliyye'mden mübâşir ta'yîn ve irsâl olunmuşdur. İmdi işbu emr-i şerîfimle mübâşir-i mûmâ-ileyh tarafınıza vâsıl oldukça emr-i hümayûnuma sür'at-i imtisâl ederek derhâl Kırım'dan hareket ve çiftliğiniz cânibine gelip bast-ı bîsât-ı ârâm ve râhat ve devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhânem da'avâtına muvâzabet eyleyip emr-i hümayûnuma mugâyir hareketden mübâ'adet eylemeniz bâbında.

Fi Evâsıt-ı L sene [1]180

Bir sûreti

Ber-vech-i meşrûh hân-ı sâbık-ı müşârün-ileyhi Kırım'dan alıp mu'azzezen çiftliğine götürüp ikâmet ettirmek üzere mübâşir ta'yîn olunan mûmâ-ileyhe hitâben.

Sah

Buyuruldu

- 132 -

Arz-ı bendeleridir ki,

Kırım cânibinden Devlet-i Aliyye'ye tahrîri iktizâ eden mevâddın ketb u terkîmi için âbâdî ve sâ'ir nev' kağıd ve mühimmât-ı sâ'irenin ol cânibde tedârîki müte'assir olduğundan Dersa'âdet'den irsâl olunagelmekle sâbıkı üzre verilmesi telhîs ve sûreti tahrîr ve irsâl olunmak bâbında fermân-ı âlîleri sâdır olmağla sudûr eden fermân-ı âlîleri mücebince kayd-ı sâbıkı üzre verilmesi için Başmuhâsebe'ye kayd olunup sûret verilmek bâbında fermân devletlü sa'âdetlü Sultânım hazretlerindir.

Telhîsi mücebince kayd-ı sâbıkı üzre verilmesiçün sûret i'tâ olunmak buyuruldu.

19 C. sene [1]182.

- 133 -

Arz-ı bendeleridir ki,

Bu def'a Kırım cânibinden vürûd eden selâtîn ve mirzâyânın taraf-ı hümayûndan i'tâ olunan kisveleri on yedi boğça olup surreleri dahi on yedi nefere olmak üzre rabt olunmak iktizâ eder iken bir neferinin yüz gurus atıyyesi sehven tahrîr olunmamağla meblağ-ı mezbûr mihmândâr ta'yîn olunan sâhib-i arz-ı hâl el-Hâc Abdi Ağa kulları tarafından verildiğine binâ'en cânib-i mîrîden kendüye i'tâ olunmasını işbu arz-ı hâliyle istid'â ve Teşrifâtı efendi kulları dahi i'lâm eder. Malûm-ı devletleri buyuruldukda i'lâmı mücebince meblağ-ı mezbûr yüz gurus dahi verilmek üzre Başmuhâsebe'ye kayd ve tezkiresi i'tâ olunmak bâbında fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Sah

Telhîsi mücebince Başmuhâsebe'ye kaydolunup tezkiresi verilmek buyuruldu.

Sah

25 R. sene [1]189

- 134 -

Bu def'a Kırım imdâdına tertîb olunan Donanma-yı Hümâyûnum kalyonlarına başbuğ nasb ve tahsîs kılınan el-Hâc Mehmed zîde mecduhûya hüküm ki,

Kırım taraflarından birbirini müte'âkib vârid olan mahâzir ve tahrîrâtta Moskovlu taraflarında ahâlî-i Kırım'a mugâyir-i şer'î at-ı garrâ nice tekâlîf ile tasallut olunup ahâlî-i mezkûre muktezâ-yı diyânetleri hasebiyle kabûl eylemediklerinden Moskovlu ile Kırım ahâlîsi beynlerinde muhârebe tekevvün edüp imdâda muhtâc oldukları tahrîr ve istigâse olunduğuna binâ'en husûs-ı merkûm ulemâ-yı a'lâm ve ricâl-i Devlet-i Aliyyemle akd-i meclis-i şûrâ olundukda ahâlî-i mezkûreye itihâd-ı dîniyye hasebiyle berren ve bahren i'ânet ve imdâd şer'an vâcib ve mütehattim olduğuna cevâb-ı şer'î verilmekden nâşî Donanma-yı Hümâyûn'um kalyonlarından beş kıt'ası intihâb ve neferât ve levâzımı tertîb ve Kırım imdâdına ta'yîn ve tahsîs olunup lâkin zikrolunan kalyonların üzerine mutabassır ve kâr-güzâr ve müdebbir ve hamîyyet-şi'âr birinin başbuğ nasb olunması lâbüdd ve muktazî ve sen ki mûmâ-ileyhsin, sâbıkâ Gazze ve Remle'de mütesellim olup evsâf-ı mezkûrenin mâ-sadakı olduğun hâlâ Kapudân-ı Deryâ vezîrim Gâzî Hasan Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehû tarafından bâ-tahrîr inhâ ve başbuğluk-ı mezbûrun uhde-i hamîyyetine ihâle olunması istid'â olunmağla mârrü'z-zikr kalyonlara başbuğ nasb olunduğın müştetil hâssaten işbu emr-i âlîşânım isdâr ve yedine i'tâ olunmuşdur. İmdi Kırım imdâdına müretteb kalyonlara başbuğ olduğın ma'lûmun oldukda Kapudân-ı Deryâ müşârûn-ileyhin tarafına olan tavsiye ve tenbîhi üzre amel ve hareket ve mikdâr-ı zerre hilâfına cesâret ile mazhar-ı eşedd-i ikâb-ı şehriyârânem olmakdan be-gâyet tehâşî ve mücânebet ve her hâlde ibrâz-ı hüsn-i hizmet eylemeğe dâme der-miyân-ı gayret ve müşârûn-ileyhin hakkında olan hüsn-i şehâdetini tasdîka mübâderet eylemen bâbında.

Fî Evâhir-i Za . sene [1]191

Buyuruldu

- 135 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metim Efendim Pâdişâhım,

Selim Giray Hân Özi'den Kırım'a ubûr eylediğinin haberi ile Kırımlıdan Özi vâlîsine istigâse ve istimdâdı ve Kırım içinde taraf taraf müstevlî olan küffâr ile mukâtele üzre olduklarını hâvî vârid olan mahzarları ve barut talebiyle gönderdikleri

şukkayı vezîr-i müşârün-ileyhe irsâl etmekle ma'rûz-ı huzûr-ı ma'delet-mevfûr-ı zıllullâhîleri kıldı.

Mahzarlar derûnunda Kırım ahâlîsinin ser'askeri imzâsıyla mümzâ kâğıdda zilka'de'nin altıncı gününe gelince ehl-i İslâm sebât ü metânet üzre küffâr ile cihâdda olup ve lâkin pey-der-pey küffârın imdâdı tevârüdiyle Kırım'a müstevlî olmakda ikdâmları zâhir ol gün asâkir-i müslimîn dahi gayret ve ikdâmdan hâlî olmadıkları tahrîrâtlarından bâhir olmağla bundan akdem Hacı Ali Paşa kullarına Kefe'den firâren zilka'de'nin on birinci gününde vurûd eden Ereğlîli Hasan Re'is'in takrîrine göre küffârın Kefe'ye hücum ve katl-ı âmmı husûsu mübâlağa makûlesi olduğun ve el-hamdülillâhi te'âlâ Kırımlının pâ-yı sebâtlarına henüz tezelzül ârız olmadığın bu def'a gelen tahrîrât tasdîk eylediği ma'lûm-ı hümayûn-ı mülûkâneleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metim efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

Zikrolunan evrâkı Özi'den getüren tatarân-ı çâkerinin dahi takrîrleri kaleme alınıp arz olunduğu ve bu mâddeleri ve Selim Giray Hân'ın Kırım'a geçdiğini ve Kırımlunun sebât ü metânetini Kırım Ser'askeri Hacı Ali Paşa kullarının bilmesi muktezâsı üzre hareket ve gayretine vesîle olmağla tahrîrâtın mefhûmları ve tatarların takrîrlerinin sûreti icâleten tahrîrât-ı çâkerî ile cânib-i müşârün-ileyhe irsâl olunmak vâcibe-i hâlden idüğü melhûz-ı sâmilere buyuruldukda fermân men-lehü'l-emrindir.

Benim vezîrim, işbu Kırım tarafındangelen feryâd-nâmelerin sûreti ve tatarın takrîri Ali Paşa tarafına icâleten tahrîr ve ale'l-acele Kırım'a imdâd eylemesi tenbîh ü te'kîd olunan ve sâ'ir iktizâ eden i'ânetde kusur eylemeyüp lâzım gelen tedâbiri görülmek matlûb-ı hümayûnumdur, göreyim seni.

Bu def'a Özi'den avdet eden Çukadâr-ı Âsafî es-Seyyid Ahmed; Kullarının Takrîridir.

Fi 27 Za. sene [1]191

Bu kulları Özi'den çıkalı on dört gün oldu. Bendeleri çıkmazdan beş gün evvel Kırım'dan iki nefer kimesne Özi Vâlisî Vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Yeğen Mehmed Paşa; Hazretlerine gelüp Kırım asâkirinin başbuğu Selamet Ağa; ve ulemâ taraflarından iki kıt'a kâğıd getirdiler. Mefhûmlarında bir mikdâr topçu neferâtı ve icâleten kadr-i

kifâye barut ve cebehâne gönderilmesini niyâz ve recâ etmişler. Paşa'nın bu mâddelere ruhsatı olmamağla mütehayyir kalmışdır. Ve el-hâletü hâzihî Kırım derûnunda seksen binden efzûn leşker-i Tatar müctemi'an at üzerinde olup küffâr-ı hâk-sâr beş mahalde mevcûd ve dört fırkasının etrâfını Tatar ihâta ve bir dürlü taşraya çıkarmayıp açlıktan küffârın hâlleri perîşân olduğunu ve asıl külliyyetlü olan Moskov askeri Karasu'da olmağla gelen âdemlerin çıkdıkları güne dek Karasu'yun derûnunda etrâflarını koruyarak ve cenk ederek geşt ü güzâr ve yakıp yıkma misillü hareketleri yoğiken bu esnâda Karasu köylerini ihrâk ve ba'zı mertebe îsâl-ı hasâr eylediklerini ve kavm-i Tatar mushaf ve nân ü nemeke el vurup avn-i Hak ile düşmânı Kırım'dan çıkarmadıkca atlarından inmemek üzre cümlesi yemîn edüp dînleri uğruna lutf-ı Hak ile Moskovlu ile muhârebeye kıyâm edecekleri ve bundan böyle a'dânın tabur-ı makhûru zuhûr ve Devlet-i Aliyye'den kendülere imdâd olunmadığı takdîrde mukâvemetden âciz olacakları nümâyân olmağla cânib-i saltanat-ı seniyyeden asâkir ile imdâd olunacağı ma'lûmları olsa bahâra değin inâyet-i Rabbi'l-âlemîn ile düşmândan endişeleri olmadığını ve Şahin Giray'ın vezîri makâmında olan Abdülvelî Paşa nâm kimesne ahâlî-i Kırım ile mukaddem ittifâk edip mezbûru idâre-i asâkire tahsîs eylemişlerken ribâtta mahsûr olan keferenin ceneralleri merhum Abdülvelî Paşa'ya bir kâğıd tahrîr ve Karasu'daki taburlarına firâr etmek için kendüye yetmiş seksen re's bârgîr tedârik ve hafiyeten göndermesini istid'â ve ol dahi bârgîrleri cem' ve irsâl irâde eylediğini kavm-i Tatar istimâ' ve mezbûr Abdülvelî'yi katl ve Bahâdır Giray nâm Sultânı Cuhûd kal'asına vaz' ve habsetdiklerini ve Celâl Bey nâm mirzâ küfrü kabûl etdiği meşhûr olduğunu ve küffârın bu muhârebelerde otuz bin askeri katl olunduğunu vürûd eden iki nefer âdemler haber verdiler ve Özi vâlisî müşârûn-ileyh Leh içüne ve Moskovlunun askerleri olan mahallere câsûs göndermiş olmağla giden câsûs avdet edüp derûn-ı Leh'de ve hudûda semt mahallerde Moskovlunun fakat yirmi iki pulak askerleri olup iki pulakını intihâb ve Heyhat sahrâsına doğru götürüp ne mahalle îsâl edeceği ma'lûm olmayup asker-i mezkûr sahrâ-yı mezbûrede gider iken bir azîm kısa tesâdüf ve bin beş yüz neferi şiddet-i bürûdetden helâk ve kusûru geriye avdet etdikleri meşhûdu olduğunu câsûs-ı mezbûr haber verdiğini müşârûn-ileyh kulunuza lisânen söyledi.

Vezîr-i müşârûn-ileyhin bu bendelerine hîn-i vedâ'da sipâriş eylediği husûslardır. Kırım ahâlîsi ya evvel-i bahârda veyâhud ma'azallâhü te'âlâ Kış içinde mağlûb olup Özi karşısına vürûd veya iktisâb-ı galebe birle Kılburun'a hucûm ve muhârebe ve berû tarafa mürûr irâde ve geçid taleb etdikleri sûretde ne cevâb verileceği ve Bucak halkı ahâlîye imdâd için Kırım'a güzâr mütâlebesinde olurlar ise men' ve müsâ'ade şıklarından kangısının ihtiyâr olunacağı ma'lûmu olmamağla bir sâ'at akdem bunların

cevâblarını efendimizin kendüye iş'âr etmesini niyâz eder. Birezek Adası Özi Kal'asının mukâbelesinde bir hâlî cezîre olup ma'âzallah te'âlâ a'dâ-yı dîn, ada-yı mezkûreye bir tabya binâ ve beş on top vaz' ve otuz kırk soltat ta'yîn etmek lâzım gelse Allâhü Te'âlâ göstermesin Özi'ye donanma ile imdâd muhâl olacağından başka kal'a-ı merkûmenin emânını kat' edecek bir lüzûmlu mahal olmakla Özi ahâlîsi dâ'imâ müşârün-ileyhe gelüp Allâh aşkına bu ada kalemizin kilididir. Buna bir palanka olsun inşâ ve bir kaç top ta'bîye ve beş on nefer vaz' olunsun kelâmiyle izhâr-ı sûz ü güdâz etmekdedirler. Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den zikrolunan Birezek Adası'na kal'a inşâsı; ve Hasan Paşa Palankası'nın ta'mîri için Selânik a'yânından Kapıcıbaşı Abdülvehhâb Ağa; binâ emîni nasb olunmağla bu kulları ağâ-yı mezbûru Özi'ye götürdüm. Hadd-i zâtında bir denî ve hasîs ve rezîl şahıs olmakdan nâşî Özi'ye varalı paşa ve ahâlî-i serhad Birezek Adası'nın emr-i âlî mücebince ta'mîrini teklîf etdikce "bana pâdişâh ne verdi, bir paraya mâlik değilim, taş vaz' etmek ihtimâlîm yokdur" kelâmı ve dahi lisâna alınmayacak ve ihtilâl-i serhaddi mücib olacak envâ'-ı kelimât ile az kaldı ki Özi'de bir fitne ihdâs eyleye. Mezbûr Abdülvehhâb Ağa bir kaç yüz kîseye akçaya ve kırk elli kîse senevîsi hâsıl olur. Yedi kıt'a çiftliğe mâlik şahs-ı mütemevvil olup hasâset-i tab'î sebebi ile bir akçaya yaramayacağı ve farazâ masârif-ı ebniye için mîrîden küllî akça dahi verilse ebniye-i mezkûreyi idâre etmeyeceği mukarrer olmağın efendilerimiz bu mel'ûn herîfî böyle vakitte serhadd-i mansûrdan def' ve kal'anın birine ilkâ ve masârif-i ebniyeyi mâlından ahz ve yerine bir mu'temed adam ta'yîn buyurup sâ'ire ibret etsinler ve hem şu Birezek Adası'nın bir an evvel tedârikine bakılsın. Böylece ifâde eyle deyü tavsiye eyledi ve Selim Giray Hân Hazretlerine el-Hâc Hasan köyüne iki sâ'at kala Deligöl başında müsâdefe etdim. Andan hareket ve Özi'ye iki sa'at karîb Hacı Hasan köyüne varup mahall-i mezbûrda kayıkları Özi tarafından âmâde etdirilmekle müsâ'ade-i hava ile Kırım'a gitse gerek idi. Baht Giray Sultân'a Çenge'de tesâdüf etdim. Bugün beş gündür ve hân-ı müşârün-ileyhin vürûduna paşa'dan gayr-ı kimesne vâkıf değildir. Kılburun'da olan Moskovlu Özi vâlîsine geldikce evvelki tavırlarını değışdirip başka mu'âmelede olduklarını dahi lisânen ifâde eyledi deyü takrîr eder.

Arz-ı Bendeleridir ki

Devlet-i Aliyye ile Rusyalı beyninde vukû' bulan musâlaha şurûtunda mastûr Tatar'ın serbestîleri mâddesinde fîmâ-ba'd Rusyalı'nun askerleri Kırım'a girmeyüp

Kırım hânlarını umûmen kabâ'il-i Tatar ve sülâle-i Cengiziyye'den kendü rızâ ve ittifâklarıyla intihâb ve kat'â kimesne karışmaksızın hüsn-i irâdeleriyle ihtiyâr ve taraf-ı devlet-i ebed-müddeye kavm-i Tatar'ın teba'ıyyet-i şer'îleri cihetiyle derhâl keyfiyyeti Der'aliyye'ye arz u mahzarlarıyla ve hânlık teşrîfâtı irsâl ve hutbe ve sikke nâm-ı nâmî-i mülûkâne'ye kırâ'et ve darb ve Kırım ulemâsından nasb-ı kuzâta izni muhtevî Kadiasker-i Saltanat-ı Seniyye tarafından mürâsele i'tâ olunmasını tevâfuk-ı devleteyn ile senede rabt ve mezkûr ve bu vechile şîrâze-i musâfât mevsûk olup cânib-i şâhânenen mugâyir-i vaz' vukû' bulmuş değil iken geçen sene Rusyalu hılâf-ı ahd ü peymân otuz kırk bin nefer Kazak ve Kataf'a terfîk ve iki taraftan derûn-ı Kırım'a duhûl ve ahâlî-i Kırım ve tavâ'if-i Tatar'ın muhtâr ve müntehab hânları olan Devlet Giray Hân'ı Kırım'dan ihrâc ve cebren ve kerhen Şâhin Giray'ı hânlığa kabûl etmelerini ibrâm ve etrâflarını ihâta ve zor ile yedlerinden istedikleri gibi mahzarlar ahz ve Devlet-i Aliyye dahi Rusyalunun bu hareketleri münâfî-i şurût-ı ahd olduğunu Dersa'âdet'de mukîm elçilerine defa'âtla beyân ve bir kıt'a takrîr dahi i'tâ edüp askerlerinin Kırım'dan ihrâcını ve Tatar'ı kendü hâllerine terk ile hânlığa kimi intihâb ederler ise bilâ-i bâr mahzar etmeleri lâzım olduğunu beyân eyledikce Moskovlu bir dürlü hakka râzı olmayup günden güne Kırım'a asker celb ve bi'l-âhire bu esnâlarda Kırım ahâlîsinin genc evlâdlarını ahz ve şapka ve soltat ve katana libâsları giydirüp keferi hey'etine koymak ve dîn-i İslâm'ın bir dürlü kabûl etmeyeceği zeyy ü kisveye idhâl ve hattâ soltat ve katanalarını zümre-i müslimînin ıyâl u nisvânları arasında kıslamak üzere karar verildiğini Tatar-ı diyânet-şî'âr müşâhede ve Kırım ve Kuban ve havâlîsinde bulunan tavâ'if-i Tatar'ın mecmû'unu bir yere ictimâ' ve dîn ve şer'atımıza el vermeyecek teklîfi bize etme ve Devlet-i Aliyye ile sulhde hânlar bizim intihâbımızla olmak ve sizin askeriniz bizim içimize girmemek meşrût olmağla biz Şâhin Giray'ı hânlığa kabûl etmeziz. İçimizden çık git ve bizi hâlimize terk eyle deyü Rusya ceneraline haber gönderdiklerinde bir dürlü isgâ etmeyüp asker ve tob ve cebehâneleriyle sükkân-ı Kırım'ın üzerlerine hücum ve miyânelerinde muhârebe-i azîme ve mukâtele-i cesîme vukû'uyla kâffe-i kabâ'il-i TatarAsitâne-i şevket-âşiyâneye kanlı mahzarlar tesyâr ve Moskovlunun şerhlerinden tahlîsleri emrinde istigâse ve istimdâd etmeleri hasebiyle sudûr-ı kirâm ve ulemâ-i izâm ve ricâl-i ebed-kıyâm ile akd-i meclis-i şûrâ birle gelen mahzarlar feth u kırâ'et olunmağla Rusyalunun tasaddî eyledikleri hâlât ahid-nâme şerâ'itine mugâyir ve kurb u civâr-ı Saltanat-ı Seniyye'de bulunan ahâlî-i Kırım ve tavâ'if-i Tatar'a igâse ve imdâd zimmet-i himmet-i mülûkâne vâcib ve kâffe-i ehl-i İslâm'ın uhdelerine farz-ı ayn olduğu kıbel-i şer'eden cevâb verildiği ecilden Kırım'da vukû' bulan bu hâdiseden mâ'adâ Moskovlu'nun Leh derûnunda hudûda karîn yerlerde

askerleri ictimâ'a başladıkları mukarrer ve bu tavr ile hudûd-ı Memâlik-i Mahrûse'ye tecâvüz eyledikleri takdîrde muhâfaza-i süğûr ve müdâfa'a-i husûn vâcibâtından olup tedârikât-ı kaviyye ve celb-i ecnâd-ı zafer-mu'tâda mübâşeret birle cüyûş-ı zafer-pûş-ı Devlet-i Aliyye'nin müste'înen billâhi te'âlâ nevrûz-ı firûzda İsmâ'il Kasabası etrâfında ihtîşâd ve ba'dehû iktizâsına göre serhaddât-ı mansûreye teveccüh ve azîmetleri ittifâk-ı ârâ ile lâzım gelmeğın binâ'en-aleyh bi-mennihî te'âlâ İsmâ'il Kasabası'nda tesyîr-i asâkir ve nakl-i zehâyir için müceddeden inşâsı muktezî olan elli kıt'a tombazlar İsakçı cânibinde cîsr emîni kulları ma'rifetiyle inşâ ve nevrûz-ı firûzdan mukaddem tekml olunmak üzere iktizâ eden ecnâs-ı kerestenin icâb eden ücret-i kat'iyye ve nakliyyesi uhdesinde olan Eflak cizyesi mâlından mahsûb olmak şartıyla Eflak voyvodası ma'rifetiyle icâleten kat' ve nakl ve mâ'adâ mübâyâ'ası lâzım gelen âhen-i hâm ile amele icârâtı üç bin üç yüz kırk iki buçuk guraş bâliğ olduğunu müş'ir Başmuhâsebe'den tahrîr etdirilen tertîb defteridir. Malûm-ı devletleri buyuruldukda mârrû'z-zikr tombazlar mûmâ-ileyh ma'rifetiyle icâleten inşâ ve tekml ve vakt-i mezkûreden mukaddem hâzır ü âmâde eylemek üzere işbu tertîb defteri Başmuhâsebe'ye kayd olunup meblağ-ı mezbûrun tezkire ve sûret ve iktizâsına göre emri yazılmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir.

Fî 21 Za. sene [1]191

Sah

Telhîsi mücebince işbu tertîb defteri Başmuhâsebe'ye kaydolunup tezkire ve sûret ve emri tahrîr olunmak buyuruldu.

Fî 18 Za. sene [1]191

- 137 -

Müşârün-ileyhin Divân Kâtibi Kullarının Takrîridir,

Paşanın kullarına olan takrîrlerine binâ'en Kırım Ordusuna müstevfî topçu ve cebeci ve arabacı neferâtı tertîb buyurulmak husûsu bir kıt'a takrîr-i çâkerî ile istid'â olunmuş idi. Altmış nefer cebeci tertîb ve bu kıyâs üzere neferât-ı sâ'ire dahi tanzîm olunmak üzere olunduğu mesmû'-ı âcizânem olup tertîbât-ı mezkûre ekallün mine'l-kalîl ve Kırım Ordusu beher-hâl tedârikât-ı kaviyyeye mevkûf olmakdan nâşî mükemmel ordu takımı olmak üzere 300 mikdârı cebeci neferâtı tertîb buyurulup topçu ve arabacı neferâtları dahi bu kıyâs üzere tanzîm buyurulmak bâbında fermân devletlü efendimindir.

İzzetlü Defterdâr Efendi,

Neferât-ı merkûme fi'l-hakîka takrîrde mestûr olduğu üzre tertîb olunmuş ise kadr-i kifâyeden dîn olmağla takrîri mücebince tertîb ü tanzîm eyleyesiz deyü buyuruldu.

Selh-i M. [11]92

- 138 -

Kırım Ahâlisinden Olup Bu Esnâda Meştâ-yı Hümâyûna Vürûd Eden Abdülkâdir Ağa-zâde Mehmed Ağa Kullarının Takrîridir,

Fî 11 Ra. sene [1]202

Moskovlu Kırım ahâlisinden asker olmak üzre bin beş yüz nefer tahrîr ve İsveç devleti üzerine tesyîr eylemek üzre Kırım Cezîresi'nden on dokuz mâh mukaddem ihrâc ve Moskov memâlikinde vâkı' Germencik'e vusûllerinde İsveçli ile akd-i müsâlaha olunduğu haberi vürûd eylediğine binâ'en zikrolunan asâkiri ikişer yüz ellişer nefer olmak üzre birbirlerinden tefrîk etmiş olmağla başları olan Muhammed Şâh Mirzâ ve ma'iiyetinde olan ikiyüz elli nefer yek-zebân-ı ittifâk Moskovludan firâra kavlu karâr etmiş olmalarıyla Leh hudûduna takarrüb eylediklerinde cümlesi birden firâr ve Leh kralı yanında meks ü karâr edüp Moskovlu tarafından bi'd-defa'ât taleb olundukda irâdetiyle vermiyeceğini ve gitmelerine cebr etmemek üzre alıkoyup Moskovluya cevâb verdiğini ve ol vakitten berü Leh derûnunda ikâmet üzre olup beynlerinde bir mahzar tertûb ve tahrîr ve içlerinden Süleymân Mirzâ ile kendisi ve bir nefer refîkını intihâb ve Der'aliyye'ye ib'âs olundukların ve mahzar-ı mezkûr Süleymân Mirzâ hıfzında olup Mirzâ-yı mûmâ-ileyh şehâmetlü Baht Giray Hân tarafına gitmiş olmağla anın dahi gelmek üzre olduğın ve Leh'den hurûcları Leh Kralının ruhsatıyla olmayıp askerî zâbitlerinden bir nefer-i lebkiha (?) ile mahfice söyleşip Hotin'de olan Nemçe ceneraline bir mektûb i'tâ ve kendileri Hotin cânibine göndermekle mektûbu cenerale verip ol dahi bir kâğıd i'tâ ve Eflak hudûdundan İbrâ'il'e isrâ eylediğin ve İbrâ'il'e vusûllerinde mîrzâ-yı merkum bir nefer refîkiyle hân-ı müşârûn-ileyh tarafına ve kendisi meştâ-yı hümâyûna azîmet etdiğin,

Kırım Cezîresi'nde olan kabâ'il-i Tatar'ın zâbitleri kendi cinslerinden mîrzâlar olup ve şerâ'it-i İslâmiyye'yi icrâya mâni' olmayup ancak de'âvî zuhûrunda Şer'-i mutahharaya râğbet olunmayup kendi re'yiyle mürâfa'a eyledikleri ve sefer zuhûrundan

berü adam başına senede bir def'a altmışar para tahsîl edip mâ'adâ bir şey taleb eylemediğin ve Kırım Cezîresi'nde olan kılâ'dan birinin ta'mîr ve tahkîmine ve asker ile takvîyesine mübâşeret etmeyüp müceddeden dahi kal'a ve palanka inşâsına mübâderet etmediği ve kadîmî üzre terk olunduğun ve cezîre-i mezbûre muhâfazası için külliyyetli asker göndermediği ve ba'zı mahallerinde olan asâkirinin cümlesi on bine bâliğ olur olmaz idüğün ve Kırım Cezîresi'ne ihtimâmı bu vechile olup ziyâde olmadığın ve Moskovlu'nun Kırım Cezîresi'nden olan asâkirinden mâ'adâ Moskov memâlikinde mevcûd askeri olmayup her ne mikdâr askeri var ise Boğdan tarafına göndermiş olduğunu ve Moskovlunun gâlibiyeti hasebiyle külliyyetli asker mülâhaza olunur ise sefer-i hûmâyûn vukû'undan berü ba'zı mahallerden muhârebede ve husûsen Özi ve İsmâ'il ve Çerkes taraflarında olan muhârebelerde haddi mütecâviz askeri telef olduğu ve Özi muhâsarasında şiddet-i şitâdan ve ba'zı mahallerde hastalık zuhûrundan dahi kati vâfir askeri helâk olup hattâ Çerkes tarafına kırk bin asker ile me'mûr eylediği Yabuk Ceneral yedi nefer asker ile avdet ve mâ'adâsı telef ve izâ'at olduğu kendüye töhmüt olup mahbûs olduğunu ve zâhiren galebesi sebebiyle asker ve cihât-ı sâ'ire ile kuvvet u mikneti hissölünür. Ammâ medâr-ı kuvveti bir gâlibiyet şâyi'ası olduğu şekk u gümândan ârî ve avn u inâyet-i Cenâb-ı Hayru'n-Nâsırîn ile gâlibiyet ve mansûriyet cânib-i İslâmiyân'da zuhûr eder ise derece-i kuvveti meydâna çıkacağı bedîhî olmağla Moskovlunun hâlini görüp ve bilenlerden işidip vâkıf olduğum mertebesini ifâdeye muktezâ-yı diyânet üzre mecbûr olduğın

El-hâletü hâzihî Boğdan tarafından olan Moskovlu askeri altmış bine ancak bâliğ olup anun dahi ekserîsi cedîd asker olmağla mu'allem eski askeri on bin mikdârı olup ziyâde olmadığın ve cedîd asker mu'allem olmadığı cihetden muhârebede metânet edemez kelâmları beynlerinde söyleşdiklerini ve bir taraftan Volnitr tahrîr etmek üzre olup ve Lehlüden asker taleb eyledikde cevâb verdiği ve Prusya ve Lehlü müttefik olup hattâ iki mâh mukaddem Prusya Devleti tarafından on iki bin asker ile cebehâne ve mühimmât-ı sâ'ire Leh kralının sâkin olduğu Varşova'ya vârid olduğın ve Lehlü vâli dahi mevcûd olan askeri ile Moskovlu hudûduna gönderdiğini ve Prusya kralı muhârebe eder ise İsveç Devleti dahi muhârebe etmek üzre olduğın ve Prusya Kralının i'lân-ı harb etmesine İsveç Devleti muntazır idüğün Leh'de ikâmeti esnâsından vâkıf olup tahkîk eylediğin ,

Moskovlunun sanâyi'-i harbiyesi hîle ve desîseden ibâret olmağla Kırım ahâlîsinden tahrîr ve ihrâc eylediği bin beş yüz asker iken etrâfa on beş bin asker havâdisini işâ'a eylediğini ve Kırım ahâlîsine mukaddemâ Mansûr tarafından zebh-i karâbîn ve üç gün sıyâm olunması haberi vürûd eyledikde ulemâ-yı Kırım dahi bu haber

beşâret-i niyet-i hayr olduğın akvâm-ı Tatar'a haber verdiklerini kendülere töhmet azv idüp cümlesini ahz ve Harkova'ya götürüp alıkoduğunu bu vesîle ile ulemâ-yı Kırım'dan teb'îd ve cümle ahâlî-i Kırım'ı kendüye bend etmek desîsesi olduğu ve Osmanlı zuhûrunda kendisi ile berâber muhârebe etmek üzere birbirine keffile rabt edüp ve aralık aralık âdemler ta'yîn ile keffillerini te'yîd etmekde olduğun ve Kırım ahâlisinden havfı ziyâde olup dâ'imâ nezâretten hâlf olmadığın ve ihrâc eylediği bin beş yüz askere Germencik'e vâsıl olmadıkca esliha vermediğini ve hân-ı müşârün-ileyh tarafına giden Süleymân Mîrzâ dahi her dürlü ahvâle vâkıf olmağla mahzar ile vürûdunda ol dahi vâkıf olduğunı ifâde etmek üzere idüğünü takrîr eder.

- 139 -

Şevketlü Kerâmetlü Mehâbetlü Kudretlü Velî-ni'metüm Efendim Pâdişâhım,

Bu def'a Sadr-ı A'zamları kulları tarafından vârid olan tahrîrâtta, hâlâ Kuban Hânı olan Baht Giray Hân kulları Sadr-ı A'zam-ı müşârün-ileyhe silâhdârıyla tahrîrât gönderip ma'iiyetinde olan sâbık ve lâhık nüzûl emînlerinin deynleri i'tâsı ve hân-ı müşârün-ileyhe dahi cem'ine mübâşeret ettiği selâtîn ve asâkir-i Tatar'a bahş ve masârif-i sâ'iresi için kadr-ı kifâye akçe tesyîr olunması husûslarını tahrîr etmiş olduğundan, Sadr-ı A'zam-ı müşârün-ileyh dahi tiz elden on iki bin beş yüz gurus Ordu-yı Hümâyûn Hazinesi'nden ifrâz ve irsâl edüp lâkin sinîn-i sâbıkalarda hân-ı müşârün-ileyhe masârif-i seferiyyesi için gönderilen meblağ Rikâb-ı Hümâyûndan tesyîr oluna geldiği ve fi'l-hakîka müşârün-ileyhe icâleten külliyyetlü akçe irsâli muktezî idüğü ve silâhdârının takrîri dahi Dersa'âdet'e ib'âs olunduğu beyân olunmuş olmağla tahrîrât-ı Sadr-ı A'zamî hülâsasıyla silâhdâr-ı merkûmun takrîri takdîm-i hâk-i pâ-y-i âlîleri kılındı. Manzûr-ı şâhâneleri buyuruldukda fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni'metüm efendim Pâdişâhım hazretlerindir.

Sene-i sâbıkada hâna ve selâtîne ne mikdâr akçe gönderildi tarafıma bildirersiz.

Hâlâ Kuban Hânı şehâmetlü Baht Giray Hân hazretlerinin vârid olan tahrîrâtında ve silâhdârı Hüseyin Ağa'nın takrîr kâğıdında ma'iiyetine me'mûr sâbık ve lâhık nüzûl emînlerinin deynleri istîfâsı ve ta'yînâtlarının i'tâ olunması ve be-tahsîs celb ü cem'ine ibtidâr eylediği selâtîn ve tâ'ife-i Tatar'a i'tâ ve kendinin dahi masârif-i seferiyyesi ibkâ olunmak için kadr-ı vâfî akçe irsâli iltimâsında olduğu münderiç ve mestûr olup nefsi'l-

emr hân-ı müşârün-ileyhin takviye-i bâzû-yı iktidârına i'tinâ olunmak lâzımeden olmakdan nâşî şimdilik tiz elden on iki bin beş yüz guruş Ordu-yı Hümâyûn Hazînesi'nden ifrâz ve hân-ı müşârün-ileyhe irsâl olunup ancak sinîn-i sâbıkada müşârün-ileyhin masârif-i seferiyyesi rü'yet ve ma'iiyyetine me'mûr selâtîne i'tâ olunmak için tertîb olunan meblâğ Rikâb-ı Hümâyûn'dan irsâl oluna geldiği zâhir ve bâhusûs bu sene-i mübâreke de ma'iiyyetinde külliyyetlü selâtîn ve asâkir ictimâ' edeceğine binâ'en meblâğ-i vefreye muhtâc olduğu bâhir olmağla hân-ı müşârün-ileyhin masârif-i seferiyyesi ve selâtîn-i Cengiziyye'ye i'tâ zımında irsâli muktezî olan akçenin icâleten ve musâra'aten Der'aliyye'den hazîne-bend ile Ordu-yı Hümâyûn'a irsâl buyurulmasını devletlü inâyetlü Sadr-ı A'zam efendimiz hazretleri tahrîr ve emr ü fermân buyurmalarıyla sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince sene-i sâbıkada hân ve selâtîne ne mikdâr akçe irsâl olunduğunun kaydı Başmuhâsebe'den su'âl olundukda iki yüz dört senesine mahsûben hân-ı müşârün-ileyhe harçlık olmak üzere bir def'a Darbhâne-i Âmire'den yirmi beş bin guruş ve birâderleri sultâna dahi yine iki yüz dört senesi Ramazân'ında Darbhâne-i Ma'mûre'den yedi bin beş yüz guruş ve yine sene-i mezbûrede def'a-i sâniyye de hân-ı müşârün-ileyhe harçlık olmak üzere kırk bin guruş ve ma'iiyyetinde olan selâtîne atıyye olarak yirmi bin guruş ve Tatarân'a tevzî' için dahi elli bin guruş ve iki yüz beş senesi evâhir-i Safer'inde yine hân-ı müşârün-ileyhe atıyye olarak Darbhâne-i Âmire'den yirmi beş bin guruş verilmiş olduğu Başmuhâsebe'den der-kenâr olunmuştur. Manzûr ve ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda, her ne vechile emr ü irâde-i aliyyeleri buyurulur ise emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Defterdâr Efendi'nin takrîridir,

Baht Giray Hân'a Rikâb-ı Hümâyûn'dan külliyyetlü hazîne gönderilmesi sadr-ı a'zamları tahrîrâtında iş'âr ve istid'â edüp arz olundukda, hân-ı müşârün-ileyhe sene-i sâbıkada ne mikdâr akçe gönderilmiş idüğü su'âl-ı hümâyûn buyurulduğuna binâ'en iki yüz dört ve iki yüz beş senelerinde rikâbdan giden akçelerin mikdârını beyân eder bu def'a ordudan gelen tahrîrât derûnunda ba'zı tedâbîre dâ'ir hân-ı müşârün-ileyhin takrîri bâlâsına hân-ı müşârün-ileyhe iki yüz elli kîse akçe gönderilmek farîzadan idüğü surhile işâret olunmuş bu bâbda ne vechile re'y ve irâde-i aliyye buyurulur ise fermân men-lehü'l-emrindir.

Bu taraftan her mahalle başka akçe göndermek olamaz, orduya gider ondan münâsib olan mahallere verirler, orduya giden akçe ancak bu misillü masârifât içindir. Şimdiye dek zahîre ve sâ'ir levâzımât akçesinden başka

orduya üç def'ada irsâl olunan bin beş yüz kisedir. Şimdilik üç yüz kise dahi Darbhâne'den ahz u irsâl edesiz. Hâna ne münâsib ise vermelerini yazasız ve bu emrimi dahi yazasız.

[1205]

- 140 -

Devletlü Efendim Hazretleri,

Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin melfûfiyle ma'an arz u takdîm kılınan muhâbereli tezkiresi mütâla'asından müstebân olduğu üzre Rostof şehriyle civârında mevcûd ahâlî-i İslâmiye için câmi' ve mekteb olmadığından ve sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de mukaddemâ ta'yîn ve tavzîf buyurulan imâm efendi vâsıtasıyla şehbender-hânede cemâ'atla ifâ-yı salât etmekde iseler de şehbender-hânenin vüs'atsizliğine mebnî eyyâm ve leyâlî-i mübâreke de gelen nüfûs-ı İslâmiyye'yi isti'âb edemiyerek bir takımı cemâ'atle edâ-yı salâtdan mahrûmen avdet etmekde ve el-yevm ta'lîm ve terbiye edilmekde olan yirmi kadar etfâl-i müslimîne elli-altmış kadar daha ilâvesi için mürâca'at vukû' bulmakda olduğundan bahisle münâsib bir mahallin câmi' ve mekteb olmak üzre isticârî için senevî bin ve bunların levâzımât ve mefrûşâtına karşılık ve bir def'aya mahsûs olmak üzre bin beş yüz Ruble'nin tahsîs ve i'tâsı mahall-i mezkûr Şehbender Vekâleti'nden iş'âr olunduğu ve bu sûret taraf-ı eşref-i hazret-i Hilâfet-penâhî'ye bu yüzden dahi isticlâb-ı da'avât-ı hayriyyeyi müstelzim olacağı ve mahall-i mezkûrda teba'a-yı Devlet-i Aliyye'den yüz seksen ve Rusya teba'asından dört yüz ki cem'an beş yüz seksen nüfûs-i İslâmiyye mevcûd idüğü Dersa'âdet'de bulunan Şehbender Vekîli Krikor Efendi tarafından bâ-varaka ifâde kılındığı gösterilmiş olmağla ber-mûceb-i iş'âr senevî bin ve bir def'aya mahsûsan dahi zikrolunan bin beş yüz Ruble'nin tahsîs ve i'tâsı hakkında nezâret-i müşârün-ileyhâya me'zûniyet ve Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne de ma'lûmât verilmesi husûsunda her ne vechile emr ü fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i Hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulursa mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyâniyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 3 Receb sene [1]302

Fî 6 Nisan sene [1]301

Sa'id

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zim olan işbu tezkire-isâmiye-i sadâret-penâhileriyle melfûf tezkire ve mektûb manzûr-ı âlî buyurulmuş mu'âmelât-ı mukteziyenin ifâsı husûsuna irâde-iseniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurularak zikrolunan tezkire ve mektûb i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Receb sene [1]302

Ali Sâ'ib

Fî 9 Nisan sene [1]301

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Nezd-i me'âlf-vefd-i cenâb-ı âsafânelerinde âzâde-i arz ve îzâh olduğu üzere me'mûr bulunduğum Rostof şehri oldukça bir ticâret-gâh olup etraf ahâlî-i İslâmiyyesi'nin merkez-i ictima'ı olduğu gibi nefis-i şehirde dahi beş yüz kadar ahâlî-i İslâmiyye bulunup vürûd-i âcizâneme kadar bunların ibâdetine mahsûs bir câmi'-i şerîfi olmadığı ve etfâl-i müslimînin terbiye ve ta'lîmi dahi nazar-ı ehemmiyete alınmamış olduğundan âdâb u âdât-ı İslâmiyye hemân kâmil denilebilecek bir sûrette zevâle yüz tutmuş olduğu halde me'mûriyet-i çâkerâneme mübâşeretle beraber bu hâl-i esef-iştimâle bir nihâyet verilmek ciheti pîş-i nazar-ı i'tinâ ve dikkate alınarak vücûh-ı mahalliyyeyi ba'de't-teşvîk ve'l-istişâre ma'âşî usûl-i mukâseme ile i'tâ olunmak üzere bir imâm tahsîs birle evkât-ı hamsede edâ-yı salât-ı şerîfeye ve du'â ve izdiyâd-ı ömr ü ikbâl-i hazret-i Şehen-şâhiye müdâvemete başlanılmış ise de mu'ahharan şâyân ve erzân buyurulan irâde-i lutûf-âde-i cenâb-ı pâdişâhî üzerine imâm ma'âşî taraf-ı zî-şeref-i saltanat-ı seniyyeden i'tâ ve ihsân buyurularak tavzîf edilmiş ve hizmet-i mütehattimesine bir kat daha i'tinâyâ ve etfâl-i müslimînin tadrîs ve ta'lîmine ikdâm etdirilerek beş-on çocukdan ibâret olan mekteb hey'eti etrâf ve mahallî ahâlî-i İslâmiyyesine hüsn ü te'sîr ederek el-yevm yirmi çocuğa bâliğ olduğu gibi bir elli-altmış kadarının dahi kabûlü için mürâca'at olmakda ve evkât-ı âdiyede seksen-yüz kişiden ibâret olan cemâ'at-i İslâmiyye eyyâm ve leyâlî-i mübârekede dört yüz-beş yüz kişiye bâliğ olmakda olup şehbender-hânenin bu kadar bir cemâ'atı istî'âb edemeyeceği tabî'î olmağla bir mikdârı bi't-tab' edâ-yı salât-ı şerîfe edemeyüp mahzûn ve mükedderen avdet etmekde olup bu ise şân-ı celîl-i saltanat-ı seniyyeye muvâfık olamayacağı bedîhî bulunmağla şehbender-hâne pîşgâhında münâsib bir mahallin mekteb ve câmi'-i şerîf ittihâz kılınmak üzere istikrâsı için senevî bin Ruble'nin tahsîs ve câmi'-i şerîf ile mektebin levâzımât ve mefrûşâtına sarf edilmek ve

bir def'alık olmak üzere bin beş yüz Ruble'nin i'tâsını nazar-ı kimyâsâ-yı âsafâneleri'ne arza cesâret eylerim. Ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 23 Şubat sene [1]300

Rostof Şehbender Vekîli
Krikor

- 141 -

Bâb-ı Âlî
Dâ'ire-i Sadâret
Âmedî-i Dîvan-ı Hümayûn

Devletlü Efendim Hazretleri,

Rusya'da vâkı' Yalta şehrinde dört bin nüfûs kadar teba'a-i Devlet-i Aliyye mevcûd olduğu halde taraf-ı saltanat-ı seniyyeden orada bir me'mûr bulunmaması bunların himâyeden mahrûmiyetlerini mûcib ve Rusya hânedân-ı imparatorîsinin ba'zı mevâsimde orada ikâmet etmekde oldukları cihetle şehir-i mezkûrun siyâseten dahi ehemmiyeti hâ'iz olduğu gibi bir şehbenderlik te'sîs olunduğu halde senevî altmış bin gurus kadar hâsılât alınabileceği Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden iş'âr olduğu beyânıyla Umûr-ı Şehbenderî Kalemi hulefâsından Bâhir Bey;'in hâsılâtdan istûfâ etmek üzere iki bin gurus ma'âş ve beş yüz gurus tahsîsât ve yedi yüz gurus şehbender-hâne kirâsı ve beş yüz gurus tercemân ma'âş tahsîsiyle Yalta Şehbenderliği'ne ta'yîni hakkında Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi melfûfiyle arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-müte'allık buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 8 Muharrem sene [1]307

Fî 23 Ağustos sene [1]305

Sadr-ı A'zam
Kâmil

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i

hazret-i hilâfet-penâhî müte'allık ve şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Muharrem sene [1]307

ve

Fî 24 Ağustos sene [1]305

**Bende
Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Süreyya**

- 142 -

Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Devletlü Efendim Hazretleri,

Yalta'da bulunan teba'a-i Osmaniyye'nin himâyesi zımnında oraya Bâhir Bey şehbender ta'yîn olunmuş ise de mahall-i mezkûrda hiçbir devletin konsolosu bulunmamasına mebnî mûmâ-ileyhin nefsi-i Yalta'da ikâmetine Rusya hükûmetince müşkilât gösterildiğinden ve mûmâ-ileyhin ikâmetgâhı Yalta'ya karîb bulunan Kefe'ye nakl edildiği halde hükûmet-i müşârûn-ileyhâ tarafından tasdîk edileceği Petersburg Sefâret-i Seniyyesi'nden cevâben iş'âr olunduğundan bahisle mûmâ-ileyhin ol vechile ikâmetgâhının Kefe'ye nakli hakkında Encümen-i Hâriciyye'den i'tâ olunan müzekkirenin leffîyle icrâ-yı îcâbını hâvî Hâriciyye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müte'allık buyurulur ise infâz-ı hükm-i celîline ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 7 Ramazan sene [1]307

Fî 14 Nisan sene [1]306

**Sadr-ı A'zam
Kâmil**

Ma'rz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki,

Reside-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr  fermân hazret-iveliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]307

Fî 15 Nisan sene [1]306

Bende

Ser-kâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Süreyyâ

BELGELERDE GEÇEN TERİMLERE DÂİR AÇIKLAMALAR

Arıza

Küçük rütbelerde bulunanların bir üst veya büyük rütbede bulunan makamlara yazdıkları yazı.

Berat

Osmanlı devlet teşkilâtında bazı vazife, hizmet ve memuriyetlere tayin edilenlere vazîfelerini yapmak yetkisini tevdi etmek üzere, padişah tuğrası ile verilen me'zûniyet ve atama emirleri.

Buyruldu

Sadrâzam, Vezir, Beylerbeyi, Kaptanpaşa gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin yazılı emri. Sadâret'ten bir emri tebliğen yazılan buyrulduklar, re'sen yahut tezkire üzerine veya mazbatalara tezyîlen dîvânî hat ile yazılırdı.

Dîvân-ı Hümayûn

Osmanlı Devleti'nde bugünkü kabineye muâdil olan teşkilattır. Birinci ve ikinci derecedeki siyâsî, idârî, askerî, şer'î, mâlî işler ve her çeşit şikâyet ve dâva burada görüşülür, karara bağlanırdı. Dîvân-ı Hümayûn'dan çıkan karar ve emirler, defterlere kaydedilerek berat ve ferman şeklinde yayımlanmıştır.

Ferman

Bir işin yapılması veya yapılmamasını padişah adına emreden yazıdır. Konusunu; mühim hususlar, imtiyazlar ve fevkalâde bir memuriyetin tevcihi teşkil eder. Dîvânî hat ile yazılır ve tuğralanır. Tanzimât'tan sonra kullanılması muayyen meselelere inhisar etmiş ve yerini "îrâde" usûlüne bırakmıştır.

Hatt-ı Hümayûn

Padişahların kendi el yazıları ile bir maslahat zımında ısdar ettikleri yazılar. Genellikle sadrâzamların telhis ve takrîrleri üzerine yazılırken Sultan II. Mahmud zamanında bu şekil terkedilerek arz tezkirelerine Mabeyn Başkâtibi vasıtası ile padişah adına cevap yazmak, yani "îrâde" tarzı usûl ittihaz olunmuştur.

Hüküm

Dîvân-ı Hümâyûn'dan ferman şeklinde yayımlanan karar ve emirlerin diğer adıdır. Fermanlar, ilgili makama gönderilmeden önce dîvân ve mâliye defterlerine "...*hüküm ki*" ifadesi ile kaydolunmuştur.

İrâde

Padişahın emri. Ferman, Berat, Hatt-ı Hümâyûn gibi yazı türleri irâde izhârını osmanlı diplomatiğinde (belge ilmi) değişik yazışma şekli olarak görülmektedir.

Kalgay

Kırım Hanı'nın veliahdı.

Mâbeyn

Saray'da, Harem Dâiresi'yle dış dâireler arasında bulunan kısım. II. Mahmut'un son zamanlarından itibaren saray'ın dışarıyla her türlü muhâberât ve münâsebâtını temin ve idare eden dâire.

Meclîs-i Mahsûs

Nâzırlar ve bazı komisyon-ı âlî reislerinin Sadrâzam başkanlığında toplanarak özel ve mühim meseleleri görüşüp karara bağlayan ve bu kararı bir zabıtla Sadâret'e bildiren meclisidir.

Meclîs-i Vâlâ

Islahat hareketlerinin icab ettirdiği yeni nizâmnâmeleri hazırlamak, memurların muhakemesiyle meşgul olmak ve lüzûm görülen devlet işlerinde rey vermek üzere 1253 (1837) senesinde teşkil olunan meclisin adıdır.

Nâme-i Hümâyûn

Osmanlı Padişahları tarafından yabancı devlet ve hükûmet başkanları ile Osmanlı Devleti'ne bağlı Mekke Şerîfi'ne, Erdel Kralı, Eflâk ve Boğdan Voyvodaları'na, Kırım, Dağıstan vs. bölge hanlarına gönderilen mektuplara denilir. Aynı muhtevada gelen yazılara ise "*Nâme*" adı verilmektedir.

Nezâret

Son dönem Osmanlı idârî teşkilatında bugünkü "*Başbakanlık*" karşılığı olarak kullanılmıştır. Nezâretlerin başında bulunan idarecilere "*Nâzır*" denilmiştir.

Nureddin

Kırım Hanı'nın II. veliahdı.

Sadâret

Bugünkü "*Başbakanlık*"ın karşılığı olup nezâretler ve müstakil idarelerle padişah arasındaki mâruzât ve evâmirin arz veya tebliğini sağlayan ve nâzırların yetkili olmadıkları konularda müracaat ettikleri makam.

Şemhâl

Dağıstan bölgesinin baş hâkimine verilen ünvan

Tahrîrât

Taşradaki veya ülke dışındaki vilâyet, sefâret vs.ye bağlı dâirelerden gelen yazılar için kullanılan bir tabirdir. Tezkireden ayırdedici bir özelliği mühürlü olmasıdır.

Taht-ı Algan

Kırım'da, savaşlarda çok önemli başarılar kazanmış kişilere verilen rütbe, mareşallik.

Telhis

Sadrâzam, defterdar ve diğer bazı makamlardan padişah'a iznini, görüşünü veya emrini almak için takdîm edilen yazıdır.

Tezkire

Genel anlamda aynı şehir ve kasabada bulunan resmî dâireler arasında yapılan yazışmalara verilen isimdir. Mühürsüzdür. Kaleme alan makamın imzasını taşır. Sadâret'in mülkî işlere dâir sunduğu tezkirelere "*Arz Tezkiresi*" denilmektedir.

Usumî

Kaytak beylerine verilen ünvan

İNDEKS

- Abazin kabîlesi 74
Abdi Ağa 205
Abdullah 112
Abdullah Paşa, *Şam sabık valisi* 108
Abdurrahman Dâdhâh 156, 157
Abdülgaîfâr Efendi, *Buhâra sefâret heyetinden* 138
Abdülhay Efendi, *Buhâra Sefîri* 136, 137, 138, 139
Abdülkerim Efendi 130
Abdüllatîf Efendi 80
Abdümü'min Bey 94
Abdülvehhâb Ağa, *Kapıcıbaşı, Binâ Emîni, Selânik a'yânından* 209
Abdülvelî Paşa, *Şahîn Giray'ın vezîri* 208
Afgan 165
—şehzâdesi 121
—hudûdu 164, 169, 181, 182
Afganistan 145, 146, 147, 156, 157, 164
—ahâlîsi 145, 147, 169
—Hükûmeti 136, 146
—kıt'ası 164
Afrika-yı Cenûbî 182
ahâlî-i İraniyye 168
ahâlî-i İslâmiyye 160, 161, 162, 176, 186, 187, 188
ahâlî-i müslime 173
Ahışa 75
Ahilkelek 75
Ahmed Ağa, *Kapıcıbaşı* 194
Ahmed Efendi, (Meclis-i Kebîr-i Ma'ârif a'zâsı) 147
Ahmed Efendi, *Hacı Molla, Hokand Şeyhü'l-İslâm-zâdesi* 117, 118
Ahmed Hulûsî Efendi 147
Ahmed Paşa 66
Ahmed Rüşdi 75
Ahmed, *Çukadâr-ı Âsafî* 207
Ahmed, *Zağarcıbaşı* 199
Ahûnd hazretleri 148
Akıntuburnu 201
Akkirman 203
Akkuşa Kadısı 69
Aleksandr Aleksandroviç, *Rusya İmparatoru* 171
Ali Ağa 106
Ali Hân 73
Ali Hân, *Hokand hükümdârı* 124, 125, 126
Ali Paşa 199, 207
Allgemeine Zeitung Gazetesi 188
Alman 183
Alman politikası 190

- Almanya 85, 190
 Almanya Devleti 184
 Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn 90, 93, 190
 Amuderyâ Filotili 181
 Anadolu 113
 Anadolu Ordu-yı Hümâyûnu müşîri 80
 Anapa Gümrüğü 74
 Anapa Kalesi 71
 arabacı neferâtı 211
 Arslan Giray Hân, *Sâbık Kırım Hânı* 204
 Artvin" ahâlî-i hıristiyanıyyesi 85
 asâkir-i Çiniyye 149
 asâkir-i Tatar 192
 asker-i İraniyye 167
 Astana Kul Kuş Bey, *Hisâr Vilâyeti vâlisi* 179
 Asya 146, 152
 Asya-yı Vustâ 145, 146, 152, 155, 163, 166, 167, 168, 169, 176
 Avrupa 164, 189
 —devletleri 190
 —fabrikaları 181
 —gazeteleri 186, 187
 Avusturya gazeteleri 164
 —Sefîri 166
 Ayuka Hân, *Kalgay Hâkimi* 63, 64
 Azak 196, 198, 199, 200, 203
 —Kal'ası 62, 195, 199
 —yakası 63
 Azerbaycan 70, 90, 152
 —hâkimi 91
 —Hükûmeti 91, 166
 —Türkçesi 152
 Bâb-ı Âlî 89, 101, 102, 103, 105, 107, 108, 128, 136, 146, 152, 159, 163, 164, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 184, 190, 218, 219
 Bâb-ı Ser'askerî 82
 Bahâdır Giray Sultân 208
 Bahçekapısı Muhâcirin Sevk Şu'besi 87
 Bâhir Bey, *Umûr-ı Şehbenderi Kalemî Hulefâsından* 218, 219
 Bahr-ı Hazar 166
 —sâhili 87
 Bahr-i Sefîd 62
 Bahr-i Siyah 195, 196
 Baht Giray Hân, *Kubân Hânı* 209, 212, 214, 215
 Bakü 87, 182, 183
 Balkan hükûmetleri 190
 Bank-ı Osmânî 147
 Basarabya 160
 Baş-kitâbet Dâ'iresi 92, 93
 Başmuhâsebe 71, 72, 73, 74, 76, 101, 106, 205, 211, 215
 başşehbenderlik te'sîsi, Bakü'de 87
 Bataklik mevzi'i, Gözleve'de 202
 Batum 93
 —Sancağı 85
 Batum Şehbenderli'ği 85
 Bâyezid 166
 Berabaş 204
 —teba'ıyyeti 204
 Berliner Tağblat 189
 Beskovic 75
 Bey Kulu Hân, *Kaşgar Hânı Ya'kûb Hân'ın oğlu* 149, 153, 158
 Beytullahi'l-Harâm 123
 binâ emîni 209
 Birezek Adası 209
 Birinci Türkistân Piyâde Livâsı 180

- birinci mecidî nişânı 140
 Boğdan 201, 213
 Bombay 142, 144
 —Başşehbenderliği 142, 143, 168
 —hâkimi 134, 135
 Boris Takein 178
 Bucak 192
 Bucak askeri 199
 —halkı 208
 Buhârâ 99, 100, 104, 106, 108, 111,
 112, 131, 132, 133, 135, 136,
 148, 169, 172, 179
 —ahâlîleri 113, 115
 —dergâh-ı şerîfi 115
 —elçisi 102, 103, 106, 120
 —emîri 136, 138, 173
 —hâkimi 76, 100, 101, 103, 105,
 107, 108, 109, 110, 111,
 121, 131, 132, 133, 138, 139
 —Hânı 96, 98, 107
 —Hükûmeti 137
 —Meliki 94
 —memâliki 100
 —meşâyih-i kibârı 128
 —Sefîri 118
 —ulemâsı 100, 116
 Canik sancağı 199
 cebeci neferâtı 211
 Celâl Bey 208
 cerâ'id-i Osmaniyye 188
 Cevâd, *Sadr-ı Â'zam* 170, 172, 173
 cîsr emîni 211
 Cuhûd Kalesi 208
 cülûs-ı hümâyûn 61
 Çarco 169
 Çeçen karyesi, Dağıstan'da 71
 Çekre kalesi 203
 Çenge 209
 Çerâkise muhacirleri 87
 Çerkes 200, 201, 203, 213
 —askeri 199
 —Dağları 201
 Çıldır Beyi 75
 Çıldır Vâlisi 69, 70
 Çin 100, 155, 183, 184, 188, 189, 190
 —ahâlî-i İslâmiyyesi 183
 —Hâkanı 149, 150
 —İğtişâsı 188
 —lisanı 156
 —müslümanları 189
 —ussâtı 188
 —vukû'âtı 186, 187, 188
 Çindeki müslümanlar 189
 Çinlüler 149, 150, 154, 155, 156, 157
 Çitillik Köprüsü 202
 Çungarı 189
 Dâ'ire-i Hâriciyye 89
 Dağıstan 61, 63, 66, 68, 69, 71, 72, 74,
 75, 77
 —ahâlîsi 69, 75, 78, 79
 —hâkimleri 68
 —halkları 71, 72
 —hânları 76
 —hânlığı 76
 —lezgisi 75
 —muhâcirleri 80, 81
 Dâhiliye Muhâsebesi 158
 —Nezâreti 190
 Dahodârîn 149
 Danyal, *Şeyh Şâmil'in askerî ser-*
 herdesi 77, 80
 Darbhâne-i Âmire 215, 216
 Dârü'l-fünûn-ı Şâhâne 93
 Dârü'l-mu'allimîn-i Şâhâne 93
 Defterdâr Efendi, 72, 73, 76
 Deligöl 209
 Der'aliyye 68, 71, 212, 215
 Dergâh-ı mu'allâ 66, 67
 Dersa'âdet 73, 184, 186, 187, 210, 214

- Gümrüğü 173
 Derviş Muhammed 66
 Deşt-i Kıpçak 64, 99
 —Hükûmeti 126
 —Kazgan-ı zemîn Hâkimi 99
 Devlet Giray Hân 210
 Devlet-i Aliyye 61, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 122, 189, 191, 205
 Devlet-i İraniyye 152
 Divân-ı Hümâyûn 69, 91, 107, 109,
 168, 172, 174
 Diyâr-ı Kış 99
 Diyarbekir hânı 66
 Doğan Kalesi 195, 196
 Donanma-yı Hümâyûn 62, 63, 199,
 200, 201, 206
 Dondokof Korsakof, *Kafkasya Vâlisi*
 166
 Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn 82
 Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşîriyeti
 Celîlesi 91
 Eflâk 201
 —cizyesi 211
 —hudûdu 212
 —voyvodası 211
 ehl-i İslâm 190
 Ejderhân Kazak Alayı 180
 Ekrâd mes'elesi 151, 152
 El-Hâc Dâvud Hân 66
 El-Hâc Mehmed 206
 El-Hâc Selim Giray Hân 63, 65
 Emîr Gülâl hazretleri 128
 Emvâl Sandığı 119
 Encümen-i Hâriciyye 219
 —Hâss-ı Vûkelâ 137
 —Şûrâ 100
 —Vûkelâ 183, 184
 Enderûn-ı Hümâyûn 183, 184
 Engürüs 195, 196, 197
 Enver Bey, Petersburg Sefâreti
 Ataşemiliteri 179
 Enver Paşa, Mirliva 184, 185
 Eriklik, Rusya vapuru 85
 Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi
 90, 176, 179, 181
 Ermeni fesâdı 90
 —mahalleleri, Gence'de 92
 Ermeniler 91, 92
 Ermenistan mes'elesi 152
 Erzincan 77
 Erzurum 75, 76, 79, 166, 199
 —Gümrüğü 76
 —Mâl Sandığı 77
 —Vâlîliği 82
 —Vâlîsi 76
 Es-Seyyid Mîr Muhammed Nasîr 98
 Eskialipaşa 174
 Esterâbâd Türkmenleri 169
 Esuc 203
 Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi
 174, 175
 fa'izlî sehm 109
 Fârisî hocalığı 114
 Fergâne 178, 180
 feryâd-nâme 207
 Feth Ali Hân, *Kuba Hânı* 69, 70
 fişeng 84
 Frankfurter Zeitung Gazetesi 188, 189
 Fransa 190
 —Konsolosu 93
 —Sefîri 166
 Fransız 183
 Fransızca 171
 Fremdenblatt Gazetesi 164

- Gâlib, Nâzır-ı Evkâf-ı Hümâyûn 175
 Gavasi, *İtalya Devleti tüccârı mu'teberânından* 131
 Gâzî Girây Hân 200
 Gâzî Hasan Paşa, *Kapudân-ı Deryâ* 206
 Gâzî Kumuk Hâkimi 69
 Gâziyân-ı Tatar 193
 Gazze 206
 Gelibolu Gümrüğü 76
 Gence 66, 92
 Gergi 169
 Germencik 212, 214
 Geylan 67
 Geylan hudûdu 67
 Gladstone 164
 Göksu Kasrı 158
 Göktepe 151
 Gözleve 202, 203
 Grandük 86
 Grandük Mişel, *Kafkasya İmparator Ka'im-makamı* 85
 Grandville, *Lord* 167
 Gümrü 75
 Gümrük Emîni Vekîli 113
 Habîbullah Efendi, *Kaşgar Kadısı* 174, 175
 Hacı Ali Paşa, *Kırım Ser'askeri* 207
 Hacı Baba Efendi 80
 Hacı Battal Paşa 71
 Hacı Hân 68
 Hacı Hasan köyü 209
 Hacı Mîr Kurbân, *Hokandlı* 123
 Hacı Mirzâ Cân 125, 126
 Hacı Molla Ahmed Efendi, *Hokand Şeyhü'l-İslâm-zâdesi* 118
 Hâkim Hân Tura 149, 154
 Hamîdiye Hafîf Süvârî Yirminci Alayı 91
 hammâm harçlığı 119
 Hânesor Vak'ası 91
 Harâm Tuzla 202
 Harbiye Nâzırı 177
 Harbiye Nezâreti 89, 90, 177, 182
 Harezmi 135
 —Elçisi 112
 —asıl-zâdegânı 121
 Hâriciyye Nâzırı 173
 —Nezâret-i Celîlesi 88, 90, 91, 124, 125, 145, 151, 163, 164, 167, 170, 171, 172, 187, 188, 216, 219
 —Teşrifâtçısı 119
 Harkova 214
 Hasan bin Mustafa Sûfi, *Humuslu* 184
 Hasan Paşa Palankası 209
 Hasan Re'is, *Ereğlili* 207
 Hâssa Müşîri 79
 Haydar Şah, *Turan Hâkimi* 102
 Haydar Şâh, *Buhârâ Hâkimi* 105, 107
 Hazîne 116, 128, 130, 135, 150
 Hazîne-i Celîle 81, 82, 112, 129
 —Hâssa 158
 —Hümâyûn 175
 —Hümâyûn Kethüdâlığı 176
 —Mâliye 137
 Hazînedârbaşı Ağa 102
 Hekimbaşı Efendi 114
 Hemedan kişizâdeleri 99
 Herat 169
 Heyhat sahrâsı 208
 Hırka-i Sa'âdet dâ'ire-i fâhiresi 174, 175
 Hıta 99, 100

- diyârı 100
 Hîve 172
 —hâkimi 124
 Hicâz 83, 113, 115
 —demiryolu 179
 Hindistan 145, 146, 147, 153, 157, 164
 —hududu 169
 —hükûmeti 111
 —kıt'ası 182
 Hisâr Vilâyeti 179
 Hocabey 85
 —İskelesi 114
 Hokand 100, 117, 118, 122, 123, 124,
 125, 155, 156
 —ahâlîsi 114
 —Hâkimi 118, 119, 127
 —Hükûmeti 126, 134
 —hükümdârı 123
 —kıt'ası 155
 —memleketi 99
 —Sefîri 114, 133
 Hong Kong 190
 Horasan 169
 Hoten 99, 149
 —vilâyeti 150
 Hotin 212
 Hoy 90
 hutbe 191
 hutbe kırâ'atı 150
 Hüdayar Hân 134
 hükûmât-ı İslâmiyye 145, 146, 154
 hükûmât-ı mütecâvire-i İslâmiyye 146
 Hüseyin Ağa, *Kuban Hânı Baht Giray*
Hân'ın Silâhdârı 214
 Hüseyin Hân, *Şirvan Hânı* 69, 70, 73
 Hüseyin Paşa, *Asâkiri Mansûre*
Ser'askeri 110
 Istabl-ı Âmire 124
 İ'âne Komisyonu 179
 İbrâ'il 212
 İbrahim Efendi, *Dağıstan ahâlîsinden*
 78
 İbrahim Hân, *Şuşa ve Karabağ Hânı*
 69, 70
 iğneli tüfenk 134
 İkinci Fırka-ı Hümâyûn 184, 185
 İngiliz elçisi 148
 —gazeteleri 186, 187
 —politikası 189
 İngilizler 145, 164, 166, 190
 İngiltere 136, 146, 147, 154, 164, 165,
 167, 188
 —Devleti 164
 —Hükûmeti 182
 —Kabînetosu 163
 —Sefîri 146, 147, 162, 163, 166
 İngiltere'nin Asya müstemlekâtı 164
 İngilterelü 151, 152
 Iraklı Hân, *Tiflis Hânı* 70
 İran 76, 119, 151, 152, 164, 166
 —askeri 169
 —devleti 165
 —halkı 165
 —jurnali 165
 —me'mûru 91
 —şâhı 169
 İranîler 189
 İrkutsk 181
 İsakçı 211
 İsfehân Hâkimi 165
 İshak Can 140, 141
 İshak Muhammed Ali 178
 İskenderiye 115, 116, 121, 134
 İslâm Giray Sultân 203
 İslâm hükûmetleri 145
 İslâm mektepleri 162
 İslâmiyân 213
 İslâmiyet 165

- İsmâ'il Kasabası 211
 İsmâ'il 213
 İsmâ'il Paşa, *Vezîr-i A'zam* 193, 195
 İsveç 182, 213
 İsveçli 212
 İş Muhammed Ağa 64
 İtalya Devleti 131
 —Devleti tüccârı 131
 —gazeteleri 132
 —Umûr-ı Ecnebiyesi Nâzırı 132
 ittihâd-ı İslâm 146, 154
 İzzet Paşa, Anadolu Vâlisi 110
 Jurnal Duspetersburg 90
 kabâ'il-i İslâmiyye 146
 kabâ'il-i Türkmâniyye 169
 Kabartay 71, 72
 —halkları 71
 —Ser'askeri 71
 Kâbil 157
 Kafkasya 87, 89, 90, 182, 183
 —müslümanları 90, 93, 160
 —ahâlisi 83
 —İdâre-i Umûmiyyesi 89
 —İmparator ka'im-makamı 85
 —muhâcirleri 86
 —Ordusu Erkân-ı Harbiye Hey'eti 90
 —Piyâde Nişancı Livâsı 182
 —sevâhili 88
 Kağan 169
 kal'a inşâsı, Birezek Adası'nda 209
 Kalgay Sultan 195, 196, 197, 199, 200, 202
 Kalmuk 64
 —Hâkimi 63, 64
 Kâmil Bey, *Hâriciyye Teşrifâtçısı* 119
 Kâmil, *Sadr-ı Â'zam* 174
 Kanin Kozlı, *İngiliz Subayı* 111
 Kaplan Girây Sultân, *Kalgay* 201
 kapsül 84
 Kapudân Paşa 110, 121
 Karabağ 70, 75
 —Hânı 69, 70
 Karapapak tâ'ifesi 75
 Karasu 208
 Karasu köyleri 208
 Kars 82
 Kasım Bey 99
 Kasım, *Buhâra sefâret heyetinden* 138
 Kaşgar 99, 100, 144, 145, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 174, 175
 —ahâlf-i İslâmiyyesi 156, 157
 —Emâreti 142, 143
 —hâkimi 139, 140, 141, 142
 —Hükûmeti 144, 145, 148
 —Kadısı 175
 —kıt'ası 154
 —memleketi 100
 —Piyâde Askeri 149
 —Vilâyeti 100, 150
 —Hükûmeti 146
 —iklîmi hâkimi 134
 Katar 210
 Kaytak hâkimi 69
 Kazak 210, 214
 —asâkiri 181
 —bölükleri 180
 Kazan 131
 —ahâli-i müslimesi 93
 —muhâcirleri 129
 —Sancağı 161
 —vilâyeti 176
 Kazan'daki ulemâ ve müderrisîn 161
 Kazgan ahâlisi 108
 Kazgan-ı zemîn 99
 Kefe 202, 207, 219
 —Ağası 203
 Kelâm-ı Kadîm 174

- Kerç Boğazı 199
—Şehbender Vekâleti 88
- Kerim Efendi, *Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan* 130
- Kılburun 208, 209
- Kırgız atlası 157
- Kırgızlar 156
- Kırım 105, 113, 160, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210
—Adası 202, 203
—ahâlisi 206, 207, 208, 210, 212, 213
—ahâli-i müslimesi 93
—asâkiri 207
—askeri 203
—Cezîresi 212, 213
—diyârı 192
—halkı 65, 199
—hânı 63, 65, 68
—hânları 65, 210
—hânlığı 193, 204
—İskelesi 112
—Ordusu 211
—Ser'askeri 207
—sınırı 204
—ulemâsı 210, 213
—Vilâyeti 65
- Kırımî Giray Hân 68
- Kırımlı 206, 207
- Kızıl Cerye 99
- Kızlar Kalesi 68
- Kilif 169
- Kires 162, 163, 164
- Kirmanlar 203
- Kirmanşah 87
- Kofman, *Ceneral, Ruslar'ın Asya-yı Vustâ'daki müstemlekâtlarının vâlisî* 155, 156
- Komarof, *Ceneral* 86
- Krasnovodsk 182, 183
- Krikor Efendi, *Şehbender Vekili* 216, 218
- Krupp Fabrikası 183
- Kuba 69
—Hânı 69, 70
- Kuban 210
—cânibi ser'askeri 68
—Hânı 214
—Kazak Bataryası 180
- Kulca mes'elesi, Çin ile Rusya arasındaki anlaşmazlık 155
- Kumuk Hâkimi 61
—tâ'ifesi 68
- Kurban Efendi, *Hemedan kişî-zâdelerinden* 99
- Kurbân Efendi, Hacı, *Hokand sefîri* 122, 123
- Kuşka 182, 183
- Kuşkin Kal'a Topcu Bölüğü 180
- Kutbuddin Efendi, *Harezmi elçisi*, 112
- Kürdistan 152
- Kürdler 151
- La'l Şâh Efendi, *Afganistan mu'teberânından* 147
- Lar 166
- Layard, İngiltere Sefîri 146
- Leh 61, 62, 195, 196, 197, 201, 208, 212
- Leh kralı 212, 213
- Lehlü 213
- Lehlü vâli 213
- İşker-i Cengîziyân 198
- Lihye-i Sa'âdet 127, 174, 175
- Lipova 62
- Lita, *İtalya Devleti tüccârı mu'teberânından* 131

- Logoş 62
—Kal'ası 62
- Londra 143
—Sefâret-i Seniyyei Maslahât-güzârlığı 186
—Sefâret-i Seniyyesi 168, 186, 187
- Lordlar Kamarası 167
- Lütfullah Ağa 134
- Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi 94, 162
- Ma'rûzât-ı Rikâbiyye İdâresi 175
- Mâbeyn-i Hümâyûn 119, 126, 133, 144, 165, 173, 175
- Mahmud Hân, *Dağıstan Hânı* 76
- Mahmûd bin Ömer Himmet, *Humuslu* 184
- Makâm-ı Ser'askerî 176, 177, 181, 182
- Makridi Bey 88
- Maksimof, *Rusya Sefâreti*
Baştercümanı 173
- Mâliye Hazînesi 112, 113
—Nâzırı 112, 113, 177
—Nezâret-i Celîlesi 79, 82, 84, 118, 123, 128, 129, 131, 158, 216
- Mansûr 213
- Marsilya 84
- Marya Teodona, *Rusya İmparatoriçesi* 171
- Matba'a-i Osmaniyye 174
- Mâverâ-yı Bahr-ı Hazar 179, 180
—Yerli Livâsı 180
—dâhilindeki bataryalar 180
—İstihkâm Taburu 180
—Kazak Livâsı 180
—Nişancı Livâları 180
—Topcu Livâsı 180
- Mâverâ-yı Kafkas 89
- Mâverâünnehir 103
- Mazenderan 166
- Mecîdî Nişânı 138, 141
- Mecidiye vapuru 121
- Meclis-i Hâss-ı Vükelâ 111
- Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ 94, 183, 184, 185
- Meclis-i Vâlâ 78, 81, 82, 115, 116, 117, 118, 122, 123, 128, 129, 130
- Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye 128, 130
- Meclis-i Vükelâ 91
- Meclis-i Zabtiyye 115
- Mecûsi âdeti 74
- Medenî (?) Ağa 75
- Medîne-i Münevvere 80, 81, 108
- Mehmed Abdülkerim Efendi, *Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan* 129, 130
- Mehmed Ağa, *Abdülkâdir Ağa-zâde, Kırım ahâlisinden* 212
- Mehmed Ağa, *Kefe Ağa'sı* 203
- Mehmed Efendi, *Buhâra Dergâh-ı şerîfi Şeyhi* 115
- Mehmed Efendi, *Kefe ulemâsından* 202
- Mehmed Hamdi 78
- Mehmed Hân, *Revân Hânı* 71
- Mehmed Hân, *Kaşgar Piyâde Askeri Kumandanı* 149
- Mehmed Kerim Efendi, *Kazan muhâcirlerinden ve ulemâdan* 131
- Mehmed Ömer Hân, *Deşt-i Kıpçak Kazan-ı zemîn Hâkimi* 99

- Mehmed Paşa Tekkesi 112
 Mehmed Paşa Yokuşu 115
 Mehmed, Turnacıbaşı 199
 mekâtib-i askeriye 137
 mekâtib-i İslâmiyye 93, 161, 190
 Mekke-i Mükerreme 96, 122, 123, 173, 189
 Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne 114
 Mektûbî Kalemi 89
 Memâlik-i İslâmiyye 61, 62
 Memâlik-i Mahrûse 67
 memâlik-i İrani 127
 Mengli Bey, Esbak Albeg Ağa Paşa, *Hokand sefiri* 133
 Merv 164, 165, 166, 169, 183
 Merv Eyâleti 167
 Merv kıt'ası 162, 163
 Merv Türkmânleri 167
 Merv'in istilâsı 164
 Mesajeri vapuru 93
 Mescâ Vilayeti 99
 Message Official Gazetesi 178
 Meşihat-penâhî 78, 147
 Mısır 80, 82, 163, 164, 167
 —Hidivi 134
 —vâlisi 81, 82
 —vapuru 116
 Mısır-ı Kâhire 133
 Mîr Haydar, *Buhara Hâkimi* 76
 Mîr Muhammed Nasîr, *Buhara Hânı Ubeydullâh Muhammed Bahâdır Hân'ın elçisi* 96, 97
 Mirzâ Hacı Sâbir 107
 Miaza, *İtalya Devleti tüccârı mu'teberânından* 131
 Mirzâ Cân 127
 Mirzâ Mehmed Fâzıl, *Buhara Hâkimi'nin sefiri* 109
 Mirzâ Sa'îd Hân Vezîr-i Umûr-ı Hâriciyye 152
 Mirzâ Yahyâ, Buhâralı 113
 Mirzâ Zâhid Efendi, *Buhâra sefâret heyetinden* 138
 Mişel, Grandük, *Kafkasya İmparator Ka'im-makamı* 85
 Moğol 189
 Molla Artuk Efendi 141
 Molla Mustafa 75
 Morning Post Gazetesi 186, 187
 Mortber Alayı Türkistân Topcu Livâsı 180
 Moskov 62, 68, 198, 201, 203, 204
 —askeri 208
 —kralı 62
 —taburu 203
 Moskovlu 67, 206, 208, 209, 210, 212, 213
 —askeri 213
 —cenerali 67
 Moskovlunun sanâyi'-i harbiyesi 213
 Muhâcirîn İdâre-i Umûmiyesi 86
 —Komisyonu Riyâset-i Celîlesi 81, 130
 —Komisyonu Riyâseti 81
 —Sevk Şu'besi 86
 Muhammed Ali 178
 Muhammed Hân, Sürhây Hân-zâde 69
 Muhammed Murâd 135
 Muhammed Şâh Mirzâ 212
 Muhammed Zâhid Şâmil 190
 Muhtâr Beyefendi 116
 Murâd Efendi 135
 Murtazâ Efendi Şeyh, *Şâmil'in Umûm Askerî Kumandanı* 82

- Murtezâ Ali Hân, *müteveffâ Şirvan Hâkimi Sürhay Hân'ın oğlu* 68
- Musallî, Sekbân-başı 199
- Mushaf-ı Şerîf 173
- Mustafa Enver, *Petersburg Sefâreti Ateşemiliteri Mu'avini* 176, 178, 180, 183
- Mustafa Kulu Hân 76
- Mustafa Paşa, *Kuban Başbuğu* 71
- Mustafa Paşa, *Ser'asker* 196, 198
- Mustafa Şükrü, *Müderriş* 185
- Münicher Allgemeine Zeitung Gazetesi 187, 188
- Münih 187
- Mürgâb şimendüfer hattı 183
- Nâ'ibü's-Saltanat, *İran Harbiye Nâzırı* 165
- Nâsirüddîn Efendi 76
- Nâzım Bey, *Kolağası, Yâverândan*, 185
- Nefî Bey, *Çıldır Beyi* 75
- Nehr-i Kanık 75
- Nehr-i Kuban 71
- Nemçe 61, 62
- Nemçe Cenerali 212
- Nemçe Çasarı 62
- Nemrevi kalesi 203
- Nesl-i İlhanî 191
- Nezâret-i Celîle-i Dâhiliye 158
- Nezâret-i Celîle-i Hâriciyye 85, 116, 118, 143
- Nezâret-i Celîle-i Mâliye 81
- Nezâret-i Evkâf-ı Hümâyûn 175
- Nezâret-i Ma'ârif-i Umûmiyye 173
- Nezâret-i Umûr-ı Hariciyye 159, 167
- Nikola Aleksandroviç, *Rus İmparatoru Veliahdı* 171
- nişân-ı âlî 140
- nişân-ı âlî-i Osmanî 134, 140
- nişân-ı osmânî 140
- Niyâz Hâkim, *Hoten Vâlisi* 149
- Niyâz Muharrem Bey, *Hârezm asil-zâde-gânından* 121
- Nogay askeri 199
- Nogay tâ'ifesi 202
- Nogaylu 202, 203
- Norveç 182
- Novel Press Liber Gazetesi 163, 164
- Novorosiski limanı, Kafkasya sahilinde 88
- Novosti Gazetesi 159, 161
- Novye Veremya gazetesi 178
- Noye Fraye Prese Gazetesi 189, 190
- Nûreddînlik 201
- Nureddin Sultan 195, 196, 197, 199
- Nûru'd-dehr Hân, *Afgan şehzâdelerinden* 121
- nüfûs-i İslâmiyye 216
- nüzûl emînleri 214
- ocak ağaları 199
- Odesa Dâ'ire-i Askerîsi 177
- Okses 169
- Omsk 181
- Omsk Dâ'ire-i Askeriyyesi 181
- Or kal'ası 202
- Ordu-yı Hümâyûn 71, 79, 108, 215
- Hazînesi 72, 214, 215
- Orenburg Kazak Bataryası 180

- Ortodoks mezhebi 189
- Osmanlı gazeteleri 188
—hurûfu 190
- Ömer Dâdhâh, *Kırgız Reislerinden* 156
- Özbek Hânı 98
- Özbekler Şeyhi 133
- Özi 199, 200, 206, 207, 208, 209, 213
—ahâlîsi 209
—Kalesi 209
—muhâsarası 213
—suyu 204
—vâlîsi 206
- palanka inşâsı, Kırım Cezîresi'nde 213
- Pârsâ Efendi, *Buhâra Hâkimi'nin Sefîri* 133
- Patahisar 169
- Pençova 169
- Peşâver 147
- Petersburg 181, 182, 183
—Ataşemiliterliği 89
—Kıyave Demosti gazetesi 178
—Sefâret-i Seniyyesi 85, 89, 159, 163, 166, 172, 176, 178, 179, 218, 219
—Sefâret-i Seniyyesi Ataşemiliterliği 181
- Piskend, Taşkend civârında küçük bir köy 156
- Ponsonbi, Lord 111
- Potilefskizavod Top Fabrikası 183
- Prusya 213
—Devleti 213
—kralı 213
- Pulhatun 169
- Rahmet Efendi, *Hokandlı, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Fârisî hocası* 114
- Ravza-i Mutahhara 123
- Remle 206
- Resmî Gazete 170, 171
- Reşt yolu 166
- Reuter 186, 187
- Revân 66
—hânı 66, 71, 73
- Rıbât Ağası 203
- Rıza Bey Kalesi 169
- Rıza, Ser'asker 176, 177
- Rif'at Bey, *Kirmanşah sabık Başşehbenderi* 87
- Rikâb-ı Hümâyûn 214, 215
- Rostof 216, 217
- Rostof şehbender-hânesi 216
- rovelverler 83, 84
- Ruble 216, 217
- Rumeli Beylerbeyliği 68, 201
- Rus askeri 155, 167, 178
—lisânı 162, 172, 177
—mahâfil-i askeriyyesi 182
—mektepleri 162
—milleti 159, 160, 161
—resmî matbû'âtı 177
—Topçu Piyade Bataryaları 177
—zâbiti 86
- Ruslar 155, 181, 182
- Ruslar'ın Merv'deki ileri karakolları 164
- Rusya 75, 85, 90, 93, 104, 108, 145, 146, 154, 155, 159, 164, 166, 167, 173, 176, 177, 190, 218
—ahâlîsi 159, 160
—askeri 169
—bâzergânları 104
—Cenerali 210
—devâ'ir-i diplomatikası 164
—Devleti 85, 104, 115, 164, 165
—Devleti Başvekili 102
—Devleti diplomatları 164
—elçisi 104, 105
—Hükûmeti 85, 92, 159, 163, 167, 172, 219
—İmparatorları 160
—İmparatoru 86, 165, 170

- matbu'âtı 159
 —me'mûrları 161
 —memâliki 152
 —redif zâbitânı 169
 —Sefâreti 173
 —Sefîri 166, 186
 —teba'ası 216
 —vapuru 85
- Rusya'da mütemekkin ahâlî-i İslâmiye 161
- Rusyalu 99, 100, 103, 104, 146, 151, 152, 165, 209, 210
- Rusyalu hizmet-i askeriyesi 152
- Rusyalular 135, 145, 146, 147, 165, 168
- Sadâret 173, 185
- Saint Petersburg gazetesi 89, 167, 172, 178
- Salih Paşa, *Erzurum Vâlisi ve Şark Cânibi Ser'askeri* 76
- Salmas 90
- Samar 204
- Sarıklı Zuhaf Alayı 184
- Sekbânbaşı 203
- Selâmet Ağa, *Kırım asâkiri başbuğu* 207
- Selânîk a'yânı 209
- selâtûn-i Cengiziyye 68, 215
- Selîm Giray Hân, *Kırım Hânı* 109, 191, 195, 197, 198, 199, 200, 206, 207, 209
- Selîm Giray Hân, *Sâbık Kırım Hânı* 204
- Selim Paşa 79
- Semerkand 169, 180
- Semirjetçensk 179
- Semirjetçensk Vilâyeti 180, 181
- ser'asker Paşa 79
- Serahs 167, 169
- Serahs arâzîsi 168
- Serke Kalesi 204
- Sertib Ali Hân 91
- seyyar mortber topları 183
- Seyyid Kurban Efendi, *Deşt-i Kıpçak Kazgan-ı zemîn Hâkimi Mehmed Ömer Hân'ın elçisi* 99
- Seyyid Ya'kûb Efendi, *Hokand sefîri* 134
- Sır-Dârîn 180
- Sibiryâ Dâ'ire-i Askeriyyesi 181
- Sibiryâ Dâ'ire-i Askeriyyesi Kumandânı 181
- sikke 191
- sikke darbı 150
- Sinop 202
- Siyavuş Paşa, *Vezîr-i Âzam* 192
- Standard Gazetesi 186, 187
- Sudan 164
- Sultân Mustafa Hân 61
- Sübân Kulu Hân, *Buhara Meliki* 94
- sügûr-ı İslâmiyye 62
- sülâle-i Cengiziyye 103, 210
- Süleyman Ağa, *Ma'zul Kırım Ribat Ağası* 203
- Süleyman Efendi, *Özbekler Şeyhi* 133
- Süleymân 67
- Süleymân Mirzâ 212, 214
- Süleymân Paşa, *Çıldır Vâlisi* 69, 70
- Süleymân Paşa, *Şâm Vâlisi* 108
- Sürhay Hân 67, 68, 69
- Süveyş 143

- Şâh hazretleri 165
 Şahin Giray 208, 210
 Şâm Vâlîsi 108
 Şâm-ı Şerîf 108
 Şamahı 66
 Şanghay 190
 Şark Cânîbi Ser'askeri 76
 Şarkî Asya 190
 Şebeş 62
 Şehbâz Giray Sultan 199
 Şehbender Vekâleti 216
 Şehsuvar Bey 72
 Şeker-zâde hattı 174
 Şemhal 61
 Şemhal Dağıstan hâkimi 68
 Şemhal Hân 68, 69
 Şems Ahmed Efendi, *Re'isü'l-küttâb* 193
 Şeref Bey, *Hamidiye Süvari Yirminci Alayı Kaymakamı* 91
 şeşhâneli tüfenk 134
 Şeyh Abdülkerîm Efendi, *Kazgan ahâlîsinden* 108
 Şeyh Abdülvâhid Efendi, *Buhârâ meşâyih-i kibârından ve Emîr Gülâl hazretleri sülâlesinden* 128
 Şeyh Ahmed Efendi, *Buharalı, Tarikat-ı Nakşibendiyye'den* 115
 Şeyh Hacı Mehmed, *Şeyh Şâmil'in akrabası* 80, 81
 Şeyh Mehmed Efendi, *Kapukethudâsı* 140, 141
 Şeyh Süleymân Efendi, *Buhâra sefâret heyetinden* 136, 138
 Şeyh Şâmil 77, 80, 81, 82, 83
 Şeyh Ubeydullah Efendi 151, 152
 Şeyhî Efendi 174, 175
 Şî'î 189
 Şîr Ali Hân 147
 Şîr Ali Hân, *Afganistan Emiri* 145
 Şîrâbâd 169
 Şîrîn Beyi 203
 şimşîr irsâli 100
 Şinayderhause Fabrikası 183
 Şirvan 67
 —hâkimi 68
 —Hânı 66, 67, 69, 70, 73
 —Hânı *El-Hâc Dâvud Hân* 66
 Şohdarîn 149
 Şuşa 70, 73
 —Hânı 69, 70
 Tâhir, Nüvvâb 185
 Tahran 165, 166
 —Sefâret-i Seniyyesi 90, 91, 151
 Tahsisât-ı Dâhiliye 158
 Tahsin, Serkâtib 176
 Taman 199
 —Kalesi 199
 Tameşvar Kal'ası 62
 Tarîkat-ı aliyye-i Nakşibendiyye 115
 Taşkend 149, 156, 157
 Taşkend Dâ'imî Yerli Livâsı, 180
 Tatar 196, 197, 207, 209, 210, 214
 —askeri 202, 208, 214
 —kabîleleri 201
 —Mekâtibi Müfettişi 161
 —mektepleri 162
 —zâbitleri 212
 Taygan 129
 Tebrîz 166

- Tecen 169
 Tecen Şimendiferi mevki'i 169
 Tecend 167
 Teke Türkmenleri 151
 Temrük 199
 Temrük Kal'ası 199
 Terhan Gediği 169
 Teşrifât 122
 Teşrifâtı-i Dîvân-ı Hümâyûn 128
 Tevfik, Hâriciyye Nâzırı 178, 188
 Tiflis 75, 152, 167, 182, 183
 —ahâlis 75
 —Başşehbenderliği 92, 170, 171
 —Hânı 69, 70
 —Kars şimendifer hatı 181
 Tifliski Lebistok gazetesi 90
 Times Gazetesi 186, 189
 Tire 76
 Tokal Kalesi 204
 Tophâne-i Âmire Müşiriyet-i Celîlesi
 84
 Torino sefiri 132
 Trabzon 93, 119, 199
 —vâlis 81
 Traluke Kalesi 204
 Transkafkas 90
 Transkafkas Müslümanları' 90
 Tuna 192
 Tûrân Hâkimi 102
 Tûrân-zemîn hâkimi 103
 Tûrân-zemîn 102, 103
 Turfan Vilâyeti 149
 Turnacıbaşı 199
 Türk 197
 Türk cânibleri 68
 Türkçe Rus gazetesi 151
 Türkistan 99, 103, 178, 179, 180, 181,
 182
 —ahâlî-i İslâmiyyesi 170, 171
 —istîlâsı 146
 —İstihkâm Taburu 180
 —Kolordu Kumandânlık vezâ'ifi
 180
 —Atlı Cebel Bataryası 180
 —Dâ'ire-i Askeriyyesi 179, 180,
 181
 —Guvernorye Cenerali 181
 —Kadro Taburu 180
 —Kazak Livâsı 180
 —Kolordu Kumandânı 181
 —Kolordusu 180
 —Nişancı Livâsı 180
 —Piyâde Livâsı 180
 —Topcu Livâsı 180
 —Topcu Livâsı Kumandânı 180
 Türkistan-ı Şarkî 189
 Türkler 189
 Türkmen kabâ'ili 135
 —kabîleleri 151
 —tâ'ifesi 115
 Türkmen ahâlî 165
 —atlı-gönüllü divizyonu 180
 Ubeydullah Hân, *Özbek (Buhâra)*
 Hânı 98
 Ubeydullâh Muhammed, *Bahâdır Hân,*
 Buhara Hânı 96
 Umûm Muhâcirin Komisyonu 87
 Umûm Türkistân Vâlî ve Kumandânı
 181
 Umûr-ı Şehbenderî Kalemî 218
 Umûr-i Şehbenderî Müdüriyeti 88
 Urumçi 149
 Usumi Hân 68, 69
 Usumi Hân, *Dağıstan Hâkimi* 68, 69
 Varşova 213
 Veli Paşa, *Kapucılar Kethudâsı* 201

- Venedik 61, 62
 Vezâret-i Umûr-ı Hâriciyye 91
 Vezîr-i Umûr-ı Hâriciyye 151, 166
 Veznedârbaşı Ağa 73
 Viladivostok 177
 Viyana Sefâret-i Seniyyesi 163, 164
 Volnitr 213
 Ya'kûb Hân Efendi, *Hokand Sefîri* 133
 Ya'kûb Hân, *Kaşgar Hâkimi* 134, 140, 141, 144, 145, 149, 153
 Ya'kûb Hân, *Kaşgar sefîri* 140, 142, 143, 144
 Yabuk, *Ceneral* 213
 Yalta 218, 219
 —Şehbenderliği 218
 Yaralı Mehmed, *Ser'askeroğlu, Abazin Kabîlesi özdenlerinden* 74
 Yarkend 150
 Yeğen Mehmed Paşa, *Özi Vâlisi* 207
 Yemen Vâlisi 121
 Yemut kabîlesi 151, 152
 Yeni Câmi' 115, 116
 Yıldız Saray-ı Hümayûnu 175, 189
 Yunan Devleti 84
 Zabtiye Müşîri 116
 Zağarcıbaşı 199
 Zalki 75
 Zeynelâbidin Bey 71
 Ziyâ-i Kafkasya, Türkçe Rus gazetesi 151, 152
 Zühdi, Ma'ârif Nâzırı 174

III. BÖLÜM

BELGELERİN
FOTOKOPİLERİ

DAĞISTAN VE KUMUK HÂKİMİ'NDEN İŞGAL EDİLEN AZAK KALESİ
İÇİN ASKERÎ YARDIM İSTENDİĞİ

طاغستان و قویق حاکمی شجاع صدر عالمی قدر طرفند مکتوب
دولت علیه اسلامیه لازالت مقرونه بالتأییدات السجانیة ایلہ طرح اننا
نفس معادات اولان نجد کفر سی خذ لہم الله تعالی الی یوم الحق والیقین معین
دین بطلان قرینلری اولان ملل کفار ضلالت ایدن اسنفار واسننصار
وانواع تسویلات خدیعمدار ایلہ خیل زماندن برود دولت قاهر یہ عرض
مسکنت و تملق ایلان لہ ووندیک مخاذیلنی تحریک و اضلال و الکفر ملہ
واحد مضمونی وزن اولضال بدستک للرایلہ بجمع علی الضلال اید و بھر بر
اعداد ارازل و اوغاد و اتفاق و اتحاذ ایلہ برآ و بحرأ مالمک اسلامیه یہ طرف
طرف مستولی و المزلیلہ حدود سرحد اسلامیه ده مدت مدید دن بر و النہا
نوا بر حروب و استنشاد رفتن و اشوب و تفاقم نحن و کروب تمام دی و متوالی
اولوب ملا عینک و فرت و کترقی و اهل اسلامک انلرة قلتی جہتندن نیجہ
شداید و الامہ مصابن و مشرکین ایلہ محاربه و مشاجره اوزن لرایکن توفیق
و هدایت یزدانی و عنایت بیغایہ صمدانی برلہ کوب عالی کوبہ بخا اسلام
افق قوتدن طالع و نیر حیز سلطنت عثمانیا ن سپہر شوکندن ساطع و لامع
اولوب السلطان المؤید المعظم و الخاقان المکرم المفخم ناصر الدین المتین
حافظ الشریع المتین مالمک مالک الافاق وارث سیر السلطنہ بالاستحقاق
مغیث الاسلام و المسلمین قاتل الکفرہ و المشرکین شہریار شہریاران
افتاب ملک و دین خسرو لشکر شکن شاهنشہ روی زمین شوکلو کرانلو

DAĞISTAN VE KUMUK HÂKİMİ'NDEN İŞGAL EDİLEN AZAK KALESİ
İÇİN ASKERÎ YARDIM İSTENDİĞİ

مها بتلو شجاعا تلو افدم پادشاه عالمپناه وشهنشاه فلک بارگاه خسرو روی
زمین ظل الله فی الارضین السلطان ابن السلطان السلطان الغازی سلطان
مصطفی خان بن سلطان محمد خان لا زالت رایات دولته منصوره واعداء
حضرته مقهوره ابداً حضرت نرینگ سریر سعادتمصیرجهانبانی وتحت فرج بخش
صاحبقرانی وزره جلوس هایون میمنت مقرونلری واقع اولمغله شرف بخش
اوزنک خلافت اولدقلری کوندن ترک ارامش ورتج اسایش واستراحت
بیور ویا عزاز دین مبین وتذلیل کرون مشرکین وترقیه حال مسلمین ایچون
نیت خالصه ایله ترتیباً سیاحتیه بجهاده لیل ولوع ایله شروع خسروانیدر
اولمغله من کال الله کال الله له وفقیحه زمانیسیرده تکمیل عدت وعتاد
واعداد اجناد کواکبا عداد همت والاهمت خدا دادیلری رهبر وهاد
اولوب دریادن وقره دنافضایدن محله رجال وتسریب قروم وابطال
اولندقد نصکم بالذات دولت واقبال وسعادت واجلال ظفر مال ایله
مرکز دایره کفر وضلال ولان نجه کفر سی اوزرینه متعاقباً ایکی سنه توجه
هایون نصرتمقرونلری اولوب بعونه تعالی کچن سنه سدسید تغور
اسلامیه دن اولان طمشوار قلعه سنک بجانب شرقی جنوبیسنک
لغوش قلعه سی قریند عساکرا سلامه سدر راه جهاد اولوق ملاحظه سید
مجمع اولان طابور مقهوری برهمزده صولت اهل اسلام وپامال استیصال
غزاة نصرت ارتسام اولوب بوارق شمشیر آتش تاثير ایله اولملا عینک جلد
خاکستر نایر قهر و تهمیر اولدوغندن غیری والحوالین مقرشیا طین اولان
لبوه وشبش ولغوش وبومثلونجه قلعه لری بجذایر هادهم وتخریب

DAĞISTAN VE KUMUK HÂKİMİ'NDEN İŞGAL EDİLEN AZAK KALESİ
İÇİN ASKERİ YARDIM İSTENDİĞİ

و بوسنه عیمه المینه ده دخی عنایت لاری توفیق باری ایلده توجه و غزیه
شهر یاری منیج آکای فوز و نصرت و متمر نعمای فروا بهت و لوب نجحه نک
عموما بیوک طابوری ایلده مقابله و عظیم محاربه و مقائله و قوعند نصرت
فرمان برداران فرموده قاتلوا المشرکین اولان حماه حومه یقینک صولت
و سطوت مردانه و دستبرد نصرت سپرد مظفرانه لرند ملا عین بدینک
شیرازه جغتیت و سر رشته مقار و متلری عرضه تفرقه انکسار اولوب
عرضه لاری حدن رهکرای تیه ادبار و بنات القش کچی تار مارا اولمغله بی شما
لاری محل معرکه ده تلف شمشیر ابدار و صغیر و کبیر و افراطی وری و جبه خانه
انتخاب و استلاب و لوب حمد الله تعالی ثم حمدا اعدای دین منهنز و پریشان
و عساکر موحدین منهنج و فرحان اولد قاری حالن شوکل و کرامت او مهابت او
بادشاه ستان سپاه و خسرو ججه خلافت پناه نشر الله طواء عدله
فوالا قطار حضرت یارینه عود جیل میسرا اولوب با خصوص و ندیک کفر سنک
سفاین نکبت قرانی دخی و نهای های یوز ایلده مرتبه بعداخری روی بحر سفیده
مقابله و مقائله ایدوب فضل حقيله هر دفعه ده منهنزما فرار و نیجه کیمیری
غریبی لجه بوار و جریق اشد مارا اولوب له کفر سی دخی کذلک صدمات
متوالیات علیه اسلام ایلده لکد کوب و صولت مردان ظفر اغشامدن مغلو
و منکوب و لوب الحاصل ایکی سنه دن برو ملا عین خاسر نیک بازار شقاو
فاسد و متلع مکر و خدیعتلری لاسدا و لمغله نجحه جاساری اولبدن کارته
روز لار لرند نامدا دامیدن ایکن کند و سکی اعانه محتاج اولوب صورت
ما مولنک عکسیتی و مزاج مسئولنک کسی مشاهد ایتمکه بوداء عضاله
دواساز احتیال اولمق ایچون مسقورالنه بعث سفیر میکیدت سیر ایدوب
اولحوالیدن اولان سرحد منصونیه تسلیطه اغرایله الجاواستصرخ ایتمکه

DAĞISTAN VE KUMUK HÂKİMİ'NDEN İŞGAL EDİLEN AZAK KALESİ
İÇİN ASKERİ YARDIM İSTENDİĞİ

بوسنه مبارکه ده عسکر اسلام سبیل غزاده ونجه کهن سبیله جهاده
مشغول یکن مسقورالی ولان لئیم بدفعال سرحد اسلامیه ده اولان
ازاق قلعه سنی علی الغفله محاصره واهل اسلامدن انزاع ایلمش بعون الله تعالی
قلعه مزبوره نلکینه ممالک اسلامیه یه الحاق و الصاق و مسقور کفر سنک
انار مفسدت و میکید تارینلار و لحوالیدن اعدام و ازهاقی ایچون حالیا عرت
حمیت پادشاهی نابض و وفور همت شهنشاهی فایض اولوب خصوص مزبور
ایچون بالفعل قریم خانی ولان سعادتلوشهاستوبسالتلوالحاج سلیم
کرای خان حضرتلری خطهایون شوکت فروزایله مامور و شمدیه دکن
ازاق یقه سنه تسیر و ارسال ولان طوایف عسکر دن ماعداد و لپهازه
مهمات کوافره و رجال ابطال متکاثره ایله مشغول دونمایهایون سفینه لری
دخی بالجمله تعیین و ارسال و لمتق مصمم اولغله مامولدر که جناب نعم الما بلری
دخی غیرت دین محمدی ایچون مقتضای لوازم یگانگی اجرا و انقروا خفا
و ثقالاً و کلماتی هیعة طارالیها مفهومنی متبوع و پیشوا ایدوب و قائلو
المشکرین کافه کما یقالون کما کافه نص کریمی وزن حوزه حکومت کرده اولان
طاغستان شجاعانلرندن تمهیز عسکر و خانشارالیه حضرتلریله خبرلشوب
هر نه محلل ملاقاتلری معقول و مناسبایسه انشاء الله تعالی وقت
و محلیله تسیر و اتفاق و اتحاد ایله مخالفان دین و اضداد بدنهاد دت
قلعه مزبورون نلک انزاع و استخلاصنه و احوالیدن ظلام کفرک انکشافه
شمشیر بنداجها د و احراز فضائل جهاده بذل و سع و قدتت بیوریلوب
بعدا لیم بر مقتضای اتحاد دینی و یکجهتی مراعات حسن جوار و اعلام
سوانح و مرافقه و اعضضا دایله تاسیس قواعد یگانگی و حب و وداده
اعتنا و اهتما ملری مامولدر او اخر مرسله

KALMUK HÂKİMİ'NİN PADİŞAH'IN CÜLÜSUNU TEBRİKİ VE
SADÂKATINI BİLDİRDİĞİ

کتاب هایون شوکتیوتی حاله قلیاق حاکمی اولان ایوکه دن کلان غیوریت ایزک رتبه
خوینده اختیارج ایت وکایکاردی کرامی کوه درج شوکت وختیادی شمع اولان
هشتم واجلوان ماه تایان جلالت وایقال نهنگ دریای نهانت کوه صدق
سلطنت سلطان البرین خاقان البرین خادم البرین الشریین شهنشاه اعظم وادناه
معظم حقیرینک کتاب هایون شوکتیوتی تبلیغ دعوات وایلیت بیکار ورسیل
تسلیمات بیکایات چاکرانه دن صکره شهرد وری اصابت اقتصاد وکلوسیه وکر
عالم ازلری بوزرککه براول خاندان جلیل البینانک قدم الایمان بروقرب وحوالری
الغیا وحتت مکان اولان والدیناجد وراودواله کهرلی رحمة الله علیها زمان سعادت
اقترا المرفوع خدمت عیودتلیز تقصیرات ایتمک اوزره عهد وپیمان ایتمشیک لولشاده
سمویمز اولرکیم جناب خلایق مایرینک دولت واجلوان سعادت وایقال المبحث ووز
نحت غنائی وسمو سلطنت غنائی اوزره جلوس سعادت مانوساری واقع ویش برقی
مالک محروسه نیک برکوشه سی قریند ضغوب اسلاف سعادت اقتصاد قری اولان

بادشاهان کریم الشانک برآنه دیک دوست وودشیلرینه دوشملک بیکدن
تقصیرات واقع اولماشدر الله تعالی حقیرلی تحت سعادت نشان واوزنک دولت
ایشایمیز وجود سعودلرینه مبارک ایدوب دایما خضر ومانند محفوظ المله امین باری
العالمین بادشاه عالم پناه قیدین اولان رابطه عیودی طوبوت وهر وکمل المکره
خلیج ومنتقاد اولوب وغایبان ضیوضوهایق وندک لک ایوب طوررم قیدی صادق وکر
اکری نیکه قبول سورسکر اولکی عهدیم عهد وقسیم قشدر دشمنک دشمن وودشیلر
دوست اولوب سزک زمان سفاکتده اولکیدن زیاده چاکشون الدن کلکی قید ضیوضو
قصور وکمز اجداد عظیمکزه اولان خدمتکیز معلوم عالمیند دوسوز لوزنک حقیقتی
وزیم اعتقاد واخلد صبری کتاب هایونلرینه اعلام ایچون کیندی واملوکردن اولکر مزه
اغایی وعبدکرده اعتبارلو وسمول وحتت اولان ایشی عیادایم کیم نجر قلمانی قوش
ادملرله دکاه جهانبناهاه الجلیات کیم کونیزدک اعتقاد مزل حقیقتی وصور کلاوت
سوز لرزی مذکور قولری دخی لسانا افاده اندر عیولطف علیه خضر واملوکردن
رطبا ویتنا مریودر خاطر شکرینک خواهش ویتنا ای قیدر عمره لرزی اولورایسه
اعلام مریودر وسمو مریوسی خدمت علو وکملرین طهید کبودوب ایوب کلان دینک
باقی ام دولت وختیادی الی انقضای الدوران بایان ویرقرار وکسوب

تلقای عالمی ایوب خانیه مکتوبه فی ۱۰ ربیع الثانی ۱۲۱۳ س. سعادتمند و دولت مند علم حضرتی حضرت
قدوة امراء طوائف قلمای زید کبراء دشت بخاق اولاد آن اولاد خان قلمای دشت بخاق
و درسم هر و محبتیه موافق پیام مودت انجام و کلام سلامت ارسال اتحاد و عهد صلح و دوستی
انها اولاد بود که سلیمان سلطین جهان و ملا و خوارین دوران اولاد عبیده علیه جهاننا
و سندن سندن خسرانی ای اولاد کرده اولاد سلیمان ترک و سندان قدوة الاما اولاد
الجیکو ادیش محمد اغا و ساطید ارسال اولاد ان عودیت نامدیز و طرغره کونیز و قی مکتوب
کتاب حاصل اولوب شهر منیه اطلاع حاصل اولمشند ساینه انداز عالم و کف الاما اولاد
درگاه شوکت بناه شهراری به خلوص فواد اطاعت و ایقنا کونیز و دولت علیه نیک
دوسته دوست و دشمنه دشمن اولوب آودره عقدیت اولوغی اشعار و صدقیت
و عودیت عرض و اظهار المین تر تأییدت یزدانی و توفیقات صدای ایل قدرت قاهره سی
عالمی هر و سلطوت باهره سی استغین عن القید اولاد بر آستان سفارت اشیا کمر بسته
عبودیت اولوب دوستی و قولق عرض ایدیزون بر فوک عنایت عالمشول ضرورانه دن کرم
قالدوغی غایبه عالمیه مجرم اولمشند سزوغی جاده عبودیت نریته نایت قدم اولور سکر
اضعاف مضاعف نکافات و ترجمان عنایت ایات پادشاهان ایل مجازاتین شاهان ایدیز
حق سبطان و قلمای طریق عبودیت صدق نیکوئی و شاهراد صدقته سلوک و غریب کونیز ظاهر
و اشکار ایدیز و کونیز و طوار حمید به توفیق اید حال عبودیت نامه کز بایه سر سعادیز
شهراری به عرض اولوب و الجیکو عبیده علیه جهاندار ی به نور سوروب ادای خدمت ایدیز
هود و انصاف و مازون اولمشند طرغره کونیز مکتوب کز و ارسال اولمشند لدی الوصول ماولد کز
دخی دولت علیه نیک دوسته دوست و دشمن اولمشند طرغره کونیز غریب کونیز
کونیز که همت و سلیمان ایل بار شعله و دوستلعه موافق و دولت علیه به صدق عبودیت صدق
حرکت یدل قدرت باخصوص سرحد تصور دن قیم ولایت نیک اولاد کز فی الجمله قرب سافزی
اولمشند بابا کز و دوده کونیز و ظهور ایدیز حسن طواری دولت علیه طرفه قیم خانری عرض
و اعلام ایدیز کونیز ماعدا جالیا قیم خانی اولاد سعادیز تر شهابها الحاج سلیم کونیز خان
حضر تر نیک نیت مدید و عهد عبید دن برو و فوجیت و کال و بیت ایل اکر امور و صحنه منصور
و اکر اقتضا ایدیز جهاد و غزاه و ساعی جلیلی ظاهر و کف الا نام ظاهر الاسلام
شکلو شجاعه غلبه مهابت اقدم پادشاه عالیشان ابد الله سلطنته و قواه حضور نیک
انکه اعتقاد و محارون و فوجیه خاطر سعادیز تر کالده اولمیز خان مشارالیه حضرت تر
و قیم خلقیه طرفه کونیز و قبایل و عشایر کونیز لوازم حسن جواره متعلق ظهور ایدیز اطوار
دخی شکوه چنین اعتقاد شهراری به اعطاء اولمشند خان عالیشان حضور تر نیک طرف
شهریزدن دخی ایدیز کونیز اکسلیه ایتوب کونیز کونیز و سلق از یادینه و صدق و سداد
الطهارت بهی و اهتمام ایلیز و بیک اوغلو کونیز دخی صدق نیت ایل عرض و بیت
اولمشند خطا اولمشند ر حق تعالی دولت علیه قولوغند توفیق احسان ایل

شیرداده خان لایحه ولاد و خانه حکم که

لایحه است از کتیرا لایحه اول به این معنی: چنانچه دستور می‌دهم مشرف
نظاره انداخته و با یکدیگر در دوزخ ایستاده منقون اولی که در کتیرا
رجوع رود و در هر یک از این دو اولی که از کتیرا (احمد معینه) مورد
رود و طوایف عساکر کتیرا منقون اولی که از کتیرا در دوزخ ایستاده
لایحه تقدیر ضبط و تسخیر اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
شیرداده خان و در هر یک از این دو اولی که از کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
طاعت تمام حال است از کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
و غیره و تحفه و در کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
مقبوض قبضه فتح و تسخیر قلعه محاصره اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
انما المؤمنون اخوة فاصحاب این اخوتیکم نفس جسد و اوصاف
بینی توفیق و حدود و اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
حسن نظار و در کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
و عوالمی عتیه: یکسان عتیه بهر یک حال و کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
بر دوزخ ایستاده و یکسان عتیه بهر یک حال و کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
احصایه هیئت اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
و در دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
طایفه علم اولی که در دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
لایحه امرتین و احصایه دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
سر عساکر رانده و دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
سند و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده

در این موادی برین ملاحظه از یکدیگر ضبط و تسخیر به معنی و دوزخ
و عتیه است از کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
به سر عساکر رانده و دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
و منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
خصوصاً منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
سر عساکر رانده و دوزخ ایستاده و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده
سند و کتیرا منقون اولی که در کتیرا منقون اولی که در دوزخ ایستاده

KUMUK HÂKİMLİĞİ'NE HACI HAN'IN TÂYİNİ VE
MÎR-İ MÎRÂNLIK RÜTBESİ TEVCÎHİ

6 - BA.Cevdet Hariciye, nr. 4990

ŞİRVAN VE DAĞISTAN HANLARI'NIN KARABAĞ'A SALDIRMASINI
ÖNLEMELİK İÇİN FERMAN İSDÂRİ TEKLİFİ

ما أحسد إليه والي وزبكيم عزتو سليمان باشا حفيد طرفدن وارد اولك تحريكاتدن برماوونك مخصوصه سبدر ۱۰۶۱

برآنانده سروان خان حسین خان و قبه خان قشعلیان اتفاق ابد و با امرای طاعستانند حاکم بنیاد اسمی خان و تحالف
و غازی فوق حاکمی سرخای نژاده محمد خان و آق قوشه قاضی هوارینه تبعیت اندرو و تقدیس خانانک احب
اصد قاسندن و دولت علیه ناک عبدالصادرین سوخی و قره باغ خانان ابراهیم خانانک اوزرنه هجوم عین
سوداسبه قبه طرفه احسان و اجناد اندر کربن تقدیس خان جلدرو و البی مسارالیه تخمینکه خانان موسی ابراهیم
جمیع و بربرلرینه غوغالریندن دولت علیه به باندینه و غیره اقتضای تبعیت انجی طاعستان اهانیه
اهل اسلام اولوب امر بادشاهی به اطاعت اوزره اولرقلرندن اخپول ارانه باعث اولما یغون اعانت
سرع سراندرن فارغ اولماری باندیه ذکر اظان امرای طاعستانه خطا بارقطعه امرعالی اصدار و سرانجی خان موسی
التماس ینمکه التماسه مساعدیه برله ذکر اظان امرای علیه ناک اصدار و ارالنه هفت بیس مسارالیه تحریر اید

KARABAĞ'A SALDIRININ ÖNLENMESİ İÇİN DÎVÂN-I HÜMÂYÛN'DAN
İSDÂR OLUNAN FERMAN

جناباذا لایکون نصیب دولت نشا بدو کتاب ذوالقدر الاثم والخراسان عاز
خفته شمس که تارکوفه جلوت بالفکر حکام و غسائره حاکم بقاء اوتو کما
دینا ایلان و قازی قرق حاکم سرخا و خان زاده محمد خان دایمیه البر و قوه العیله
اندیشین و عده الفضل: انقبین شیخ الفضل البقین مولانا ای قورسین ای نیرینه
ترتیب وضع هاوز و اصل ایقین معلوم اوزر مرکز خانان مشار و مولانا عیوب الیمیز
دات و مانته اوزر و مرکز اولون مهر امالت و دایله ویناری همیرو مقننت ایلخ
جانبه لایق شاق و اوردنه و خازان سکی بنای خسرو ایزه ایاغن جی ایلان و خازان
موت و اراز مولوت و مخالفه ایلان مالوف و مصوف اوله کلوب و کلا عدالت
درنگاه نامدار ایزو کب و ایلر ترزه و انساب ایلر ناله قدره معاضله اقدار ایلر
ایزدنک شیخ و دفعله نیر و نردون باد و عدل ایلر نردون ایلر ایلر ایلر ایلر
قرب و بعد جل قورق ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
اگر خانان ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و دجا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
محمی و سطل ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
خاف حسین خان و قوه خاف شیخ خان و مولایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
بالو قلا و طرف و انقب ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و قوه باغ خانی ابراهیم خانک اوزر نیر هجر و نردون ایلر ایلر ایلر ایلر
مرومان حسین خان و قوه علی خانک معاضله قدره باغ و قوه ایلر ایلر ایلر
ایلدنک ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ادام الله تعالی ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مولایه ابراهیم خان حکام اوزر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و سماع الصد و صدق و استقامت ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مقرب اوله جن حادق تجر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مطلوبه قدر اولم اولم ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
اصدار و
وودمان خلوق ارکان تنشا هاوز عجز مودوده ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و عیاض ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
بجزوم اوزر ترزه باغ خانی ابراهیم خانک خصمانه معاضله خازان
برجانبه زرد انشایی بلندیکن نشا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
موی ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و عیاض ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
احضال دست نیر و خندان معاضله ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و عیاض ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و قدرت ایلر ایلر

REVAN HAN'I'NIN ELÇİSİ ZEYNELABİDİN VE MAİYETİNDEKİLERE
HARÇLIK VERİLMESİ

عرضه لبركه
بوده روان خان محمد خان طوقن بود فقه و دینه بخیران اید توارق
زین العابدین بك نام خیر سامان و نون عالیاری بویخی ایلکوز
اللی غوغائی وادینه دینی وفود غوغائی جمعا ایلکوز طفاوه عفرین خورجین
در طایع اودزه باقی مجسمه قید اولوب تذکره اعطا الینی وایده
امروزه ان قوطو سعاد تلو لطفتم حضرتیکریم
سکین کاسیم
۱۲۱۲ هجری قمری

DAĞISTAN VE KABARTAY HALKININ OSMANLI DEVLETİ'NDEN
ASKERİ YARDIM TALEBİ

معروضه دایم بر سر
بمنزله اقامه بدین ابرو ذاک کسکه طرقت با بنوی قیام
عن ابیجی. دینا دوت مدید دایم اکثر دوت رینه بیعت خدش با شاه و دوت مرابله سرحد
انامه مکنته دوت و کنته اقامه دوت مدید حاکم مملکت با و دوت ابیجی. دینا دوت مدید
ظلم دوت مدید ایلد عباد که کدیر و دوت مدید فرا و دوت مدید ایلد ایلد که کدیر و دوت مدید
و باهر اولم دوت مدید دوت مدید اولم دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
جانبه دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
طرحه دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
قیام دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
اخلاق خدمت صدیق کدیر دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
امامه دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
نیا دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
علی قدر که دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دینا دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
جای دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دینا دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
اغلب دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
اخر دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
اول دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دینا دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
خبر دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
اود دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
خبر دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
بارک دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید
دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید دوت مدید

[illegible]

DAĞISTAN'A TAHRİRÂT-I MÜHİMME İLE
MEMUR TAYİNİ

عصی بنی یزید که
اشوبیاصی اودونه صادر اوردن فزان عابدی مویجه بودند خراف مرده ایدیلان
جانبه قاسم میرموی اید عجزاه اولی اودره اودوی طایون خیزشدن اوجیلان
میرمک ایون باقی کاسیه به فید ویزه سی اعلا اولنی باند اودیلان
عقرو حادلو سولم عیزیلان

نصرتی بنی یزید
عصی بنی یزید

عصی بنی یزید

ع

REVAN HAN'I NIN DERSAADET'E GÖNDERDİĞİ ADAMLARA
HARCIRAH VERİLMESİ

۴

عزت و قدره الهی
 دولت خان طوقه خریجه ایله وریعه کلپ بوقعه جویله من ایله لکای
 خان مویجه ایله سیر خان و علم خان زنگنه سرب بیغه غوغا
 لک و طری ایوب بعد تمصب ایله سیر
 بیغه لوی وریجه من عجب ایله
 قه ولدیه

REVAN HAN'I'NIN DERSAADET'E GÖNDERDİĞİ ADAMLARA
HARCIRAH VERİLMESİ

نخستین مرتبه
در سال ۱۲۸۵

عرض نموده لرید که
اشوبیاض اوزدیه صادر اولون کرمان عالیله میجیه دوان خانی طرفون تحریات ابله دوسه دته
کلوچ بودغه جواننامه و خانمی ابله اعاده اولنان خان موئی ابله ادر میجیه بن خان و علی خان نام کمره
بنیوز غوش خجراه و برلکی معلوم دونلری بیورلوق میجیه باش محلیه به فردونزله سی اعطاء
اولنق بایز امر فرمان دونلو سادلو سلطان حریر لیدر

سلطان محمد علی شاه

ŞUŞA VE ŞİRVAN HANLARI SEFİRLERİNE ATİYYE VERİLMESİ

۵۴

مختار خردی
مستحق طرفدار و درو لیا که نفع پیدا بهرین است
عطیه الله و درو حیرت پیدا بهرین است
نقص الیه
شهرستان ملک
و نه علی شریک
بنو ملک

ŞUŞA VE ŞİRVAN HANLARI SEFİRLERİNE ATİYYE VERİLMESİ

عرض بنده لربور که
استبد سابق اودرنه صادر اولد و نهان علیگری منجبه بود فیه شوشی دشواری خان طرقدن و دره ابدن یکی نیز
سفینه عطیه شاهانه اوله دیو جانب بیردن بشو روز غورشدن بلک غورن دیر ملک اقضا ابدکی معلوم و فخر
بیردند منجبه باغ محلیه فید و نکرخی اعطا الحین با این امر و نهان و فخر سعاد نوسه تم فخر نکر

192

DAĞISTANLI SEFİRLERİN TÂYİNÂT BEDELLERİNİN ÖDENMESİ

عنون بنک لردیکه
 بوزن اقدیم طاعستان طرفدن وودودانک سفارتنک ایشونقور منطوقی وودونکدار وحسبه ایتدولدی اودونک
 سنه مبارکه غوغ محضدن ماه فروردغانقن دیک یومیه ایشونقورتنک سکر دیوز سکا ایشونقوراده دن اوتوز کونلک
 اوله رق لوزم کلله ایلی بیک ایشونقور اولن سکر کجه غوغوش بدل یقینا ندره صادراولک قوتان عالی دی موسی پیله
 ویرلنک ایچون بلش بکله یه قیده ویشلک اعطا اولنق باینده اروقنانه وونلو سادراولک سولطان قهریر بکدر

۴۸
 ۴۶

مروض قلدیر برده
ولات هلاک تفرجه مللک الملام وثقه طامع هلاک کرات فرب امر قابل واندول مجور عادی اولات شاص عتی زرب ایه
شریف مجیر واطاعت دولت مجیری تفرجه والزام اتمدییه جهانی صلاوت واسلمه سوف واذانه بخیرت وصالکار اولدی
سایه دولت علیه ده بکام اولدی مجور اولدودت باغی عرض عبودیت ابازت قییدی اوز وندودت رعایا کو اوشا باره
ایله دولت علیه ده بکام اولدی مجور اولدودت باغی عرض عبودیت ابازت قییدی اوز وندودت رعایا کو اوشا باره
محر قلدیر ناسته غمور مجبور اولجی ایشا امردینه ده واطاعت دولت علیه ده سی و غیری ظاهری و بی شایسته لطفی لطف
اولنجی امیرلی و غایات اولنه بدوز دینی شریف مجیر واطاعت دولت ابیه و غیری رضای قیینه سی ایه هلاک اولدی
صدقت و دولت مجور سلفت حرفت بارشاهی عطاوت خیریه مدامه مللک ابوزنه انابه ککرت المودوز درسونی ایهو زینت
معاش عطاوت علیای مکلادوت مجور قلدیر تفرجه وصفه برده بدیه مجور ایزوت شریف عایشا غایب واحابه بدیه لیونبار
دود و لطف داره تفرجه عرض جکیم جاتی اولدی باقی اوزونم کخوف منم الامر والاهم ککرت

سید علی

مفتی

TİFLİS VE DAĞISTAN BÖLGESİNDEKİ HALKIN OSMANLI VE RUS
DEVLETLERİNE KARŞI HİSSİYÂTINI BİLDİREN RAPOR

موضوع تو در بر که
بوزنه مقدس خجای و انبی افاده اولینی و جهله روسیه لونک کاغذی اخبرکه کلاه سی الملب فیه بابا و طایفه سده
مقدمه طایفه نام کنه اولوب قضا ریزولت بر وی سده ماسون انه کاغذی که جویانی یازیلوب اول طرفه عاده سی
یازیلوبی انجور بله خجای که درم سورج وارد دیر و کندن زردی که به جیب و خجی روسیه لونک حاله سوال
اولنه کدوسی مسلمان اولی فقه درونی اظهار و خود جهله نفیر بار که نفیس لکاشه نه قراهنی دم و ازان
جیدی روسیه لوده و کدوانه اولی در انجور هوز لوده عید طرفه روسیه لویه شمعک هوز لویه بخا و کدو کدونه
بیشی دیر موزر بیکوج نفیس کدو که عموم این اغاری بانه جمع ایزوب و لارده هوز او کلوریه نرم انه برابر
دیر رک جمله سده قاعه و در رهیدی افرا و اولی دره الملح هوز این اغاری نفیس و عودت انجور
صورتا بدیر سور و نشد در و لیه انش و شوب عجم اسلامیه هکد کلینی هبه ففاده عجمی بدو طرف
قامور عاکره بیف ایزه هکد کلینی و زانکی و کوری ایجا اهانامدی اولوب ارض و در کلینو عکس و جوی
و بان نفیس و انجم افروز کوری اوزرینه شفق کای عجمی بوره هکد کلینی نفیسه نواز بول و لیه بدو صورت و عجم
و ارقونی کوری و زانکی طرفه کدونه هکد کلینی و با خود اول طرفه خوفی اولینی صورت در طرفه اخجی
اوزرینه هجوم ایزه هکد کلینی و زانکی و کمال نموده نمقدار عاکری اولینی و فیه غولری اخراج ایزه کدو
عجمیه نه نقا قدیم افراطه مونی اغانک در قسود مسلمان اولینی هیدرکی نفیس فیلای طرفه و باغ
طرفه رسول هاسوس و در و ایزوب انک رخ نفیری طایفه نایم روسیه لونک مصالحی اولی فقه
زاس هوز لویه چهاری نه فافقه برو طرف طایفه نه هکد کلینی اوزرینک قدر طواری کجیح حضور
ایزور لویه جوی و سیدانه روسیه لوده اولی مقدار اغای ضبط انجی و بوزنه طایفه نه هکد کلینی امبی
قا نفیس روسیه لوده مد خط اخبر که بلک قدر ساله می سرخی اول طرف هوز دبا نه کدو زمره
و در حال طایفه نه هکد کلینی طایفه هکد کلینی چاکرینه لسانا افاده ایزه کدونه بخیر هکد کلینی اولی و باغ
امرو فانه مده لاله کدو در انجی

بوسونیه ناما ابرارک اناسه و ماشا و قنقاسه نجه ادا و سینه لکی نقی ابرار اویا بده امر قنقاسه دوشو حاکم سلطه جهتر بکر
چا تراری به عیش و استیخان برله مصلحه خطی هابرون شوکتورن زنجیقن سپرد و لو املو فی فرجه اولیا مود قنقاسون ابر وکی باشی قنقاسه دن درنا رانگور
پورتن مکره فرد واحد کسه به قبل و کتیر معقول نقیبن معاش اویا مده واکر باوقنیا ابرارک لوزم کسه انبوی زیمیری بیان اولدوق وکایر سناپ
اویا اچجه معاش مادمه سنه پورتن بایرید باقلیب کون بکون اجقورلر قجه اینه کنڈا بزنج وریکون فالوب سامعه دوش علیک غنقرن خانی اویا قیلمد
شوقی میر حیدرک برادری اولوب تیره جاننده اقامت اولدوره اولور ناصر الدین اتوی داعیه بده دخی جاب میردن کنڈک بلک عروق معاشی کنڈیلمد
ترک وطن اید ابران لرلشون اضر و مده و دوو ایرن مصلحتی قونجا زاندرن کونکی و بعد کعبه کی کونکی مالزن باا ادا و سینه شهر بلک عروق معاشی کنڈیلمد
واقی برستدو معاش نقیبن و خنقین قنقاسه حسنه بیولسی خنقر و اناس ابر و سادو اولور کنڈیلمد ایدیری بهیجه انانی کیشی سوال اولدوقه پورتن اقدم
مینی ابر کونه و دولت عبه ابری التی مالک اویققله و خانکاران حقدو عقیبت و رکنی سیز ول ابر وکی کونکر و دخی اولور قنقه بانوی ابرارک ادا و سینه
فی الحقیقه خان موی ابرارک خنقین معاش اخیانلره واقع اولور استر معاشی شایع غنقرن عیارن اولوب سوت توقنقه کنڈ و سید انا علق ادا و سینه
اولجا بده توقنقه اداره تعشقه سارا اولور و دوه برستدو ماحیه عقیبت اخیانلی نهنده اویستی بودقده دخی دوبا و معدن کنڈره کونقرن اولور قنقدت
در عا دتده ماحیه طیب و استو عا ایتی راک اولور قنقه وارنش لیمده حبیب الوقت و اقال بودرک اسوده لک وکایرینی اولور قنقدت بالند و و خان موی
وفا وده سال بده حقدو عقیبت شاهزادو و رتق قنقاسان خانکی کایان خادمو موی ابرارک عیو سته قجه و احسان هابرون بیوشن اولور قنقدت بارک اولور
و عیال و اولور دن و دو و اچو و اولدوق مشم لایق - سلت سبک پشوپ و خالت و انقا ایش و کنڈ و سنی اولور سوره قالوب برادری در عا دتده سال
اقرم و ایسی و شرک باچی خنقین عا دتو سینگ باا حیزر بک وادو اولور قنقرق مالک و طاقستان خاندرن کونجود خان بوزلری بیغش باا سبکی لکنکوت
لور سبک

شکوه ابرارک
بوسونیه ناما ابرارک اناسه و ماشا و قنقاسه نجه ادا و سینه لکی نقی ابرار اویا بده امر قنقاسه دوشو حاکم سلطه جهتر بکر
چا تراری به عیش و استیخان برله مصلحه خطی هابرون شوکتورن زنجیقن سپرد و لو املو فی فرجه اولیا مود قنقاسون ابر وکی باشی قنقاسه دن درنا رانگور
پورتن مکره فرد واحد کسه به قبل و کتیر معقول نقیبن معاش اویا مده واکر باوقنیا ابرارک لوزم کسه انبوی زیمیری بیان اولدوق وکایر سناپ
اویا اچجه معاش مادمه سنه پورتن بایرید باقلیب کون بکون اجقورلر قجه اینه کنڈا بزنج وریکون فالوب سامعه دوش علیک غنقرن خانی اویا قیلمد
شوقی میر حیدرک برادری اولوب تیره جاننده اقامت اولدوره اولور ناصر الدین اتوی داعیه بده دخی جاب میردن کنڈک بلک عروق معاشی کنڈیلمد
ترک وطن اید ابران لرلشون اضر و مده و دوو ایرن مصلحتی قونجا زاندرن کونکی و بعد کعبه کی کونکی مالزن باا ادا و سینه شهر بلک عروق معاشی کنڈیلمد
واقی برستدو معاش نقیبن و خنقین قنقاسه حسنه بیولسی خنقر و اناس ابر و سادو اولور کنڈیلمد ایدیری بهیجه انانی کیشی سوال اولدوقه پورتن اقدم
مینی ابر کونه و دولت عبه ابری التی مالک اویققله و خانکاران حقدو عقیبت و رکنی سیز ول ابر وکی کونکر و دخی اولور قنقه بانوی ابرارک ادا و سینه
فی الحقیقه خان موی ابرارک خنقین معاش اخیانلره واقع اولور استر معاشی شایع غنقرن عیارن اولوب سوت توقنقه کنڈ و سید انا علق ادا و سینه
اولجا بده توقنقه اداره تعشقه سارا اولور و دوه برستدو ماحیه عقیبت اخیانلی نهنده اویستی بودقده دخی دوبا و معدن کنڈره کونقرن اولور قنقدت
در عا دتده ماحیه طیب و استو عا ایتی راک اولور قنقه وارنش لیمده حبیب الوقت و اقال بودرک اسوده لک وکایرینی اولور قنقدت بالند و و خان موی
وفا وده سال بده حقدو عقیبت شاهزادو و رتق قنقاسان خانکی کایان خادمو موی ابرارک عیو سته قجه و احسان هابرون بیوشن اولور قنقدت بارک اولور
و عیال و اولور دن و دو و اچو و اولدوق مشم لایق - سلت سبک پشوپ و خالت و انقا ایش و کنڈ و سنی اولور سوره قالوب برادری در عا دتده سال
اقرم و ایسی و شرک باچی خنقین عا دتو سینگ باا حیزر بک وادو اولور قنقرق مالک و طاقستان خاندرن کونجود خان بوزلری بیغش باا سبکی لکنکوت
لور سبک

عطفون
الشم
حفظه
مجلسي والارادتم الزيد اوراد وصال عطية بل بربره نظير عاير بوليد اجود تقيم قديمه عطيه مائده مسينه واليبي اورن طاعنه اهليسه دالهم اوله
بركتك نايف اذ تقيم بوطه اصابه عطيه وادلهي اجد اجوده شد وصل ايوب مكنته لكسح وينعوت اخراج المسك بلنح اطل الملقوف
تكون صيد تقيص استاجير ليليني اورن وعليلك فز واصياجه فز عطيه شاداء اولالينه صدفه عطيه ملوكا اهد اورن وخره اذ اذ
من ليله ابي يافوس عطيه سيعه عطيه تكونه ابرج المبيح لكره ليله اذ سنيه عطيه جوليا سله لاش فسد وجر بوليد ابر الكوكي حركه اذ فني يلم
تكونه فاروق قديمه فز المسمح اذ حيا

19 - BA. *Îrâde-Meclis-i Vâlâ*, nr. 7987

ŞEYH ŞÂMİL VE DANYAL BEY'DEN GELEN TAHRÎRÂTIN İCRÂSININ
MÜMKÜN OLMADIĞINA DÂİR

عظمتو
شیخ تامل انزی ابو زلمان بک بصره افاده دانسته عالی حادی هجی بابا انزی و لطیف ارسلان ابو کروی ایچی قلعه قهریزن ابو زکریه ناک کوز لیکون دوز ناظمی ارادی
شیری دوتو بابا قهریزن کجری بزرگ دانه سکره به سیاهلاری ابو منظور علانی حجاب بزمیانی جوشناجورده عوض و تقسیم انزی ببولن است عازانک سترانه
مجلسی نالی اولریه خنده سائیر سوزنا خضه تر شاهده مطا عاده لرعی خنده صومی ابو هجی بابا انزی ابوشیخ ابوالبک دار و زر لند الووب خندو رسا و عاقلین
عبدلطیف انزی برشیک غرضی عطایه سبزه دلش فاسک کی کوزون دار لایحه ابابره هکره رجید امر و روانه حجاب بار لکی صلعه و تر تنقه و سوزو لر سوزنا عاقلین
دوده حرکت اولش با سوزنا نوری نادری برقم اولدی انتم —————

Handwritten notes in Urdu script, likely bleed-through from the reverse side of the page.

DAĞISTANLI ŞEYH ŞÂMİL'İN AKRABASI ŞEYH MEHMED EFENDİ'YE
HARCIRAH VERİLMESİ

[illegible]

ŞEYH ŞÂMİL'İN UMÛM ASKERİ KUMANDANI MURTAZA EFENDİ'YE
ATİYYE VERİLMESİ

[illegible]

ŞEYH ŞÂMİL'İN KONAĞININ TEFRİŞ MASRAFININ KARŞILANMASI

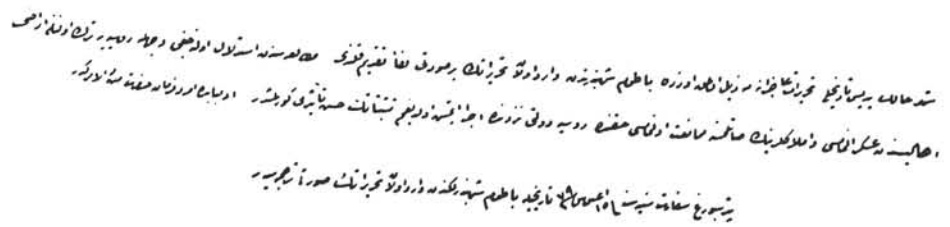
Handwritten text in Urdu script, likely a signature or a note, written diagonally across the page.

KAFKASYA AHALİSİ VE ASKERLERİ İÇİN
SİLAH VE CEBHANE SATIN ALINMAŞI

مردوش جا کیمه لریه رکه
رسیده دست نعلیم اولده ایشو نکره سیه صا نیا هایدو ملقوف نکره و مصلطه نظر قریه
حقت یارشی بولسه و بیوجا نیلده نکره اولده رودوروز قایسول و شکایله همن
سایه سیه نکره بزرگسکه اتمی یلک بوقدر و انفاق صافی قویه العاده بر و هان و نامیا
صونید قینه و نه سوکی و بوند و قنه و نیلده جلب و نکره ایشو مصلطه حاصل اولمیه حقت
سایه اول کتور دلی سابلک و فی سیملا شرفهادر اولده ایشو و نامیه عال حقت شریای
اقضای علیسنده اولمیه سلفاندر نکره و مصلطه صوب سرک اصفایله اعاره قلمزدن
اولمیه ایشو و نامیه حقت و نکره رکه ایشو

دولت
اقتم
حقوق
مردوش جا کیمه لریه رکه رسیده دست نعلیم اولده ایشو نکره سیه صا نیا هایدو ملقوف نکره و مصلطه نظر قریه حقت یارشی بولسه و بیوجا نیلده نکره اولده رودوروز قایسول و شکایله همن سایه سیه نکره بزرگسکه اتمی یلک بوقدر و انفاق صافی قویه العاده بر و هان و نامیا صونید قینه و نه سوکی و بوند و قنه و نیلده جلب و نکره ایشو مصلطه حاصل اولمیه حقت سایه اول کتور دلی سابلک و فی سیملا شرفهادر اولده ایشو و نامیه عال حقت شریای اقصای علیسنده اولمیه سلفاندر نکره و مصلطه صوب سرک اصفایله اعاره قلمزدن اولمیه ایشو و نامیه حقت و نکره رکه ایشو

مقام نقیہ حبیبہ خاں میرزا علی محمد میرزا، غ سعادۃ سیدہ نہ درداد لکھنؤ، غور بنانہ میرزا۔

26 - BA. Yıldız Sadâret Husûsî Mâruzâtı, nr. 162/57

دولتو اشم جفتی
محضره خانم بکوسره احمده بی دوده شیبند
رفتم بکمان لاله وطلال محمد و فخره عیبه بود و در خانه بولاله
اولم دوده و حبیب غروب مسکن و عاصم دوده سفایله دوده
آختم سوفا ایام به رحمانه کوه خفیه افغانه سو غریب مسکن
درایو بفسنه سو بی خادای شان امیر بزمی بی بختن نظم یار
سویک شکره مغویه معاصمه و تقدیم خشم اولم و لایحه
سایه شکره شادی بزمی و تقدیم ایام ایام ایام
کلمه

Handwritten text in Urdu script, likely a continuation of the letter or a separate note, written in a cursive style.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَرَحْمَةِ رَجُلَيْهِ
 آمَنَّا بِكَ وَأَتَيْنَاكَ بِهَذَا

[illegible]

۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱
 ۴۷۲
 ۴۷۳
 ۴۷۴
 ۴۷۵
 ۴۷۶
 ۴۷۷
 ۴۷۸
 ۴۷۹
 ۴۸۰
 ۴۸۱
 ۴۸۲
 ۴۸۳
 ۴۸۴
 ۴۸۵
 ۴۸۶
 ۴۸۷
 ۴۸۸
 ۴۸۹
 ۴۹۰
 ۴۹۱
 ۴۹۲

KAFKASYA'DA GÖNÜLLÜ ADIYLA ALAYLAR TEŞKİLİNE DÂİR
RUSYA TARAFINDAN HAZIRLANAN LÂYİHANIN
HENÜZ PROJE HALİNDE OLDUĞU

تشیبوری آنتی میز لکتر، ۱۱ آگوست ۱۹۱۷، سانس ۱۱، ر ۱۱۲، نوزده شکار کیم مور دور ایدو رطو سید

سازنده انجمن هفتاری

تفقاً سی وزارت قوفا سی سما ندیرده کورکلور اولورده آلدیبار تشکیلا ایملریک وقت نطرسه آنر هجی قفسیک لیستورن قتر سید
نقدن توریل ورسه تیرسور قفا ۱۹ ساطا نایقلم نسیون کور بهریت خایر یقده بهر یقده سدیوانت ویرلریک وقت سید
ست رایا یایر اعها نظرد ایضا لاندیرده تیرسور قفا ۱۹ سانس ۱۱۲۵۷-۱۹۱۷ نوزدهت بر قظم انشان سفا تیرسور قفا اول
تخفقات وکتمال سدروات ایلسه قفا ۱۹۱۷ سانس ۱۱۲۵۷-۱۹۱۷ نوزدهت بر قظم انشان سفا تیرسور قفا اول
رسته نعلیم اولور . تفقاً سی وزارت قوفا سده حسنه عسکره تاج رایا لدر سکا ندیرده وقت هریره کورکلور نایلم
ایلمر تشکیلا یلسه رسته ده اندر دیرده سفا دایرلر برکوره یلسه تفقاً سی اندر سی رایا هریره هجی وقت هریره تشکیلا یلم
سکوره ایلمرک خادر دیرلر تشکیلا یلم اندر ده ۱۵۰ نفر و ۷۰ خایلمه سرب ایکی بویک ناسج یلسه بویک
نعلیم ایلمرک حیر نظرد نقیم ایلمرک دیرلر ده بیدرک خایلمه نایلم خف ملت وند هریره اولر هجی رسا ق
دائر قفیدر کمد سدرج اولر هجی حیر نظرد سوتج ایلمر قوبله سید تشکیلا یلسه بویک بویک بویک بویک
خالیدین بویک نایلم رایا هریره کور سده تحقیر قفسده اولر تر قیم بویک نایلم کوریه ایلمر قفیدر قفا ۱۱۲۵۷-۱۹۱۷

[illegible]

AZERBAIJAN HÂKİMİ'NİN ERMENİLER'İN TECAVÜZLERİNE
KARŞI ALDIĞI TEDBİRLER

ا
باسمہ تعالیٰ یہ خط کو کارنامہ کہ بہ حبیبیہ طرزہ سفارہ بنیادہ تقدیم اولیٰ ۸ مردیہ ۱۲۹۵
تقدیم نام علی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اؤز باجیہ کمان بود دفعہ و زارہ امور حاجہ یازدین کفرقا مدح لازم کنندہ و یدیک تعلیم اقصیٰ ارمیدن برع طرفی و زایع مدح
نامہ محمد

AZEZBAYCAN HÂKİMİ'NİN GÖNDERDİĞİ TÂZİYENÂME VE HİL'AT
FERMANININ KABUL ŞEKLİ

مه

ازد باجانه خلوتی نامه حمید خفیفه ساری بدینجی اربف فامققی شرفینی خایه
دقه سنده لعلی از باجی حاکمی سزاد فطر السطه نیک برقطه نغزینیه سید علف زمانه
اولتر سرتیعی خانک همد و دوزن بکات ارضی بیله در دخی اردوی هجره سیریه
نقدیه اشعار معادله اولنجه کیفیت بوکونیک جسی و صدی قونق دازده قرارین
عصره حاکمی عالی قنسی شرفدار اولتر اردو فرمایا هجره خفیفه خفیفه بوکونیک مبلغ
نایمیه نکلده عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
و عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
جایه و عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
موریه و عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
اجرای خفیفه عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
ازد باجی حاکمی بدینک ازده همد و دوزن اربف فامققی شرفینی خایه
سیریه اربف خفیفه عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره
حاکمی عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره

مختار خفیفه عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره عصره

GENCE'DEKİ MÜSLÜMAN HALKA ERMENİLERİN
ZARAR VERMELERİNİN ÖNLENMESİ

۵

بدر کمالی

باش کتات داروس

۶۸۶۰

کجه و نه کله بعضه مسلمانان افاده نه کوره ارضیدک اوج یوز مسلمانان فانه نی افاده ورنه
محدوده کانه اسلام فانه لرین نیج و غماره ابد کدینه دانه تقیسی بهر نیج لکده کله
تفاد قنانه نک تقیسی شای زیور دست تقیسم اوله ۶۸۶۰ نیج تاریخی نه کله فصوله صدیق
تظویر جویله واهق اسلام نک حافظه فصوله و اموالی ایچمه روسیه حکومتی نروده تکریر
تشیات ایلی شرفه و جوییز اراده نیه جناب خدیوهای ایجاب عالیجنه بوشه فصوله
ار و فقه هفتک اوله کده ۶۸۶۰ نیج ۱۰ کله ۶۸۶۰
طافه
ک

BATUM CİHETİNDEN GÖÇ ETMEK İSTEYENLERDEN SADECE
OSMANLI TEBEASI OLAN MÜSLÜMANLARIN KABUL EDİLECEKLERİ

ه

بلورسالمی
باش کتات واروی

٦٨٦٢

بالحم جنة كده ساری وایرینه بنه سم شهیره ماعا
بنه ایه سم بنه بنه سم شهیره ایا صرود اولوب برید
صفه بنه باجمه بنه سم طریریه ربوبه عدله لقا ساری سامی
صدیه نیاهدیه ارسال اولانه نلقا قانیه رید عده وایرینه و بر بابیه وایر
ایقنه ک راقه اولوریه زانه قونلوی طرفه رنوع برده ارعا
در بیاهنه ارپه ارچر ده نبع اولدیه اولوریه و برده سم صرود
بنه شهیره بنه قریله بریدره ماعا ایه بریدن قریله ایلیم لایم
راقه ربانرندک بر بابیه ارعانه کوارلی بنده افشار یقنه
ایقنه سم صرود بریده ارده بنه قیاب صرودیه افشار عینه
بنه راقه ارپه اروضه صفه اولوریه
١٩٠٤ سولیه لایم لایم لایم لایم
سم

9

کتابخانه
جامعہ اسلامیہ
آغا خان مجلہ خانہ کتب و خطبات
۷۷۷

BUHÂRA MELİKİ SEYYİD SÜBHAN KULU HAN'IN SADÂKATİNDEN
MEMNUNİYET DUYULDUĞU

فرمان فرمای ملک بخارا السید سبحان قولى خان حضرت بلرینه نامه
عالی جناب معالی ثواب رفعت نصاب سعادت کتساب سیادت اندک
جامع ایات نصفت و دینداری رافع رایات ابتهت و کامکاری حامی حوزه
سنت و جماعت ماحیات اربدعت و ضلالت مستیع خصائل حمید داد کستری
مستیع شمل پسندیدن سروری مشیدارگان دین مبین فرمان فرمای مالک
توران زمین المستغنی عن التوفیف والبیان المختص بمرید عنایة الملك المستعان
نظاما للدولة والحکومة والشوکه والا قبال السید سبحان قولى خان لا زالت
نیرات دولته طالعة من مشارق الغزوالا قبال وشموس سعادت مصونة عن وصنه
الکسوف والزوال صوب باصواب وجانب فلك جنا بلرینه صدق مصافات
وحسن عقیدت وموالا ندن منبعث غرایب رغایب تحیات سامیات مودت فرو
وبایع رواع تسلیمات زایجات مخالفت مشحون که انوار صدق وصفای
روشنکر مرایای رواج روحانیان واثار بهجت و بهاسی ضیا بخش زوایا
قلوب قدسیانند اتخاف واهدی قلند قد نصک مجلای صور اسرار ورموز اولان
ضمیر منیر افان بنظیر نکه آموز لرینه پوشیدن اولیه مفتاح کنجینه مسرت
وشادمانی و مصباح کاشانه محبت جاودانی اولان مفاوضه دکشای
دوستانه و ملطفه بهجت نمای مجانه لری واسطه العقد لیلیا وایام ودره
الوشاح شهور و اعوام اولان بروقت میمنت اقتران سعادت انجمن عمده
خدا مر واجب الاحترام کردن فخر الاماثل والا قران عبدا المؤمن بک دایم مجن
وساطتیه شرف ورود بولوب مبادی وغایات صداقت یا قی مطالعه
اولند قد لطف عبارات رشیکه وحسن استعارات انقه سیمیه رسال

BUHÂRA MELİKİ SEYYİD SÜBHAN KULU HAN'IN SADÂKATİNDEN
MEMNUNİYET DUYULDUĞU

فتوحات قدسیه و بشارت ده نجات انسیه اولمغین مورث سلوت و جهور
و باعث سرور و موفور غیر محصور اولمشد رب محمد الله تعالی مسند حکومت و سیر
خانینه استعلا و اصعاد ایلله زیب بخش اورنک حکمرانی اولدن برو تشکر
علی بجلایل نعم الله تعالی استعمار بلاد و استنامت و اسایش عباد ایچون
عنان غریمی همواره فضل الله المجاهدین علی القاعدین اجراً عظیماً مفادی
صوبنده معطوف و شرایف و قاتی احرار مشوبات غر و جهاده مصروف قیلور
اول طرفه ممالک اسلامیة یمه مضائق و متاخم اولان اصحاب کفر و خذلان
و ارباب بغی و عدوان ایلله سرزده وقوع اولان صولت و اقدام لری و الحمد لله
علی توفیقه و معونه عون و یاری جناب باری ایلله منصور اللوا و ظافراً علی الاله
فائز فوز و نصرت اولوب پیرامن بلاد اسلامی لوٹ وجود بدبودنکاردن
پاک و معابد اصنام و مواضع کفر و ظلام مساجد و جوامع اهل ایمان قلنوب
انوار معالم و شعایر اسلام ایلله منور و تابناک و نیجه بقلی و ریلج و بلدان
و امصار استخلاص و انضمام ایلله ممالک مامونه المساکل لریک اتساعی بانه
قلوب بر فحواى خیریت احتواى انما المؤمنون اخوة ما بیند ببرد و مستحکم
اولان مرایر تالف قدیمی و او اصرحت صمیمی داعیه اخوت دینی و رابطه
موافقت عقاید یقینی مراعات ایلله غیرت ملت حنیفیة بیضا و حمیت حوزه نشر
غزاده درونی معاضدت و مناصرت انصار دین و قهر اشرار نکار
دروخ قرین ایچون اولد یار فرخنده اثارده اولان علما و صلحا و مشایخ و اقیاد
استجلاب و دعوات و درگاه قاضی الحاجاته رفع الکف ضراعت و مناجات
قلند یغی اشعار و اظهار اولمش بر موجب مضمون دعوة الملك العادل مستجابة

BUHÂRA MELİKİ SEYYİD SÜBHAN KULU HAN'IN SADÂKATİNDEN
MEMNUNİYET DUYULDUĞU

خدا نك عرش آهنگ دعاى اجابت موصولى هدى فاجابته وصول بولوب
بوجانده دخی سنه ماضیه ده تأیید دین مبین و تأیید سنت سنیه فخر المیزان
و تحمیر بلاد اسلامیه دندفع مکیدت و قمع مضرت سنیه دلان مشرکین و احضار
نواير شر و فساد کفار و محاربین ایچون حمیه للاسلام و المسلمین وثقه بالله رب العالمین
بتجهیز و اعداد اسباب غزوها و استیلا و احتشاد اجناد دجلا و ظفر اعتیاد
هت مصروف قلوب بر مقتضای و کان حقاً علينا نصر المؤمنين بعون الله تعالى
و توفیقہ مخاذیل کفار و ملاعین خاکسارک سنین خالیه ده استیلا ایلد کفر
نیجه حصون منیعہ و صیاصی رفیعہ و قلاع و بقلع و بلدان و امصار ایدک
تسلط لرندن نزع و استیلا صرا و لوب سطوع نور اسلام ابله ظلام کفر
و ضلال شکشف و مرتفع و آثار بخوست شرک اذیال ممالک محروسه دن منقش
و منقطع اولوب شیردلان حومه هیجا و هزاران بیشه و غا اولان کما تبه و حذر الله
مقاومت زعمده اولان اعدای دین بالجملة عضه سیوف قواطع مجاهدین
و طعمه مرهفات صوار غزات مسلمین اولوب ظفرین و غایمین جامدین و شاکرین
قائلین الحمد لله رب العالمین دار السلطنة العلیه قسطنطنیه به اسبغ الله
على اهلها نعمة السنیه به همغان فتح و ظفر عودت میسر اولمشیدی نکر عبد اوتان
و مشرکین ضلالت نشان دمرهم الله تعالى شدت معادات دینیّه و شبایز
و مخالفت صوریّه و مغنویه دن ناشی عناد و اصرار و نفوت و استیلا لرندن قوارع
سنیوف و روادع حثوف ایلد مرتفع و منزجرا و لیوب بر برندن استغفار و استنصاف

BUHÂRA MELİKİ SEYYİD SÜBHAN KULU HAN'IN SADÂKATİNDEN

MEMNUNİYET DUYULDUĞU

ایله هنوز سرکشته تیه غوایت و طغیان و باد پیمای بادیه بغی و عدوان و المریله
 و قائلو المشرکین کافه قره بعد آخری سبیل دین مبین غزو مشرکین ایچون تهیه
 اسباب جهاد و اعداد عد و عتاد و احتشاد عساکر غزا اعتیاد اشنا سندن
 کتب مستطایلرینک و رودی عساکر ظفر ماثر فرله نهضت و غزیمت لری وقتیه
 مضاد فیه ایتمکین براعت استهلال فوز و نصرت عدا و لنوب تیسیر مطالب ایچون
 صوب مقصوده تیسیر اولمشدر جناب و اهبالا مال جل شان و بهر برهانه
 در کاهندن کمال ضراعت و ابتها لایله مسؤلدرکه جنود قوت و قدرت
 و وفود عون و عنایتن قاننجوش انصار دین ایلوب همیشه محبه اعلام اهل
 اسلامی انوار فوز نصرت ایله لامع و درخشان و اصحاب کفر و ضلالتی ها و به بنیر
 المصیره قاده قهر و خذلان ایلوب قاتلوه هر یغذ بهم الله بایدیک و نخر هر و نصیر
 علیهم و لشف صدور قوم مؤمنین تعاقب فتوحات جلایله ایلله قلوب مؤمنین شاد
 ایلله آمین بمنه و کرمه و سفیر مشارالیه ادا ب و مراسم رسالتی وجه جمیل ایل
 مودتی قلوب موسم حجه قریبا و لغله بر موجب و لله علی الناس حج البیت استقام
 الیه سبیلاً ادا فریضه حج و اقامت شعائر حج و عجمی مراد ایتمکین حسن
 انصاف ایلله ماذون اولوب مکه مکرمه زادها الله شرفاً و تعظیماً طرفه ارسا
 اولنغین تشید مبانی و داد و تائید معاقداً ایچون نامه محالست مقرون
 اصدار و مشارالیه ایلله فرستاده صوب معالی انار لری قلمشدران شاء الله تعالی
 وصولندن ملحوظدکه اسرع الدعاء اجابة دعا الغائب للغائب طریق مستحسنه
 طرفیندن مسلول اولنه باقی همیشه ایام سعادت و اقبال ابدی الاتصال
 و تائید خالق ذی الجلال لایزال باد

بخارا خانى السيد عبيد الله محمد بهادر خانك الجيسى السيد مير محمد نصير ايله كلون
 نامه سنك ترجمه سى صورتيدور
 بعد الاولقاب والختات مجاوى صور اسرار ورموز اولون ضمير منيرا قتاب نظير
 بكتنه آموز لر بنه مستورا وليميه حضرت مالك الملك وواهب الومال سجات
 من نقره ذاته من الزوال وتقدس ذاته عن الانتقال افاضه بر واعطاف شامله
 وافاده جود والطاف كامله سيله زمام حل وعقد نوران حدود ممالك استوار
 كف كفايت وعهد همتنه تفويض وتقليد والحق سنت سننه الهيد اولوب
 فتحخانه ازل ازالده انا جعلناك خليفة فى الارض نعم جليله سند
 بونبا زمندى مستحق سيم اعلى ونصيب وفى قلوب الحمد لله والمنة بوزنا ميمنت
 عود وعنايت سجاتى وفيض حمايت وبنافى اولمشندرك اسباب معذلت ملك دارى
 استديكر كجى اولوب انتظام اسلوم ورواج ملت حضرت سيد الانام عليه الصلوة
 والسلام ارتقا بولوب الويه اهل سنت وجماعت بولوبين مرتفعدر وبرمقضا
 وانا بنعمة ذك فحدث وبمؤداى ان الله يحب الشاكرين مضمونله بوعطائناك
 استدامتى بچون حمد ملك علوى زيولسان ايلوب شكر حق وحق شكرى برينه
 كتودوب على الدوام فقرانك ترفيه احوالرينه كه واسطه نزهت وسر بيزى
 قفلسان دياض حشمت ولامرانى ووسيلة طراوت وفضارت بهادر شات
 عرصه جهانبا نيد سعى ايلوب مرات ضمير بوجمله سميدرك مطابق نيت
 بوانار مستحسنه صفحه ادا مرده قالوب فواج غنبرين مستر وخوشد
 مشام جان اهل جهان وسالكان طريق عرفانى معطر ايليه وهيبينه فروع

و تو د که بودند اول فراغت تاجر و زایر و مسافر و عابرا و زده است و
 فلک احشام ایامند تا سبب بلوب مشبوا و اندک ابلوغ صحیفه الواده و ابلوان
 سفرای صافی فواد ایچون شعروه و نقای محبت و توافقی بیوند و لغت تا کید و نیت
 بولد و غی سبیدن مهمات دینیه ایچون رجاء خلدن نیتیه مقبول اولور و اولور
 خصوصه دودمان مصطفوی و ساوله خاندان مرتضوی سیادت و تقابله
 اصالت و نجابت دستگاه صفوت مرتبت و عزت منزلت خیریت تحمیر میر محمد
 خصم و معتقد درگاه عرش استبانه هر در مطالبه برنی سیادت بنه موی الهیک
 دینیه حواله ایلوب الحیک طریقه قوللقلرنیه کونرد و کونرد و اولور که بعد از
 بوسی عتیه سیم بر احشام هر نه و با تا عرض ایلیمه منظور اولور
 و باقی این سفارت و قانون رسالت و طریق سلوک خدمت خوافتی
 بختی بلوب اعقاد مزایدی کونرد و کونرد که حصو و موفور السوره ابریشوب
 مراسم اتحاد که بینهما تشید بولشد و تا کید ایدوب اندن صکره جوار صواب
 سرافرازا اولوبه شفقت و مهربانی ایلوب بیورسونلور که مقام خوفند
 فانیع بال کجورب هر بولی که بختی بلوب عرضلرنیه ابر کودسه فلان مرحمت
 عنوان مهان فلسونلر کیکب و داد از مشرق اتحاد بیورسته طالع و لومع باد
 سلمه

ÖZBEK(BUHÂRA) HAN'NDAN DOSTLUK İZHÂRİ İÇİN
GELEN NÂME'YE MUKABELEDE BULUNULDUĞU

اوليك خاني السيد عبيد الله خانة نامه هابون شوكت خورون

عاليجناب معالي مآب جلوت نصاب خجند استصواب سعادت اكتاب سيادت استانت
مستقيم خصائل حميد مستكمل ثنائيل سعيد جامع ايات نصفت وديناري مراع دابات
ابهت وكامطاري حارس نقر الاسلام فارس مضمار الوفا مذهب مذاهب نعامت
ذاهب مذاهب نعامي حامي حوزة مسلماني نقاوة وودمان خواقين نور المستغنى ثناء
عن التوصيف والبيان بخاذا خاني اولون السيد عبيد الله خان جلوت لالدولة والحكومة
والشأن صوب صواب اقزان وجانب جلوت نشا نوريه فراند دولتي غيايات
ملوطفت انعام كد ارايتي تاج نعيم واكرام اولغه سزا ولوتي مناولي تسليما مرانست
افسار باز عود احترامه فروغ افزا وزيت بنشا اولغه سزا اوله وسائل توجيها سلطاني
وسراجل نلطفات وجداني ايله اتخاف واهدا قلند قدر صكرم ضمير منير بضا ضيائرينه
نقش ليد بروفاق وشكل مودت سيمرو تاق هجت استاف بروجهله ارات الهوندر
مفتاح كفضيه صدق وسداد ومصباح كاشانه صفاي نهاد اولون نامه دلگشا وينا
بهجت اخواني دزة الوشاح شهور واعوام واسطة العقيد ليلي وايا م اولوب
بروقت سعد انعام شرف ارتسامه عمد خواص لوزم الاحترام ليدن مفاخرت شعاد
شرافت مدام السيد مير محمد نصير دام عوده واساطيله قرين غر وصول ونظر فرخنده اثر
پادشاهانه فرمايه ملحوظ وشمول اولوب مبادي تراكم صداقت انتاج ومساقت
نخاوي صفوت انداجي انما المؤمنون اخوة مضمون نود و غوفي اودره مواخا ديجي
وساالفات زوجهانيدن مبنی ونجاب وقواد وجداني مربوط ومبنی اولغه وسيله
نوارد فريضات انسيه وذريرة تقابل سنوفا قدسيه اولوب والقيت عليك هجته نقي
مصادقته طرف هابون ميلو لمتقر ونمزدن دخی جانب جناب نعيم الما بربنه توجيه و
دعيلق سويدي ودا اولمشدر بومقدمه بنية الانتاج مصافقا وقضيه منجدة
مواضات تايد حضرت رب العباد ايله نتيجه غنى استمرار وامتداد اولوب الحب توارث
مفهوم اسلوف سعادت انصاف عهد نندن بروستوارث اولوب حب قدسي ونود و توالف
وساثل مرغوبه مستلزم الاتحاد ايله دميدم ازدياد واستداد بولق ميراوله وقاصدات
مقاصد لري خدمت رسالت ولوازم سفادتي وجه جميل ايله ادا و تكل ابد و
اكساء خلعت اذن معاودت واحتيار شريفا رخصت مرلجت ايله فانز مياها ومغلف
اوله قدر صكرم استبرنامه هابون ملوطفت مفرق غز ايله صوب معالي نولربنه توجيه
وغرمت اليشدو باقي همرايه ايام سعادت واقبال ايتي الوصال وتوقيفات
خالق ذي الوجول بردوام ولونزال مباد

2 از انهد ص 11

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLCEK TELLÎLERİN BEDELİNİN ÖDENMESİ

بود فوه طرف هرايون جهانداريون بخارا حاکمی چابنده کوز در ملک اوزره صادر اولان قهرمان
عالی موجبجه جانب ميريدون مبايعه اولنان استانبول تلليري

میرزا محمد علی
فکر
صاحب
و با عا
قید و پیوسته
محمد علی

انواع
طاقه
۶۰
۶۰۰

بجانب صد و یکصد و بیست و یک نفر از اهل کتبه و زبانه نامه ها برون موخچه تحریر و بوزن اقدم و تکلیف به
بوجوده جانب صد و یکصد و بیست و یک نفر از اهل کتبه و زبانه نامه ها برون موخچه تحریر و بوزن اقدم و تکلیف به
و در و ابرین سفری ایله شبر او نه جن ایکی قطعه مکاتیب سامه ناک جزیرت خون خزانه دار بائی اغا لکون
بر بعد صاری دیا کسه و ایکی عدد و یکصد و بیست و یک نفر از اهل کتبه و زبانه نامه ها برون موخچه تحریر و بوزن اقدم و تکلیف به
بابین امر و زمران حضرت و طی الامر کرد ۱۸۱۲ م

سید محمد علی بن علی

SADRAZAM'IN RUSYA BAŞVEKİLİ'NE YAZDIĞI
MEKTUB İÇİN GEREKLİ MALZEMENİN ALINMASI

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

بورد فعه در عله دن معا ودف بون بخارا الجبسي له جان حضرت صدرا تها همدن روسه دولتي داني كونه
محرران مكنوب سامي بچون بخدمت قزوين طلس كسيه و بخدمت صاري بيانيتمى قزوينه دارا تها غا طر فند النغله
مسابنه محسوب بورتون بانه امروضا حضرت من له الورود 21 اكتوبر

TÜRAN HÂKİMİ HAYDAR ŞÂH'IN SEFİRİNİN HUZÛR-I HÜMÂYÛNA
KABUL EDİLMESİ

بادنام

۹.

(1215)

الم

شکلو کرمانلو مهانیلو دوزلو ولایتهم افتم
معلوم عالمگیری بودلغی اوزده نوزده حاکمی هجرتاد هرگز بیک الجلیلک درسیله بودهم و در دربارده سفیر استواران
ایستی کونی باب عالی و مودولنوب و اب و بریه سلطنت سینه لری اوزده مراسم معناد و لطفعا و اجرا و لایحه و بیرون
اولفله جاکری و کتخابک قوللینه تبلیغ ابندی: ناسرلک زهر لری کتلا اولدو و حضورها و بللینه عرضار لور تا و ساراله
واعیای طریقت سینه زرد و اخضر و لاله سفید و درون علیه پسنوب و اخضر و سفید نوزده زینده اشاعاره و باهی اولدی
افازدی ایچی موی الیه بن لری فافله و ساله سفارت عدا و لک بایه ایتمیش اوله یقینه بشقه علیا خواجیه اولده غلبه جهان اولدیه
و حضرت مهابی سلطنت دولو عنایتلو و لیه لغتم افتم و بعضی نقد و درویشی و جاکر لینه و سارا و کان سلطنت سینه لری و
هدیه بی اولدیه و در با خضار و صداقت و در اب سلطنت قوی شکره مغایر اولدیه و چاک و قهر کلمات ایچیه و دیاره سید اولدیه و ساراله
جهه ما اولدیه مقدم طریقه استبدان سلوک ایچیه استاد و محمد ایدولک بود و فوج قطع و فافه و فی نقدیم ایچیه و ظهورها و بلدی
برین ایچیه و سید موی الیه و فی کافه اقطار و عالمه شعله کبریا و اولده فروغ سلطنت سید بار بللینه انوار
سلیمی و سید موی الیه و فی کافه اقطار و عالمه شعله کبریا و اولده فروغ سلطنت سید بار بللینه انوار
انوار انقافه و ظهورها و بلدی سید اولده مفضا ایست خد فینا هیلدیه اولدیه و جفته با حقده سابقه و لک رعایت و کلام اولدیه
اجرای شاه معالیشانده جهان بللینه اعنا اولدیه و ایچی موی الیه و فی روسای عینه علیه لری باهی اولدی و فی کبریا
حضورها و بللینه عرض و استبدانده فله و فی محاکم عالم ارای بودلغی اوزده شکلو کرمانلو مهانیلو دوزلو
ولی لغتم افتم بادناهم حضرت کبریا

[illegible]

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLECEK OLAN
NÂME-İ HÜMÂYÜNÜN MERÂSİMİLE ELÇİYE TESLİMİ

بارشام

ح

بارشام

شونلو کرانو ورايو قدرلو و نهم اتم
بخارا حاکی حیدر شاه طرفین بوزن اوجیه سن مکارم عده شاهانه مصداقنامه بلیغنه مامور قریب
در بارسلطه بطرقلیه سفارت این المخی الحانه حمزه دستور خواست عود وانصرف اولقدن ناشی
بنه کلدی طرفین عودت انک اوزره دیکوچو آقضا این سفینه دوسیه المجبیه بقیه استیجار
وسار اسباب غرضی نیه واستحضار اولدیفینک ماعدا طرفین خسرو لرزن شاه شارالیه داعیلر
جوب اولدوق صدوری لزوم کلون نامه همدین ملو طفقون جزا داری دخی قلمه الیریلوق جمع صوف
هتد وعودت اولون سلطنت سینه لریک و بینه معارف شنشینه سی اوزره بیغی استرکیله تعلق
نظر اکبر اثر برق بروریلری تازیانه شوق و کمال ارباب تعداد اولو ایچون نامه نامی جزا داری عیناً
مفروض حضور راضیور شاه لری قلدی مقضای جریق تشرفات اوزره مرسوم وداعی اجرا فسنده
المخی موی الیریا عالی حلیا و نوب مفاوضه اتفاق افاضه ملوک لری دیاجال ونظم الیه کدوم نسیم
وانقای مرسوم مفاده الیه لطیف فتنی معلوم عالی لری بورد قره امروزلن شونلو کرانو ورايو
قدرلو و نهم اتم بارشام حضرتلر کند

BUHÂRA HÂKİMİ'NE GÖNDERİLMEK ÜZERE HAZIRLANAN NÂME-İ
HÜMÂYÜN'UN PADİŞAH'A TAKDİM KILINDIĞI

سبحان الله رب العالمين عباد الله عظم قدره و غم اقم حضرتي
سلام عابدي بيورليقي اوزده طرف سنج المجد الشرف حضرت شرف الهيد به بخارا حاكمي حضرتي
سفيري معاويله جواب اولدري نصير اولدري نادر هابونه شو كنفقونه حضرت شرف الهيك بر قطه
سوده سي قلم الدبر درق منظور عالي جناب شرف الهي بيورلوه اوزده رسالي سوي والارلي قلمش
وسفير مولى بك در و در ابروف نصير قلمانه فارسى المعباره بر قطه تركه سي زجه ماله نه سفار اولدري
اوزده كندوسى عودن انك اوزده رخص استعانه بولمى اولفده سوده مذكوره بك سبك و معياره
واولجده نصيرى سافه اراده سبه جناب مولى كانه بيورليقي حاله بعد البنيقي سر هابونه حضرت شاهانه
نزيه و عظيم اولجده عودنه رخص و برلك اوزده نزار عرض اولدري بيانيه تركه تادري نرفينه
اينار قندى

م
مردني بن بولوه
هايد مولى قلم اوزده استوفانده
بالقلم مشكور نظرسوك ان جناب شرف الهى جولى
داهل سده نزيه دغير بولوه و شونه رخص و برلك اوزده
شاهانه الله نزيه دغير بولوه و شونه رخص و برلك اوزده
نكود عرض اولدري حضرت مولى كانه
اولفده اولجده عودنه رخص و برلك اوزده

نہی جی نہیں دے گا

عرض پنج لبر کرده
بوزن مقدّمه عودت ایرن بخارا انجیسی خدمتنده استخدام اولنان اشخی
ماهیم و مصارف روزم سائره کیون ماهیه اهیوز غروش تعیین اولمق اولنلی
مقید اولنقله شنبوسه: میادکه ماه محرم الحرامی غره سندن غنیمتی کوئی اولن
ماه فریوردق اون شبخی کوننه و کین روزم کلون بوز الی غروشک اعظم
خصوصی مهمانداری علی اغا قودلری اشینو تغیریم کیم تدعا ایدرد و کفار و حمله
ایندولدی اوزده ایام مذکوره به محبّا مبلغ فریوردق اعظم افضل ایدیگی
معلوم دوتلری بیوردق مخینه باسقی محاسبه قید اولنق تذکره
ویرملک بایزه امرو فرمان دوتلو ساداتلو سلطان خنلر کیم

1551
792
Dec.

[illegible]

مجلس عالی

27

١٠٠

A page from a handwritten musical manuscript. The page contains several staves of music written in a cursive, handwritten style. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and clefs. The handwriting is dense and fills most of the page. There are some markings that appear to be lyrics or other text written below the staves, but they are difficult to read due to the cursive script. The paper is aged and shows some staining and wear.

我

فہماک خط کو غلط تفسیر نہ کرنا
یعنی ہر شے کے لیے ایک نکتہ نامی وصف اور ہر نکتہ کے لیے ایک
فہماک خط کو غلط تفسیر نہ کرنا

建

BUHÂRA ELÇİSİNİN HUZÛRA KABÛL EDİLECEĞİ

بارشام

ازین جا بزم اوشده

عوض بنده بمقدار اولورکه شکرلو کرانلو مایلو قورنلو و قورنلو اقم

جناب تاج دهنده شکرلو تاجان تنزه دانه عن صمد الشهاب رونق اوی شکرلو و جودل باریکه بزی شکرلو و قبال اولور

زان کروی صفات ملکازین الما اوردور تحت سعادت رخت خسرو از کزیه برادر رعیه عیای تاجدارلین بوسه جای شفا و اکا

درمانگاه جباه مکران جیاهی ابراهیم محمد شکرلو کرانلو مایلو قورنلو و قورنلو اقم بارشام رونق اوی

بطلقت سینه سرری الفیاقه الامان خورشیدین خورشیدین بویک قیام عبادت و عبودیت شکرلو و قورنلو

و اعلی سینه سرری الفیاقه الامان خورشیدین خورشیدین بویک قیام عبادت و عبودیت شکرلو و قورنلو

نامده اجه ارا ایزکی نامده مکروری قورنلو مایلو قورنلو اقم بارشام

قشانه دمر دین سلطنت ایزدیزی اوزده چاکر صفت چاکر صفت اقم بارشام

ایمام خوضه و سیرموی الهام دق یا ایزد کردن سیرموی ازین مافق صید نوال و شرافت اجه دایره هبه باهات شکرلو و قورنلو

ساعده سینه جیایانلیک اوزنی بوز بوز ایزدین اقم بارشام

KAZAN ULEMASINDAN ŞEYH ABDÜLKERİM'E
VAZİFE TEVCİHİ VE YARDIM EDİLMESİ

۹

یارشاه

وظیفه توجیهی ساری برآمد و در حاکم و اردی الخ و در ذره هوای ایدرس
بشیر و خوش فائز و ستم نظم ایدرس و قوی ایدرس و دروس

شکران کردانو و یارانو و درنو و نعم اقدم
زخان اهلیند اولوب بوزن اندیج ایدود و عیالید برار و سیه درون خروغ ایلد مدینه منوره بر حوق ایلد
مکین مزایسه تام تریف اقامت ایلک اوزن بودرفه ادری هایونلری جانندن در عیالینه درود ایدن شیخ شیکر ایلد
داعیلری زرع علمادن و کوه صنادن هر چه بد تابان عاطفه و رحمت ایلدند حقن نوزده اکرامک ایفایله صحت
مقصودینه اغرای و خصلتی هایونلارین بالاسینده وظیفه توجیهی شخصی ندرجه ادره ناهازلری سوغ ایدر ایلد
اقصا سنک اجرانه مبارک اولنی صدر اعظملی قوللی و شیکرلی سلطان طرفده محضاً صوب جاگری به تحریر و شمار
الکلی اولدندن سالف الذکر تحریفات فطوره معالی موفور مملکت لری بیو شیه ایدون معروفی حضور عدالت فخر جانیانک
قلبی و افندی موی الیه داعیلرینک فی الحقیقه زرع صنادن ثابته عنایت و تراوار عاطفه ایلدنی لایح هالنده دمی
مستان ایلد مدبسیله حقن ندرجه مراحم و اشفا و خردوانلری اوزانی بیوریلد ایلد اقصا سنک اجرانه مبارک
نقد جمعی محاط علم عالیلری بیورلدن اروضان سونک کردانو و یارانو و درنو و نعم اقدم یارشاهم
حضره لکدر

BUHÂRA SEFİRİ'NE HUZÛRA KABULÛ İÇİN İZİN VERİLDİĞİ

در دولت ایران

شماره ۱۰۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
والعقب الطاهرين من بعدهم
والسلام على من اتبع الهدى

شماره ۱۰۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰

۲
 معروض جا کہ کہ لیدر کہ استونکہ شہ وکالتیا ہلیدہ نامہ لہوہ نہ کہ
 راضیہ نقیب و بجال اولاد استونکہ شہ ہانہ بالنقصیم نظور معالیموہ خباب جہانیاں
 معنویہ شون نور حضرت شہانہ درونی مضای مہان اضای شہانہ وارزی
 بپیشی و نامہ لہوہ نہ کہ لور درونی نیند و نونج بپیشی و اعادہ صوب سایدی شہانہ
 درہوہ نہ کہ لور نیند بپیشی امر و فرمانہ حضرت و لور کہ
 انتم
 معروض جا کہ کہ لیدر کہ استونکہ شہ وکالتیا ہلیدہ نامہ لہوہ نہ کہ
 راضیہ نقیب و بجال اولاد استونکہ شہ ہانہ بالنقصیم نظور معالیموہ خباب جہانیاں
 معنویہ شون نور حضرت شہانہ درونی مضای مہان اضای شہانہ وارزی
 بپیشی و نامہ لہوہ نہ کہ لور درونی نیند و نونج بپیشی و اعادہ صوب سایدی شہانہ
 درہوہ نہ کہ لور نیند بپیشی امر و فرمانہ حضرت و لور کہ
 انتم

ماله فی سیرتکم و انوار عظمیاء قدیر
 الیه هزه محمد بن سنان الافاضه لوزره الامامه صولوزم الیسی قطب کبریه الفتوی
 جانبی زعفریه طرازه عزیمه الیه جلیتوسی که الی باب زهد و صلاصده و حکایه
 اعتدال النور و ولایتیه لولیتیه بنقره فی الترف ستره و فی مخصوصه
 نقیر الی بیکه بنا صدفه سرطارم الافر صفا ستره الیه لوزره موسی که
 ضربه صولوزم ماله قریه سنده بکری یکه غصه عظمیه سینه الاعلی فی صفاصه
 الیوم سینه ماله فی صفا صولوزم الیه بوجوب الیوم علیه ماله زهد الی
 عتیه جلیه سنده و الیه فی صفا صولوزم الیه بوجوب الیوم علیه ماله زهد الی

محمد بن سنان
 قریه سنده

BUHÂRALI MUALLİM HACI ABDULLAH'A HARCIRAH VERİLEREK
MEMLEKETİNE GÖNDERİLMESİ

کتابخانه عمومی
مکتبہ اسلامیہ
بیت

فصل فی بیان

معهده در درگاه
ما صحتی ندارد و عباد
منبت بلکه سفینه ای که
صاحب درگاه
فقدان در درگاه
ایکای فیم
عالم ایجاب
در همه و در همه

حضرتی - مساع اولون

اخدم عظم

مرغشاو

سنا چلو

4

والنفى بعينهم

[illegible]

الحاج
عليه
السلام

[illegible]

Handwritten text in Urdu script, likely a continuation of the letter or a separate note. The text is written on a separate sheet of paper, which is placed over the main document. It appears to be a personal or confidential communication, possibly related to the subject of the letter.

ب.

عرض الی یازش ایچان و رتور

قیمت یاره

۳۰

سروض چاک کیند و کس
به داعیه ک بخارا احوال علماسند و حاشا نقیصه دن اولوب دورق نقد شایسته نون و صول و حیویمه ندرن اون فقر اولزه بیج شریفه
منیب و سیدانای زیبارق عرض سید ملک و راستی بی داخل نیکی جامع شریفه چیدا اوکون اسکانه غریب بریکان اولزه اسکانه
نیکه کین فضل شایه و با خصله طایفه نون اولقه عزت کلا اولوب ولایتی سلطنت سانه نبیه و قید کلن مدرسه
اولزه جامع حضرت واجیه و بود کاهت عالم افروزه غریب کاند و سیه خلیفه و دوزمه سانه نظر و نون بی کاه
و فضل شایه کینه غریب قدر اتراه مقدار صدقه ملک اولوب اون نفقه مسافر قدرن کین فنفی مسکن و برجه اولده
سکانه نون تحفه ایبه اروزان بنوازه اتراه و نون کین قدرن مسافر سید و علان یاز بن لطف غایت اختی و فضل

بکار
ایچان
و اولزه
قدر

[illegible]

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

از دهنش بیاید باغی در بر او / غایب از کجای و کجاست
عظمتش / انتم حقش / عبادت او / عبادت او / عبادت او

HAREZM ASİLZÂDESİ İLE AFGAN ŞEHZÂDESİNİN YEMEN VALİSİ'NE TAHSİS EDİLEN VAPUR İLE HACCA GÖNDERİLMESİ

فیروانہ پریس فضا پر مشتمل ہے

افغانه شهزاده لده نورالله هره فاهه بيمه كلك خفاصه قصه ده گانده نياز ملك مصطفی زلف
- حج بانك اورسه ان نف نهیم بهرجه بركه جانب حجاز مفق نظاره عرفیه این مقام در وروزه صانع الهی
نفسد بر خفاصه ترك ركنه فضيلت محبه بنخ وايزه هيچو فضيه كه اهنه ارغبا فصيح اخراج المصحح
واجره افغانه مرقف هند خنده بوشه اولعلم اولعباده ارام اوگند

موافقه بشماره
لور خطه افغان
افغانه بين افغان

MEKKE'YE GİTMEK İSTEYEN HOKANDLI ELÇİ HACI MÎR KURBÂN
EFENDİ VE MAİYYETİNE YEVMİYE TAHSİSİ

[illegible][illegible]

MEKKE'YE GİTMEK İSTEYEN HOKANDLI ELÇİ HACI MÎR KURBÂN
EFENDİ VE MAİYYETİNE YEVMİYE TAHSİSİ

خودت که در این باره می‌توانی بگوئی؟

[illegible]

[illegible]

مؤید عالمی کتب خانہ
اسکے فضل علی خاں غازی
آپنی خدمت میں
خداوندی عزت میں
اسکے فضل علی خاں غازی
آپنی خدمت میں
خداوندی عزت میں

HOKAND ELÇİSİNİN MABEYN'DE KABUL EDİLEREK GETİRDİĞİ NÂMEYE
MUKABELEDE BULUNULACAĞI

مذہب و مائتہ و جناب خلدقہ و بی بی الکی برغیہ سیدہ بی بی باخسیرہ موزا خاتونہ حکمرانی علی خاتونہ نہ راقطنہ نامہ ملک زمرہ سیدہ

بعد الدعاب
الرحمة والمغفرة وعقاب جناب باری ومحمد و الطه في نياض برور کای الاله استوباک الکی بوز نجس بسته دجیری سیدہ بی بی خاتونہ بالوارت مع نوابه ملک
خونہ و دست فچانہ حکمرانی فخر قور ابرارک بالبله نصبا و نجا و ذرا و کما و قصدی طفره نه کمال رغبت و از و الم از دل و جاده لقا را طاعف و ریتہ رضا جوی به
عمیم اقلب فکرم سارن اوتکند بوره دور افاده اجلی شریف طهره و با یسف جنای خفیه و الحای مع الاله معاشره شریف حاندانک و قمع کنولیه
کما بغی سخی و غیری ازم امور عذر لیکنه استا نکرک آتیا به جناب خلدقہ سیدہ بی بی عموریت الاله و احوال عاجزایی عرض و افاده ملک ادره خدمت
بارشاهان زنده حاجی سید حاجان حبل الخاف حضرت خلدقہ سیدہ بی بی اعزمتکده موی البر فوری هجده قبول بولدره بر و هرگز احوال عاجزایی عوصه و افاده
اخره ساعده احسانه حنا یلوعا لکی بایزیری و خیر لکرم بارشاهان و کلام سیدہ بارشاهان و کلام سیدہ بارشاهان و کلام سیدہ بارشاهان و کلام سیدہ بارشاهان
تقریر نظر سیدہ خلدقہ و علی عطف نگاه لرم آتاه بارشاهان زنده سیدہ و سیدہ بی بی خاتونہ استا سیدہ

طرفه علاء رکا بدین کتب عین و نیاز الیه صد شد و غایت بدین بر صفتی و عین جلیله تا نا طینم مقصود که بحمدی قدر بر عیاب علاء ظهور را پیش و صلوات عاقله مدزوم عالی یو را
 و جزیر ماعید نل شکی بود را در قیوم خود ذات شکست و صفه خلقنا هیک بود احاذیر ظهور اول در اول و جزیر عورت ایتانک خفه سنه بنی اوله لغاه لغفا و عاقله و عین جلیله بود
 برادر اوله اجر اس مقصود هک و عاقله جلیله که برادر برادر ایلار نیاز اجناسا خلندی اوله و دریا و دریا و امر و ادم صفه صله الامر کرد ۱۰۹۰ هجری
 الدراج القدم
 سحر خال خود

BUHÂRA MEŞÂYİHİNDEN ABDÛLVÂHİD EFENDİ'YE HARCIRAH
VERİLMESİ

مدرسه جاکوکی لیریک
ایکلیتیب توفیق اورتی سید تکیه سید وکالیته دیر مدرسه معطیه نظریه شکی طریقه تبارک
جریبه و قریبه توفیق اورتی سید تکیه سید وکالیته دیر مدرسه معطیه نظریه شکی طریقه تبارک
و سرفرد جریبه اورتی سید تکیه سید وکالیته دیر مدرسه معطیه نظریه شکی طریقه تبارک
و سرفرد جریبه اورتی سید تکیه سید وکالیته دیر مدرسه معطیه نظریه شکی طریقه تبارک

[illegible]

KAZAN MUHÂCİR VE ULEMÂSINDAN MEHMED ABDÛLKERİM EFENDİ'YE
MAAŞ TAHSİSİ

مرحومہ دوسیمونی یا ستیمیدسنہ

۱۰

دوئلہ
انسم
حضرت
قزاق ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ

حضرت
انسم
حضرت
قزاق ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ
نقارہ ملا جوری زید علی و محمد عبد الکریم انشی ایم بری نفقا میں سے معنی قفصہ حقہ نقیرم الزوب مجلس دلاوی احکام علیہ بر اعصہ بیوریلہ رطلہ

203

[illegible]

BUHÂRA'DA HAPSEDİLEN İTALYAN TÜCCARLARIN TAHLİYELERİ HAKKINDA İTALYA HÜKÜMETİNİN İLTİMAS TALEBİNİN CEVAPLANDIRILMASI

[illegible]

ÇİN TARAFINDAN ZABTEDİLEN KAŞGAR'IN
ÇİNLİLER'E BIRAKILMAMASI İSTEĞİ

[illegible]

TÜRKMENLERİN İSTİNATGÂHI OLAN GÖKTEPE'NİN
RUSLAR TARAFINDAN İŞGALİNDEN SONRA

ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

۵

بزرگه دوسه لونك قبايل تركمانيك، اسنادكجي، اولاده كون تپي قبط، يغمري ايرانه دولتك زيراعه عتفه بولانه بون قبايلي
اتلورنيك معارفى معني ايرانه لونك، اعراضا به حاصل اوليغين بالاسخيار وزير امور خارجه ايد ملاقاة ايرك بومادي ديسانه بونك
ايرانه هجوم ايتك، داهالى خريستيان ايد بالاد قفاده خريستيان داره طبعه قافشور، اوزره بولانه نيچ عجيابه اخذى حقيق طبلانه دورته
سفارتى و طبله دولتيه راجعديك، برنجي خي شخصي ايد هركونه وسوره ده دوسه لوي دهي قومه كنه و درج طبعي سنم
اوله خفنده نش اعراضا بيزكدي وزير شاديه نه و جهل اطوار و عقدا خي كني و انكفتره بونك، اكر اوسدسك دوسه لوي قفله اولدق
دولتي وكر دلي اخلا بونك نسيان باسدس، اولوه هيا قافقاسيه نام زكج روس غزنه سلك برنجي ايد كجور دك كونه ديك سبه
طبلانه سفارت سبه سنه بزرگه داره اوله خريان مذكور خي ايد بزب منظور عالي بولم اوزره نفاعض و تقويم قفدي اضم
محمد اركان محمد سابعه
۸۱

۵

در سازه مافده اقامت انیمکه بونانه بلک قلی خانه فقهری هفت سانه غریب
 ایج جکی خه مایه قف بو قصه طویانه بولر حرکت و معلو الجمله
 و نانه اعصه سیر می و با شور بهدیه ناسه اید می نطیف موافق حال و معلو
 اید مینک تفصیلاً عه و اشعار تفضای اره سینه قف یار ره
 بیله هفتاد و بیست و نه قف و الاکلام دی الحقه ۹۸

هکم جلی اره سینه حباب ناهاری معلوم تاوری اوله مایه طینه و بیله
 نانه اید نطیف صور نرینک هاجب موافق نانه عا سینه و نعت اولو مع مایه
 غریب اید مع جید کدونه نانه عا اید نطیف صور نرینک بعضه فوائه معنوی رض
 اوله نطیف نطفه قف یار ره و موفضانه معلو قف یار ره و نطفه معنوی بیله
 محصه صیه انج اوله نطیف عرض اولو اید و الاکلام دی الحقه ۹۷

KAŞGARI İŞGAL EDEN ÇİN'LİLERE KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HAN'IN YARDIM İSTEĞİ

کاشغری احوال اخیرہ دائرہ کاشغریہ
بعضیہ خانہ زادہ بیک قوی بیک طلبہ دفع
اوزرنہ خانہ سابقہ تقدیم ابلیک لاجم

حضرت بیامه سوفور جناب تاجدار میرہ شول شرفہ نالیتیم اثاسنے برقدوسدیر برلادی تنظیم ایروب خابای
مکارم احتضای شالہانہ میرہ عرصہ و تقدیم اتکلمک حضرتے الملک جوتون قواچیہ شرفور و سولہ جریو
اروزنہ کرات بیامہ شنت لیدی قلیات ات بولت بر اوزرستی کشف اولفند شافاقا عرصہ و افادہ سنہ نقدہ
اولیتیم معدودا - لوزنہ بیکانہ می برومہ زبر خدمہ ایرکت نظر لاد جلیل ہمارنہ میرہ عرصہ اجناس - ایرم
اور ایکی سنہ فعالانہ وجانبانہ بر غیرہ متعادلہ شرمسیر معلوم پرر عاجزانہم جینولورت و برلایم شعلہلرت
ایادای تسلط و استیلا سنہ تحلیص و استرداد ایوکی کاشغرقطرسنے بر حکومت ہمدومہ تشکیل ادوی بر نہ
مرہ عرصہ اقصی آمالی اولوب تعمیر راشت سینہ ہوائہ ووقیفہ صرف ساعی بیلا پر ایوکی اتحاد اسلام فقیہ نجیہ
سامہ نمای حیدرینہ انتزای شرقی تشکیلہ مدفوع اولینہی بہو حکومتی مرکز دارلہ مسلمہ و نقطہ موعودہ موعیدہ
اولوبہ و ربانہ عدلت قرارہ سفیر محضی اعزام ایرکت خلیفہ مذہبیک شریہ تابعینہ عرصہ ادویہ واقعا دریم
دولتی کاشغریہ ہجو ایفنی و انکثرہ دولتی دخی قطعہ مذکورہ پر مستحکامت قریبتی وسیلہ اتحاد ایرکت کاشغری
استی ایکی تکلیفہ ایجیرا رسدہ تکالیف مذکورہ بولت قریب با تلافیہ مملکتہ مضرا و لیبنی بریہی البرقانہ
اولینہی کجی ذاتا پرر عاجزانہ ملک خادمی اولینہی فکر و مسلک قرینہ یعنی اتی اسلام فکرینہ مفایر اولینہی
بر نظیفی ررہ اصلو تردد کوستراماشی فقط حیفاکہ بر قایم زماغردنبرو میہ الملیہ بر ررہ
مرسدہ حکمتہ کلمہ اولوبہ نفقہ و نفاذہ کافہ نتیجہ و ضمیمہ شادابیت وفاتنی شاقب کاشغرقطرسنے
رضی مع التأسف ناھد و برقدہ ساعی و ہمہ ایہ اولوبہ ایکی سنہ دینبرو سامہ وجوہہ کتر مرسدہ اولینہی
اتارینی محو و نابیر ایوی . ذاتا پرر ملک ارشد و اکبر اولوبہ خاقانہ مغفور طرفندہ احسانہ
جو ریدوبہ فرمانہ عالیانہ رضی حد و ماتیم عاجزانہم تقدیرہ و تقییرہ اولوبہ اولینہی ملک کریمتہ برادر عاجزانہم
برلایم رسالہ ہوا بر شانت اغوا آتہ فایلمرہ باشندہ بریکہ بریلی آملدایہ بر طرفہ علیہم قیام ایوکی
حاکم حکیم خانہ مورد تاسف دینبرو بر شغلب ایہ خدمتہ و ایسی رضی ویدر طرفہ ررہ مجروحہ حکومت دولتمہ نامشروع

KAŞGARI İŞGAL EDEN ÇİN'LİLERE KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HAN'IN YARDIM İSTEĞİ

برهمن استقلالیت ابر رفیع برای عیالہ ایلہری اوزرینہ مکتبی تہرتت و تفرقہ در تخیلی و فہم شہانہ ایم
مصلحت حقوقہ بزرگازمن کا فظہ ایتھ ایچنہ بوند ایہہ سندرہ ہربہ مجور اولوم و یکدیگر نہ علیہہ جلاہ مقدمہ
اجہا ایدہودہ تہر ماریات و مقاماتہ داخلہ ایہہ قوہ اسلامہ یہ فیلیہہ فیلیہہ ضعیف و نکر ایوی برائہ
چیلور کعبہ بر طا قم برای اسلامہ نکت سائقہ جہل و آزد و عیالہہ بنیزدہ ضرور ایرہہ تہر تفرقہ و قشت
مادہ و مغریہ و نہ بال استفادہ قولی فوئدہ و دہ ایکہ خط رجعتی کہہ رات کاشری بامانی استیلا اچکم
موفقہ اولیر بر ملت نعتی ضرورہ حقیقہ و نہ ایستہ نامہ بر حقارتہ یا قید و کوئی لہلہ صاور دیر
اودہ سکن یا شندہ معصوم و یکناہ بر برادر می کشتہ شہیر ایویہ نقد سولہ و تعلقانہ و ارایہ یا بر
غدار لرت بچہ خانہ تسلیم جودہ جانہ ایدہر و یا مذکورہ عیال و اولاد دینی و خانہ و ما و الدینی ترک ایرت
دوسہ بر سفالت ایچہہ ذارہ مجور اولیر حتی چیلور لرت قلیچنہ قورتلون لرت بر موغیہ بولہ قار و بوز
ایچہہ قورکوب لہلوت و نابود اولیر بالادہ معدومہ ماریات داخلہ نکت نایچی اولدہ قتال و عریہ و نہ
و غاضہ ذاتا اہالیات ارام و راحت سبب ایچہہ اولریندہ با سیمہ بریکہ اولدہ خیر فوئالہ و لمہ
و اصدقای مکتب ایہہ عاصیری تاویہہ و آسایشی عریضت اعادہ نہ موفقہ اولرہ بشقہ در لور المی بوز نکلا
بہر اسفنجہ موفقیت عافرانہ ملہ بر ملت جانیشی اولرینی وقت غلبت سلطنت جلوس سامہ نانوی
و نہت خلوقینا لہلری تہریت ایہہ بیعت و تجرید تابیت ایتھ ایچنہ بر سفید بت وارسالی تراکنہہ
ایرکمہ چیلور تہر لہجہم نا کر نظہری بر قورلہ خیریت آیاسہ عافرانہ می بر لہو و ذاتا اہالیات مناغاسہ
مناغاسہ سائقہ ابر بوزیمہ اولدہ شیرازہ اشقامی و مکتب کب نسفیت ایچہہ اولدہ قوئی اخلول و افنا ایوی
میت عافرانہ نہ باقی قالہہ بر فہ قلیہ مسلمہ ایل لہجہ با و آ باد جانبا نہ بر خیمہ مدہ اعدا ایہہ
ما برسانہ بر ہر مدہ سکرہ بر ندرت دخی پشادہ نظرم اکثریت قف و لہلکن کور دکرہ سکرہ جار ناچار
روس لرت تحت تصرفدہ اولدہ خرقہ قطع نہ انجا ایکہ مجور اولوم او آنہ واقعا کنیم بر آید
برخی فکرہ ایوی و خیفہ تابعیت دخی بونی اقتضا ایردی فقط بر منلویت بر اضمد و نہ سکرہ لوفندہ
برنا مبی قولی اولرینم نز و کیر یادہ عیالہ اولرینی کچہ عند حقایہ و نہ نہت لری الہیہ دخی رھیبہ لہلوتہ

KAŞGARI İŞGAL EDEN ÇİN'LİLERE KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HAN'IN YARDIM İSTEĞİ

هس ایلیکیم حجاب و فحاشت بر کامانغ اولدی دولت مدرونی اعدای بر کردارک یرغینده ستراد ابرینکند
افندونک یانسه دیار و اغیار قاسوسنه اعداؤ ناموسی ایتک ایتیم بر فرسته ترصلأ بو آنه دکیه
طاشکند ده مکت و توقفه ایلم کاشنک چیلورلور فندنه استیلانده اوینی شاقب برکنه ویرینه
برصورت کاشنک اول و عاکرنه اوجیه یچ کیسی قدر حقوقه مضافانه فرار اینه اولرینه چیه دیتی
ایم روسیه دولتی بیتک کنده ظهور ایرنه قورله شمرسی اناسنه روسلک ایسی وسطیه کی سلطنتلر
وایی جنال قورخانه بوقورلینه بر مقام روسی عکری اشغایله بوندایله برابر کاشنی چینه
نزع و ستراد ایملکمی دفاعه برمانه برصورت تکلیف ایدیرده بوقورلر جنال رقوم نذر دیتی روسیه
منفعتک اخصانه بر آت اتخاذا ایتک ایستیکتی یل قورای اکلامه اولرینه و قورلرینه سادد نالای
طاشکند ده برضانه کاشنک ادرسی دخی بوقورلر نذر دیرله منفعه و هم افکار اولرلرینه تکلیف منکوری ده
تردد ایلیکیم غنی عن البیانه حتی روسلر بر طاقم ملاعید ابره فریانه ایم ورتب و ناله اعطایله
اولرلرینه بر ناله امرای اسلامیه ی جلب و اغفال و منفعت نذیرلرینه اخصانه اقدام ایلکوی مشهور
نظر تا سف عاجلانه اولر جنال قورخانه دفاعه نذر دیتی دخی منفعت ملاعید ایم برید اغفالک دایه یقین
کوردیکیمه طاشکندی ترک ایم اولور و عیال و تعلقانه نذر کانه سهر منکورت هوارنه کاشنک نام

کوجت بر قریه بر جیلدرن براده کنیمه عن شکانه برصورت تعیبه اتخاذا ایم بوقورلر قورلرینه نالای
صلای اولرلرینه اصل صوره کیرلر خلکیای راهم بجای جناب خلافتنا هیلرینه عصبه ایمات ایستکده بالور
بیانه ایلیکیم جیتله خانانده ویرمات روضه دکل حتی جیدینه بیلانه اییونه سهر خفانه یچ بر جیتله اولرلر
نظر بقیدیم کوردیکیم حالته اولرینی اناؤ ایضا حذر هیچ بر سرشته ویردیکر حال چیلورلر سکنتی
استیلائی عطفه کترلر ظلم و اذار اجا ایتی کاشنک اهای اسلامیه سهر اعدای بر کردارک ابارک
ظلم و اعتافنده لهب زبهن و ناله قائلردر کیمه یرینی کیمه اولرلر کیمه عیالنی کیمه نذر دیتی آغلیور
اتمه انتقام هر قبه فروزانده کله برصورت و قورلر چیلورلر جیلری طوید برج بوند و کنبدره
چیه سانه و آبیه دیتی تعلیم ایتدیرسی اولرلر کی اهای ساهنک هبرولا قتی اینه بستره نعلی ایز
براده ی ایصال ایتدیر چیکند ده اناست عاجلانه ساهنکده کاشنکده فرار ایه میب چیلورلر

KAŞGAR'I İŞGAL EDEN ÇİN'LİLERE KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HAN'IN YARDIM İSTEĞİ

رَقْبَةُ خَلْمَتِهِ بَاقِي قَالَاهُ امْرَاُ وَاَعْيَانَهُ اسْلَمِيَهُ طَرَفَهُ نَهْ كَلَامَهُ مَكْتُوبُهُ رَهْبُ بَرِ مَحَالَهُ مَوْسَمُهُ يَهَاكِي
وَهَوْنُهُ اُولُو رَايَةِ اُولُو نَهْ خَوَقْدُ وَا نَكْنَهْ مَضَا فَاتْنَهْ كِي آ دَمَرْمِي طَرَفِي اُولُو رَهْبُ كَا شَفَرَهْ عَزِيْمَتِ عَاجِلَانَهْ
رَا جِي اُولُو رَهْبُ خَرُوْدَهْ تَقَرَّبْ نِهْ كَا نَهْ مِي مَتَقَابِ جِهْمِي يَكُوْلُ وَيَكُوْلَتِ اُولُو رَهْبُ قِيَامِ وَرَقْبَةُ اَعْدَايِ طَرَفِي
قُوْرَتِي كَنْهْ حَرْفِ مَسَاعِي وَاهْتِمَامِ اِيْرَهْ جِكَلَرِي وَعَدَايِي بَرِ رُورِي كَا شَفَرَاهِ افْغَانَتَهْ آ رَسْنَهْ آ لَوِي
تَسْمِيَةِ اُولُو رَهْبُ اَلْاَكْتَهْ هَنْدَهْ بَرِ هَاكِي اسْتَقْدَالِيْتِ كَا مَلُوْدَهْ يَشَايَا دِهْ اُولُو بِلَكِ خَيْرِي دِهْ مِتْجَاوَرَهْ قِيْرَغِيْزِلَرِي
عَبْدَالرَهْمَهْ دَا دُخْوَاهِي مَرْمُومِ يِرْ عَاجِلَانَهْ مِ هِيْهْ حِيَا نَهْ كَا شَفَرَهْ جَلِيْبِ وَكَنْدِيْنَهْ اَنْقِيَادِ وَتَا بَعِيْنِيْن
اَسْتِزَامَا مَوْهَلِيْهْ رَتَبِ وَعَطِيْهْ وَفِيْرَهْ اَحْسَانِيْهْ كَرِيْمِيْنِي دُخِي قَوْلِيْرَهْ تَزِيْوِجِ اِيْتِيْرِيْتِي مَوْفَرَا كَا شَفَرَهْ
يِرْ اَعْلَايَهْ كِيْ كِيْ كِيْ زَمَانَهْ زُوْجِهْمِ جَارِيْهْ مَوْهَلِيْهْ دِهْ تُوْلَهْ اِيْرَهْ بَرِ اَرَكَلَهْ اُولُو رَهْبِي مَوْهَلِيْهْ قَانَهْ يِرْ مِ
عَبْدَالرَهْمَهْ دَا دُخْوَاهِي تَسْلِيْمَا آ لَوِي كُوْنَرْ مَسْهْ اُولُو رَهْمَهْ اَلَا نَهْ دُخِي اُولُو دِهْ بُولِيْوَرَلَرِي دِيْ كَنْدَهْ بُولِيْوَرَلَرِي
اَسْنَادَهْ مَوْهَلِيْهْ اِيْرَهْ دَا نَمَا نَمِيْ بَرَهْ اِيْرَهْ كِيْهْ اَلْاَكْتَهْ حَوْلَتِيْ نَمِيْ بَرَهْ مَزُوْدَهْ دُخِي عَمْرُوْ دَا دُخْوَاهِ تَوْسِيْمِ اُولُو رَهْبِ

بِرْ سَرْ كَرُوْدَهْ عَاجِلَانَهْ خَوَقْدُ وَا نَكْنَهْ جِهْمِيْزَهْ اُولُو رَهْبِ آ دَمَرْمِيْ نَجْمِ اِيْرَلَرِي بَرِ طَرَفِيْ وَ قَوْلِيْ دُخِي آ لَوِي
كِيْرَلَرِي مَوْهَلِيْهْ اَلَا نَهْ نَحْتِ تَا بَعِيْنَهْ اُولُو رَهْبِ اُولُو رَهْبِ كَا شَفَرَهْ حَضَرَتِ عَكِيْرَهْ دُوْ مِ تَخْتَامِ اُولُو رَهْبِ اَسْنَانَهْ
جِهْمِيْ مَرْزَهْ مَقْدَامَا اِرْسَالِ اُولُو رَهْبِ تَقْشَلَرُوْدَهْ بِيْ كِهْ نَهْ مِتْجَاوَرِيْ يِرْ لَرِيْ بُولَانَهْ اُولُو بِلَكِ قِيْرَغِيْزِلَرِي
طَرَفِيْ دِيْرَهْ دِيْ كِهْ بَرِ طَرَفِيْ كَا شَفَرَهْ نَجْمِ اِيْرَهْ مَكْتَلَرِيْ چِيْنَلُوْرُوْدَهْ سِتْرُوْ دَارِيْ نَحْتِ قَرَارَهْ اَلْمَشْهُرَهْ كَا شَفَرَهْ
مَحَالَتِ كَرُوْسْتِ عُمَانِيْهْ بَعِيْتِيْ جِهْمِيْ تَسْمِيْهْ دَوْلَتِ جَلِيْبِ لَرِيْزَهْ مَادِيْ بَرِ مَعَاوَنَتِ اِيْرَهْ مِيْ عِيْمِ اَلْمَكْلُوْمِ اُولُو رَهْبِيْ
اَمْرِيْزُوْدَهْ فَقَطْ قَوْلِيْرَهْ اَلَا نَهْ لَازِمِ اُولُو رَهْبِ مَعْنُوِيْ بَرِ مَعَاوَنَتِ اِيْرَهْ كِهْ اُولُو رَهْبِ عِنَبْ عِلْيَايِ خِلَافَتِيْ اَلْهِيْدِيْ
رُوْمَانِيْ اُولُو رَهْبِيْ اِيْرَهْ جِهْمِيْ كَلَمِ بَلُوْرُوْدِيْ بُوْشُرَفِ عَالِ اَلْعَالِيْ كَا شَفَرَاهَايِ مَسْمُومِيْ نَزْدِيْ بَرِ قَوْلِيْرَهْ نَقْدَرِ
نَفُوْزِ وَتَقْوِيْتِ وِيْرَهْ جِيْ نَا قَابِلِ تَرْيِيْزِ بِنَا اَعْلِيْهْ تَقْوِيْرَهْ عَاجِلَانَهْ مِلَتِ اِجْرَايِ فَعْلِيْاَتِيْ تَأْمِيْنَهْ اِيْرَهْ جِلَتِ
اُولُو رَهْبِ بَرِ وُظِيْفَهْ مَقْدَسِيْهْ اِيْفَا مِيْنِيْ هَرِ خَالِهْ وَرِيْزَارِ بَرِ سَلَامَهْ اِيْجِيْمِ مِتْجَاوَرَهْ دُخْوَاهِ وَنَشَا فَيُوْفَا نَهْ
اُولُو رَهْبِ مَقَامِ جَلِيْلِ خِلَافَتِيْ اَلْهِيْدِيْزَهْ مَقْشَلَرَهْ اَمَلَتِ اِجْرَايِيْجِيْمِ لَازِمِ مَكْلُوْمَهْ مَعَاوَنَتِ مَعْنُوِيْهْ اَسْتَحْضَايِ وَ
شَايِدِ اِيْرُوْدَهْ اَلْعَالِيْهْ دِهْ مَامُوْلِ اِيْتِيْ كِيْمِ وَجُوْمِ تَرْفِيْعَهْ بَارِيْ وَ عَنَانِيْهْ رُوْجِ بِيْخِيْرِيْ وَ مَوْفِقِيْاَتِ جَنَابِ
ظَلِ اَلْاَلِيْهْرِيْ اِيْرَهْ بَرِ مَقْشَلَرَهْ عَاجِلَانَهْ مِلَتِ اِجْرَايِيْجِيْمِ مَوْفَقَهْ اُولُو رَهْبِيْ اُوْ وَقْتِ هَامِيْ وَ مَحَبَّتِ اِفْتِخَارِيْ
اُولُو رَهْبِ مَعَاوَنَتِ مَادِيْهْ مِلَتِ كَا هَوْنِ اَسَابِيْهْ بِيْرِيْجِيْ يِرْ لَرِيْ سِتْرُوْ دَامِ اِيْمَلَتِ اَمِيْنَهْ يَكَا نَهْ سِيْمِ كَلَمَتِيْمِ كَا فَرَا

KAŞGARTI İŞGAL EDEN ÇİN'LİLERE KARŞI MÜCADELE EDEN BEY KULU
HAN'IN YARDIM İSTEĞİ

مسلمین باعث فوز و نجات و بادی رفاه و سلامتی سریر عدلت صبر جناب خلایقنا صبریه النجا و ارتقام
اقدسیه صادر اوله صبره اوامر شریف اتباع اید مکملہ اصول اولیٰ یعنی متکی بر اولیٰ نیز دیرہ بینزل اقتضای
دائره دیر و سلاط و افکار ملک غایبی و پروردگار نور و اولیٰ و عبادت صلاقت بنیانه عاقلانه ان دیر
کوشش حفظ و تقدیس ایدیکم براعتقاد در و بداعتقاد و دخی بر قوللرندم ابقه صولت نفسیت انقلا علیہ
زائل اولور قصدره عاقلانه ملک ان رسم کنی که خلایق کییا سای جناب خلایقنا صبریه نیز سوریه بنفانہ
قوه معنویه ایدی سائر هادایه حضرت خلایقنا صبریه بر قوللرندم میراوری و غایت عاقلانه مساعدت نهان
یورلی شری برادره لکند و ستان و لکند و ستانده افغانستان کچر ملک ارقه موسم شانت میولنی بتای
اولیٰ دفع یدلر نا قابل مرور و عبور بر حال کلمه اولیٰ یعنی قصدره معرفت بنکانه عجت اجرائیه
ایک باره تعلیم اولیٰ یعنی میرا لیه خیر لرحمه و ادخاله کابلرہ بازخبار قوللر دخی لکند و غایت
دائره برضانه آدرم اید ترقیانه لکندم بر قرار لریب بعده فضل ریعیت درودیه برابر آدر
کیتیم غرضه سیم بعد بنکانه مع ماول عاقلانه موقوفه بیدریغ و ایتانه جریسونه عواطف جمیع
شاهانه لریک ایضای فکر و کلمه تدره عاجزم بر لطف بر عنایت عالی الهال هادایه قوللرندم اید بر لطف
مقدس تمجیل ایت که او وظیفه بر رسمه امر و ایتیم دانسته زمانه و وقوعه سریر خلایق صبریه جناب
خلایقنا صبریه عبادت و صلاقت بنکانه ملک نه قدر سید و فاضل اولیٰ یعنی اثبات اید بکر اگر شبر
تبتانه مشوعه عاقلانه مع موقوفه اولیٰ یعنی ملامت اقتضای اولیه حاله صبر و قناعت و ساده بر عمر
امایه اکتفا اید حکم لریه زیر صایه هادایه جناب بر لایندم نالی نعمت اولیه بر قوللرندم اید
نه قدر عظیم بر شانه واقفی اید اجانب ان جزئی بر لطف محتاج اولیه اوقدر عار و زنده رتبر
قصدرت عاقلانه ملک موقع فضل و اجایه و ضعی اتانده و قدر عبادت رسم اصول اید عاقلانه دیرمونه شوق
عجب جمیع هادایه بر لریه میرا لیه عصبه اید بکره سیدیت بر قدره اکتفا اید و اوزریغ خلایق عاقلانه دلیل
هادایه بر لریه بر لریه اید هادایه کنیسی دانما و هادایه بختیار و سرفراز عادیه بکره عجب
ایدرم اولیٰ و قابل احداث امر و دفع حضرت ولی الامر و الافسانه افند زکر

دری

{ در لریه }

SÜRESİNCE MASRAFLARININ KARŞILANMASI

[illegible]

15. 10. 1951

اوس

۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

خارجہ نقد - یہ عیب ہے [۱] اصل کا نایعہ نہ ہو جو غفار نہ ہو نہ دارالاولیہ نہ ہو نہ بزرگ ہو۔

برای وقت خود - و سه مظهر عالی نشانی از قدرت و عظمی و شرف و اولیای عالمه بدو حقه - نورانی - غریب
- و به حقش یک نفس از حقش - آنگاه از یکی مسلک سیاسی در بری متعاضد ایستاد و در آنجه
اولی بعد از آنکه از هر دو اساطیر فیه مظهره بر حق نشانیه بدو اولی که کویانه شریانی بدو لقا
حق - سانس نظریا بعد از تقدیر ساعته ایدم اولیای ارضی و زمین حقش مه لایمکه -

”نووسی، غزالی! اینها نسخه‌های مندرج به محصولات تجریدیه -

[illegible]

RUS HÜKÜMETİ'NİN MÜSLÜMAN TEBEA İLE İLGİLİ POLİTİKASI

ایله عالمی انزوار چکلیمیز. بزم ایلله ممل ساره بینک. رولیت تحت و اتحاد مسافع. حضوره حالته جبهه بره بونوی درک
مقدنه ترمیم اندک. احواله شردو جبهه منی. روسیه در تکرار اسلامیه و طغری اولدو. روسیه مسطوره
مسائله اصله اکتب و برامادی شایانه تعجب رکله. بونو اسامه موصی سلسله اسلامیه وکل بنک وکل
نرفه جویانه نرفه صوره براماده تحق ایلدی بزم دنیا تحت وکل وکل ارنیه صدقه موقوفه وکل اولدو
صالح حال انزواره فاطمه وولتفره اظلا. حضوره ایلک ایچم برارلاند.

[illegible]

« نشر معارف اولیاد - کتب پر حق مانی معلوم به ساعد -
 کتاب اسلامیه ایله اولاده فاسلیه جا - غرضه بر لیسف بزرگ هم بر وقت قواعد معینه بنی اولدین اصاله مرقوم
 حقده اتحاد اولانه نیا بیلک بائند شانس لفظ دکه اکثر یا کیکینه مایند مشهور اولدیم متبایه اولو - از جمله
 بعلله کره اصلا اسلامیه در مراحله تنبیغه و بعضا فتح اولدین کی بعضا رض اضایانه عدم دفعه غرضه هم
 برایشه بر ایله معبره هم هم مطابقه اسلامیه فاسلیه ایلدی و مطابقه مذکور به اصلا اسلامیه بر عدم فتوحی به موجب اولاده
 اصول و وضع اولدی - و سیه دولانه مثل مختلفه دروس من هیئت افواج مقصوده اتحاد ایله یکجمله بر لیسف به
 ناکسه اولو به شومایسه قابل اجرا دکه - ایله حقوت مجرد بر بعضی قدیم اولده و مختلف اولدینر وظیفه
 دفعه مغایر دولانه بر لیسف دره عرف نظر ایله - حیضه شجره و اعتقادک نوع دهمی دهله به وجود دفته محابده
 « نفوس - غرضه شک - اولاد - مایله نوسخنه تدبیر به خصوصی ترجمه -

بہونہ اور ایک بڑے مخصوص درجہ رسیدہ و متفقہ اہل اسلام پر عادتاً - و سبب سے لھتہ افرغ ایجنہ اتحاد اولانہ تاجبرہ
وہوہای کہ نسبتاً بزرگ فاعل سرگندہ دیکھ ایجنہ دیکھ جماعت اسلامیہ نہ اہولہ و فوف نامہ حیلہ سوتیلہ
محاک اولدین جنم و اعتقادہ بزر جماعت مذکورہ بغایت قوی و شبہ اولمقد برابر اور ہر مفرد بر حالہ

RUS HÜKÜMETİ'NİN MÜSLÜMAN TEBEA İLE
İLGİLİ POLİTİKASI

بشامقده دریکه شمدی قد - علی الخوصی بزم اتحاد ایندیکم ندایب ایه حضرت اجری حکم دنا تیره مؤفیه اولده
اتکالی اسلامی انده تدایر مذکور دینلرله اظلاما - ناخستودی اید یولر - بونده اوده سنه اوله قرانه سنجی
داهنده دافع ناما - مطابق مفتی ایه قرانه کمالا و مد - سبه بیخ - بر اختلاف ظویر - ایندی شوبکه مفتی
مولایه مد - سیر بر - درسی معلی بولندیرمه خصوصیه اهر - و عکس نقدر بر مدایس مذکور یه سده ند اندر یکن
اخته - ایندی حاله اتکالی اسلامی مد - سیر بر عموم دینه تعلیم اولدیفن بالاییه شمدی قد - طب و فقه و فلسفه
انکشاف ایدندر - مدایس مذکور عرف علوم دینه تعلیم اولمقده اولم - بونده مقصد رض مولویه و سلاط
ایچین ادم شمدیرکده - بولمقده معارف عمومی و منطوقه کیم برفه ندیس اولم - بر دینلری قواعد دینیه اسلامی
نویسدر - ناما - مفتی اننه ایندی ندیس و تعلیم اولماسه فقه العاد دقت دافع اولم - شولمقده ایسم
اسلامیه نه علوم و معارف اولده عدم - عینلر نه نشانه اچیم - داکتر مدایس مذکور نه سبب من - انیس اولمقده ایسم
محافظه ایلک ایچندر - بالخریه نامنه اولدیفن اوزره اصحاب ترونده بولماسه مسلماندر حقه قدری - درسی شمدیرکده
دخیم دزیر لریه دقت ایلمک درر مسلماندر ادم درر مدایس مذکور یه عرف مطابق مذکوره ده علیه شمدیرکده
مطابق مذکور دیردی مسانه جید - درسیلرله ارضانی طبع اتمل موسسه بجهت عیون بولمقده دینلر اولم - بولمقده
کماله نقره نفس اولمقده در - اظلاما - اسلامی اچیم نه اچیم معارف و مخالف بولماسه بولمقده دینلرله اولم - بولمقده
مسلماندر خوف و احتیازی ایه نامنه ترایه ایلمک در - مطابق مذکوره نه امداد ایسم کدر دینلر عیب کورینم - مسلماندر
اسلام مقبوله مسنططوی و مذکوره ساریه منسوب امداد نیرلر - نقره بولمقده ایسم کدر دینلر عیب کورینم - مسلماندر
درسیلرله نقره و تعبیر نقره هغه اولماسه بولمقده ساری و قدما نقره دقتلر نفس اولدیفن اظلاما - ذاهبه اولمقده نقره
مطابق نقره - اولماسه که طب و اعزای واهی و ایسم اولمقده نقره مدایس مذکور نه حکومته درکوه اعاد
المقتضیه منسوبه اسلامی طرفه نه مد - سیر بر مخصوصه اداره اولمقده اید دکی نظر اعطاء اولمقده مداهنده واقعیه نقره
مذکور - مولویه انتخاب اولماسه دوزله درسیلرله انشا اولمقده دینلر مرتبه علوم و معارف عیون ایسم بولمقده
طب و لطف اولدیفن جرحه بر حومه مولویه نقره داکویم بولمقده دینلر منافع صحیحیه نقره نقره نقره نقره نقره
اسلامیه اولماسه سینه لایله دربرله داندی نقره معارف خصوصیه مد - سیر ساره ایه سیاه لایله نقره نقره
بایر جرحه برش بولمقده - تدایر نقره بر اجمعه نقره نقره نقره نقره نقره نقره نقره نقره نقره نقره نقره

سرو قطعہ سنک اطافہ دارا پیر سورج، انقلدہ سفیدک مسوکرسی نژدہ برنجی دفعہ اولدوق فوج و قساق بولمہ دفعہ یکم
اولدوق دفعہ افانک و عادی پیر سورج سفادت سینه سنک تکلای قوقافانہ نرجه سنک لعلہ حاجیه دفعہ چیلید سنک تذکره سی عرض
دفعہ یکم قندی اقدیم اما حیدر اولوق شایا اما سنک

خارجیه نظام سنک اما پادشاه تا پید پیر سورج سفادت سینه سنک دارا اولوق ۶۹ نمدوق قوقافانہ نرجه سنک

نظام

نظام

نظام

انقلدہ سفیدک « مرد » قطع سنک ای قندی دارا پیر سورج دفعہ اولدوق مسوکرسی نژدہ اجلی تبات ایلی برکت روکری
اسیای در طبعه ابدوده کاسک حرکتی نصیه و نصیر ایمنی طب بلکده عبارت ایمنی مسوکرسی روسیه حکومت مافج تجاری
اقتضای حوقی نکرده طوقه نوازاتی تا سید پیر اورده کی مستلکاتی تنظیم حکومت حد و دینه قدر توسیع مجبور اولدوقی از نه دین
بلکده نکرده در شانایا اصل ضبط ایلات انکارده اولدوقی انقلدہ سفیدک با تکیه خارجیه ناطریک روسیه خارجیه طور
دو کسنه انقلدہ نکرده ملات دفعه هر ایکی طرف مجید مختوب هشت - دیکده بعضه مازة نظام مسوکرسی سفیدک ایله سورسی ایاز سنک
بجمله نکرده روسیه نکرده کی طور و حرکتی حیدر انقلدہ تا سید نرس روسی اسای در طبعه سنکده دها زیاده انقلدہ نکرده نکرده

MERV BÖLGESİ HALKININ RUSYA'YA İLTİCASI VE İRAN - RUS
YAKINLAŞMASI

ماہنامہ علمی و ادبی رسالہ "ماہنامہ علمی و ادبی رسالہ" ۴

15

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

MERV BÖLGESİ HALKININ RUSYA'YA İLTİCASI VE İRAN - RUS YAKINLAŞMASI

تاریخچه و سبب های مهاجرت مردم مریخی به روسیه و ایران
در سال ۱۳۰۲ هجری قمری که معادل ۱۹۱۳ میلادی است، در مریخی
که در آن زمان به مریخی معروف بود، یک زمین لرزه شدید رخ داد که
بسیاری از مردم را کشت و کشتار کرد و بسیاری از خانه ها و
ساکنین را از بین برد. این زمین لرزه باعث شد که بسیاری از
مردم مریخی به روسیه و ایران مهاجرت کنند. این مهاجرت
به دلیل ترس از زمین لرزه و به دنبال آن قتل و غارت بود.
بسیاری از مردم مریخی به روسیه و ایران مهاجرت کردند و
در آنجا زندگی کردند. این مهاجرت باعث شد که مردم
مریخی با مردم روسیه و ایران آشنا شوند و با آنها
ارتباط برقرار کنند. این ارتباط باعث شد که مردم
مریخی بتوانند از زندگی در روسیه و ایران استفاده کنند
و به زندگی خود ادامه دهند.

تاریخچه و سبب های مهاجرت مردم مریخی به روسیه و ایران
در سال ۱۳۰۲ هجری قمری که معادل ۱۹۱۳ میلادی است، در مریخی
که در آن زمان به مریخی معروف بود، یک زمین لرزه شدید رخ داد که
بسیاری از مردم را کشت و کشتار کرد و بسیاری از خانه ها و
ساکنین را از بین برد. این زمین لرزه باعث شد که بسیاری از
مردم مریخی به روسیه و ایران مهاجرت کنند. این مهاجرت
به دلیل ترس از زمین لرزه و به دنبال آن قتل و غارت بود.
بسیاری از مردم مریخی به روسیه و ایران مهاجرت کردند و
در آنجا زندگی کردند. این مهاجرت باعث شد که مردم
مریخی با مردم روسیه و ایران آشنا شوند و با آنها
ارتباط برقرار کنند. این ارتباط باعث شد که مردم
مریخی بتوانند از زندگی در روسیه و ایران استفاده کنند
و به زندگی خود ادامه دهند.

RUSLAR'IN ORTA ASYA'DAKİ NÜFÜZLARINI ARTIRMA ÇALIŞMALARI

روسیه لورک آسیای وسطا ده کی حرکتی و سار بعضه تسلطی حاوی بوهای بیه بندگی
کلامه تجربات صورتی کوندر لیکنه دار خارجیه نفوذت جلیله سنه نکره سی نظور عالی
برینجه ایجه معنیله عرصه و تقیم قندی اتم اهرام اولونجه اهرامه ایتم
صدر اعظم
کاکر

حضور معلوفه حضرت صدر اعظم

معروضه چاکر کیه لر بر
روسیه لورک آسیای وسطا ده کی حرکتی و اولیای بعضه حاوی بوهای بیه بندگی
تقیم قندی و مانده بکله با تجربات لوند ساری بیه بندگی استعلام کیق اهرامه ایتم
برینجه ایجه معنیله امر و قیام حضرت و اولونجه اهرامه ایتم
ماجیم قوی
ح

TÜRKİSTAN MÜSLÜMANLARINA RUSYA İMPARATORU İÇİN
CÂMİLERDE DUA ETMELERİNİN EMROLUNDUĞU

٤

٥

مستور و سیه ایملوری حقیر حقیر جوامع شریفه و قرائی حکومت محله طرفه نه زنانه اهالی اسلامیه
ارادینیه سر غزیه نه مدیح و عائلک تقیسی بیه سینه رتله نه باغیر ایش کوندر بلده نه صورت نه نور قرآنک
ترجمه و خارجیه نه نه جیده سنک ادبایه کی نه سیدیه نه نه نظر عالی جریله او نه نه عرصه و تقییم قندری ایش
ای سلاطین قیامه سنه ١٢٨٨
صالحه

٦

مستور و سیه ایملوری حقیر

مستور و سیه ایملوری حقیر جوامع شریفه و قرائی حکومت محله طرفه نه زنانه اهالی اسلامیه
ارادینیه سر غزیه نه مدیح و عائلک تقیسی بیه سینه رتله نه باغیر ایش کوندر بلده نه صورت نه نور قرآنک
ترجمه و خارجیه نه نه جیده سنک ادبایه کی نه سیدیه نه نه نظر عالی جریله او نه نه عرصه و تقییم قندری ایش
ای سلاطین قیامه سنه ١٢٨٨
صالحه

TÜRKİSTAN MÜSLÜMANLARINA RUSYA İMPARATORU İÇİN
CÂMİLERDE DUA ETMELERİNİN EMROLUNDUĞU

هنا جیه نفرتنه ۱۱ مارچ ۱۹۱۷ تاریخیه تقیسی بسمه شهبانگیزنه وارد اولاده ۱۹ فورولو قیترله تجریدیه

هستایر ایلطور حضرتک حقیقت جوامع شریف در قرائی حکومت مجله طرفینه ترکسته اهل اسلامینه ارادینز بر دعا
نیز جیه کهنه فرانزیه تجریدی نقاش تقسیم قوی ارونه حضرتک لاکر
مصروف دعا صورتک تجریدیه

یارب بنوع مقرر هستایر ایلطور انکسار انکسار و بیج حضرتک عونه ایلر که نظم ایلرک دانه شهبانگیزیه ایلطور
"ما یات اودور دنا" و اولی عذر - بقول انکسار و بیج "حضرتک و سائر انجیل حکم ایلرک حضرتک دوق و بیج اولی
حیه حضرتک بلجیه بیسنه سائر حضرتک اولی و ادرینز دانا اجرای حکومت ایلرک تقیسی نامیه ایلرک
ایلطور و ایلطور بیج حضرتک سائر اعضای خانانه ایلطور بیج بلجیه آفات ایلرک و سائر ایلرک و سائر ایلرک
و حضرتک ایلرک
حیه حضرتک عذرک نرود دانه شهبانگیزیه خانانه ایلطور بیج ایلرک حکومت حکومت و تقیسی بر تقیسی
ولادت و جلوس ایلطور بیج و سائر کونیه جدیض دانا ایام مقدس دانه ایلرک
و کلاسی و حلاله و سائر مایه صافری و سائر و سائر
تقیسی ایلرک ایجاب حکومت ضایع حکم ایلرک تقیسی حکم ایلرک
سائر عذرک کوهلک بیلر کوهلک دانا بلجیه بیسن نامیه ایلرک

HİVE VE BUHÂRA HÜKÜMETLERİNİN MEDRESELERİNDE
RUS LISÂNININ ÖĞRETİLMESİ İÇİN RUS HÜKÜMETİNE MÜRÂCAATLARI

خدا - جہ نظارہ تنہا پہ سادہ شمع تا یہ خیمہ تیر سبوغہ سفارہ سیر سیدہ
دار داورہ ۵۷ نومردلو تحریراتک ترجمہ سید -

رَجَبُ الدَّوْلَةِ
عَدَدُ

، خیومہ ، دہ بخا ، نیک با شلیج مدیس لرنده - روس لانی ایجووہ مخصوص تعلیم لرنک
احداث و تالیسی مادہ سازد اتر ، سید تیر سبوغہ ، غزتہ سیک بکوونای نرسندہ
مندرج بند معلومات اولوہ وزرہ لفظاً تقدیم قلندی امر و فرمانہ حضرہ لکلام کردہ
ملفوظہ بندک ترجمہ سید -

، خیومہ ، دہ بخا ، حکومتاری تعلیم لری میا نندہ - روس لانی نشر و تعلیم انجمن
از و سندہ بولند قلرنندہ ، خیومہ ، دہ بخا ، شہر لرنیک با شلیج مدیس لرنده روس
لانی ایجووہ مخصوص تعلیم لرن تالیسی - روس حکومتندہ طلبہ امتحان کردہ -

بابہ احمدیہ خاں ملک خانہ کتاب قبیہ نہ

نظام معارف

40

رویه در بیان الهامی صمدی گویند رطلان اودره بهائی برده و محقق سرفراز طبع و تمکین است برین معقاری اودیه حرفه خلافت برده اولین طبع
او حبیب سز نور قره اتی نوز و ۲۰ سره اولی تاریخی تکلف خصوصاً اعصابی می معتمد که عاوی اودری یکدست محقق سرفراز طبع هم در
دهم نیامد معرفتی ج اولین طبع و معتمد عیان و ذکر اودر خطبه مطبوع و مجدداً در رده موجود اودر کلام قدیم مطبوعه اولین کبی
هدیه معطوف علی اولادیه کتب عوفیه سره التشریه سند تزیین به ری اودر عوفیه معتمد مطبوعه مذکور و طرفه مرافقت اولین باز بصورت
رهیه تزیین علی اودر معتمد کلام قدیم مذکور و طرفه عاوی علی اولادیه موجود اولادیه بیوز الله سره سرفراز بعد از درت بیایلی یوزای سزندان
رها مطبوعه مذکور و ده اخذ و مباحثه هدیه ای اولادیه قره درت بیایلی یوزای سزندان که معارف بود بر سر سزندان کتب قسم و فصلت
او خجی ماه سز سز با بعد نه تبوی حقیقت استیله و روضه الهامیه حرفه خلافت برده ایستاد از معتمد اوجاع و روضه هدیه سزندان اولادیه
معارف نظری
معتمد

KAŞGAR KADISI'NIN LİHYE-İ ŞERİF TALEBİNİN
PÂDİŞAH TARAFINDAN KABÛL EDİLDİĞİ

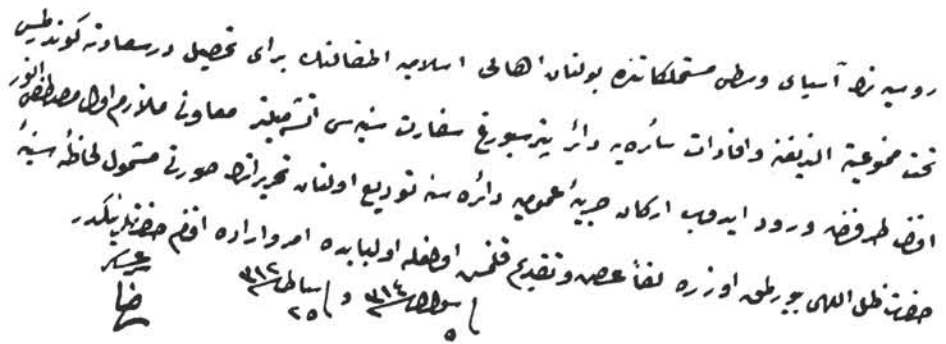
بلد کاشغری

باش کتاب داروس

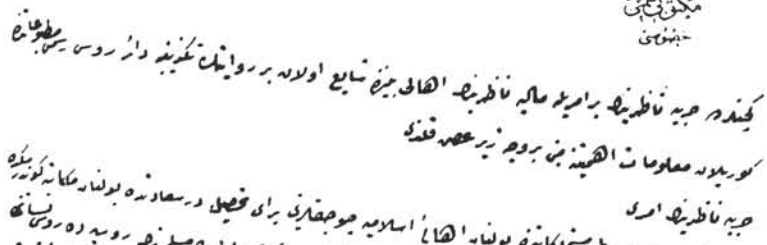
۴۲۷

کاشغری قاضی حبیبا به افندی طرفین وقوع اولان استدعا اورینه اوقاف همیون نظارت جلیل
شریف اید بون حبه سعادت عدالت یاتینا هیکل باند موی اید شیمی حقیر تدر بر بند ان ساس
واصل دست تنظیم اولان چهار دی لاولای تا به غیر تذکره خصوصیه صدارت تهاهیری لدی تقدیم منطوق
اوله روح حبه سعادت جناب بوی اوت دین و خزانة همیون نه اهدا اید به کمالک اولرینه نه استعفا
ایده بدو حبه مبارک نه دخی خزانة همیون بجه شریف اید بیدین دوی اید حبیبا به افندی جبار اولر نه همیون
کند و نه نسیم اولر حقه شرفه و به جبهه نه اراده شیه جناب خدوقتی منطوقه حبیبه توقیفایا نه
ایده افانسه و خزانة همیون کتخانه تیغ مارده اید لسه افانسه اولرینه اودون نه حفظ و لا و کدر
اچمادی لاولای مایه جلاله
کاشغری

→

4

تور بدو معلومات الهیة فی ربوبه بر حجت
جیه نافذ شد امری
رویه نیکو ایست و مطر سستگاریش بولند (هات) اسلامی جوعی برای تحصیل و سعادت بولند مکانی نیکو
اولی که جیه نظر را طرفه مستحضر اولی بفرموده بولند سکنه بر حرکت و افعال سکنه رویه ده نیکو
نه سیدی مجید اولی اندک فتره ای بعد بر سر عهد مضموعه امیر الهوی ایله اولی بیلدگی مضموعه
مکوهه طرفه اولی حکومت مجیدیه فخر مجید علیه مفاوید وقت و افعال و نیکو فخره افعال سکنه بیلدگی افند
ایست امر بیلدگی
مکوهه طرفه اولی حکومت مجیدیه فخر مجید علیه مفاوید وقت و افعال و نیکو فخره افعال سکنه بیلدگی افند

پسر امیر بشه
 علیه قاضیه فقیه
 اوده سارده عکس عموم افراد به سراج الله المقدیه دارالکتاب بنیج دوره ایله رولیه رولیه اصلیه
 بویله بر اصلیه رولیه انستیک بیاسه اوزینه قائمه انستیکه بوسیده دوستلک و قوجو بوسه ورد اوله
 سو دکاری اواز جهیده نه دیفلر اولعبه انجه اوده سارده فیله ولادی و سوزو سو فیله فیه جهیده
 اوزاری اوله فیکل بتفصیل ایضاح ایله
 بنیج
 اوجده لوبی ضابطه - بنیج
 اوجده لوبی ضابطه - بنیج

[illegible]

FERGANA MÜSLÜMANLARI'NIN İSHAK MEHMET ALİ RİYÂSETİNDE RUS
ASKERLERİ İLE YAPTIKLARI ÇATIŞMALARA DÂİR HABERLER

تاریخ مختصر
۱۱۹

اسیای وسطا ده کانه. و غایه. ایاتنه احوه محمدی نام که نک تحت پادشاه قیام ایدنه اسخاص ایدر روس عسکری
بینه و قوچورده صادره عقده بعضه تقصیده هاوی. ساره او قییدل. غرتنه سنده نقاش. سیه ترسویج
غرتنه سیک درج ایکنی بند و بیغانه نک کوندر لیکنی تامل ترسورخ خارنه سینه سنده انابه ایکی قطعه خبرات اید
ملفوظاتیک رجدری ۸ صحت لای تا یخنو تکره مخصوصه جاری ایله تقدیم و مقوم محمد عینک کوبا حکومتینه
بوایده مراجعت ایسمه اولدیغه ساره یه در اولده و مذکور بیغانه ده محمد بولسا نه عز و باتک تلیدی ایچونه بولده و یا
اجرا اولدی عرصه و ترقیم قشیدی مدت مدیده رتسانه قانت ایسمه اولده موسی. بوریس تکره نه. که حاد
مذکوره نک مسوئی ازده محمد نک استغفرالله و الهامی محمدیه اختلاس و سوبه ایدنه انگیزه ماکور ربیک
القائات مضه تجویزه عطف و سادیر بوایده. ترسور غیاوه ده موسی. غرتنه درج ایدر سیه اولدیغی بریدی
مضرا و لرونه. نوویه و ره سیه غرتنه سیک روی خیرانک بری تا یخنو نوسنده مدرج مقالین فرانسجه بریوی
کوندر لیکنی مضه سفارت سالیانه بکره و در اولده ۱۴ صحت لای تا یخنو و یوز قوشه سکر نورولی خبراتیک
ملفوظاتیک رجدری دهمی لغا عرصه و تقدیم قشیده ایله اردو فرمانه محفله مه لای اولرک.

خواجه
موفق

۱۹ صحت لای تا یخنو

بسم الله الرحمن الرحيم

میکائیل قاری
خجندی

ترکستانه ماوردی خورج: سیمده صیمه و لایمورم دور عکری بر لیمورم ترکستانه زوره
عکری نل و رطلک اوره نکرانم زوره عکری زلفن تکلی ایله جلد اولده ایکی قلی ارفول
مکیه اولینی قلماسه حق بیلده علل مافی حاوی سیمده سفاسیمده ایله سیمده قول اعلمی
نور بکده وار زولوب ایلده صیمه زوره سیمده قول عکری سیمده سیمده
دنده لفا حصه و تقسیم قلماسه اولمورم ارفول عکری سیمده
سیمده لفا حصه و تقسیم قلماسه اولمورم ارفول عکری سیمده

4

بزرگوار حضرت مولانا صاحب دفترا علی انور کبدہ مودود پور علی گڑھ وکٹوریہ نور دین محمد رفیع صاحب

[illegible][illegible][illegible]

مکتبہ اسلامیہ
مکتبہ فی قادیان
خیبر پور

۱- چنانچه در تاریخ ۱۳۸۵/۰۷/۲۵ و ۱۳۸۵/۰۸/۱۱

2-3

[illegible]

نقلیه در قزوین قرار دارد و به مسافت ۱۰ کیلومتر از مرکز شهر قزوین فاصله دارد. این منطقه دارای آب و هوای معتدل و حاصلخیز است و برای کشت محصولات کشاورزی مناسب است.

ÇİNLİ MÜSLÜMANLARA DİNİ NASİHAT İÇİN HEYET GÖNDERİLMESİ

بدر ز سر الفیض

9114

۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

4

[illegible]

DÎNÎ NASİHAT İÇİN ÇİN'E GÖNDERİLECEK
HEYET'E VERİLECEK HARCIRAH

۵

بدر روزنامه

باش کتابت داروس

۹۸۸۸

جلسه مخصوص وکلایک ۴ شعبه ۱۸ نایبلی تنک - ۲۰ صدائیه در تقسیم قضاة بقطر
عمره اولدنی اوزره حیدر اغزی مقرر اولو و جهن علی و عکبر و نه تحب بوطه دره دار
بروز و انجی قمره هکونه انتخاب ایلدو انجی کتبه ایکیسوز البیرا فرج - راه
دهنت نکوره نیک اغزی شرفه و جریلا ایلدو نه جاب خلوقه اقصا و عاکبه
او بایع اوردونه هفته مع لاکله اسلج و انجی ۱۸ و ۱۷ ساله
طاهره
محمد

خواجه نقیہ، مکتوب بہ خاندان الکلیہ، جامعہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند۔

حکومت علیّه و قوه مجریه را تمام اسرار و غیره در صورت قطع در دو کتاب اینک در غیره از آن کتاب
مذکور حاوی در این نوعی لغات تقدیم شد اسرار و توضیحات هر دو و تفاوتها در مصلحت نظر
تبرین ایچیه حکومتیه در تمام اقسام اینک در عبارت مذکور و تفاوتها در این دو کتاب
اولی در این کتاب

[illegible]

ÇİN VUKUATI SEBEBİYLE ALMAN GAZETELERİNDE
ALEYHTE ÇIKAN YAZILARIN TEKZİBİ

[illegible][illegible]

RUSYA'DAKİ MUSLÜMANLARIN EĞİTİMLERİNİ GELİŞTİRMEK MAKSADIYLA OSMANLI MATBAA HARFLERİ GÖNDERİLMESİ

[illegible]

KIRIM'DA SULTAN II. SÜLEYMAN'IN CÜLÛSUNUN
KUTLANMASI

بسم الله الرحمن الرحيم
ویرسلت شایسته فرجانب حضرت سلطان کریم و العزیز دمر
الجدید الشریف سلطان سلیمان خان بن السلطان ابرار احمد بن
ابن السلطان محمد بن السلطان احمد بن السلطان محمد بن السلطان
وزیر الاعظم حضرت سیاهوش باشا
وقتی که در پیشگاه کباب نظری
ببیند قیام الیوم بر لایق
منتهی الیوم بر لایق
و لایق

اتفاق را و رای پشور و وزیر اعظم و علی ایمره و جمیع و امرا و جمیع
خواص و عوام ایله اشعیه شیخ و شعبین و غنیمت و امرا ایکن کون
جمعه ایته سیدر سر سبط مورثه با لا سخطا و دولت و اقبال و سعاد
و اجلال ایله اجلاس و لباس کرامت اقتباس و جملت که خلافت ایله الارض
قامت و الاربعه خسرو انزوا لیا و لایق خطبه و سکه نام شریفه مشرف
اولغین بوموه عظمی و عطیه کبرای الهیه نکه جمله بمالک محروسه عدا
و اعلا و لازم خصوصاً و لایق دولت علیه مزاولان حاکم کرامت افکار و اقبال
امر محترم اولغین جالیبا حق کرده مزید عنایت علیه شاهانه و مزید یافت
سینه پادشاهانم ظهوره کتور و خاصه خلیع فاخره ملوکانه عظمی
دوخته بر قطعه خلعت مورثه بخت سلطانیت عنایت و احسانم اولون
نامه هما یونمزله ارسال و لایق در عند الوصول عنایت و لایق خلعت فاخره
و کسوه باهره محال و اعزاز و اکرام و اصناف و قیود و احترام ایله استقبال
و الویکی و باظهار مباحات و مفارقت و صکره ایستاده سعادت عنوان
و دودمان مشید البینا مزه اولان و غیر صداقت و اخلاص و وفای و صلوات
طوبت و احسان من مقتضای سببه سر سلطنت جمعی باقی و تحت غایت کشتن باقی
اوزره جلوس همایون عزت و توفیق و اقبال و لایق معلوم ایکن قیود و اقبال
اضهار شادمانی و اعلا و نجات جور و محصوران چون قلعه کرده صوبلین
انواع شکل کرایه و نرس

خان حضرت پیریه نامه همایون صورت بدرد
جانب ما و کتاب ایالت نصاب عزت انشا بپسندید خاندان خاندان
نسل الطائی استاده سعادت و خیر خواهی منظور انظار الهی بالفعل و قیود
سلم کرایه خاندان مثالیه حیات عنبر بار و تسلیات عبرتنا رک محض
عنایت پادشاهیدن صادرا و لایق مطالع ملند قیود صکره معلوم اولاکه
حضرت خداوند و اهل ایمان جل شانه عن الشبهه و النظر و المناظر میامن
تأییدات زلیه و بیامن توفیق انتم زلیه سبیله ناصیه آخر البعادت
منوال معلوکه نه مزدنا سخطا و مله الهیه وجهه اقبال شوکت مال خسرو انزوه
اولان قابلیت و استعداد شاهانه عزت و ایه مقتضای و نده امر لایق تحیل
سلطنت و اجلال انا جعلنا الخلیفه فی الارض زینتی ایه مزین و تاج الجمال
دولت و اقبال کفرختن و لایق حاکم بین الناس یا بعد عنانی یاه معنون و لایق

KIRIM'IN DÜŞMANA KARŞI SAVUNULMASI

قریم خان خضرلرینه نامه هایون

الکفر ملة واحدة مضمونی و ترده جمله ملل نصرا برابر بر نیله اتفاق و اتحاد و از
مالک اسلامیته به طرف نظرنا استیلا و ایدی اسلامدن نیجه قلع و بقا
انتزاع و اها لیسن کر قلع و سلسله استرایدوب کوندن کونه فساد و شقا و تیری
زیاده اولغله قاتلوا المشرکین حیث وجدتموهم مفهونجه دین اسلام اولان
هر فرده و با خصوص تاجداران دین پناهی و حکمداران فرمان فرمای صاحبقران
سلطین اسلام زمانا و لثاره غزاهما دفع عین و لمغین و شاور هر فی الامر
فاذا غزت فوکل علی الله و هو حسبہ مضمونجه اول طرفن امور دین و کار
آزموده مسن و اختیار میرزایان شجاعت معتاد و عساکرنا نار غزاعتیاد
نصره الله تعالی الی یوم المیعاد ایله مقنا و زه اولندقدن نهر طونه منجد اولدق
تحریک الحام کمیت نصرت پیام ایله ان شاء الله تعالی بوجا غه کلوب اسباب
سفر و ایات و قتالی اماده و حاضر و هر نه طرفدن دشمن دین غلبه و ظهور
ایدسته اول طرفه حرکت و بعنایه الله تعالی قهر و تدبیر و دفع مضرت اعداده
سعی و دقت و یقین معقول و مناسب کورلدوکن دستوراکرم مشیر انجیر
نظام العالم ناظم مناظر لام و وزیر اعظم سیاهوش پاشا ادام الله تعالی اجلا
ارسال اولان مکتوبکرم مفهونه علم عالم شمول خسر و انحر محیط و شامل اولنده
سزایا عنجد بود و لت علیه ابد پیوند و دودمان بخلد لارک نمزک خیر خواهی
و ایستان سعادت آشیانمزمک امور دین و کار کداری اولوب بو آنه دکین غیرت
دین بین و اغورهایون غرض و ناموس سلطنته لایق و موافق خدایات
جليلة الانار وجوده کتور مش خدمتکاری اولدوغدن غیر ری رأی دین
و فکر اصابت قرینکه هر وجهله اعتمادهایون و صداقت و استقامتکرم الحقیق
خاطر صفا مقتر و نما اولوب واجدا صداقتا نصا فلرندن زیاده مسن دین

KIRIM'IN DÜŞMANA KARŞI SAVUNULMASI

کلی خدمت با بولهای تون و ملحوظ خاطر سدا موقوف اولغله غیرت دینیه کون
اطهار و اشعار ایلد و کونرا جلدن تکرار د عای خیر اجابت اشرملو کونمزه مظهر
اولمش سزده بر خوردار اوله سن و ایکی جهان یوز یکم آق و حق سبحانه و تعالی
حضرتلری د انما اعدای دین بینک سربده و لکری و زور دن قلی کونرا اولیه
ایمدهی نوامر خطیل لایزال اهتدای حصول کیر و جناب والایضا بلرینه
حواله و تفویض اولغله نامه همانون ملاحظت بشو غیرت و سوره از نسال
قله شاد و وضو لکن کر کد که غیرت دین مبین و اعوانلر یونیمست قوتین
دشمن دین و هکار دوزخ قوتیدن نوجهله اخذ انتقام و غیرت قریله اعمال
کونرا تکرار مکندر اول طرفلده ظهور ایدن دشمن دینک احوال و احوالیه
سنک تمام وقوف و شعور کیر اولغله جناب سعادت بلرینه احواله و تفویض اولمده
اطلاعی کلی حصولدن اکا کوره حرکت و بعنایه الله تعالی و نبصرت اولوجهله
سعی و دقت ایلکه بذل همت و صرف مکتاید و بیان شاء الله تعالی وجوده
خدمت کونر حضور فایض النور خسروا نمدن مشکور اولوب عای خیر اجابت
اشرملو کونمزه و انواع عنایات علیه خدیوا نمره مظهر اولمکر مقرر د بوسفر
ظفر رهبر ایچون جناب نغم الما بلرینه و معاً عز و جها دده بولنان سلطانات
شجاعت معتاد و میرزایان و سائر بللو و با شلوغان یان بلریدر عز اعیاده
مهمات سفریه ایچون لایزال اولانی سائر لایزال عرض اولان احوال و احوالیه
عرض و اعلامدن حالی و لمیه سن فی وائل راسته

SELİM GİRAY'IN KENDİSİNE BERAT İLE KIRIM HANLIĞI VERİLMESİNE TEŞEKKÜRÜ

در زمان وزیر اعظم

حضرت اسماعیل پاشا و رئیس الکتاب شمس احمد افندی فرموده باشند که
زبان های یونان شوکت فرو نه قریحانی سلیم کرای حضرت نلرندن کلان نامه نلک
صورتید و حضرت حق سبحانه و تعالی شوکتلو و عنایتلو و بوقول لرینه مرحمتلو
و مروتلو و خدای رحمت لرینیک خود شید جهاناب و جود فایض الجودنی مطلع
و عظمیت و مشرق تحت سلطنته و طالع و لامع اید و باستان سعادت آشیانی
همیشه پناه سیاهان ظلم بودا بخش شهریاران امایله بوعبدخالص الحانات
عنایتلو و عطفنلو و کرامت لو خدای دانا غورهای یونان ندان و پاشایله طور مشر
کایان اخلاص پیشه شای و لد و غدرن فرجه صبحه های یونکرن بوعبد مستقیم
کمال الثقات شاهانه و نهایت نوازش پادشاهانه ایله قریحان لغین تأبید الحان
ایروب خالاشرف و صید و بولان نامه همایون ملاطفت نمونکه مصوب عنایت
علیه بیوریلان رات شرف العیسان شرف بخش جان بنده خالاص الحان ا و لغله
نکه گوشه غریبها هاتم رسیدن کنکرن قصر آسمان اولوب اجرای ادب تعظیم
و استقبالدن صکره برداشته دست تجلیل و لباب برله تقبیل و لسان
عبودیت و اخلاص ایله تلاوت و ترتیل اید و با و منشور پر نور کیتی بخش
کردن عبودیت و اخلاصه حرزالامان و لالی مضمون نامه ملاطفت نقش
زیور بنا گوشه اذعان قلینوب د و امر و دولت و قیام فرو شوکت دعوات
فرو زبانه ایکن هروقت وان کمال سوزش و کداز ایله مداومت و لازم
صد چندان و لشدر برکونه عنایت و احسان پادشاهانکه که مظهر ولایت و
شکری نه ممکن راجحی شکرانه نعم نقد جانی غورهای یونکرن فدا ایچون دانا جرن
رضای سعادت فضا ی صاحبقرانان و لد و غم علم عالم شمول خیر و انکه عیانند
همان حضرت خداوند متعال وجودهای یونکی همیشه کمال فرو شوکت و نهایت
دولت و عظمت ایله پیرایه ناهج و محتاید و بسایه سعادت کی کافه انام خصوصاً
بونا آورده ذیل ملوک دانا و زرنندن زانلایله باقی امر و فرمان شوکتلو عنایتلو
و کرامتلو و مرحمتلو و خدای رحمت لرینیک

بودخی ردا ب سستای خسروانی
 خان مشا را لیه طرفدن کلان نامه نک دور پیدر شو کلکو وعظمتلو ومهابتلو
 و صلا بتلو و کرامتلو خنکا در حضرتلرینک خاکی شریف مرا بخش و تراب
 اقدام کردون نقشلرینه روی عبودیت مالیدن وجین رقیت فرسوده قلندردن
 معروض بندن خالص الفواد وعرضه داشت عبدصافی نهاد بود رک بوقوللری
 حقندن بحر پیکران عنایت ملوکانه متموج و قلزم الثقات وعاطفت خسروانه متفوج
 اولوب درگاه سدن سیمای قوجی باشیلرندن احمد اغا قوللری یدیلده ارسال
 بیوریلدن نامه همایون ملاحظت مشخون شاهانه لریز اجرای مراسم اقبال
 واستقبال وادای لازمه تعظیم واجلا لدن صکره عنایت واحسان علیه لری
 اولان تشریفات جلیله کرافدوری زیور دوش مفاخرت وحلیه قامت استقامت
 ونامه همایون عنایت انشادی هزار توقیر و تجلیل یله کشف و قراءت ایدوب
 مضمون سعادت مقرونی و لافقا بجها ننا بسیم بر عظمت وشوکت و بدرمیر
 هاله معدلت و مکرمیت حضرتلری برتو عنایت سبحانی وانوار هدایت صمدانی ایلده
 مطلع فلک بخنیا ریدن طالع و مشرق افق اقبال و کامکاریدن لامع اولوب
 تشریف اوج سلطنت و تزیین برج خلافت ایلده روشن ساز چشم دیز و دولت
 و ضیاء بخش کامکاشانه ملک و ملت ولدوغی خبر پرستی حاوی و ملخه الحمد لله شمع
 الحمد لله بوبشارت عظمی و بوموهبه کبری ایلده بوعدنا توان و دین غم دیدن
 لافقا عالم و عالمیان اقتباس نور سرور واستصحاب فرحت بالمحصور ایدوب

KIRIM HANI SELİM GİRAY'IN GÖNDERDİĞİ SADÂKATINI HÂVİ NÂME

حمد و سپاس حضرت و اہبایا مال سیاقدن شوکتو و عنایتلو و مہابتلو
 خنکارم حضرتلرینک وجودہایون سعادتمن و نلین آفت دہرد و نلین
 مصون و تحت عالی بخت خسر و انیلرین مبارک و میون و کافہ اہالی اسلام زیر
 سایہ عدل و رافلرین خوش حال و مامون و دشمنان دین مبین قہر شہبیر
 عالمگیر لیلہ مقہور و سرنگون اولق دعوات استیجابت غایاق و رد نبات
 و ذکر لسانم اولمشدر حضرت حق و فیاض مطلق در کافہ ہندن کمال سوزش و کداز
 و تضرع و نیاز لیلہ مسؤل و موجود رک سکندر دوران و سلیمان زمان اولان
 بادشاہی قافاز قاف فتح و تخیل اطراف و کافاییلہ محض المرام و سوسوب
 قہر تدبیر اعدای ضلالت تصافاییلہ شاد کام ایلوب ظل ظلیل خسر و انیلرین
 عامتہ عالم متبہج و مسرور و شادان اولق میسر اولد بو قولری عتبہ علیہ
 سلاطین پناہ و سد سنیہ فلک دستک ہلرینک ابا عنجد عبد خلد ص کا
 و اغوردین و دولتین مدت العمر صرف مقدور ایشامکداری و الی ہذا لان
 جمیع امور و شئون علی حسب الامر و الفرمان عمل و حرکتنا یلہ افتخار ایند
 صداقتکاری اولوب فیما بعد شوکتو و عظمتلو و مہابتلو و کرامتلو خنکارم
 حضرتلرینک اغور ہمایون خسر و انیلرین دخی جان و باشاییلہ خدمت عبودیتلرین
 بذلتاب و توان و صرف جد و جہد فرماوان ایتک وزن رضای سعادت ارتضای
 شاہانہ لرین رجا و نظر عین عنایت پادشاہانہ لرین استعدادہ اولد و غم معاد
 علم عالمشول خسر و انیلری اولدقن امر و فرمان شوکتو و عظمتلو و مہابتلو
 و کرامتلو خنکارم حضرتلرینک

KIRIM'IN MUHAFAZASI İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

قریر خان سلیم کرای خان حضرتلرینه کوندریاد
نامه هما یوندرمقا ذی سپهر برین اولان بایه سیر فلک تمکین ملو نه مزه
مال مصا دقت واستقامت ونهایت نخلصت وصدق طوقی حاوی و طرف
مطاعت کسترلردن مامول طبع خدیوانه مزه لایق و حفر کرده همچو بیهضیر
سعادت سیر مزاولان ملحوظ هایلون باد شاهانه مزه متوافقت نامه جنا
سپارانه کز واصل و مفهومتا بت مرسومه علم عالم ارام محیط و شامل ولت
برخوردار اوله سز لکرا را کلاه هزیران و غا اولان قریر مملکتی حوالیسنه
اولان ها رخا کسار دبار جایی معادات اولملرله بحر سیاهه جکدر عیس
ارسال وازاق و طغان قلعه لری احوالنه تقید و سنن سابقه ده جاری اولم
اوزره اعانت وانکروس وله طرفلرینه برر سلطان کوندریلوب خلغی السلاطین
الغلامرقا غلغای سلطان ونورالدین سلطان دام علوهما جنابشها متا بکر
باننه کلوب معا قریر مملکتی محافظه سنن اولمکرک لزوم و محاسنی مضمین
دستور اکرم مشیر انعم نظام العالم ناظم منظم الامم وزیر اعظم اسمیل پاشا
ادام الله تعالی اجلا له یه کلان محضرت مضمونی بایه سیر مشیدالاساس خافایو
عرض و معلوم هما یونمز اولمشدر مالشکاه جباه موحدین و سرشار زفر کیم
دین اولان بلاد مسلمین و جناب بسا لثا نصاب و سزکله معا شمشیر بند
و غا اولان سلطانان رسم مصاف و دلیران میرزایان نبردا زما و غا زما
نا انا راقش عنان جنگ آشنا و ساربر و بجرده مشغول جهاد اولان جنود نصرت
رهین و عامه امت محمد حفظ حقّه و دیعه اولمشدر سزا با عن جد استانه
سعادت آشیا نمزک دوا مجری و خیر خواهی و دولت علیه ابد یوندرمزک صدق
دلا های ولوب حلیت حیت دین و دولت باهره و حراست ناموس سطوت
سلطنه قاهره و معاضدت غزات و معاونت کلمات مقتضای حسن عقیدت
و دیانتری ولوب بوبادین چشم بند تسامح اولمیلوب و خصوص مرقوم مساو
اوزره ایجا بایتمسه آن طرف انعم الما برندن رخصت یافته النابرا لویه جتله
کمال مرتبه اعتماد هما یون واعظا دسناد مقهورا و لمغین بجاری غرض

KIRIM'IN MUHAFAZASI İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

فايض النور ملوكاً مزده قوله مقرون ونامة همايون ملاطفت غوغز نهر ارسا
اولمشدر وصولند کرکدکه اغور دین بیندن تئیر ساعد هت واحاله سمند
غیرت و جلا دتایوب ان شاء الله تعالی کرک انکروس و کرک له طرفینه لشکر
ثاناً ریشمازا عدا شکر ردن فرق المامول کرین و جنلنا زموده عسکر تادار
صبا و فنا یله دلیرود لا و بربر سلطان تهمتن تبارار سال و مشارا لیه اقلنا
سلطان و نور الدین سلطان یانکره کتور و ب بون الله تعالی قریه مملکت
و اولی اطرافل حراستی یله اشتغال کویستره سز قریب و بعد هرقدن اولورکر
اولسون اول طرفلنا مور یینه سزک هتکره و رای و تدبیر کره مفوضد رانجو
قریه حراستنه حصری مناسب کور میوب و الله امانتی اولسون اول حوالیدن
ینه کلیتاً یله دامنکش فراغ اولیوب دستور مکره مشیر مخم نظام العالم
له سفرین عساکر اسلامه سر عسکر بر اولان ز بر مصطفی پاشا ادام الله تعالی
اجلا له طرفنه دخی دیدن کشای انبیا اولوب ممکن اولدوغی مرتبه مطا هت
ایله سزان شاء الله تعالی طرف همايون سعادتمند و غمدن دخالما سر اولدوغی
اوزره بحر سیاه انطاز رجالا یله مملوا و قطعده چکدر سفایز نصرت قوا
ارسال و تغور اسلامیه دن اولان اناق و طغان قلعه لرینک دخی نظیم مور لره
اهتمام اولوز یل عانت سائر خصوصندن شولکد کچایش پذیر جومل املا ندیر لره
دینغ اولنیه جفی جنابنم الما بلرینه معلومدر خیر الناصرین اولان حضرت
الله عظیم الشان حبیب اکرم محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم حرمنه عسکر
اسلامک معین و مددکاری اولوب اعدای لئامی پامال ستور قهرودما رایلیه
آمین اغور همايون غدرت دین بیند ایچون بذل قدرت و دعای خیر اجابتازیم
مظهرا و لمغه همتایدوب بوندن بویله واقع اولان احوال و انا رعی التوالی
اعلامدن حالی و لمیه سزقا و اخر حیا شسته

ENGÜRÜS VE LEH SEFERİNE ASKER GÖNDERMESİ İÇİN SELİM GİRAY'A

HİTABEN YAZILAN NÂME-İ HÜMÂ YÛN

قبره فی سبک کراسه ن-نیز لیرنه

کوندریدن نامده همایون بالذات جنابشها متما بخانیاری اشبوسال میمنت
اشتمال بنایه الله تعالی قریر مملکتی حوالیسنه بر توانداز نیزجراست اولوب
انکروس وله طرفلرینه دخی صرف نکاه اهتام اولنق اوزره بوندنا قدرنامه همایون
سعادتمقرورنر سطورصد ورو اول طرفلر احوال کلیت ایله عهد همایونلیرلیر
توصیه وسپارش اولمش ایدین شاء الله تعالی مرجها دده شؤکد لارمه غیرت
وحیثد ایرانه در هر وجهله مراعات اولمشی ضمیر سعادت سبیر خسروانه مزده جلوه
یعنیدر لکن خلق السلطان العظام قالغای سلطان ونور الدین سلطان زام علوهما
حال اولوند قری محللر ده هر بری بر قاج سنه دن برواحاله کیت نبرد وهیجا واطراف
واکافندن شلر نرنا ز پرخاش ووغا ایدرک تحصیل وقوف واتقان ایتدک لرینت
غیری ناصیه احوال لردن تابش جلادت درخشان اولوب هر برینه کرین و جلد
انموده ممکن اولدغی مرتبه هایت مقداری عسکرنا ناربقر رفتار رسایلله
تقویت بخش اولوب کسان بولند قری خدمات علیه من ابقا اولنق نایغ دین
ودولت قهره و موافق نامر و ناموس سلطنت علیه باهره مز اولدغی ایلدن
نامه همایون بلاطف ششونم غیر و سز ارسالا اولمشدر رسوندن کرکدرکه
ان شاء الله تعالی بالذات جناب بسالت کستلری بوندنا قدر استغرا بولدوغی
وجه وجیه اوزره بوسال میمنت اشتمال قریر جراسی ایلد اولاطراف صرف
نکاه دقت ومشار الیهانک دخیا نلرینه داخل حیطة امکن اولدوغی مرتبه عسکر
ثانیا عدوشک ردن هایت مقداری کرین و توانا عسکر ارسایلله امداد و اعان
وتقویت ویریلوب خدمات علیه بادشاهانه من کافیا اولد بزل قدرت
واجرای لوان رحمت ایله بافته کارداه اجابت اولان قیای دعای بلوکه مز
بالای والای یلخانیلرین مستعد شریفایتمکد دائماجد واهتامر ولازم العرض
اولان احوال و اناری علی التوالی عرض واعلامدن حالی اولیه سز و نر سز

قریخان سلیم کرای خان حضرتلرینه خط‌هایون شوکمقرون صورتیدر سرکه
 دولت‌بد بنیامزل خیرخواه نیک اندیشی و دودمان سعادت عنوانمزلک دوا
 صداقت کیشتی بالفعل قریخان سلیم کرای خان سر حسن توجه و تعاقب بادشاهانه
 متبادر لطف تحایای ماوراکانه مزید حال و شایانگری لطیف و تکریمدن صکره
 معلومکن اولاکه بوندنا قدر الله امانت قریرا وزینه نیت فاسدن ایله کلوز
 مسقوکفر سنک بعونه تعالی دفع و دفعیچون عزیمتکونخبری ورودندن برورد
 قاضی الحاجاته تضرع و نیازدن حالی و لیبوسر عسکر مصطفی پاشا قولمن خج
 اول طرفین مراسم معاظدت اجرا سی ایچون فرمان‌هایونمزه صا در پیام مستر
 ورودینه مترقبایکن عون حقله جناب شجاعت شعارلری اشکرچنکیزیان اعدا
 شایله ایرشدکلرنن بشراون بیک مقداری ^{تلقی} کاشمشیر ابدار و برقاج قطع
 طوبیلری اخذ و سائر ملاعین جمله دلیرانه لرینه تابآور طاقا و لیبوخیبت
 وانکسار یله مدبر برقاج منزل کیرور جعت و فرار ایلمشیر الحمد لله ثم الحمد لله اگرچه
 خاصه طرف‌هایونمزه بشارت نامه لر یله اعلام اولمندی اما سر عسکر مشارالیه
 طرفه وارد اولان خبرلری سمع‌هایونمزه القا اولمغین خیرالننا صرینا ولان
 مولایه پیجه شکرلرا ولمشدر حق تعالی غزاکری مبارک ایلوب ماذعین خاسرینی
 قریباً کلیتایله مقهور ایمکله بالذات متوجه اولدوغمز غزای غراده دخی مرافقتایله
 اشبوسال یمیننا شتالدم عساکرموحدینی لقد نصرکم الله فی مواطن کثیره فحوی
 سعادت احتواسیله منبج و مسرور ایلیه آمین والسلام او اخرش سنت الله

شوکت و نور صورتید
کلیه جمیع طار الیه
او زن از اقامت
و استقامت و ایستادگی
امداد دینیه و غیره
و سایر امور
و غیره

سز که خاندان خلافت بنیان غرضه صدیق خالص الجانی بالفعل قریحانی و اولاد
سلیم کرای خان سر محض موالات پیکرانه دن منبعث توجیهات شاهانه ایل
حال و شانکر لطیف و لند قد نص حکم معلوم کر اولاکه بوندن اقامه ازا ق
امداد دینیه مأمور اولان نور الدین سلطان نوغای و جرکس عسکرینک عدم
موافقت بر بنی اعلام ایل کر ایل شاهبا زکرای سلطان بوجاق عسکر بیه بوطرفه
و قلغای سلطان قریح خلیله قریح و او زری محافظه سنه تعیین و بالذات
جناب شجاعت ما بکر ایغا ر ایل ازا ق امداد دینیه کی بکر ایچون خطها یون شوکت
توصیه اولمشیدی ان شاء الله تعالی وصولدن منوال مشروح اوزر
حسن همت خانیری مجزوماً ملحوظه یانمزد و لکن بالافضا فالغای سلطان
نور الدین سلطانک امداد دینیه ارسال و شهاب زکرای سلطان سدا لاسه
تعیین و لند بفری تکرار مکتوب کر له اعلام اولمش عون حقیه ازا ق امدادی
بالذات جناب بکر ایر شمسنه محاجدر نوغای و جرکس عسکرینک قانغای
سلطان دخی باینبی تبعیت ایه جککری متیقن دکدر وقت فوت اولدین
بای حال امداد لر بیه ایر شمکر لابد و لازمدر بوجاق عسکر بیه ساد طینه
هر کی مراد ایدد سکر تعیین و ارسال و قریح و او زری محافظه سی ایچون دخی
قفسی مناسب ایله آلیقویوب مستعینا بالله جناب شریفکر سرعت و استجابت
ازا ق امداد دینیه ایر شمکه همت ایلیه سز و السلام و اولد سلاله

قریم خان

الحاج سلیم کرای خانہ نامہ ہمایوندر بعداللقاب معلوملری اولاکہ
 ارسال اولتان مکتوبکلو بخلاصہ مفہومی بالجلہ محاط علم عالمشول خسروانہ
 اولوب اولان ازا قلعہ سنک کیفیت احوالی وثانی اول طرفن اولان دونما
 ہمایونغر سفینہ لری و فرقه لری ایلہ مقدما ازا قطرفہ مامورا اولان طوایف
 عسکر بوسنہ کرش بوغازندن قشلا یوب طمان و تمرک و اول طرفن اقتضا
 ایدن محالک محافظہ سنن اولملری اعلام اولنمش ذلک تقدیر الغریز العلیم
 بوندنا قدم دخی اول خبر کز توار دایدکن ازا قہ مامور طوایف عسکرہ باش
 بوغ اولان علی پاشا ادام الله تعالی اجلہ کندوسی کرش بوغازندن اوتور
 دونمای ہمایونغر سفینہ لری دخی ان قشلا یوب و سایر طوایف عسکر دخی
 رای خانیلری وزرہ طمان و تمرک قلعہ لرینہ توزیع و تعیین اولنق اوزن اوکا
 شریفہ مزشریفانہ صد ورا اولوب سابقا سجان باشی اولان مصلی دایم ^{ایله} محسن
 بیگ نفر یکجری استانہ سعادتدن وینہ او جاقا غالریدن سابقا زرغری باشی
 اولان احمد زین محسن ایله بیگ ایکوز نفر یکجری رضروم و طر برون سجان ^{ایله}ندن
 و سابقا طور ناجی باشی اولان محمد زین محسن ایله سکر یوز نفر یکجری جانینک
 سجان غدن اعداد و قاسمدن مقدم اولجانبہ ارسال و ایصال اولنق اوزرہ
 فرمان ہمایونغر اولمشیدی حالاینہ اولنوال اوزن خدمت محافظہ دہ قائملر
 ایچون مجددا اوامر علیہ مزایلہ بقا و تاکید و اقتضا ایدن امور محافظہ و سایر
 خدمات دینمبندن رای صوابدید لری اوزرہ حرکت و بذل قدرت بلبلر یوز

هر برلرینه تنبیه و تشدید اولوب وان شاء الله تعالی بوندن صحن دخی
 افضا ایدن بوغازلره وضع اولنق ایچون عتد دایله مشغول بر قاج قلع
 قلیون دخی اعداد و پد رپی کوندیلوب والحاصل ازا ق و اوزی سرحد لرینک
 افضا ایدن مهمات و تدارکنه هر وجهله همت سنییه پادشاهانه مرصروف
 و غنائیکران عاطف ملوک انما و لطف معطوف و لمسی مقرر ییلوب بوندن
 اکرا ازا ق و اکرا اوزی طرف لرینک نظام حال و انسا ق احوالی وابسته حسن
 همت و ودیعه غیرت و حمیت خانلری و لمقله مامول هایونمز اولدیغی اوزن
 اکرا و لطفن طوایف عسکر و اکرد و نمای هایونمز سفینه لری و اکریا بعد دخی
 پد رپی و رانلری و لطفنا افضا سنه کون استخدام و هر طرفه بسط جناح
 حمایت و توجیه دیدن صیانتایدوب و خلف السلاطین قائلای سلطان
 دام علوه یی دخی چرکس طرفدن از عاچ ایتیوب و لطفن دخی انظام حاکم
 اهتمام و ظهور کلان احوال و انا رپی د رپی اعلام اولوب اکرا ازا ق و اکرا
 اوزی و اکرمالک شمالیه دن لازمه عهد خانلری و لان سرحد منصوب
 کافه امور دن دفعه بدفعه نیایچ حسن هم خانلری ظهور یله استیلاب
 رضای عین افضای پادشاهانه مرزه ساعی و ملری مامولدر و اواخر سنه

قَرِیم خانی نمازی کرای خانہ نامہ ہمایون
 جناب امارت ماب اہل نصفا سعادۃ اکتفا دولت انتفا ذوالقعد والتم والفخر
 علم افراز خطہ شہامت بیکہ تاز عرصہ جلوت سلولہ خاندان خانی نقاؤہ
 درود مان المخانۃ بالفعل قریم خانی اولون غازی کرای خان دامت معالیہ تحیات
 بہتات شاہانہ وتسلمتہا سلمت بادشاہانہ کہ توجہات بیکرانہ خسروانہ دن فایح
 ولوج اولہ مطالعہ قلند قد نصکرہ معلوملوی اولو کہ آشوب مضاد وخیر وشر
 وموارد قضا وقدر اولون کارخانہ برعبرہ غنی نوع بشر ہر نقد و طول عمر ایلہ
 مہر اولسہ اللہ عاقبتی فناء منجر وبر موجب کل من علیہا فان اجناس انسانیہ دن اڈ
 دجام وبقا غیر متصور ایدیکہ دین ارباب بصیرتہ جلوت کرد و پس بومقدمات
 مقتضای اوردہ بودند اقدم قریم خانی اولون پدر والا کمر کر الحاج سلیم کرای خان
 امر ملک ذی الجلال ایلہ دار عقبایہ اوتحال ایدوب وسر قریمیدہ موجود اولون اولون ملک
 اکبری وسلاطینک اشجع وادشدی اولدوغر خرسبیلہ صادر اولون خط ہمایون
 شوکتقر و غمز موجبہ برات عالیشان مہبت فشا نمر ایلہ عواطف سینہ ملوکا کرا
 قریم خانلری جناب نعم الما بکرہ وقا غلغایق خلف السلاطین العظام حالہ نور الدین
 اولون برادر کمر کر قبیلون کرای سلطان دام علویہ توجہ وتقلید ونور الدینک
 خدمتہ دخی سلاطیندن ہر ققیسی سرائیسہ ذای اصابت ایتما کرہ احوالہ
 ولجام وبعون اسماء الملک العلوم اکرو لیت قریم واکرانجا وار جاسنک ترتیب
 اسباب نظامی عہدہ اہتمام کر الزام اولتمقلہ نامہ ہمایون ملو طفت علویہ من
 شرفیافہ صدور وحققندہ قوازش والتفات شاہانہ فر جلوت کر منقصہ ظہور
 اولوب عواطف علیہ خسروانہ وعوارق جللیہ ملوکا کرا فرود سرت ایچون سہمید
 فانیض کسورہ قایلو برتوب قبا نیجہ باہر الہجہ وبرق لباق وانکی مجاہداتہا
 سایہ حاقانی وبرقبضہ مرصع عدوی شمشیر عدوتہ میر صاحبقرانی وبرمصم
 تیرکش وقا غلغای اولون قبیلون کرای سلطان ایچون دخی برتوب خلعت
 مودت الہجت عنایت واحسانن اولمقلہ تبلیغ قایصالی حدیثیہ امیر اولون
 الکرام ووم ایل بکتر بیکلای پایہ سیلہ درکامہ معلوم فرزدہ قوجیلر کتھداسی اولو

ولی پاشا دامت معالیه بقین وارسالی اولمشد و لدی الوصول استانه سعادت
اشیانه فرم اولون صداقت کامله کز مقتضای نسخه شرادیل تعظیم و تکریم و اہم
توفیر و تقنی مراعات ایله قبا نیجه باہر لکھجہ فی دوش غیور نوشکریم زیور
و سمود قلیان ایله مجوہرات اہت انتری برسر و تبرکش ایله بیع تر باجوہری
تعلیق کمر حیت کسدر ایدوب و قاعلقای اولون مشاد الہ قیلان کرای سلطنت
دخی اعطا اولنان خلعت یاہر فری الباس و اکسینا ایلد کد نصیحتہ انا نایا
حمیت نہا و دیگر اققا ایله فریم و افکار النیک تنظیم امور و تنسیق مصالح
بدل خداونی ایللیب با خصوص و ولایت قریبہ مضائق اولون مستقوله و ایلان
طوائف ائله لوازم حسن جار و شرایط صلح و صلوح کرکی کبری عایت و قبائل با تارن
عہد نامہ ہما یونم مخالف بر در لو حرکت ظہور ندن ہر طرفی وقایع ایدوب و سنہ
سیاہی دہ لغدی یوزنی نام مجلدہ بنا اولنان قلعہ ایچون طوب و طوبخانہ و سایر
اقضا ایدین مہمات وجہ خانہ نہ ایسہ ان شا اللہ تعالی اول ہماردہ دونمای ہا
تعیینہ لریلہ ارسالی و قصور قانون ابنیہ سنک اتمام و اکمالی مصمم اولوب
ایچی کراسنہ سی و شرابنوق ایچون لوزم کلون اشجار مقولہ سنک جرس طاعنند
قطع و نقلنہ افادق و بقداندن اخراج اولنہ حق ایکوز نفر علہ وارد بی کچی
چرخش طرفنہ کجیریلوب بو خصوصک اتمامنہ اہتمام ایلک اوزرہ بوندن اقدام
ظاہر کرای سلطان نور الدین ایچی ما مور اولمشیدی حالو قاعلقای بلوق خدمتی
سنہ ایلہ مشاد الہک فرمیدن انفکاک کی مناسب کودلدی کی حالہ سنوال مشرعی
چرخش طاعنند کراسنہ قطعنہ ساو طیندن بر مناسب اولون تعیین و قیلہ
کراسنہ تی قطہ و مجلنہ این شد و ملک اوردہ کرکی کچی توصیہ و سپارش ایللیب
اصولی اکر ولایت فریم و اکر اطراف و اکنافک عامہ اموری عہد کفایت خانلری
بدفعہ طاعنہ موقعہ تعالی ہر خصوصنہ ابا و اساو فلرندن زیادہ مساعی حمیدہ
ولما تر سیدنک ظہورہ کتور مکہ صرف مقدور و جد بقصور ایدوب و ظہورہ
کلون انوار و انعامی بی دی دوردہ ولتند و فرم عرض و اعلامہ بذل جمل ہمتاری
فی اوائل و تالی

KEFE'DEKİ UR KALESİNİN DÜŞMESİ ÜZERİNE
KIRIM HALKININ YARDIM TALEBİ

قیم آطمنه واقع کفہ تهری اسندن اولوب ولدیله فرزند عریسی
سینوب جانینه قیلور ایلله کجوب و آیزه تنزل ایلله خودم عداقدی
قولدی بک تقریر بر ۱۸۷۲

فکر کفده بیجالی اون بی کون اولدور مقدر کفده
ناپورده موری اور قلعوی صندقه خلل کون و آخر محارب و قتل
سکن خندقه ضبط و اوج کوده طوب و عین ایلله دوقونضی ایتکله
طاق کجوب بقصد استبان ایلله قلعوی قسیم ایلدر بعض قلع
محرک بر بقصد عسک بر عوب نابودی قیم آطمنه دونه
بور و یوب اوج ساعت مقدادی حرام طوزه دیکله شیر
نام محله عسک نانا کفار خاکسارک اتلو عسکله مقابله
و کجی قاتله ابرو و آخر اتلوی قروب بعد نابور موری
محل مریورده محک و کوزلوج جانین چتک نام کوریه خلل کون
تکرار عسک اسلوم اوزدینه هجوم ایلکون عسک مقهور
ایکی شی ابرو بر مفر عسک کوریه مرور و اتلو ایلله پیاده
مخلوط عبور ایلد کون فوغای طاققی و سار عسک مضرور
قارن عبور ایلد کون اوزدینه هجوم و افری قروب نقیه
اسبوف قلدنر نابور مقهور دینه تحقیق ایلدر و محل مریورده
بطاقل دییکله سهر اولدور مصلح ماه جاری اولوب
کفار عسکری ذکر اولدور مود مود فور ایکی فوغایلو
عسک اسلوم مود مود هجوم و عود خواجه کفار و در
تعبید ایتد ایری بر حال اوزدیه محل مریورده درت کون
ملک مود مود عسکری انخاب انخاب ناخ ایلد کون

دخی عسک اسلوم ملک قهر و تدبیر نه و جوانی ادبه نیت
خلی اولدور بعد چرخ فلک ایلله و زیاده تدبیر کله نوزل
مرفه قهر و بر کون بری و انجادی ساعت مقدادی یوب
و نابور نر طرش صقیوب محافظه و زیاده اهتمام ابرو بر
ساحی و قن اتلو عسکری قالفای سلطان اوزدیه هجوم ایلد
فر عوبلی کاه و عسک اسلوم ایقانی و خضر و قیلدیه مقابله ایلد
کجی قن خواجه عسک کفار منظم و التوزدیه تجاوز بساطلی ایلد
ضبط و سوار اولدور کفار طعنه شبر و نقیه عسکری ایلد
تختنا نابور موری کوزلوج بری کساعت بعد محله کون
اور قی کون فکر عری و محض برله ولوب مرفه بیجوب دونه
علیه بر دیر سور کلام قیم آطمنه اهل البینک حرام عسکری ایلد
عسک و محض لری ناطق اولدور عسکری ایلد و عسکری ایلد
و مهابت و آخر ایلله اعانت اسند عاری اولدور حمله ناطق
حقایله انقادی اکر عسکری و مهابت و مهابت ایلله ایلد
مسارعت و غایت بر بر ایلد کفار خاکسارک محال غروب
منظم و مقهور و طعنه شبر ایلد کون استبان بقدر دوعایات
رب العالمینه متوجه اول و ایلد امداد و اعانت اسند عسکری
و انتظار ده اولدور تقریر ختم خلوم عسکری

NOGAYLAR VE AKKİRMANLILAR'IN RUSLAR'A KARŞI MUHÂREBELERİ

فرم حافی سعادترخان سبیر بزم آورد، اولون قام مقاملرند واندردن
فرمان وون ایضون بیک سبیر بزمی ایچدا غایب واردا اولون
کسزیک سبیر بزم اولق اولوردا بیک طبیب دیاغای ایکن سوزل اولوب
ساق صفرل ارن طوطی ایچدا غایب کون کندن سینه ایلر طوطی غایت ارباب
کلون سلیمان اغانلک حادو استایلرین سکیان باغلی اولون اغایب غریز
کند اغایب هراغان کوز دکی قانده ناک سور ریزد

بم اقدم بر طرف من استندن شمال اولو اویسه بر طرفین سادو ترخان چشمن
 عزاد عازم اولدوغون خنده چندان حقا یکبر می کشیدند زیاد و عکرا اولوب
 و بر کجه قریب رغایب اولدی اراق طرفین قلعه لری دور ایدولر خارج خزینه
 واروب قاضی اودره اوزر لرله اسلام کرای سلطان باشی رخ نصب
 اولوب و آق کرمان عسکری دخی اودر لرله تنبیل اولان سلطان ایلله
 اسوسه مقابل اولون طابوره وارست اودره قرار و لر کورده کرای طرفین
 عازم اولغنا بری بر کجه قریب اولون رغایب اراق طرفین قلعه لرله غایت قار و شدت نشا
 خان حضرتانیه کچملر سودا سنل اولدوغون برلر غایت قار و شدت نشا
 اولقله مروره مانع و خان حضرتانیه ملاقات اینده سکران اولو اطوار اولون
 مسکون راکی بنشین و بر قیاق قهر بر باقوب یعوب و درت بشی ایلدور
 اسیر و مال غنایم ایلدوغون افشادور و اتمکران عسکری مغربی و دیگر نام
 قلعه لری الوب و طابور دن ضعیف کفاد لملر ششیر اولغور و برودت دکن
 عودت ایتکی بری برودر و بر طرفین بالکتر قریم عسکر لیه خان حضرتانیه
 مشاوره لری سقوط اولور و راست و نوغا یونجی کز لرله انج قاضی اودره
 ایدری بار مغزا قشغایلت زیاد اولوب قاردن برودج برلله مک اولدوغون
 انردخی اوزی صوبدن آکر لوب و دغری بر باشی انجه واروب لوقا لایتمه
 وارد قلعه انجه اولون بر باشی تبعیت و سقوط اولدی طربغایت سلم ایلر
 اندر درت عده قلعه خلق دخی تابع اولوب سرکه و طراوکه نام اکی قلعه
 خلقی خانلنت ایلرله بوریش اولدو ایلر ایلر ایلر و کولبری غارت اولوب یکری مک
 زیاده اولکل و ویشی اسیر لیه خان حضرتانیه دخی عودت یافتند و رتاع
 اولون قزاقی اول یخدن کورجور و بر قریم سوزدن اسکان ایتدیر مار اوزره
 کوزر یور و قریم قریب اولون یخ قلعه یزدن ماعدا مسکون سهار نام مجلس
 برکی قلعه سی دخی واردر تابع اولون قزاق عودتده خان حضرتانیه ایلر ایل
 اول قلعه دخی حاصره ایوب و مشلی سفیدی انج جمع اولشیدی انلری اراق
 ایدوب و ششیر لر الوب تحرقانده هوزر درینده برقدی قاشق اینج
 اولغور بر اینجه کلدور المهد ششیر برودن قزاق ضعیف زماندن بر و
 اولش دکلدر و سقوط اولم خسارت اولغور حق تعالی بون و بده
 نصر تدر احسان الیه آمین

بفخری ز لایعاً بکمرای خدا و مع علق به حکام

سزایمست را بدین بوی که بحسب اذیت من از تو در لعل خطه خطه
غبار مقوقه برین عطر نهاده اند و از غریب غنی خاکی لیس از رسد و کوی خا
و در معالیه بر توجیه در مودت ز لایب خیمه من را لایب منگونی بر حاکم
سزای مغز را از غریب لایب خیمه من را لایب لایب و عید مرا

سری معزالدین خرمشاهی
میر تقی ولد
از دیوانه سرحد
از دیوانه سرحد
از دیوانه سرحد

~~Wendy~~

معبره المنكر ينه

برای فرستادن این موزون حقیقت که کونوز و ب اذیت

**KIRIM'A YAZIŞMA İÇİN GEREKLİ KIRTASIYE
MALZEMESİNİN GÖNDERİLMESİ**

[illegible]

عزیز و وفادار
نہجی اللہ علیہ
الرحمۃ
الکریم

This image shows a page from a manuscript, identified as 'Mushaf al-Furqan' from the Topkapı Library. The page contains handwritten Arabic text in a cursive script, organized into several horizontal lines. A large, ornate initial 'Q' (Qaf) is visible on the left side, marking the beginning of a section. The paper shows signs of age and wear, with some ink bleed-through from the reverse side.

تفنی مکتبہ
کراچی

عمر بن لریک
فریم بن زکری
الطیلس بن زکری
الزین بن زکری
صوبت جریک

KIRIM SELÂTİN VE MÎRZÂ YÂNÎ MİHMÂNDÂRINA EKSİK ÇIKAN BİR
SÜRREDEN DOLAYI ÖDENECEK PARA

عوض پنج لیر برده
بود فقهه قیوم جانبدار و دود ابرن سوطین و میرزا باقرخان طرف هماونوز
اعطا افغان کسب لری اوان بری بوخجه اولوب صد لری دخی اوان بری نفقه
اولوق اوزده ^{مطابق} افضا ایرراکین برنفرینک یوزخووش عقیقه سهوا تخریر اونی
مبلغ برده همانا رقیب اوغان صاحبو صحال احاج عسری اغا قودلری
طرفدن ویرلدیکه بناا جانب بیدین کتبه اعطا اونی اسبوس صاحب
استدعا و نشر یفاقی افندی قودلری دخی اعور ایدر معلوم قودلری یوزلوق
اعدمی موجبجه مبلغ برده یوزخووش دخی ویرلک اوزده جانی کلبه
قیدرتلک اعطا اونی یانین وطن و قلوب سارنوسطام خفایه

19
12
12

[illegible]

KIRIM'IN RUSLAR TARAFINDAN İŞGAL EDİLMEMEYE BAŞLANDIĞI HABERLERİ ÜZERİNE ACİLEN YARDIM GÖNDERİLMESİ

بادام

امروزه زمان سونگلو کو اشد مهلبلو کردار
وزار دانه اوزانی اوزین کتوب ناماران جا کونک دخی بقبری خله نوب عرض اولدنی
وبومادری و سیکرای خانان خیم کونک و فرملونک بکات و سناننی قیم عرکری حاجی علی آقا
خلیلک عینی مقضانی اوزده حرکت بخبرنه بیله ارفله خزانک معمرلری و نامارارل نه بیزانک
صودنی عمارت مجربان جا کربله جانب مشارایله ارسال اولمنی واجبه حالده ابدی مولا سیلری
بیورلن خزانه نرالا محرم

اودنغا اور یرین عودت ایدن جودنار آسغی " سید احمد قوللنک
۳۷ ق و ۱۹

[illegible][illegible]

خبر کونند و کلینج بردر لوصفا انجیجک و طوی و جیده حانه لریله سکان قریملک اودر لریزه هجوم و بیانه لری
مخاربه عظیمه و مقانله جسمه و قیله کافه قیائل تانار استاه بنونک اشباهه فانو محضر لریله
مستقلونک شریزین تحلیله صمدی امرین استعانه واسمدا ایمیزی سبله صدور کریم و علمای عظام
و رجال ابد قیام ایله عقد مجلس شورایه کلا محضر رفیع و قرأت اولمخله روسته لونک نصدی ایلمک
حالات عهد زامه شرایطه مقایره و قریب و جوار سطت کسینه ده بوظان اهالی قریم و طولف تانان آغانه
و اولاد وقت کشت ملکانه واجب و کافه اهل اسلامک عین لریزه قرض عین اولدیغی قبل سرعدن جواب
و هر یکی ایلک قریمدن وقوع تولون بو حادنه دن ماعد مستقلونک له دروندن حدوده قریب بررد عسکر لری
اجتماعه یاشلار قریب مغر و بطور ایله حدود مالک محوره بخواوز ایلمک و قریب ده محافظه و تغور و
حصوم واجباتدن اولوب نداد کاف قویه و جید احیاء ظرف معاده مبتلرت برک جنتی ظرف بوش دن عین
مستغنا بالله تعالی نوز و زفر و زده اسیمیل قصبه سی اطرافدن احتشاد و جیلن اقتضانه کون سرحدی مرصون
توجه و عزیمت لری اتفاق ارا ایله لازم کلکدن ^{تالیف} قریب ایلمک قصبه سینه سید عاکر و فعلی حایر ایچون مجوز
انسانی مقتضی اولون انی قطعه طومار لری ایچا جانیج حسد امینی قریب معرقله انشاد و نوز
فیروز دن مقدم بکمل و اتفاق اوزده افضا ایرن احسان کجاسنه بکمل ایجاب ایرن اجرت قطعه و قریب عین
اولون افلا جزیه سی کلدن محسوب اولتی سقیلله افلا و بیکری معرقله عجله قطع و نقل و عدا مباحه سی
لازم کلا اهی حاتم ایله عمله اجارائی اوج بکمل اوجیوز قریب ایچا جانیج عین ایله معرقله عجله انشاد و
تجیر ایبردیلا قریب قریب معلوم و قریب بیکری مالد کتر طومار لری معرقله ایله معرقله عجله انشاد و
وقف مزکون دن مقدم حضر و امامه ایلمک اودر کینو قریب قریب بیکری مالد کتر طومار لری معرقله ایله معرقله عجله
ترجم و صوری و اقتضانه کون امری یادلق باین امر و فرمان و تلوخیلو سظام حضرت کلا

مرکز و کله و طای صوبه کلا

بشاه ملك قوه مرسته اولون نفر لر بنده بناه فریم اردو سنه مسنوفی طوبی و عربی نفراتی ترتیب سور لوق منصوصی رتبه نفر
 جاکری ایله سنه عا و نخندی انقی نفر جبهی ترتیب و بوقیاس او زده نغلات سارده و می تنظیم اوقی او زده اولون طوبی مسنوف عا فریم
 اولوب ترتیبات منکوح اقل من الغیل و فریم اردو ی هر حال تدار کات قوه به مسنوف او منکوحه مکمل اردو و طاقی او لوق او زده
 او جیور مقدار جبهی نفراتی ترتیب سور یاروب طوبی و عربی نفراتی و می بوقیاس او زده تنظیم سور لوق بانه فرمان و قوا عکدر

نظم نفراتی الحقه نفراتی الحقه
 بنابر این ترتیب
 نفراتی الحقه
 نفراتی الحقه

نشان بفرمان
 بنابر این ترتیب

RUS İŞGALİNDEN SONRA KIRIM'IN DURUMU

قیم‌هایستند اولوب بوشانده مشتای هابونر دودوایرک مجد القادراغا داده محمدغا قولدنیک تغییریر ۱۱۶

مسقولر قیم‌هایستند عکاولق اودنه بیک بشیرنفر تجیر واسوج دولق اوزرینه قسیم‌لایک اوزده قیم‌فیزه شدک اولوق
ماه مقیم افلیج دستقوماکنده واقع کونجکله وصولنر اسوجلایله عقد معالجه اولرینی فیزی دودوایله بیکه بناء ذکر اوانات
عساکری ایکیشیر یوز الیشته نفر اولق اوزده بیرلرین تفریق ایش اولغله باشلی اولون محشاه برنا وسقینه اولون یکیندر
کیزبان اتفاق مسقولردن فاده قول و قزاق ایش اولمایله که حدودینه قریب ایدکلرین حمله‌ی بردن فاد و نه قالی مانده
مکت و قزاق ایدوب مسقولر طرفین بالرفعات طلب اولنق اولایله ویریه کلنی و کتارینه جراتیامک اوزده البقدوب مسقولر
جذب ویریه کلنی اولوقده که درونر اقامت اوزده اولوب بنیلرین بر محضر ترتیب و تجیر و ایلرین سیمان سزایله کتوس
ویرنفر لقیقنی انتخاب و ویریه یز ایدات اولنق کلرین و محضر کور سیمان سزایله حفظده اولوب سزایله شهابلر و کتای
طرفه کتیش اولننه انکه فی کلام اوزده اولرین و نهنر قروعلری که قزاقک دفعینه اولوب عسکری فضا بطلرین برنفر بقیه
ایله بیکجه سزایله فوینده اولون بجه جلاله برکتد اعطا و کزدری فوین جانینه کوندر مکله سکتی جلاله ویریه اولوب
برکانه اعطا و افوق حدودنر ایلله ایدیک و ایلله وصولنر سزای ویریه برنفر دفعینه خان مشایله طرفه و کتوس
مشتای هابونر غنیمت ایدیک

قیم‌فیزه شده اولون قبائل تا تارک فضا بطلری کوندر بنیلرین میرزا اولوب و شایله اسدیمه بی اهرامه مانا اولوب اهرامه
ظهورنر شرع مطهر به دخت اولوب کوندر ایلله طرفه ایدکلری و سفر ظهورنر بر ادم باشنه شده بردقه انتشاره
مکتی ایدوب ما عذریشی طلب ایدیکن قیم‌فیزه شده اولون قلدون برنیک قیر و کتکینه و کتکینه سباحت ایدوب
و کتکینه و کتکینه ایشانه سباحت ایدیکن قیم‌فیزه شده اولون ترک اولرینه و جیزه مکتور محافظه کوندر کتکینه
و بعضی کلرین اولوب عساکریک حمله اولوب بیکه بانی اولور اولماز ایدو کوندر قیم‌فیزه شده اهرامه برودجه اولوب زیاده
اولرینه و مسقولر قیم‌فیزه شدن اولون عساکرون ما عذریشی طلب ایدیکن قیم‌فیزه شده اولون عساکریک حمله اولوب
بندان طرفه کوندر مش اولرین و مسقولر غایبیتی سبیل کتکینه مسقطه اولرینه و کتکینه کتکینه
مکتور و کتکینه اوزی و کتکینه و کتکینه اولوب کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی
و بعضی کلرین کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی
جنال یری نفر عساکریک عودت و ما عذریشی طلب ایدیکن قیم‌فیزه شده اولون عساکریک حمله اولوب
عساکریک ساره ایلله قوت و کتکینه کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی
و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی و کتکینه اوزی
بیکه اولغله مسقولر حالنی کوندر و بنیلرین ایشیدوب واقف اولرینر مرتبه‌ی فادیه و مقتضای دیانت اوزده
بجور اولرینه

RUS İŞGALİNDEN SONRA KIRIM'IN DURUMU

الحالة هذه بندان طرفه اولون مسعود عسکری التمش بکرائی باغا اولوب انکضی انکضی جبر عسکر المنقه معلوم اسکی عسکر اولون معلوم مقدار اولوب زیاده اولدین و جبر عسکر معلوم اولدین جبردن محاسبه ده متانت ایره فر کلامدی بنیلر سؤیله کلری و بر طرفه اولنیر تیراتملک اوزده اولوب و بیلدور عسکر طلسا لکده حوز ووردی و روسه و بیلدور و لور حتی ایماه مقیم بیک

مقداری اولوب زیاده اولدین و جبر عسکر معلوم اولدین جبردن محاسبه ده متانت ایره فر کلامدی بنیلر سؤیله کلری و بر طرفه اولنیر تیراتملک اوزده اولوب و بیلدور عسکر طلسا لکده حوز ووردی و روسه و بیلدور و لور حتی ایماه مقیم بیک دولتی طرفدن اولون ایکی بیک عسکریه بیفان و وفات ساره که و آلتک ساکمه اولدین و اوسو یاردا اولدین و بیلدور ایکی موجد اولوب عسکر ایله مسعود حدودینه کوزردیکی و برکیم قرانی محاسبه ایردیه اسوج دولتی و جبر محاسبه بیک اوزده اولدین و بر روسیه و آلتک عدول و بر تیر اسوج دولتی منتظر ایر و کن لنده اقامتی انا سنده واقعا اولوب تحقیق ایردیک

مسعود لک منایه جریبی حبله و روسیه دن عبادت اولنله قیرم اها لیسدن تیر دفعه ایکی بیک بیلدور عسکر ایکی طرفه اولون بیک عسکر هودنی اشاعه ایردیک و قیرم اها لیسنه مقنا مسعود طرفدن ذبح قاییده و اوج کون و یام انکضی و بر و دایک عسکر علمای قیرم و جبر بشارت نیت ایر اولدین اقام تا تاراه جبر و بر کلری کوزره تمت عذر ایردیک و جبر اخذ و فرقیه کوزردوب ایقودین و بیکسله ایله علای قیرم تبعید و جله اهای قیرم کوزیر بیک و روسیه بر اولدین و عثمانلو طرفدن کندایه برابر محاسبه بیک اوزده بر برینه کفیله ربط ایردوب و ازلت اولد قیرم ایله کفیلدین قاییده بیکده اولدین و قیرم اها لیسدن فرقی زیاده اولوب و اما نظارتین عالی اولدین و اوج ایردیک بیک بیلدور عسکر کوشیکه اصل اولدیکه اسجه و بر بیک و فانه مشارایه طرفه کیر سیمان رزا و جبر هودلر اولد و اقف اولنله محضایه و روبر اولدین و اقف اولدین افاده بیک اوزده ایردیک تیر ایر

پادشاه

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

شوقلو کراملو مهابلو قدزلو وخی نعمتم افتم

بودغه صدر اعظمی قولری طرفدن وارد اولون تحریزه
صدر اعظم مسار الیه محدودله تحریک کونربوج معینده اولو سابق ولومون نزل امینلریک دینلری اعطاسی
وخان مسار الیه وخی جمعنه مباشرت ایزکی سلو طین وعساکر نادره بخش و مصارف ساره بیچون قدر کفایت ایزکی
خصوصی تحریکیش اولدوغدر صدر اعظم مسار الیه وخی تیزالدن اون ایکی بیل بشوز غروش اردوی هابون غریبه
افراز وارسال ایدوب لکن منین سابقه لوده خان مسار الیه مصارف سفیریه بیچون کونربیلو مبلغ وکاب هابون
نیز اولنه کلدی وخی الحقیقه مسار الیه عجائبه کلینلو ایچیه ارسالی مقضی ایدوب و محدودلک تقریری قندی
ایضا اولدوغی باین اولمش اولغله تحریک صدر اعظمی خلدیه سید محدود مرقومل تقریری تقدیم خاکلای عایدی قندی
منظور شاهانه ری بوردوزو فرغان شوقلو کراملو مهابلو قدزلو وخی نعمتم افتم پادشاهم حقار کیدر

KUBAN HANINA RİKÂB-I HÜMÂYÛN'DAN GÖNDERİLECEK MEBLAĞIN ARTTIRILMASI

[illegible]

عالم قربان خان شهبانو کفری خان حنفی زاده وادراولک خجریایه و سحراری حیدر اغانایک نفر کاغذی معتبه نامور سابق و کاتب
زاد اسلامیه و دلا، استقامت و شهبانیزایک اعطای اوقشی و تقصیر حب و دهمه انبار ابروی سطلین و طافانه نامتاره اعطای
و کد و نیک و دهمی مبارک سقیم اقا اوقشی بچون قدر و اوقی انچه ارسلای انباشند و ادرین سقیم و سطلور اولی نفس ادری و سحرانیک
نقوبه باردی اقدردن اعطای اوقش و ندره و اوقشک نام شنبه کمالی بیدارک اوق اکی بلک و غوثی ادری هارین خزنه سقیم
اوقان و خان مشاربه ارسل اوقش اچن سین سابقه ده مشارایک مصارف سفریه کرم و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
زرب اوقان بلجی رکاب هارین ارسل اوله کرم کمالی ظاهر و باخوس بوسه مبارک و معتبه کچیکه به اعطای انباشند و ارسلای غوثی ادری
سایلی وینه به پنج ادرین کمالی هارین اوقش هارین ارسل بولوی و دلو غوثی اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
انچه نایک مجله و سارعه و دهمی و خزنه بیدارک اوقش هارین ارسل بولوی و دلو غوثی اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
و امر و زمان بوسه به مبارک و ارسلای کمالی و مریحیه سینه ساربه و خان سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
سؤال اوله و اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
سپاهانه دقینه بکچور دقینه سقیم و مصانده خزنه، معوده کوی بی بی بلک کشود غوثی وینه سینه مزبورده و دقه نامنه ده
خان مشاربه خرنای اوقش اینه قرق بلک غوثی و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
دقی ای بلک غوثی و اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش و معتبه نامور سولویه عکرا ابناء اوقش
اولین باش محاسبه کدکارا اولشد و سطلور و معلوم و دندری بوسه هرنوچده امر واده عیدری بوسه اوله امر و زمان
دندری سانبو سطلور حنفی زاده

[illegible]

SİYASÎ EHEMMİYETİNDEN DOLAYI YALTA'DA
ŞEHBENDERLİK İHDASI

[illegible][illegible]

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI
YAYINLARI

- *Atatürk ile ilgili arşiv belgeleri (1911-1921 tarihleri arasına ait 106 belge).* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1982. XII, 206 s.-(T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı; yayın no : 1 - Gn. no. 060)
- *Osmanlı Fermanları Sergisi kataloğu* (Baskıda)
- *Osmanlı Devleti ile Kafkasya, Türkistan ve Kırım Hanlıkları arasındaki münâsebetlere dâir arşiv belgeleri (1687 - 1908 yılları arası).* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1992. - XVIII, 57, 240, 197 s. - (T.C.Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı; yayın nu.3)

CUMHURİYET ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI
YAYINLARI

- *Devlet Arşiv Sitesi.*-Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1977.- 11 s.:19 plânş.
- *Arşiv ve arşivcilik bibliyografyası (Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış kaynaklar) / haz. İsmet Binark.* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1979. - LXXIX, 285 s. - (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 2 - Gn. no. 042)
- Binark, İsmet. *Arşiv ve arşivcilik bilgileri.* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1980. - XXIV, 245 s. - (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 3 - Gn. no. 049)
- *Başbakanlık Devlet Arşiv Sitesi "Cumhuriyet Arşivi"nin açılışı, 29 Ekim 1988.* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1989. - 16 s. , 24 plânş. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 4)

- *Kurumlararası Arşivcilik ve Dokümantasyon Semineri (2-27 Ekim 1989; Ankara)*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1989. - 2 c. (190; 50 s.). - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; yayın no. 5)
 - c.1 : Arşiv tebliğleri ;
 - c.2 : Dokümantasyon tebliğleri.
- Kathpalia, Yash Pal. *Arşiv malzemesinin korunması ve restorasyonu/çev. Nihal Somer*. - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1990. - XLVII, 219 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 6)
- Benoit, Gérard - Danièle Neirinck. *Endüstriyel ve tropikal ülkelerin arşiv binalarında en ekonomik korunma metot ve vasıtaları/çev. Nihal Somer*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1990. - IX, 59 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 8)
- Roper, Michael. *Arşiv ve belge yönetimi ile ilgili millî standartlar rehberi - RAMP çalışması/çev. Neclâ İlemin*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - XIV, 87 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 9)
- Cook, Michael. *Arşiv otomasyonuna giriş - bir RAMP çalışması/çev. Neclâ İlemin*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - XVI, 81 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 10)
- Binark, İsmet. *Cumhuriyet döneminde arşiv hizmetlerinin geliştirilmesi konusunda yapılmış çalışmalar ve Cumhuriyet Arşivi*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - 46 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 11)

- Delmas, B. *Arşivler*/çev. Nihal Somer. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - XIV, 136 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 12)
- Rhoads, B. James. *Millî enformasyon sistemlerinde arşiv ve belge yönetiminin rolü - bir RAMP çalışması*/çev. Gül Atay. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - IX, 81 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 13)
- Binark, İsmet. *Türk arşivlerinin kısa tarihçesi, önem ve değeri, arşiv hizmetlerinin geliştirilmesi konusunda yapılmış çalışmalar*. - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - 17 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı; yayın no. 14)

25 - 26 Eylül 1991 tarihlerinde Belgrad'da toplanan "Balkan Ülkeleri Millî Arşiv Direktörleri Toplantısı"na sunulan tebliğdir. Eser, Türkçe ve İngilizce olarak basılmıştır.

DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINLARI

- *Enformasyon Bülteni* (iki aylık). - Mayıs 1989-...
İlk dört sayı "Duyuru Bülteni" adı ile yayımlanmıştır.
- *Basında Körfez Savaşı sonrası gelişmeler (bibliyografik tarama)*. - Ankara, 1990-... (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 1/16)
1—10. sayılar "Basında Körfez Bunalımı" adı ile yayımlanmıştır.
- *Türkiye - Avrupa Topluluğu bibliyografyası (1957 - 1990)*. - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1990. - XLVII, 837 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 2)

- *Basında Dış Türkler - bibliyografya - (makale, yorum ve haberler): 1 Ocak - 31 Aralık 1990.* - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991. - XVIII, 222 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 3)
- *Basında Dış Türkler - bibliyografya - (makale, yorum ve haberler): 1 Ocak - 31 Aralık 1991.* - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1992. - XVIII, 229 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 4)
- *Türkiye dışındaki Türkler bibliyografyası = A Bibliography of Turks out of Turkey.* - Ankara : Başbakanlık Basımevi, 1992. - 2 c. (LXV, 1379 s.) - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 5)
 - c.1 : Genel / Altay - Sibirya Türkleri / Batı Türkleri,
 - c.2 : Doğu Avrupa Türkleri / Türkistan Türkleri.
- *İç ve dış basında Karabağ olayları - bibliyografya - I (makale, yorum ve haberler) : 1 Ocak - 30 Nisan 1992.* - Ankara : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1992. - VI, 88 s. - (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı; yayın no. 6/1)